

ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα

© 2014 WWF Ελλάς

Το παρόν έντυπο τυπώθηκε σε πιστοποιημένο FSC χαρτί

Αφιερώνουμε τη φετινή έκθεση στη μνήμη του Λεωνίδα Λουλούδη,
ασυμβίβαστου πρωτεργάτη της πολιτικής οικολογίας.
Τα συγχαρητήριά του για κάθε ετήσια έκθεση
ήταν μια συγκίνηση που θα μας λείπει...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ	6
1. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΟΙΝΟΥ- ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	6
1.1. Περιβαλλοντική πληροφόρηση	6
1.2. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και δικαστική προστασία	10
1.3. Συμμετοχή στις αποφάσεις - διαβούλευση	11
2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ	12
2.1. Δέουσα εκτίμηση της οδηγίας για τους οικοτόπους	16
3. ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ	18
4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ	22
4.1. Ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό	22
4.2. Ρυθμιστικό σχέδιο Αθήνας	24
4.3. Περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια	26
4.4. Νόμος 4269/2014 για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό	26
5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ	27
5.1. Σημαντικές υποθέσεις	29
5.2. Ειδική ενότητα: επιθεωρήσεις σε εγκαταστάσεις Seveso	30
5.3. Ανεξάρτητη αρχή περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων	31
6. ΑΕΡΑΣ	32
7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ	35
7.1. Ευρωπαϊκή και διεθνής πολιτική	35
7.2. Εθνική νομοθεσία και πολιτική	40
8. ΝΕΡΟ	48
8.1. Οδηγία πλαίσιο για το νερό και συναφή θέματα	48
8.2. Θέματα αδειοδότησης	57
8.3. Υδατορέματα	59
8.4. Ειδική ενότητα: ΣτΕ Ολομ. 26/2014 για την εκτροπή Αχελώου	59
9. ΑΠΟΒΛΗΤΑ	60
9.1. Στερεά απόβλητα	60
9.2. Επικίνδυνα απόβλητα	64
9.3. Απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού	65
9.4. Υγρά απόβλητα	65
10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	66
10.1. Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα	68
10.2. Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών	69
10.3. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών	73
10.4. Προστασία ειδών	73
10.5. Ειδική ενότητα: τρία χρόνια εφαρμογής του νόμου για τη βιοποικιλότητα	77
10.6. Ειδική ενότητα: δυο χρόνια εφαρμογής του π.δ. για τους μικρούς υγροτόπους	80
10.7. Δάση	82
10.8. Θάλασσα και παράκτια ζώνη	88
Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ	90
11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ	90
12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	92
13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	95
14. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ	98
Δ. ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	101
Παράρτημα 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ	105
Παράρτημα 2 – Πρόστιμα από την ΕΥΕΠ για περιβαλλοντικές παραβάσεις	111
Παράρτημα 3 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς	114
Ακρωνύμια	115

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από το 2005, οπότε και εκδόθηκε από το WWF Ελλάς η πρώτη ετήσια επισκόπηση της κατάστασης εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, η Ελλάδα άλλαξε πολλά πρόσωπα. Στη διαδρομή από τη μετα-ολυμπιακή εποχή της πλαστής ευφορίας, των φαντασμαγορικών εικόνων και υποσχέσεων και της μεγάλης ιδέας για μια Ελλάδα που αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς και επιδεικνύει εικόνα μεγαλείου στον κόσμο, μέχρι τη βαθιά ταπείνωση προσδοκιών και δυνατοτήτων από τη βύθιση στην οικονομική κρίση, έχει διανυθεί μια περιβαλλοντικά γεμάτη δεκαετία που καταγράφεται στις 10 αυτές εκθέσεις.

Η περίοδος που καλύπτεται από τη φετινή, δέκατη από το 2005, ετήσια έκθεση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Ιούλιος 2013 –Ιούνιος 2014), ήταν ίσως η κορωνίδα μιας συστηματικής επιχείρησης καταβάθρωσης του ήδη φτωχού περιβαλλοντικού κεκτημένου της χώρας. Με πρόσχημα την κρίση, πρόταγμα τη γρήγορη ανάπτυξη και την προσέλκυση νέων επενδύσεων και προκάλυμμα τις μνημονιακές υποχρεώσεις, διαφορετικά υπουργεία εξαπέλυσαν έναν καταιγισμό από πρωτοβουλίες κατάργησης της νομοθεσίας για το περιβάλλον. Ταυτόχρονα, αλλοιώθηκε με σαρωτικό τρόπο η χωροταξική νομοθεσία, ώστε να επιτρέπεται η χωροθέτηση μεγάλων επενδύσεων, κυρίως τουριστικών, με ταχείες διαδικασίες και καθ' υπέρβαση τυχόν ειδικών ή τοπικών όρων σχεδιασμού και προστασίας.

Από τις πλέον αξιοσημείωτες εξελίξεις της περιόδου αυτής ήταν αναμφισβήτητα το πρωτοφανώς καταστροφικό σχέδιο νόμου για τον αιγιαλό και την παραλία που έθεσε στη δημόσια διαβούλευση το Υπουργείο Οικονομικών τον Απρίλιο. Η μαζική κινητοποίηση και κοινωνική αντίδραση που προκλήθηκε από το σχέδιο αυτό έδειξε ότι το περιβάλλον όντως αποτελεί κοινωνικό αίτημα και ότι η κρίση δεν μπορεί να χρησιμοποιείται σαν δικαιολογία για απώλεια φυσικού κεφαλαίου. Ακόμα όμως πιο έντονα αναδείχθηκε η ανάγκη για έναν ολοκληρωμένο και ευρύ διάλογο για την ανάπτυξη και τη βιώσιμη διέξοδο από την κρίση, ο οποίος όμως ποτέ δεν έγινε. Αντ' αυτού, προβάλλεται ως μονόδρομος η πανικόβλητη, ασυντόνιστη, νομικά επισφαλής και σίγουρα μη βιώσιμη αποσάθρωση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και διοίκησης και η διάθεση κάθε σπιθαμής φυσικού χώρου σε καταστροφικές χρήσεις. Και όμως, η κρίση θα ήταν μια πρώτης τάξης ευκαιρία, ώστε να τεθούν σε δημόσια συζήτηση οι πραγματικές αναπτυξιακές προκλήσεις και να αναζητηθεί ένα βιώσιμα αναπτυξιακό πλαίσιο που θα τύχει της ευρύτερης κοινωνικής κατανόησης και αποδοχής.

Σε αυτόν τον διάλογο για την ανάπτυξη που ποτέ δεν έγινε στην Ελλάδα, το WWF Ελλάς κατέθεσε τον Οκτώβριο 2013 την έκθεση-πρόταση «Ζωντανή ελληνική οικονομία». Η έκθεση αυτή απαντά στα προβλήματα που εντοπίζουν οι ετήσιες εκθέσεις μας για τη νομοθεσία, αποδεικνύοντας ότι η καταστροφή του φυσικού μας πλούτου όχι απλά δεν είναι αναπτυξιακός μονόδρομος, αλλά αντίθετα μας οδηγεί σε μια επόμενη, βαθύτερη κρίση, οικονομική, κοινωνική και βαθιά οικολογική. Δείχνει επίσης ξεκάθαρα τον δρόμο προς ένα αναπτυξιακό μοντέλο που βασίζεται στο φυσικό κεφάλαιο της χώρας και χτίζει μια ισχυρή και βιώσιμη οικονομία για όλους.

Παγίως άξιο μνείας και επαίνων είναι το σημαντικό έργο της Νομικής Ομάδας του WWF Ελλάς που πέρυσι έκλεισε τη δική της δεκαετία δουλειάς και κοινωνικής προσφοράς με κέφι και γνήσια αφοσίωση στον σκοπό της προστασίας των κοινών. Και τη χρονιά αυτή, η Νομική Ομάδα, που αποτελείται από εθελοντές πολλών ειδικοτήτων (κυρίως νομικούς, περιβαλλοντολόγους και αρχιτέκτονες-μηχανικούς), συνέβαλε στην ενημέρωση πολιτών και τοπικών ομάδων για την ερμηνεία της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και την άντληση δυνατοτήτων δράσης, ενώ ενίσχυσε σημαντικά το έργο της οργάνωσης.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει στις δικηγόρους Ματίνα Ασημακοπούλου και Λούση Κιουσοπούλου, καθώς και στα μέλη της Νομικής μας Ομάδας Ευαγγελία Μπατσολάκη, Ελίνα Σπυροπούλου, Άρτεμη Παπαδοπούλου, Ευτέρπη Τζινευράκη και Χριστιάνα Σούκρη για τη σημαντική συμβολή τους στην προετοιμασία και συγγραφή κεφαλαίων της φετινής έκθεσης.

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στην εταιρεία Intrasoft για την επί δεκαετία δωρεάν παραχώρηση πρόσβασης στην πολύτιμη και επίκαιρα ενημερωμένη διαδικτυακή βάση δεδομένων ΝΟΜΟΣ. Επίσης θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στους υπαλλήλους πολλών δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίοι, παρά τον φόρτο εργασίας και τις πιέσεις που υφίστανται, παρείχαν με προθυμία σημαντικές πληροφορίες για τις εξελίξεις στους τομείς αρμοδιότητάς τους.

B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

1. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΟΙΝΟΥ- ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

1.1. Περιβαλλοντική πληροφόρηση

Διαύγεια: Όπως έχει επανειλημμένα τονίσει το WWF Ελλάς,¹ η υποχρεωτική διαδικτυακή ανάρτηση όλων των εκτελεστών αποφάσεων της Διοίκησης και των κυβερνητικών οργάνων μέσω του Προγράμματος Δι@ύγεια του ν. 3861/2010 (ΦΕΚ 112 Α'/13.07.2010) και η δωρεάν διαδικτυακή διάθεση όλων των φύλλων εφημερίδας της Κυβέρνησης (ΦΕΚ) από το Εθνικό Τυπογραφείο, μέσω του ιστοτόπου www.et.gr, αποτελούν κομβικής σημασίας εξέλιξη για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των πολιτών σε σημαντική περιβαλλοντική πληροφορία και την ενίσχυση της διαφάνειας στη λειτουργία του δημόσιου τομέα. Ωστόσο, τα περιθώρια τεχνικής βελτίωσης, ιδιαίτερα σε σχέση με την αναζήτηση της πληροφορίας, παραμένουν μεγάλα.

Οι τελευταίοι δώδεκα μήνες ήταν μία περίοδος θετικών διακηρύξεων, αλλά μικρής πρακτικής προόδου. Τα 338 σχόλια της διαβούλευσης² για την τροποποίηση του νομικού πλαισίου της «Διαύγειας» καταδεικνύουν την σημασία που αποδίδουν οι πολίτες στη διαφάνεια της διοικητικής δράσης, σε περιβαλλοντικά και μη θέματα. Αναμφίβολα, η μεγάλη αυτή συμμετοχή³ συνέβαλε στην απόσυρση ορισμένων από τις προτεινόμενες διατάξεις,⁴ οι οποίες διέπρυναν τις δυνατότητες αποφυγής της ανάρτησης στη Διαύγεια.⁵ Η εκδοχή που ψηφίστηκε⁶ εξαρτά την ισχύ – και όχι απλώς την εκτελεσιμότητα – των πράξεων που υπάγονται στον νόμο (και δεν δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης) από την ανάρτησή τους. Επίσης, δημοσιεύθηκε η «Εθνική Στρατηγική για την Πρωτοβουλία Ανοιχτής Διακυβέρνησης» (Greek Action Plan for the Open Government Partnership Initiative), με «*βασική δέσμευση*» τα ανοιχτά δημόσια δεδομένα.⁷

Δυστυχώς, η συνέχεια ήταν προβληματική. Μόνιμα προβλήματα – όπως οι «καθυστερήσεις» που «οφείλονται στην υποστελέχωση», μία «δημόσια διοίκηση σε μετάβαση», η «επιφυλακτικότητα» των αρχών και η «έλλειψη συνεργασίας μεταξύ τους», η «έλλειψη ικανοποιητικών οικονομικών πόρων» - εξακολουθούν να δυσχεραίνουν την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία.⁸

Στις 10.6.2014, άρχισε να λειτουργεί η «Διαύγεια 2»:⁹ μολονότι η τελευταία υπόσχεται απαραίτητες βελτιώσεις,¹⁰ για ένα αρχικό διάστημα τουλάχιστον μιας βδομάδας παρείχε πρόσβαση μόνο σε πράξεις του τελευταίου χρόνου: ακόμα και η αναζήτηση μέσω του ΑΔΑ δεν εντόπιζε παλαιότερα έγγραφα (εικόνα 1, 15.1.2014). Κατά συνέπεια, και σε αντίθεση με το νομικό πλαίσιο, που επιτάσσει τη συνεχή

¹ WWF Ελλάς. (2012). Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για το 2011. Αθήνα. Νάντσου, Θ., Χασιώτης, Γ., Χριστοπούλου, Ι., Γεωργιάδης, Ν., Παξιμάδης, Γ., Πληθάρας, Α., Κορακάκη, Ε. και Κορδοπάτης, Π.

² Τα σχόλια, ειδικά για το άρθρο 20, μπορούν να βρεθούν στην ιστοσελίδα διαβούλευσης <http://www.opengov.gr/minreform/?p=1153>.

³ ΥΔΙΜΗΔ. Έκθεση Δημόσιας Διαβούλευσης – Ρυθμίσεις Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης <http://www.parliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/8224795.pdf>. Επίσης, πρβλ. και το δελτίο τύπου <http://www.ydmed.gov.gr/?p=6214>. Τα σχόλια, ειδικά για το άρθρο 20, μπορούν να βρεθούν στην ιστοσελίδα της διαβούλευσης <http://www.opengov.gr/minreform/?p=1153>. Μεταξύ πολλών άλλων, αξιοσημείωτη είναι η συμμετοχή της Εταιρείας Ελεύθερου Λογισμικού / Λογισμικού Ανοιχτού Κώδικα (ΕΕΛ/ΛΑΚ): σχετικό δελτίο τύπου http://www.ellak.gr/wp-content/uploads/2012/08/Deltio-Typou-Diavoulefsi_Diavgia.pdf.

⁴ Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, «[μ]ε τη νέα διάταξη, ορίζεται ...ότι οι μη δημοσιευτές πράξεις, ισχύουν μόνο μετά την ανάρτησή τους στη «Διαύγεια»...η ανάρτηση στην «Διαύγεια» καθίσταται όρος ισχύος. Η ανάρτηση αποκτά κατά τούτο εξέχουσα κανονιστική σημασία, που έχει ως συνέπεια την ενδυνάμωση του θεσμού...» [Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης» (<http://www.parliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/r-methldi-eis.pdf>), 5].

⁵ Μία από τις προτεινόμενες διατάξεις όριζε ότι «[μ]ε εξαίρεση τις πράξεις της προηγούμενης παραγράφου» (σημ. – οι πράξεις της «προηγούμενης παραγράφου» είναι όσες είναι δημοσιευτές στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης), «οι λοιπές πράξεις του άρθρου 2 ισχύουν από την ανάρτησή τους στο Διαδίκτυο κατά τα οριζόμενα στον παρόντα νόμο, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά σε ειδικές διατάξεις ή στις ίδιες τις πράξεις». Η επιφύλαξη επέτρεπε στο διοικητικό όργανο που εκδίδει τις «λοιπές πράξεις» να τις εξαιρεί από την ανάρτηση.

⁶ Άρθρο 23 ν. 4210/2013 (ΦΕΚ Α' 254).

⁷ Open Government Partnership, Δημόσια Διαβούλευση επί του Ελληνικού Σχεδίου Δράσης της Πρωτοβουλίας Συνεργασίας για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) <http://www.opengov.gr/ogp/?p=255> και <http://www.ydmed.gov.gr/?p=8260>.

⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013). Έκθεση Αρχούς: Εθνική έκθεση εφαρμογής στην Ελλάδα <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=hu8BaSezzm%3d&tabid=467&language=el-GR>.

⁹ Εγκύκλιος. «Α. Εφαρμογή των νέων διατάξεων του Ν. 3861/2010 για το πρόγραμμα «Διαύγεια», όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 4210/2013 Β. Προετοιμασία των Φορέων στο νέο Πληροφοριακό Σύστημα του προγράμματος «Διαύγεια»» (ΑΔΑ: ΒΙΥΚΧ-3ΦΔ) Ιστοσελίδα ενημέρωσης για το σύστημα Διαύγεια, Τρίτη 10 Ιουνίου : έναρξη του Νέου ΔΙΑΥΓΕΙΑ <https://diavgia.gov.gr/blog/?p=36>.

¹⁰ Ιστοσελίδα ενημέρωσης για το σύστημα Διαύγεια, Διαύγεια II: Καινοτομία σε 10 σημεία <https://diavgia.gov.gr/blog/?p=48>.

πρόσβαση και διαθεσιμότητα των αναρτητέων πράξεων,¹¹ και εξαρτά έννομες συνέπειες από την ανάρτηση, ένας μεγάλος αριθμός πράξεων δεν ήταν εκείνη την στιγμή διαθέσιμος στη «Διαύγεια 2», ενώ δεν υπάρχει πρόσβαση στον προηγούμενο ιστοχώρο (την παλιά «Διαύγεια»). Σταδιακά, η Διαύγεια όντως εμπλουτίστηκε.

Γεωχωρικά δεδομένα: Κατά την περίοδο αναφοράς, καταργήθηκε ο Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) και οι αρμοδιότητές του μεταφέρθηκαν στην Κτηματολόγιο ΑΕ: σήμερα, η νομοθεσία ορίζει ότι «τα δημόσια δεδομένα της ΕΚΧΑ ΑΕ διατίθενται σε οποιονδήποτε τρίτο δωρεάν και με τις κατάλληλες ανοικτές άδειες, εφόσον πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για μη εμπορικούς σκοπούς», ενώ τυχόν αποκλειστικές συμφωνίες που δεν επιτρέπουν τον δωρεάν διαμοιρασμό γεωχωρικών δεδομένων με άλλες δημόσιες αρχές ή περιορίζουν δυσανάλογα την πρόσβαση και περαιτέρω χρήση τους, καταργούνται.¹² Δώδεκα μήνες μετά την κατάργηση, ωστόσο, η «Κτηματολόγιο ΑΕ» παρέχει ελάχιστα δεδομένα για το φυσικό περιβάλλον από την ιστοσελίδα της¹³. Η σελίδα του καταργημένου ΟΚΧΕ, τουλάχιστον, εξακολουθεί να διαθέτει έναν κατάλογο (μητρώο) διαθέσιμων γεωχωρικών δεδομένων, που μπορούν να αναζητηθούν με άλλα μέσα από τους πολίτες.¹⁴ Εντούτοις, η τελευταία έκθεση πεπραγμένων του Κτηματολογίου ΑΕ δηλώνει ότι έχει δημιουργηθεί «με συγχρηματοδότηση από το 3ο ΚΠΣ ... υπερσύγχρονο Κέντρο Δεδομένων με παράλληλο εφεδρικό κέντρο, ...για να μπορούν να παρέχουν με ασφάλεια σύγχρονες διαδικτυακές υπηρεσίες ....σειρά διαδικτυακών εφαρμογών».¹⁵

Στο ίδιο διάστημα, δημιουργήθηκαν και άλλες βάσεις δεδομένων στη δημόσια διοίκηση, οι οποίες μπορεί να περιέχουν σημαντικές περιβαλλοντικές πληροφορίες, χωρίς όμως πρόνοια για την πρόσβαση του κοινού. Για παράδειγμα, το Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημόσιων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ),¹⁶ δεν παρέχει πρόσβαση στο κοινό, ή έστω στατιστικά στοιχεία, και η «Κεντρική Διαδικτυακή Πύλη Οικονομικής Δραστηριότητας» της ΓΓ Βιομηχανίας, η οποία θα διασφαλίζει τη δημοσιότητα της αδειοδότησης οικονομικών δραστηριοτήτων μπορεί να προβλέπει «προϋποθέσεις και εγκρίσεις ανάλογα με την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης πληροφορίας» (!).¹⁷ Ο «κεντρικός κατάλογος δημόσιων δεδομένων που παρέχει πρόσβαση στα δημόσια δεδομένα»¹⁸ περιέχει μόνο ένα έγγραφο προέλευσης από το ΥΠΕΚΑ, αλλά τουλάχιστον αυτός βρίσκεται σε πιλοτική φάση.¹⁹

Μία καταγραφή των εξελίξεων στον τομέα της περιβαλλοντικής πληροφορίας δεν θα ήταν πλήρης χωρίς τις νέες διατάξεις για απόρρητα: άλλωστε, ο «εμπιστευτικ[ός] χαρακτήρα εμπορικών ή βιομηχανικών πληροφοριών, όταν προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις», και η παράβλεψη απορρήτου αποτελούν λόγους άρνησης της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία και στα έγγραφα (αντιστοίχως).²⁰ Η πιο σημαντική από αυτές είναι η ιδιαίτερα κακά διατυπωμένη διάταξη για την «εχεμύθεια» και τον απόρρητο χαρακτήρα του διοικητικού φακέλου ελέγχου μίας «οικονομικής δραστηριότητας» (!), η οποία δημιουργεί ένα καθεστώς πλήρους αδιαφάνειας.²¹ Εδώ, μπορεί να αναφερθεί και η διατήρηση μίας παλαιότερης διάταξης για το απόρρητο οποιουδήποτε τεχνικού, βιομηχανικού ή εμπορικού στοιχείου σχετικού με τα λιπάσματα:²² η τελευταία αγνοεί το γεγονός ότι μερικά από τα στοιχεία αυτά (π.χ., η σύνθεση) αφορούν «εκπομπές στο περιβάλλον», και ως τέτοιες πρέπει πάντα να είναι διαθέσιμες.²³ Το π.δ. για το ηλεκτρονικό έγγραφο, ομοίως, δεν προνοεί για την

¹¹ Άρθρα 3 παρ. 3 και 6 παρ. 3 ν. 3861/2010 (ΦΕΚ Α' 112) · άρθρα 3,6 και 11 υ.α. ΕΞ 604/2012 (Γ.Υφ.) ΔΙΣΚΠΟ/Φ.1/οικ. 10885/2012 «Ρύθμιση λεπτομερειακών και τεχνικών θεμάτων για την εφαρμογή του Ν. 3861/2010» (ΦΕΚ Β' 1476).

¹² Άρθρο 1 παρ. 1 ν. 4164/2013 (ΦΕΚ Α' 156), όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 56 ν. 4178/2013 (ΦΕΚ Α' 156). Για μερικά θέματα που έθετε το νομοσχέδιο, βλ. WWF Ελλάς, Καταργείται το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης στη γεωχωρική πληροφορία: (11.6.2013) <http://www.wwf.gr/el/news/450-2013-06-11-07-44-24>]. Πρβλ. και ΥΠΕΚΑ οικ. 49831/813/6.9.2013, Ανάπτυξη και λειτουργία της Εθνικής Υποδομής από το ΥΠΕΚΑ [http://www.inspire.okxe.gr/images/Files/Nea/2013-09-06_ypeka.pdf.

¹³ ΕΚΧΑ ΑΕ [<http://www.ktimatologio.gr/Pages/Default.aspx>].

¹⁴ ΟΚΧΕ– Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών (ΕΥΕΓΕΠ). Κατάλογοι καταγραφής δεδομένων. http://www.inspire.okxe.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=43.

¹⁵ ΕΚΧΑ Α.Ε., Έκθεση Πεπραγμένων 2013. Στον ιστότοπο www.ktimatologio.gr: <http://bit.ly/1vbCxdD>

¹⁶ Άρθρα 6 και 6^Α ν. 4155/2013 (ΦΕΚ Α' 120). Στον ιστότοπο www.eprocurement.gov.gr: <http://bit.ly/1mgijK5>

¹⁷ Άρθρο 25 παρ. 2 ν. 4262/2014 (ΦΕΚ Α' 114).

¹⁸ Data.gov.gr, Σχετικά: <http://www.data.gov.gr/about/>.

¹⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Ισχύουσες άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές (ημερομηνία έκδοσης 25.7.2013, ημερομηνία τελευταίας ανανέωσης 8.4.2014) <http://www.data.gov.gr/dataset/3/>.

²⁰ Άρθρο 4 παρ. 2 δ) κ.υ.α. Η.Π. 11764/653/2006 «Πρόσβαση του κοινού στις δημόσιες αρχές για παροχή πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/4/ΕΚ» (ΦΕΚ Β' 327) · άρθρο 5 παρ. 3 ν. 2690/1999 (ΦΕΚ Α' 45) · άρθρο 10 παρ. 3 Σ (ΦΕΚ Α' 120/27.8.2008).

²¹ Άρθρο 22 ν. 4262/2014 (ΦΕΚ Α' 114), στο οποίο προβλέπεται και η δυνατότητα παρέκκλισης (με το π.δ. που προβλέπει το άρθρο 23 του ίδιου νόμου) από τις διατάξεις πρόσβασης στα έγγραφα.

²² Άρθρο 11 ν. 1565/1985, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθρο 49 παρ. 8 ν. 4235/2014 (ΦΕΚ Α' 32).

²³ Αυτό δέχθηκε και πρόσφατη απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ε.Ε. – βλ. υπόθεση T-545/11 Stichting Greenpeace Nederland & PAN Europe κατά Επιτροπής, όπου κρίθηκε ότι οι πληροφορίες σχετικά με την «ταυτότητα» και την ποσότητα των προσμείξεων στην βιοκτόνο ουσία glyphosate (γλυφοσινική ένωση) αποτελούν «εκπομπές στο περιβάλλον» με την έννοια του του Κανονισμού

πρόσβαση του κοινού, αν και το σύστημα ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης που προβλέπει επιτρέπει «τον καθορισμό κανόνων πρόσβασης και ενεργειών», την «αντιστοίχιση των κανόνων πρόσβασης σε χρήστες, ρόλους, φακέλους ή αρχεία», τη δυνατότητα ελέγχου από τους διαχειριστές «της εφαρμογής των κανόνων πρόσβασης και ενεργειών», και «δικαιώματα πρόσβασης» σε «προκαθορισμένες ομάδες χρηστών ή/και μεμονωμένους χρήστες».²⁴ Η προηγούμενη έκθεση του WWF Ελλάς για τη νομοθεσία²⁵ είχε επισημάνει την έλλειψη επαρκών πληροφοριών σχετικά με τον τύπο και την έκταση των διαθέσιμων περιβαλλοντικών πληροφοριών (ειδικά με την μορφή καταλόγων και μητρώων σχετικών εγγράφων και μελετών), όπως απαιτεί η Σύμβαση Aarhus.²⁶

Η ανάρτηση στο διαδίκτυο άρχισε να απασχολεί και τα δικαστήρια: έτσι, κρίθηκε ότι μία κανονιστική πράξη που δεν έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (χωρίς να προβλέπεται άλλος τρόπος δημοσίευσής της), είναι ακυρωτέα, ακόμα και αν έχει αναρτηθεί στο διαδίκτυο.²⁷ Επιβεβαιώθηκε επίσης νομολογιακά ότι διοικητικά έγγραφα θα πρέπει να θεωρούνται και εκείνα που δεν προέρχονται από δημόσιες υπηρεσίες, αλλά χρησιμοποιήθηκαν ή λήφθηκαν υπόψη για τον καθορισμό της διοικητικής δράσης ή τη διαμόρφωση γνώμης ή κρίσης του διοικητικού οργάνου, και κατά συνέπεια μπορούν να αναζητηθούν ακόμα και με εισαγγελική παραγγελία.²⁸ Από τη μεριά του, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με δύο αποφάσεις που ευνοούν τη διοίκηση έκρινε ότι μία αρχή νομίμως αρνείται την πρόσβαση σε έγγραφο που δεν έχει την προσυπογραφή των αρμόδιων οργάνων, αριθμό πρωτοκόλλου και ημερομηνία,²⁹ και τη χορήγηση στατιστικών στοιχείων που δεν τηρούνται.³⁰

Στην ΕΕ, το δικαίωμα πληροφόρησης έχει περάσει από πολλές φάσεις:³¹ δυστυχώς, η σημερινή είναι φάση αμφιταλάντευσης, αν όχι υποχώρησης. Έτσι, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι εκκρεμείς δικαστικές διαδικασίες σε ένα κράτος-μέλος εμποδίζουν τη δημοσιοποίηση εγγράφων που το ίδιο κράτος-μέλος έχει διαβιβάσει στην Επιτροπή για το θέμα,³² και ότι η Επιτροπή μπορεί να αρνηθεί την πρόσβαση στα πρακτικά συσκέψεων, τα «διαπραγματευτικά έγγραφα» και «οδηγίες» μίας διεθνούς συμφωνίας, εφόσον η γνωστοποίησή τους θα έθιγε το «δημόσιο συμφέρον... όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις»:³³ ωστόσο, όταν μία διαπραγματευτική οδηγία έχει κοινοποιηθεί στους συνομιλητές της

Aarhus 1367/2006, σύμφωνα με τον οποίο «υπάρχει υπερισχύον δημόσιο συμφέρον που επιβάλλει τη δημοσιοποίηση των πληροφοριών, όταν οι ζητούμενες πληροφορίες αφορούν εκπομπές στο περιβάλλον» (άρθρο 6 παρ. 1 Κανονισμού 1367/2006 «για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα»). Ήδη έχει ασκηθεί αναίρεση ενώπιον του ΔΕΕ (υπόθεση C-673/13P).

²⁴ Άρθρο 6 π.δ. 25/2014 «Ηλεκτρονικό Αρχείο και Ψηφιοποίηση εγγράφων» (ΦΕΚ Α' 44).

²⁵ WWF Ελλάς. (2013). Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για το 2012. Αθήνα. Χασιώτης, Γ., Νάντσου, Θ., Χριστοπούλου, Ι., Προδρόμου, Μ., Κορακάκη, Ε., Βρεττού, Φ. και Παξιμάδης, Γ. §1.1.

²⁶ Άρθρο 5 παρ. 2 β) (i) της Διεθνούς Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, που κυρώθηκε με τον ν. 3422/2005 (ΦΕΚ Α' 303).

²⁷ Συμβούλιο της Επικρατείας. 1080, 1082 και 2252/2013, με βασικό επιχείρημα ότι οι «διατάξεις του ν. 3861/2010 για την υποχρεωτική ανάρτηση πράξεων στο διαδίκτυο δεν θίγουν τις διατάξεις του ν. 3469/2006, όσον αφορά τη δημοσίευση των κανονιστικών πράξεων στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (βλ. την εισηγητική έκθεση του ν. 3861/2010)».

²⁸ ΠΠρΠειρ 3575/2013. Η εισαγγελική παραγγελία προβλέπεται από 25 παρ. 4 περ. β) του ν. 1756/1988 (ΦΕΚ Α' 35). Πρβλ., επίσης, για τα διοικητικά έγγραφα που μπορούν να αναζητηθούν με τον τρόπο αυτό, ΓνΕισΑΠ 2/2003, Εγκύκλιος ΕισΑΠ 6/2006 και ΝΣΚ 94/2001 και 243/2000.

²⁹ Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. 148/2014. Κατά την σχετική διάταξη, διοικητικά έγγραφα είναι «όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις» [άρθρο 5 παρ. 1 εδ. β' ν. 2690/1999 (ΦΕΚ Α' 45)]. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, τα επίμαχα έγγραφα ήταν δύο εισηγητικά σημειώματα από τα οποία έλειπε η προσυπογραφή κάποιων αρμόδιων οργάνων, ένα σχέδιο υπουργικής απόφασης, και ένα εισηγητικό σημείωμα χωρίς υπογραφή ή αναφορά σε όργανο προέλευσης.

³⁰ ΝΣΚ 31/2014, με την αιτιολογία ότι «τα στοιχεία ...δύνανται να δημιουργηθούν μετά από ειδική και ξεχωριστή για κάθε περίπτωση μηχανογραφική επεξεργασία από εξειδικευμένους υπαλλήλους, με σημαντική οικονομική και διοικητική επιβάρυνση». Το ΝΣΚ έχει επίσης παλαιότερα γνωμοδοτήσει ότι η Διοίκηση δεν υποχρεούται να παροχή πληροφοριών πέρα από την χορήγηση (υφιστάμενων) εγγράφων (ΝΣΚ 723/2000). Η άποψη αυτή μπορεί να αντιπαραβληθεί με παλαιότερη νομολογία, σύμφωνα με την οποία η υπηρεσία «έχει την υποχρέωση να χορηγήσει τα ζητούμενα υδρολογικά στοιχεία, είτε αυτά τηρούνται στο παραπάνω Υπουργείο είτε σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, ενόψει και του ότι τέτοια στοιχεία διαθέτουν πλείονες υπηρεσίες...[α], λοιπόν, υποβληθεί στην προαναφερόμενη διεύθυνση αίτηση χορήγησης υδρολογικών στοιχείων, τα οποία δεν τηρούνται στη διεύθυνση αυτή, η τελευταία οφείλει να αναζητήσει τα στοιχεία αυτά απευθυνόμενη στην οικεία κατά περίπτωση υπηρεσία προκειμένου να ικανοποιήσει το αίτημα» (ΣΤΕ 3943/1995).

³¹ Πρβλ. Maarten Zbigniew Hillebrandt, Deirdre Curtin και Albert Meijer, 'Transparency in the EU Council of Ministers: An Institutional Analysis', *European Law Journal*, 20 (2014), 1–20. <http://dx.doi.org/10.1111/eulj.12051>.

³² Υπόθεση T-603/11 *Ecologistas en acción-CODA v European Commission* της 27.3.2014. Πρβλ. και άρθρο 4 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 «για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής». Η υπόθεση αφορά την αλληλογραφία μεταξύ Ισπανίας και Ε.Ε. σχετικά με την εκτέλεση έργου που θίγει την ακεραιότητα περιοχής του δικτύου Natura 2000.

³³ Υπόθεση T-301/10 *Sophie in 't Veld κατά ΕΕ* της 19.3.2013 (κατά της οποίας έχει ασκηθεί αναίρεση, υπόθεση 350/12P, και έχει δημοσιευθεί η γνώμη της εισαγγελέως Sharpston)· υπόθεση T-93/11 *Stichting Corporate Europe Observatory κατά Ε.Ε.* της 7.6.2013. Πρβλ. και άρθρο 4 παρ. 1 α) του Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 «για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής».

Ένωσης, τότε πρέπει να χορηγηθεί και στους αιτούντες.³⁴ Στο ίδιο πνεύμα, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να χορηγήσει τις μελέτες συμμόρφωσης των κρατών μελών (conformity-checking studies),³⁵ καθώς η δημοσιοποίησή τους θα έθιγε τους σκοπούς «επιθεώρησης, έρευνας και οικονομικού ελέγχου».³⁶ Πάντως, στα πλαίσια της υπόθεσης αυτής, η Επιτροπή δημοσίευσε τελικά ορισμένες από τις μελέτες αυτές, μεταξύ των οποίων και ελληνικές.³⁷ Με τη σειρά του, το ΔΕΕ δέχτηκε ότι υπάρχει ένα τεκμήριο κατά της πρόσβασης τρίτων σε φακέλους εταιρικών συμπράξεων (cartels),³⁸ και κατά της πρόσβασης μίας περιβαλλοντικής οργάνωσης σε σύνολο εγγράφων που σχετίζεται με διαδικασία παραβάσεως (στη συγκεκριμένη περίπτωση, της οδηγίας για τους οικότοπους).³⁹

Το ΔΕΕ, ωστόσο, εξέδωσε και μία σειρά αποφάσεων σε πιο προοδευτική κατεύθυνση, με μεγάλο ελληνικό ενδιαφέρον. Έτσι, κρίθηκε ότι τα υπουργεία, όταν επεξεργάζονται και εκδίδουν κανονιστικές πράξεις με τυπική ισχύ υποδεέστερη νόμου (π.χ., διατάγματα), δεν μπορούν να εξαιρεθούν από την υποχρέωση παροχής περιβαλλοντικών πληροφοριών με το επιχείρημα ότι ενεργούν «υπό νομοθετική ιδιότητα».⁴⁰ Επίσης, το ΔΕΕ έκρινε ότι ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης και αποχέτευσης αποτελούν «δημόσιες αρχές» με την έννοια της Συνθήκης του Aarhus και της σχετικής οδηγίας, και, κατά συνέπεια, οφείλουν να χορηγούν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχουν: η απόφαση αφορά προφανώς και άλλες δημόσιες υπηρεσίες σε φάση ιδιωτικοποίησης που κατέχουν παρόμοιες πληροφορίες.⁴¹

Σε μία επίσης σημαντική υπόθεση, το ΔΕΕ έκρινε ότι η πρακτική του Συμβουλίου της ΕΕ να χορηγεί έγγραφα από τα οποία έχουν διαγραφεί τα ονόματα των κρατών-μελών είναι παράνομη χωρίς να συντρέχει υπέρτερο συμφέρον.⁴² Το επίμαχο έγγραφο αφορούσε την ταυτότητα των κρατών-μελών που ζητούσαν τροποποιήσεις στον κανονισμό για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα: το Συμβούλιο επικαλέστηκε την ανάγκη να μη θιγεί η «οικεία διαδικασία λήψης αποφάσεων»,⁴³ για να χορηγήσει (μαζί με ορισμένα κράτη μέλη) έγγραφα από τα οποία τα ονόματα των κρατών-μελών είχαν διαγραφεί με την λέξη “deleted” ή με μαύρο μελάνι. Το ευρύτερο διακύβευμα αφορούσε φυσικά τη διαφάνεια και τη λογοδοσία των μόνιμων αντιπροσωπειών στην ΕΕ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα υποστήριξε τη μυστικότητα και την αδιαφάνεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφού άσκησε, μαζί με το Συμβούλιο (και ορισμένα ακόμα κράτη-μέλη), και απέναντι στο Ευρωκοινοβούλιο, αναίρεση κατά προηγούμενης απόφασης⁴⁴ (για να χάσει, για δεύτερη φορά τη δίκη). Ακόμα χειρότερα, όταν υποβλήθηκε το πρώτο αίτημα πληροφοριών, δεν αναγνώρισε τη λήψη του, και τελικά αρνήθηκε την ικανοποίησή του (παραπέμποντας τους αιτούντες πίσω στο Συμβούλιο).⁴⁵ Ήδη, το Συμβούλιο άλλαξε θέση, και ούτε η Ελλάδα, ούτε άλλα κράτη μέλη θα μπορούν πλέον να χορηγούν με την ίδια ευκολία μερικώς λογοκριμένα έγγραφα.⁴⁶ Το 2012, το Συμβούλιο

³⁴ Υπόθεση T-331/11 Besselink κατά Συμβουλίου της 12.9.2013: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-09/cp130103el.pdf>. Η υπόθεση αφορούσε τη θέση της ΕΕ στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων σχετικά με την προσχώρησή της σε ορισμένα πρωτόκολλα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

³⁵ Υπόθεση T-111/11 Client Earth κατά Ε.Ε., της 13.9.2013.

³⁶ Άρθρο 4 παρ. 2 τελευταία περίπτωση του Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 «για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής».

³⁷ Client Earth – The European Union Aarhus Center, Conformity-checking studies <http://www.clientearth.org/aarhus-centre-resources/conformity-checking-studies/>.

³⁸ Υπόθεση C-365/12P ΕΕ κατά EnBW Energie Baden-Württemberg AG κλπ της 27.2.2014. Πρβλ. και άρθρο 4 παρ. 2 περ. α) και γ) και 4 παρ. 3 β΄ του Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 «για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής», σε συνδυασμό με τα άρθρα 27-28 Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 «για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης» και 8, 15-16 Κανονισμού (ΕΚ) 773/2004 «σχετικά με τη διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών δυνάμει των άρθρων 81 και 82 της συνθήκης ΕΚ».

³⁹ Υποθέσεις C-514/11 P και C-605/11 P Liga para a Protecção da Natureza (LPN) κατά Ε.Ε. της 14.11.2013. Πρβλ. και 6 παρ. 1 Κανονισμού (ΕΚ) 1367/2006 «για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα».

⁴⁰ Υπόθεση C-515/11 Deutsche Umwelthilfe EV κατά Bundesrepublik Deutschland της 18.7.2013. Πρβλ. και άρθρο 2 παρ. 2 προτελευταίο εδάφιο της Οδηγίας 2003/4 «για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες», σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι ο ορισμός της «δημόσιας αρχής» για τις ανάγκες της Οδηγίας μπορεί να μην περιλαμβάνει φορείς ή όργανα όταν ενεργούν υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα.

⁴¹ Υπόθεση C-279/12 Fish Legal κ.α. κατά Information Commissioner κ.α. της 19.12.2013.

⁴² Υπόθεση C-280/11P Συμβούλιο της ΕΕ κ.α. κατά Access Info Europe και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 17.10.2013.

⁴³ Πρβλ. άρθρο 4 παρ. 3 εδ. α΄ Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 «για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής».

⁴⁴ Η πρωτόδικη απόφαση ήταν η T-233/09 Access Info Europe κατά Συμβουλίου της 22.3.2011.

⁴⁵ Access Info Europe, The Secret State of EU Transparency Reforms (21.3.2011) http://www.access-info.org/documents/Access_Docs/Advancing/EU/Secret_State_of_EU_Transparency.pdf.

⁴⁶ Council of the European Union, Outcome of the proceedings of the 2478th meeting of the Permanent Representatives Committee held on 11 December 2013 - Item 106. Public Access to documents (7356/14, 6.3.2014)

αρνήθηκε την πρόσβαση ολικώς στο 18.8%, και μερικώς στο 35.1% των αιτημάτων,⁴⁷ ενώ η Επιτροπή στο 16.91% και 8.61%, αντιστοίχως: ωστόσο, μόνο το 1.73% των αιτήσεων προερχόταν από την Ελλάδα.⁴⁸ Εν μέρει εξαιτίας των πρακτικών αυτών, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο υιοθέτησε στις αρχές του 2014 ψήφισμα για την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα.⁴⁹ Δυστυχώς, οι σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες κατά την ίδια περίοδο ήταν επίσης περιορισμένες, και αφορούσαν κυρίως την τροποποίηση της οδηγίας για την περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημόσιου τομέα⁵⁰ και ένα νέο Κανονισμό για τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς οικονομικούς λογαριασμούς.⁵¹

1.2. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και δικαστική προστασία

Η πιο σημαντική εξέλιξη της περιόδου αναφοράς ήταν μία ευρωπαϊκή αποτυχία: η εγκατάλειψη (ως «ανεπίκαιρης») της οδηγίας για την πρόσβαση στην δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Access 2 Justice, A2J directive).⁵² Η πρόταση προέβλεπε αίτημα εσωτερικής επανεξέτασης πράξεων που, κατά τους διοικούμενους, παραβιάζουν το περιβαλλοντικό δίκαιο, και δίκαιες, σύντομες και αντικειμενικές «περιβαλλοντικές διαδικασίες», σε μία εκδοχή με «αποτελεσματικές επανορθώσεις» και κατάλληλη οικονομική αρωγή.⁵³ Σκοπός της πρότασης ήταν «να βελτιωθεί η εκτέλεση του περιβαλλοντικού δικαίου και, ως εκ τούτου, η προστασία του περιβάλλοντος. Η αποτελεσματική εκτέλεση του περιβαλλοντικού δικαίου έχει πρωταρχική σημασία, για να μην αποτελεί το περιβαλλοντικό δίκαιο θεωρητικό ζήτημα, αλλά να μετουσιώνεται στην πράξη».⁵⁴ Όσον αφορά την «επικαιρότητα» της, τα τελευταία 2 χρόνια οι προπαρασκευαστικές ενέργειες ήταν πολλές, και περιελάμβαναν πανευρωπαϊκή διαβούλευση με ερωτηματολόγιο (τέλη 2013),⁵⁵ μία μελέτη της νομικής σχολής του Maastricht (2013),⁵⁶ συναντήσεις ειδικών και μία συνθετική έρευνα.⁵⁷

Η απόσυρση της πρότασης ήταν μία ιδιαίτερα αρνητική εξέλιξη, όχι μόνο επειδή είχε προηγηθεί η προεργασία αυτή, αλλά και γιατί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη είναι ο μόνος πυλώνας της Συνθήκης του Άαρχους που δεν έχει ενσωματωθεί στο ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο.

<http://www.statewatch.org/news/2014/may/eu-council-access-info-follow-up-7356-14.pdf>. Για το εκάστοτε ισχύον καθεστώς, πρβλ. Council of the European Union, Βασικά κείμενα σχετικά με τη διαφάνεια <http://www.consilium.europa.eu/documents/policy-regarding-access-to-council-documents/basic-texts-on-transparency.aspx?lang=el> - Παράρτημα II της Απόφασης του Συμβουλίου 2009/937/ΕΕ «για τη θέσπιση του εσωτερικού του κανονισμού».

⁴⁷ Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου. (2013, Μάιος). Ετήσια Έκθεση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στα έγγραφα 2012. http://www.consilium.europa.eu/media/2063397/web_el_acces_2013_content.pdf.

⁴⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή κατά το έτος 2012 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, COM 2013 (0515) final.

⁴⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα κατά τα έτη 2011-2013: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 11^{ης} Μαρτίου 2014 σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα (άρθρο 104 παρ. 7 του Κανονισμού) για τα έτη 2011-2013 (2013/2155(INI)). Στον ιστότοπο www.europarl.europa.eu: <http://bit.ly/1sRr2db>

⁵⁰ Οδηγία 2013/37 «για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/98/ΕΚ σχετικά με την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα». Η τροποποίηση είναι απαραίτητη, μεταξύ άλλων, «προκειμένου να θεσπισθεί σαφής υποχρέωση για τα κράτη μέλη να προσφέρουν κάθε έγγραφο για περαιτέρω χρήση, εκτός εάν η πρόσβαση περιορίζεται ή απαγορεύεται βάσει των εθνικών κανόνων σχετικά με την πρόσβαση σε έγγραφα και με την επιφύλαξη των λοιπών εξαιρέσεων που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία», και το «πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2003/98/ΕΚ ... να επεκταθεί σε βιβλιοθήκες, συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, μουσεία και αρχεία» (8^η και 14^η αιτιολογική σκέψη).

⁵¹ Κανονισμός ΕΕ 538/2014 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 691/2011 σχετικά με τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς οικονομικούς λογαριασμούς». Ο Κανονισμός αυτός αφορά την κατάρτιση «δορυφορικών» λογαριασμών για το περιβάλλον στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συστήματος λογαριασμών (ΕΣΛ), είναι το κύριο εργαλείο πίσω από τις οικονομικές στατιστικές της Ένωσης, καθώς και πολλούς οικονομικούς δείκτες (συμπεριλαμβανομένου του ΑΕΠ). Η τροποποίηση αφορά την «εισαγωγή νέων ενότητων περιβαλλοντικών οικονομικών λογαριασμών, όπως δαπάνες και έσοδα περιβαλλοντικής προστασίας (ΔΕΠΠ), λογαριασμοί δαπανών περιβαλλοντικής προστασίας (ΛΔΠΠ), τομέας περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών (ΤΠΑΥ) και λογαριασμοί ενέργειας» (2^η αιτιολογική σκέψη).

⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). Απόσυρση προτάσεων της Επιτροπής οι οποίες δεν είναι πλέον επίκαιρες. ΕΕ C 153 της 21/05/2014, 3-7. Πρβλ., επίσης, την σχετική σελίδα του PreLex <http://ec.europa.eu/prelex/>, του European Parliament Legislative Observatory <http://www.europarl.europa.eu/oeil/>, του EC RoadMap <http://bit.ly/1w41s74>, και του WWF – Crisis Watch <http://bit.ly/1kl67kN>. Πρβλ., επίσης: Martin Hedemann-Robinson. (2014). EU Implementation of the Aarhus Convention's Third Pillar: Back to the Future over Access to Environmental Justice? Part 1', European Energy and Environmental Law Review. 23, 102-14.

⁵³ Πρβλ. σχετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στον ιστότοπο eur-lex.europa.eu: <http://bit.ly/1uQOxUK>.

⁵⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2003). Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα. COM 2003 (0624) τελικό - COD 2003 (0246), όπου μπορεί να βρεθεί και το κείμενο της πρότασης.

⁵⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013). Consultation on Access to justice in environmental matters – options for improving access to justice at Member State level http://ec.europa.eu/environment/consultations/access_justice_en.htm

⁵⁶ Maastricht University Faculty of Law, Possible initiatives on access to justice in environmental matters and their socio-economic implications-Final Report, DG ENV.A.2/ETU/2012/0009rl <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/access%20to%20justice%20-%20economic%20implications%20-%20study%202013.pdf>.

⁵⁷ J. Darpö, Effective Justice? Synthesis report of the study on the Implementation of Articles 9.3 and 9.4 of the Aarhus Convention in the Member States of the European Union, 2013-10-11/Final.

<http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/synthesis%20report%20on%20access%20to%20justice.pdf>.

Σε θετικότερη κατεύθυνση, ωστόσο, το Γενικό Δικαστήριο της ΕΕ επιβεβαίωσε ότι η απόρριψη μίας αναφοράς από την Επιτροπή Αναφορών⁵⁸ του Ευρωκοινοβουλίου μπορεί να ελεγχθεί δικαστικά.⁵⁹ Μία εξέλιξη για *ορισμένες* περιβαλλοντικές διαφορές - αυτές που ανακύπτουν από συμβατικές υποχρεώσεις από συμβάσεις πωλήσεων ή υπηρεσιών - είναι και το νέο θεσμικό πλαίσιο για τις διαδικασίες εξωδικαστικής επίλυσης εγχώριων και διασυνοριακών διαφορών.⁶⁰

Στο ελληνικό δίκαιο, η ανάγκη προστασίας της πρόσβασης στη δικαιοσύνη ανακύπτει συνήθως όταν θεσπίζεται διοικητική άδεια με ένδυμα νόμου. Αν και η αίτηση ακύρωσης κατά διατάξεων τυπικού νόμου είναι απαράδεκτη,⁶¹ η νομολογία επιβεβαίωσε ότι η επιβολή με τυπικό νόμο μέτρων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ατομικού χαρακτήρα είναι δυνατή, εφόσον δεν παραβιάζονται ατομικά δικαιώματα, άλλες συνταγματικές διατάξεις ή αρχές, και το ενωσιακό δίκαιο: οι προϋποθέσεις αυτές, οι οποίες δεν αφορούν απλώς «τη διαδικασία ψηφίσεως του νόμου, αλλά την εφαρμογή του Συντάγματος κατά την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας», υπόκεινται στον οριακό έλεγχο του δικαστή.⁶² Επιπλέον, όσον αφορά τα χρονικά όρια της δικαστικής προστασίας, και με αφορμή την ανοικοδόμηση δάσους βάσει βασιλικού διατάγματος του 1965, επιβεβαιώθηκε ότι ο παρεμπιπτων έλεγχος των κανονιστικών πράξεων δεν είναι «περιοριστέος κατά χρόνο».⁶³ Τέλος, όσον αφορά το έννομο συμφέρον, μεγάλη σημασία έχει μία σειρά αποφάσεων σχετικά με τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου - όπως οι μετοχές της εταιρείας «Ελληνικό - Εταιρεία Διαχείρισης και Αξιοποίησης Ακινήτων Ελληνικού Αεροδρομίου ΑΕ» -στο ΤΑΙΠΕΔ: αν και οι σχετικές αποφάσεις της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων και (ΔΕΑΑ) υπόκεινται σε ακυρωτικό έλεγχο, οι περίοικοι στερούνται έννομο συμφέροντος, καθώς η μεταβίβαση αυτή καθεαυτή δεν συνεπάγεται επεμβάσεις επί του «Μητροπολιτικού Πόλου Ελληνικού - Αγίου Κοσμά».⁶⁴ Στο ίδιο πλαίσιο, κρίθηκε επίσης ότι οι εργαζόμενοι της εταιρείας «ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ» δεν έχουν έννομο συμφέρον να προσβάλουν τη μεταβίβαση της διαχείρισης των παρόδιων εκτάσεων της Εγνατίας οδού, εφόσον δεν χάνονται θέσεις εργασίας,⁶⁵ ενώ, σε κάθε περίπτωση, δεν αρκεί το ενδιαφέρον των πολιτών για το νομικό και ιδιοκτησιακό καθεστώς των ανώνυμων εταιρειών του δημοσίου και για το περιβάλλον.⁶⁶ Τέλος, εφεξής είναι υποχρεωτική η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για πράξεις ή παραλείψεις σε θέματα ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση βιομηχανικών δραστηριοτήτων που υπάγονται σε «ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο» της ρύπανσης.⁶⁷

1.3. Συμμετοχή στις αποφάσεις - διαβούλευση

Κατά την περίοδο αναφοράς, συνεχίστηκαν οι διαβουλεύσεις μέσω του διαδικτυακού τόπου της Ανοικτής Διακυβέρνησης (opengov.gr). Ταυτόχρονα, συνεχίστηκαν πρακτικές που υπονομεύουν τον

⁵⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο/Επιτροπές, Αναφορές <http://www.europarl.europa.eu/committees/el/peti/home.html>: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες της Επιτροπής Αναφορών κατά το έτος 2012 (2013/2013 (INI)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0299+0+DOC+XML+V0//EL>. Το δικαίωμα αναφοράς κατοχυρώνεται από τα άρθρα 24 της Ενοποιημένης Απόδοσης της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 44 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁵⁹ Υπόθεση *Morte Navarro* κατά Ευρωκοινοβουλίου, T-280/09 της 30.5.2013. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή, καθώς έκρινε ότι η απόρριψη της αναφοράς ήταν, εν όψει των ασαφειών που περιείχε, αιτιολογημένη.

⁶⁰ Ιδίως άρθρα 1-13 Οδηγίας 2013/11 «για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και της οδηγίας 2009/22/ΕΚ».

⁶¹ ΣτΕ Β' 844/2013 και ΣτΕ Δ' 634/2013.

⁶² ΣτΕ Ολομ. 376/2014, για τις πολεοδομικές ρυθμίσεις ΟΑΚΑ Αμαρουσίου. Στην περίπτωση αυτή, η αίτηση ακύρωσης στράφηκε παραδεκτά κατά της σιωπηρής διαπίστωσης από την Διεύθυνση Οικοδομικών και Κτιριοδομικών Κανονισμών (ΔΟΚΚ) της συμφωνίας των μελετών με το άρθρο 6 του ν. 3207/2003, όχι όμως και άλλων αδειών που παρέχονται από τον νόμο, οι οποίες δεν συνδέονται με ρητή ή σιωπηρή διοικητική πράξη. Αντίθετη γνώμη που εκφράστηκε στην παραπεμπτική ΣτΕ 391/2008, σύμφωνα με την οποία «[μ]ε την εκδοχή ... ότι αποκλείεται η ευθεία, ενώπιον του διοικητικού δικαστή, προσβολή ατομικής ρυθμίσεως που έχει περιβληθεί τη μορφή νόμου, η συνταγματικότητα της ρυθμίσεως αυτής δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί δικαστικά, εκτός αν καταλείπεται στάδιο εκδόσεως περαιτέρω ατομικών διοικητικών πράξεων υποκειμένων σε προσβολή ή αν ανακύψει ιδιωτική διαφορά αγομένη παραδεκτώς προς εκδίκαση ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Σε κάθε περίπτωση, ... δημιουργείται έλλειμμα έγκαιρης και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας». Από την παλαιότερη νομολογία, ΣτΕ Ολομ. 1847/2008 (ανέγερση σταδίου Ν. Φιλαδέλφειας), ΣτΕ Ολομ. 3059/2009 (Ελαιώνας).

⁶³ ΣτΕ Ολομ. 2035/2011, που αφορούσε την περιοχή Σταυρονικήτα Χαλκιδικής. Από παλαιότερες αποφάσεις, βλ. ΣτΕ Ολομ 3839/2009, 2347/1987.

⁶⁴ ΣτΕ Ολομ. 2185-6/2014. Πρβλ., επίσης, και ΣτΕ Ολομ. 2181/2014.

⁶⁵ ΣτΕ Ολομ. 2183/2014.

⁶⁶ ΣτΕ Ολομ. 2180-2, 2184-6/2014.

⁶⁷ Άρθρο 22 της κ.υ.α. 36060/1155/Ε.103/2013 «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010» (ΦΕΚ Β' 1450). Πρόκειται για την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 25 της Οδηγίας 2010/75 «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)».

θεσμό, όπως η συνεχής παραβίαση του κανόνα της διαβούλευσης τριών βδομάδων και της διαβούλευσης δύο φάσεων, η κατάθεση στη Βουλή νομοσχεδίων με διαφορετικό περιεχόμενο από αυτά που υποβλήθηκαν σε διαβούλευση, η έλλειψη τεκμηρίωσης για την ενσωμάτωση ή μη ορισμένων σχολίων – ακόμα και η αποσιώπηση διαφορετικών απόψεων στην έκθεση διαβούλευσης.⁶⁸ Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις υπουργεία, όπως το ΥΠΕΚΑ και το ΥΠΑΑΤ, δημοσιοποιούν τη διαδικασία διαβούλευσης μόνο στις δικές τους ιστοσελίδες. Στις σελίδες αυτές, η διαβούλευση δεν είναι ανοιχτή, καθώς τα σχόλια που κατατίθενται δεν είναι διαθέσιμα και ορατά.

Παρόλα αυτά, ο θεσμός της διαβούλευσης μοιάζει να επεκτείνεται. Ωστόσο, μία προσεκτικότερη ματιά δείχνει ότι σπανίως προβλέπεται διαβούλευση με το κοινό, και όπου και όποτε τέτοια προβλέπεται, στερείται κανόνων, δομής και νομικών συνεπειών.

Στο πνεύμα αυτό, κατά την περίοδο αναφοράς, θεσπίστηκε η «διαβούλευση» για τα τιμολόγια ύδρευσης,⁶⁹ και για τα τέλη χρήσης λιμένων:⁷⁰ στην πρώτη περίπτωση, δεν είναι σαφές ποιος διαβουλεύεται, και με ποιο ακριβώς θέμα, και οι κατατεθειμένες απόψεις δεν αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο· στη δεύτερη, πρόκειται για σύσκεψη με την «Επιτροπή Χρηστών» του λιμένα για θέματα τελών, στην οποία δεν περιλαμβάνεται το κοινό.

Ακόμα πιο εκτεταμένη χρήση της «διαβούλευσης» γίνεται στον νέο νόμο για την αδειοδότηση για άσκηση οικονομικής δραστηριότητας: εκεί, προβλέπεται «διαβούλευση» με τους «ενδιαφερόμενους» για την επιβολή οικονομικών περιορισμών, καθώς και ειδικότερα για την υπαγωγή οικονομικής δραστηριότητας σε καθεστώς γενικών όρων λειτουργίας, και για τους όρους και προϋποθέσεις εγκρίσεων λειτουργίας για συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα (ή δέσμη ομοειδών δραστηριοτήτων) και στις δύο περιπτώσεις, με όσους «επιθυμούν να συμμετάσχουν».⁷¹

Πέρα από ακατανόητους περιορισμούς - όπως η ανώτατη διάρκεια 15 ημερών⁷², «διαφορετικά η διαδικασία διαβούλευσης καταργείται» (!), και η θέσπιση γενικών όρων λειτουργίας χωρίς ανάλυση συνεπειών ρυθμίσεων - εντύπωση προκαλεί η καινοτομία της «εμπιστευτικής» διαβούλευσης, στο πλαίσιο της οποίας κατατίθενται από τους ενδιαφερόμενους απόψεις που δεν δημοσιοποιούνται.⁷³ Έτσι, μία ιδιωτική σύσκεψη, με μυστικό περιεχόμενο και άγνωστο αποτέλεσμα, ονοματίζεται «διαβούλευση», για να αποκρύπτονται οι απόψεις που μία αδιαφανής διοίκηση επιθυμεί να επικαλεστεί, αλλά όχι να δημοσιεύσει.

Σύνταξη κεφαλαίου για τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση σε πληροφορίες: Γιώργος Χασιώτης

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

Στους τελευταίους δώδεκα μήνες, πολλές ήταν οι εξελίξεις στον τομέα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Ήδη υπάρχει μία νέα οδηγία της ΕΕ,⁷⁴ ενώ οι αναφορές σε θέματα περιβαλλοντικής

⁶⁸ Πρβλ., για τα θέματα αυτά, άρθρα 6 παρ. 2 έως παρ. 4 ν. 4048/2012 (ΦΕΚ Α' 34). Ειδικά για το θέμα της διάρκειας, τα άρθρα 6 παρ. 2 β) και 6 παρ. 3 ν. 4048/2012 εισάγει το κανόνα της διαβούλευσης με δεύτερη φάση 3 βδομάδων, η οποία μπορεί να συντημηθεί ή επιμηκυνθεί «με πρωτοβουλία του οικείου Υπουργού για επαρκώς τεκμηριωμένους λόγους, οι οποίοι αναφέρονται στην έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης που συνοδεύει τη ρύθμιση». Ένα παράδειγμα έκθεσης διαβούλευσης που δεν αναφέρει τίποτα σχετικό (και αποσιωπεί απόψεις που δεν υιοθετήθηκαν) είναι αυτή για το πρόσφατο νομοσχέδιο (και ήδη νόμο) για την χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση <http://www.parliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/8456116.pdf>.

⁶⁹ Άρθρο 33 παρ. 1 β) ν. 4258/2014 (ΦΕΚ Α' 94), με το οποίο προστέθηκε στο άρθρο η εξής παράγραφος: «από την 1η Ιουλίου του 2015 τα τιμολόγια των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης για τις διάφορες κατηγορίες καταναλωτών και χρηστών εγκρίνονται με αποφάσεις του Ειδικού Γραμματέα Υδάτων μετά από διαβούλευση με τον Υπουργό Οικονομικών και άλλους εμπλεκόμενους φορείς, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Σε περίπτωση που η απόφαση του Ειδικού Γραμματέα Υδάτων έχει αποκλίσεις από τις προτάσεις του Υπουργού Οικονομικών, όπως εκείνες διατυπώθηκαν κατά τη διαβούλευση, πρέπει να αιτιολογούνται και να δημοσιεύονται μαζί με τη δημοσίευση της απόφασης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

⁷⁰ Άρθρο 41 παρ. 9 ν. 4256/2014 (ΦΕΚ Α' 92).

⁷¹ Άρθρα 1 παρ. 7, 1 παρ. 9, 5 παρ. 5-10, 7 παρ. 6-10 ν. 4262/2014 (ΦΕΚ Α' 114).

⁷² Πρόκειται για παρέκκλιση από αυτά που ισχύουν αλλού, η οποία δεν δικαιολογείται, πόσο μάλλον από την στιγμή που θα πρόκειται για ρυθμίσεις που θα έχουν σύνθετο, τεχνικό περιεχόμενο: το άρθρο 6 παρ. 2 β) και 6 παρ. 3 ν. 4048/2012 (ΦΕΚ Α' 34) εισάγει το κανόνα της διαβούλευσης 3 βδομάδων, η οποία μπορεί να συντημηθεί ή επιμηκυνθεί «με πρωτοβουλία του οικείου Υπουργού για επαρκώς τεκμηριωμένους λόγους».

⁷³ Άρθρα 5 παρ. 5-6, 7 παρ. 6 ν. 4262/2014 (ΦΕΚ Α' 114).

⁷⁴ Οδηγία 2014/52/ΕΕ «για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον».

αδειοδότησης στην τελευταία ανασκόπηση του ελληνικού προγράμματος από το ΔΝΤ,⁷⁵ και την αξιολόγηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας από τον ΟΟΣΑ⁷⁶ φαίνεται ότι άσκησαν σημαντική επίδραση σε ορισμένες από τις εξελίξεις που περιγράφονται στη συνέχεια.

Σε κάθε περίπτωση, παλαιότερες ρυθμίσεις συνέχισαν να κυριαρχούν στην πρακτική, υπονομεύοντας περαιτέρω τον θεσμό και την προληπτική λειτουργία του θεσμού της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Από αυτές, η σημαντικότερη είναι η παράταση όλων των ΑΕΠΟ έργων κατηγορίας Α «μέχρι τη συμπλήρωση δεκαετίας από την έκδοσή[η] τους, εφόσον δεν έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκαν».⁷⁷ Για το θέμα, εκδόθηκαν τουλάχιστον 3 εγκύκλιοι,⁷⁸ με αντικρουόμενες ρυθμίσεις. Αυτή τη στιγμή, φαίνεται ότι η παράταση ισχύει με την υποβολή αίτησης από τον φορέα: σε αυτήν, ο φορέας αρκεί να «δηλώνει υπεύθυνα» ότι δεν έχει επέλθει μεταβολή των δεδομένων, ή ότι έχει επέλθει μεταβολή, αλλά το έργο παραμένει συμβατό με μεταγενέστερες αλλαγές στα «Ειδικά Πλαίσια..., χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια..., περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000, θεσμοθετημένους αρχαιολογικούς χώρους, περιοχές ενταγμένες σε ειδικό καθεστώς προστασίας ως δασικές... και θεσμοθετημένα όρια εκπομπών». Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την έκδοση σχετικής πράξης από τον αρμόδιο Γενικό Διευθυντή της οικείας περιβαλλοντικής αρχής. Στη διαδικασία αυτή, εντύπωση προκαλεί η κίνηση με πρωτοβουλία του αδειοδοτούμενου, η παντελής απουσία κριτηρίων και ελέγχου, και η ιδιόμορφη (και πολύ περιοριστική) ερμηνεία της «ουσιαστικής μεταβολής», η οποία περιορίζεται μόνο σε (ορισμένα) νομικά και κανένα πραγματικό δεδομένο: πράγματι, ούτε η πρόκληση ρύπανσης (ενδεχομένως, με επιβολή διοικητικών κυρώσεων), ούτε άλλες νομικές αλλαγές (π.χ., η ένταξη μιας περιοχής στο π.δ. των μικρών υγροτόπων, η τροποποίηση άλλης εθνικής ή ενωσιακής νομοθεσίας) φαίνεται να περιλαμβάνονται. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι αρμόδιες αρχές συχνά θέσπιζαν όρους σύντομης διάρκειας, για να διασφαλίσουν την αυστηρότερη επιτήρηση ρυπογόνων μονάδων, τη σύντομη παύση της λειτουργίας τους, ή την προσαρμογή τους στην τεχνική πρόοδο: αυτό, για όσους φορείς αξιοποιήσουν τη ρύθμιση, δεν θα είναι πλέον δυνατό.

Επειδή οι εγκύκλιοι δεν διακρίνουν, η παράταση εγείρει ερωτηματικά ιδίως σε σχέση με τις εγκαταστάσεις που έχουν ενταχθεί στο σύστημα της «ολοκληρωμένης πρόληψης και ελέγχου της ρύπανσης» (Integrated Pollution Prevention and Control, IPPC), όπως ισχύει με βάση το ενωσιακό δίκαιο από το 1996.⁷⁹ Με την πρόσφατη εναρμόνιση του εθνικού με το ενωσιακό δίκαιο για τις βιομηχανικές εκπομπές,⁸⁰ υπάρχουν ειδικές απαιτήσεις για το περιεχόμενο και την επανεξέταση των όρων της περιβαλλοντικής άδειας (ΑΕΠΟ) των εγκαταστάσεων αυτών, καθώς και για τις μεταβολές των τελευταίων.⁸¹ Σχετικά πρόσφατη (αλλά πριν την περίοδο που καλύπτει η έκθεση αυτή), επίσης, είναι και η απόφαση για τις προδιαγραφές της ΑΕΠΟ των έργων κατηγορίας Α, η οποία στις περιπτώσεις αυτές παραμένει ανεφάρμοστη.⁸²

Εκτός από την παράταση των ΑΕΠΟ, η περίοδος που καλύπτεται από την παρούσα έκθεση χαρακτηρίζεται και από ένα μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων νομοποίησης έργων χωρίς την απαίτηση

⁷⁵ International Monetary Fund, Greece: fifth review under the extended arrangement under the extended fund facility, and request for waiver of nonobservance of performance criterion and rephrasing of access; staff report; press release; and statement by the executive director for Greece (IMF Country Report No. 14/151), June 2014.

⁷⁶ OECD (2014), OECD Competition Assessment Reviews: Greece, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264206090-en>

⁷⁷ Άρθρο 2 παρ. 8 σημείο γ) ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

⁷⁸ Με χρονική σειρά, εγκύκλιος (ΥΠΕΚΑ-Διεύθυνση Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου) οικ. 183745/20.6.2013 «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του Ν. 4014/2011 σε έργα και δραστηριότητες της Α και Β κατηγορίας» (ΑΔΑ: ΒΕΖ80-ΩΡ3)· εγκύκλιος (ΥΠΑΑΤ – Διεύθυνση Υδατοκαλλιεργειών και Εσωτερικών Υδάτων) 1339/81318/9.7.2013 «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του Ν. 4014/2011 σε έργα και δραστηριότητες της Α και Β κατηγορίας» (ΑΔΑ: ΒΛ41Β-ΠΥ4)· εγκύκλιος (ΥΠΕΚΑ-Διεύθυνση ΕΑΡΘ) 161486/10.3.2014 «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του Ν. 4014/2011» (ΑΔΑ: ΒΙΚ50-06Μ). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δύο πρώτες αναφέρονται σε έργα κατηγορίας Α και Β, σε αντίθεση με την συστηματική κατάταξη του άρθρου 2 ν. 4014/2011, που πιλοφορείται «Κοινή διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α».

⁷⁹ Οδηγία 96/91/ΕΟΚ «σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης», η οποία έχει επανειλημμένα τροποποιηθεί ουσιαστικά και πλέον έχει αντικατασταθεί με την οδηγία 2008/1/ΕΚ.

⁸⁰ Κοινή υπουργική απόφαση 36060/1155/Ε.103/2013 «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010» (ΦΕΚ Β' 1450), η οποία ενσωματώνει την Οδηγία 2010/75 «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» (αναδιατύπωση).

⁸¹ Ιδίως, άρθρα 4, 6-7, 9-14, 16-18 και 60 (μεταβατικές διατάξεις) της κ.υ.α αριθμ. 36060/1155/Ε.103/2013 «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010» (ΦΕΚ Β' 1450).

⁸² Κοινή υπουργική απόφαση 48963/2012 «Προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α'» (ΦΕΚ Β' 2703).

υπαρξης περιβαλλοντικής αδειοδότησης σε ισχύ, των οποίων η συμφωνία με το ευρωπαϊκό δίκαιο (ή/και το Σύνταγμα) είναι αμφίβολη και βεβαίως καθιστά τα σχετικό θεσμικό πλαίσιο διάτρητο από κατά περίπτωση εξαιρέσεις. Τελείως ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν:

- η παράταση της προσωρινής ενιαίας άδειας λειτουργίας της ΔΕΗ μέχρι την 31.12.2015 – ανεξάρτητα, από την ύπαρξη ΑΕΠΟ σε ισχύ ή από τη συμμόρφωση με την «ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης»⁸³
- οι ρυθμίσεις για τη μεταγενέστερη έγκριση περιβαλλοντικών όρων σε αυθαίρετα⁸⁴
- η παράταση (για πολλοστή φορά) της άδειας εκμετάλλευσης ή της μίσθωσης λατομείων αδρανών υλικών των οποίων η απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έχει λήξει⁸⁵
- η «λειτουργική τακτοποίηση» (χορήγηση άδειας λειτουργίας) τουριστικών λιμένων που δεν έχουν λάβει περιβαλλοντική αδειοδότηση με απλή «βεβαίωση υποβολής μελετών»⁸⁶
- η δυνατότητα του Υπουργού Οικονομικών να παραχωρεί τη χρήση τεχνικών έργων στον αιγιαλό «για τα οποία δεν υφίσταται άδεια της αρμόδιας αρχής» (μεταξύ άλλων, με μεταγενέστερη υποβολή δήλωσης υπαγωγής τους σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις)⁸⁷
- το γεγονός ότι τα «μη νομίμως εκτελεσθέντα» έργα σε οργανισμούς λιμένων και σε λιμενικά ταμεία «θεωρούνται νόμιμα» από το χρόνο έγκρισης του master plan του λιμένα και της ΑΕΠΟ, που φυσικά έπρεπε να είχε προηγηθεί («με εξαίρεση τις κτιριακές εγκαταστάσεις», οι οποίες νομιμοποιούνται με άλλες διατάξεις)⁸⁸ η δυνατότητα παραχώρησης του δικαιώματος χρήσης αιγιαλού, κοινόχρηστης παραλίας, θαλασσίου χώρου και πυθμένα για την εκτέλεση ορισμένων έργων, ακόμα και στην περίπτωση που στους ίδιους κοινόχρηστους υφίστανται άλλα (;) έργα χωρίς άδεια (!)⁸⁹ η συνέχιση της λειτουργίας λατομείων σχιστολίθου εφόσον οι εκμεταλλευτές «θα υποβάλλουν αρμοδίως» Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων σε μελλοντική προθεσμία⁹⁰
- η προέγκριση του Ειδικού Σήματος Λειτουργίας των υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων κατηγορίας Β χωρίς ούτε την υπαγωγή ούτε σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις⁹¹
- οι ρυθμίσεις για την εκ των υστέρων περιβαλλοντική αδειοδότηση εγκαταστάσεων «δομικών ή μηχανικών κατασκευών, πάνω στις οποίες τοποθετούνται κεραιές, πομποί, αναμεταδότες και συναφείς εγκαταστάσεις» (sic) οι οποίες λειτουργούν⁹²
- η νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευών και εγκαταστάσεων κεραιών πάνω από την απόληξη κλιμακοστασίου και φρέατος ανελκυστήρα «εφόσον διαθέτουν άδεια κατασκευής από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων και γνωμοδότηση της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας»⁹³
- η «τακτοποίηση» «μέχρι την έκδοση της προβλεπόμενης έγκρισης από την αρμόδια Πολεοδομική Υπηρεσία ή την ολοκλήρωση της διαδικασίας προσφυγής ενώπιον διοικητικής αρχής» των εγκαταστάσεων κεραιών ραδιοφωνικών σταθμών και παρόχων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁹⁴
- η απαλλαγή των χιονοδρομικών κέντρων (τα περισσότερα των οποίων βρίσκονται εντός περιοχών Natura 2000) από διοικητικές κυρώσεις, και η χορήγηση σε αυτά άδειας λειτουργίας, με απλή «βεβαίωση υποβολής μελετών» για την ανανέωση των περιβαλλοντικών τους όρων, και την χορήγηση (για πολλοστή φορά) διευτούς προθεσμίας για υποβολή ΜΠΕ⁹⁵
- η παράταση των διοικητικών αδειών και εγκρίσεων της ΓΜΜΑΕ ΛΑΡΚΟ που αφορούν την λειτουργία του μεταλλουργικού συγκροτήματος της Λάρυμνας μέχρι την εγκατάσταση πλειοδότη⁹⁶
- η νομιμοποίηση των «λιμενικών, κτηριακών ή άλλων» εγκαταστάσεων στη Μαρίνα Ζέας⁹⁷

Πολλές παρόμοιες διατάξεις εντάχθηκαν και στον πρόσφατο δασικό νόμο, που δημοσιεύθηκε μετά το πέρας της περιόδου αναφοράς, και θα καλυφθεί εκτενώς στην επόμενη έκθεση.⁹⁸ Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, δεν υπάρχει καμία διάκριση μεταξύ προστατευόμενων και μη περιοχών.

⁸³ Άρθρο 24 του ν. 3377/2005, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 55 παρ. 5 του ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287).

⁸⁴ Άρθρο 25 παρ. 6 του ν. 4178/2013 (ΦΕΚ Α' 174).

⁸⁵ Άρθρο 183 ν. 4001/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 17 παρ. 17 ν. 4203/2013 (ΦΕΚ Α' 235).

⁸⁶ Άρθρο 166 παρ. 7 του ν. 4070/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 9 ν. 4179/2013 (ΦΕΚ Α' 175).

⁸⁷ Άρθρο 31 παρ. 1 του ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287).

⁸⁸ Άρθρο 40 παρ. 1 (Δ) ν. 4256/2014 (ΦΕΚ Α' 92).

⁸⁹ Άρθρο 31 παρ. 2 του ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287).

⁹⁰ Άρθρο 27 ν. 4256/2014 (ΦΕΚ Α' 92).

⁹¹ Άρθρο 150 παρ. 1 του ν. 4070/2012, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 27 παρ. 1 β) του ν. 4179/2013 (ΦΕΚ Α' 175).

⁹² Άρθρο 58 παρ 1 γ) του ν. 4146/2013 (ΦΕΚ Α' 90).

⁹³ Άρθρο 23 παρ. 5 του ν. 4178/2013 (ΦΕΚ Α' 174).

⁹⁴ Άρθρο 31 παρ. 5-7 και παρ. 9 του ν. 4053/2012, όπως αντικαταστάθηκαν από το άρθρο 126 του ν. 4249/2014 (ΦΕΚ Α' 73).

⁹⁵ Άρθρο 13 παρ. 2 του ν. 4179/2013, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 19 παρ. 2 του ν. 4276/2014 (ΦΕΚ Α' 155).

⁹⁶ Άρθρο 55 παρ. 7 (β) του ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287).

⁹⁷ Άρθρο 34 του ν. 4179/2013 (ΦΕΚ Α' 175).

Αξιζει να σημειωθεί ότι, την ίδια περίπου περίοδο, το ΣτΕ επιβεβαίωσε ότι ένας νόμος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκρίνει καταλεπτώς ένα σχέδιο, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, όταν δεν περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών του επιπτώσεων, επιβάλλει την εκ των υστέρων εκπόνηση μελέτης, και προβλέπει την έκδοση άλλων πράξεων για τον σκοπό αυτό στο μέλλον,⁹⁹ και ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων χωρίς εξέταση εναλλακτικών θέσεων και λύσεων δεν είναι σύννομη.¹⁰⁰

Κατά συνέπεια, είναι σαφές όχι μόνο το σταδιακό «ξήλωμα» του θεσμού της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, αλλά και το γεγονός ότι οι όποιες τροποποιήσεις του αφορούν μόνο όσους φορείς δεν μπορούν να αποσπάσουν από το αρμόδιο υπουργείο και την Βουλή παρόμοιες ρυθμίσεις. Η υποβάθμιση του θεσμού είναι εμφανής και στο «Πρωτόκολλο Συνεργασίας για την Παρακολούθηση και Διαρκή Βελτίωση της Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης» μεταξύ του Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) και του ΥΠΕΚΑ: εκεί, τα μέρη υπαινίχθηκαν ότι η περιβαλλοντική αδειοδότηση είναι αντιαναπτυξιακή και δημιούργησαν μία «Μόνιμη Επιτροπή Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης» επιτροπή, με μη θεσμοθετημένο ρόλο, η οποία δίχως διαφάνεια θα εισηγείται, θα συνεργάζεται προνομιακά με την αρμόδια γενική γραμματεία και θα ανευρίσκει πόρους για κοινές δράσεις.¹⁰¹

Με τις επιφυλάξεις αυτές, η περίοδος αναφοράς χαρακτηρίζεται από την έκδοση ενός μεγάλου αριθμού πρότυπων περιβαλλοντικών δεσμεύσεων,¹⁰² και τη νέα κοινή υπουργική απόφαση για τη διαδικασία γνωμοδοτήσεων και συμμετοχής του κοινού στην περιβαλλοντική αδειοδότηση.¹⁰³ Η απόφαση όμως αυτή δεν εμπόδισε την περαιτέρω μείωση του χρόνου διαβούλευσης ειδικά για τα έργα εντός θαλάσσιας και χερσαίας ζώνης λιμένα, σε σημείο ώστε να είναι πρακτικά αδύνατη.¹⁰⁴ Επίσης, εκδόθηκαν οι προδιαγραφές των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων κατηγορίας Α,¹⁰⁵ οι οποίες εγείρουν ερωτηματικά για την πληρότητά τους: για παράδειγμα, ενώ η ευρωπαϊκή νομοθεσία

⁹⁸ Ενδεικτικά, οι ρυθμίσεις που έχουν ενταχθεί στις «μεταβατικές διατάξεις» του νέου δασικού νόμου – π.χ., άρθρο 52 παρ. 7-8, 10-12 και 14-16 ν. 4280/2014 (ΦΕΚ Α' 159).

⁹⁹ ΣτΕ Ολ. 376/2014.

¹⁰⁰ ΣτΕ (τμήμα Ε') 2004/2013.

¹⁰¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Γιάννης Μανιάτης: «Η περιβαλλοντική αδειοδότηση να αποτελέσει το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας» – Υπογραφή Πρωτοκόλλου Συνεργασίας υπέγραψαν το ΥΠΕΚΑ και ο ΣΕΒ [Δελτίο Τύπου, 25.7.2014]. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=3233&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=3233&language=el-GR)

¹⁰² Ενδεικτικά, για ορισμένες κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων που συχνά δημιουργούν προβληματισμό για τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον: υ.α. 45964/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για τις δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 9ης Ομάδας «Βιομηχανικές δραστηριότητες και συναφείς εγκαταστάσεις» που ανήκουν στην υποομάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας» (ΦΕΚ Β' 1987) · Υ.α. 169810/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 11ης ομάδας «Μεταφορά Ενέργειας, Καυσίμων και Χημικών Ουσιών», α/α 11: «Μεμονωμένα κέντρα υπερωχηλής τάσης και μεμονωμένοι υποσταθμοί επί της επιφάνειας του εδάφους (συμπεριλαμβάνονται και οι επεκτάσεις σε υψιστάμενους υποσταθμούς) με τάση λειτουργίας από 50 έως και 150 kV» του παραρτήματος XI της Υ.Α. 1958/2012 (Β' 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (ΦΕΚ Β' 1999) · Υ.α. 46294/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 5ης ομάδας «Εξορυκτικές και συναφείς δραστηριότητες» του Παραρτήματος V, της υπ' αρ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) Υ.Α., όπως τροποποιήθηκε και ισχύει και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 10» (ΦΕΚ Β' 2001) · κ.υ.α. 46296/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 7ης ομάδας «Πτηνοκτηνοτροφικές εγκαταστάσεις» του Παραρτήματος VII, της υπ' αριθ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) υπουργικής απόφασης, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 και 14» (ΦΕΚ Β' 2002) · κ.υ.α. 50129/1392 /2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 8ης Ομάδας «Υδατοκαλλιέργειες» του παραρτήματος VIII της υπ αριθ. 1958/2012 (Β 21) υπουργικής απόφασης, όπως εκάστοτε ισχύει και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 1, 2, 4, 5 και 6» (ΦΕΚ Β' 2405) · κ.υ.α. 170545/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 3ης Ομάδας «Λιμενικά έργα» του παραρτήματος III της υπ αριθμ. 1958/2012 υπουργικής απόφασης (Β 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (ΦΕΚ Β' 2425) · κ.υ.α. 170613/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 1ης ομάδας «Έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών» του Παραρτήματος I της υπουργικής απόφασης 1958/2012 (Β' 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (ΦΕΚ Β' 2505) · κ.υ.α. 170078/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για τα έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 6ης ομάδας «Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής» με α/α 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24 και 25 του παραρτήματος VI της αριθ. 1958/2012 υπουργικής απόφασης (Β 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (ΦΕΚ Β' 2507) · κ.υ.α. 171914/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της ομάδας 4: «Συστήματα Περιβαλλοντικών Υποδομών», του παραρτήματος IV της Υ.Α. 1958/2012 (Β 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (ΦΕΚ Β' 3072).

¹⁰³ Υπουργική απόφαση. 1649/45/2014 «Εξειδίκευση των διαδικασιών γνωμοδοτήσεων και τρόπου ενημέρωσης του κοινού και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Α' 21), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19 παράγραφος 9 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 45).

¹⁰⁴ Άρθρο 46 παρ. 3 γ) τελευταίο εδάφιο ν. 4150/2013, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθρο 41 παρ.4 του ν. 4256/2014 (ΦΕΚ Α' 92).

¹⁰⁵ Παραρτήματα 1-2, 3.1, 3.3, 4-6 της της κ.υ.α. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 135).

προβλέπει ότι η ΜΠΕ παρουσιάζει «τις άμεσες και, ενδεχομένως, τις έμμεσες, τις δευτερεύουσες, τις σωρευτικές, τις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, τις μόνιμες και προσωρινές, τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του έργου»,¹⁰⁶ οι προδιαγραφές περιορίζουν, με διάφορους τρόπους, τις περιοχές μελέτης και τις πηγές πληροφοριών της ΜΠΕ (οι οποίες πλέον θα εκπονούνται βάσει μόνο κάποιων προκαθορισμένων «βιβλιογραφικών αναφορών», εφόσον υπάρχουν).¹⁰⁷ Οι προδιαγραφές υπολείπονται επίσης και των προδιαγραφών άλλων αδειών, οι οποίες ακριβώς καταργήθηκαν για να «ενσωματωθούν» στην έγκριση περιβαλλοντικών όρων: για παράδειγμα, είναι αμφίβολο αν οι προδιαγραφές της ΜΠΕ σε θέματα δασών και δασικών εκτάσεων θα επαρκούσαν για την έκδοση έγκρισης επέμβασης, πριν την κατάργηση της τελευταίας.¹⁰⁸ Υπήρξαν, επίσης, τροποποιήσεις στην κατηγοριοποίηση των έργων, με βασικότερους «ωφελημένους» κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις,¹⁰⁹ υδραυλικά και αντυπλημμυρικά έργα, ορισμένες βιομηχανικές δραστηριότητες, έργα αστικής ανάπτυξης, και ειδικά έργα.¹¹⁰ Άλλες σημαντικές εξελίξεις της περιόδου αναφοράς είναι η πρόβλεψη μίας διαφοροποιημένης ταχείας διαδικασίας αδειοδότησης για τα συγχρηματοδοτούμενα έργα,¹¹¹ και ο κανονισμός λειτουργίας του (μέχρι σήμερα, ανενεργού) νέου θεσμού του Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ

2.1. Δέουσα εκτίμηση της οδηγίας για τους οικοτόπους

Ειδικότερης μνείας χρήζει το κεφαλαίωδες ζήτημα της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ σε σχέση με την υποχρέωση για «δέουσα εκτίμηση» των επιπτώσεων έργων σε προστατευόμενες περιοχές και είδη του δικτύου Natura 2000.

Σύμφωνα με την ενωσιακή νομοθεσία, κάθε έργο που είναι δυνατόν να επηρεάζει έναν τόπο ενταγμένο στο δίκτυο Natura 2000, πρέπει να εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο αυτόν.¹¹² Για τον κανόνα αυτό, υπάρχει πλούσια ευρωπαϊκή και εθνική¹¹³ νομολογία, η οποία έχει προσδιορίσει κάποιες ελάχιστες απαιτήσεις της «δέουσας» αυτής «εκτίμησης». Για παράδειγμα, πρέπει να γίνεται βάσει των «πλέον προωθημένων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος» (“best scientific knowledge”),¹¹⁴ και να αίρει κάθε εύλογη, από επιστημονικής απόψεως, αμφιβολία όσον αφορά τις επιπτώσεις των έργων στον οικείο προστατευόμενο τόπο.¹¹⁵ Δεν μπορεί να έχει «συνοπτικό και αποσπασματικό χαρακτήρα», και πρέπει να περιέχει τουλάχιστον εξαντλητική καταγραφή των ειδών και των οικοτόπων που έχουν ενταχθεί στους στόχους διατήρησης της περιοχής.¹¹⁶

Γενικότερα, η δέουσα εκτίμηση δεν είναι μία τυπική, διαδικαστική πράξη, αλλά αποτελείται από «εμπεριστατωμένη ανάλυση»,¹¹⁷ η οποία πρέπει να γίνεται υπό το πρίσμα των ειδικών

¹⁰⁶ Άρθρο 3 και Παράρτημα IV Οδηγίας 2011/92 «για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (κωδικοποιημένο κείμενο)».

¹⁰⁷ Πρβλ., μεταξύ άλλων, Παράρτημα 2, σημεία 8.1, 8.3.5., 8.4, 8.10 της κ.υ.α. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α΄ της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β΄ 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α΄ 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β΄ 135). Τυπικό παράδειγμα είναι το σημείο 8.10.2 του ίδιου Παραρτήματος, σύμφωνα με το οποίο η ΜΠΕ περιλαμβάνει «εκτίμηση και αξιολόγηση της υφιστάμενης ποιότητας του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος...με βάση διαθέσιμα στοιχεία», τα οποία στην Ελλάδα είναι ελλιπέστατα.

¹⁰⁸ Πρβλ. σημεία 7 (εναλλακτικές λύσεις) και 8.5.3 του Παραρτήματος 2 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α΄ της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β΄ 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α΄ 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β΄ 135), τα οποία δεν ενσωματώνουν την βασική απαίτηση την δασικής νομοθεσίας να είναι «εξαιρετικός» ο χαρακτήρας της επέμβασης [πρβλ. άρθρο 45, ιδίως παράγραφος 5, ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 36 του ν. 4280/2014 (ΦΕΚ Α΄ 159)].

¹⁰⁹ Υπουργική απόφαση 65150/1780/2013 «Αντικατάσταση του Παραρτήματος VII της ΥΑ 1958/2012 «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 4 του Ν. 4014/21.09.2011 (Φ.Ε.Κ. Α΄ 209/2011)» (Β΄ 21), όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β΄ 3089).

¹¹⁰ Υπουργική απόφαση 173829/2014 «Τροποποίηση της υπ΄ αριθ. 1958/2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β΄ 21), με την οποία κατατάσσονται τα δημόσια και ιδιωτικά έργα και δραστηριότητες σε κατηγορίες και υποκατηγορίες, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 του Ν.4014/2011 (Α΄ 209), όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ως προς την κατάταξη ορισμένων έργων και δραστηριοτήτων της 2ης,6ης, 9ης και 12ης Ομάδας» (ΦΕΚ Β΄ 2036).

¹¹¹ Άρθρο 3 παρ. 2 β) και 4 παρ. 3 στ) ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α΄ 209), όπως συμπληρώθηκαν από το άρθρο τέταρτο, παρ. 4 του ν. 4156/2013 (ΦΕΚ Α΄ 122).

¹¹² Άρθρο 6 παρ. 3 Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

¹¹³ Ενδεικτικά, από την πρόσφατη μόνο νομολογία, ΣΤΕ (τμήμα Ε΄) 585/2014, 711/2014, 293/2009.

¹¹⁴ Ενδεικτικά, υπόθεση C-127/02 Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee κτλ. κατά Staatssecretaris van Landbouw της 7.9.2004, σκέψη 54^η. υπόθεση C-241/08 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Γαλλικής Δημοκρατίας της 4.3.2010, σκέψη 69^η.

¹¹⁵ Ενδεικτικά, από την πρόσφατη νομολογία μόνο, υπόθεση C-521/12 T. C. Briels κ.λπ. της 15.5.2014, σκέψη 27^η. υπόθεση C-258/11 Peter Sweetman κ.α. της 11.4.2013, σκέψη 44^η. υπόθεση C-182/10 Marie-Noëlle Solvay κ.λπ. της 16.2.2012, σκέψεις 65η έως 70^η.

¹¹⁶ Ενδεικτικά, υπόθεση C-304/2005 Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας, σκέψεις 62^η και 66^η.

¹¹⁷ Ενδεικτικά, υπόθεση C-441/03 Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών της 14.4.2005, σκέψη 22^η («η διαδικασία περί της «δέουσας εκτίμησης» δεν συνιστά μια απλώς τυπική διαδικαστική πράξη, αλλά πρέπει να καθιστά

περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και προϋποθέσεων και των σκοπών διατηρήσεως κάθε τόπου.¹¹⁸ Ειδικότερα, όταν δεν υπάρχουν στοιχεία ή αξιόπιστα και επικαιροποιημένα δεδομένα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει λάβει χώρα δέουσα εκτίμηση.¹¹⁹ Τέλος, σύμφωνα με μία πρόσφατη απόφαση, προϋπόθεση για να μην παραβιάζεται η ακεραιότητα ενός τόπου (και, κατά συνέπεια, για να εγκριθεί η υλοποίηση ενός έργου που τον επηρεάζει) είναι η διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση των συστατικών του στοιχείων, δηλαδή εκείνων των τύπων φυσικού οικοτόπου που αιτιολογούν την καταχώρισή του: κατά συνέπεια, η ακεραιότητα παραβιάζεται ακόμα και όταν καταστρέφονται οριστικά μόλις 1.47 (από τα 270 διαθέσιμα) εκτάρια φυσικού οικοτόπου, ο οποίος, «κατά μείζονα λόγο», είναι προτεραιότητας.¹²⁰

Στα τέλη του 2013, δημοσιεύθηκε η υπουργική απόφαση που ορίζει τις προδιαγραφές της δέουσας εκτίμησης στο εθνικό δίκαιο για έργα κατηγορίας Β.¹²¹ Στις αρχές του 2014, ακολούθησε η ίδια υπουργική απόφαση για τα έργα κατηγορίας Α.¹²² Δυστυχώς, οι προδιαγραφές αυτές υπολείπονται σε πολλά σημεία των απαιτήσεων που προαναφέρθηκαν. Πρώτον, η «δέουσα εκτίμηση» [ή, κατά την ορολογία του εθνικού δικαίου, Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ)] βασίζεται μόνο σε ορισμένες πηγές δεδομένων «όπου υπάρχουν», οι οποίες προκαθορίζονται λεπτομερώς: για παράδειγμα, τυποποιημένα δελτία, χαρτογράφηση οικοτόπων, εκθέσεις εφαρμογής, σχέδια διαχείρισης, Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες.¹²³ Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι πηγές αυτές δεν διασφαλίζουν την χρήση των «πλέον προωθημένων επιστημονικών γνώσεων», το υπουργείο όφειλε να γνωρίζει ότι, στην μεγάλη πλειονότητα των τόπων κοινοτικής σημασίας, είναι ανεπίκαιρες ή ανύπαρκτες. Επίσης, δεν είναι καθόλου σαφές πώς γενικές πηγές (π.χ., οι εκθέσεις εφαρμογής των οδηγιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο) συμβάλλουν στην εκτίμηση των επιπτώσεων ενός έργου σε ένα συγκεκριμένο τόπο. Δεύτερον, οι προδιαγραφές αυτές περιορίζουν, με διάφορους τρόπους, την γεωγραφική εμβέλεια της «δέουσας εκτίμησης»: για παράδειγμα, στην (πολύ σημαντική στην πράξη) περίπτωση των έργων κατηγορίας Β, η «περιοχή καταγραφής στοιχείων φυσικού περιβάλλοντος» είναι η νοητή γραμμή «που περικλείει όλα τα τμήματα του έργου», μαζί με μία περιφερειακή ζώνη «που δεν μπορεί να υπερβαίνει» (!) τα 300 μέτρα.¹²⁴ Τρίτον, η «δέουσα εκτίμηση» διαφοροποιείται ανάλογα με διάφορα γενικά κριτήρια, χωρίς καμία επιστημονική βάση, και όχι εν όψει των συγκεκριμένων επιπτώσεων κάποιου έργου σε ένα τόπο: για παράδειγμα, εάν υπάρχουν «στοιχεία τελευταίας δεκαετίας» δεν απαιτείται καμία απολύτως εργασία πεδίου (ακόμα και στα έργα κατηγορίας Α1), ενώ, όπου τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν, η ελάχιστη περιοχή έρευνας πεδίου διαφοροποιείται ανάμεσα στα «γραμμικά» και τα «εμβαδικά» έργα (μία διάκριση που δεν ορίζεται πουθενά).¹²⁵ Τέταρτον, σύμφωνα με τις προδιαγραφές αυτές, αξιολογούνται μόνο ορισμένες σοβαρές επιπτώσεις (π.χ., καθυστέρηση επίτευξης των στόχων διατήρησης, μείωση πληθυσμού ειδών, ελάττωση έκτασης οικοτόπου, αλλαγές σε ζωτικής σημασίας οικοτόπους), οι οποίες μάλιστα όλες θίγουν την ακεραιότητα του τόπου (οπότε η δέουσα εκτίμηση θα έπρεπε να καταλήξει σε αρνητικό συμπέρασμα).¹²⁶ Τέλος, στην περίπτωση των

δυνατή μια εμπειρισιακή ανάλυση που να ανταποκρίνεται στους κατά το προαναφερθέν άρθρο 6 στόχους διατηρήσεως του επίμαχου τόπου, ιδίως όσον αφορά την προστασία των φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας και των ειδών προτεραιότητας»).

¹¹⁸ Ενδεικτικά, υπόθεση C-179/06 Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας, σκέψεις 33¹ έως 35η.

¹¹⁹ Ενδεικτικά, υπόθεση C-43/10 Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.α. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.α. της 11.9.2012, σκέψεις 106¹ έως 117¹.

¹²⁰ Υπόθεση C-258/11 Peter Sweetman κ.α. της 11.4.2013, σκέψεις 39¹ επ. Στις περιπτώσεις αυτές, η υλοποίηση του έργου είναι δυνατή μόνο υπό τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 6 παρ. 4 Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

¹²¹ Κοινή υπουργική απόφαση 52983/1952/2013 «Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2436).

¹²² Παραρτήματα 3.2.1 – 3.2.2. της κ.υ.α. οικ. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 135).

¹²³ Άρθρο 4 παρ. 4 της κ.υ.α. 52983/1952/2013 «Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2436) · Παράρτημα 3.2.1. της κ.υ.α. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 135).

¹²⁴ Άρθρο 4 παρ. 3 της κ.υ.α. 52983/1952/2013 «Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2436).

¹²⁵ Αυτό προκύπτει από την σύγκριση των Παραρτημάτων 3.2.1. (για τα έργα σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες «δεν συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις») και 3.2.2. (για τα έργα σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες «συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις») της κ.υ.α. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 135).

¹²⁶ Κεφ. 2 των Παραρτημάτων Παραρτημάτων 3.2.1. (για τα έργα σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες «δεν συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις») και 3.2.2. (για τα έργα σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες «συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις») της κ.υ.α. 170225/2014 «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και

έργων κατηγορίας Β, η «δέουσα εκτίμηση» τεκμαίρεται ότι έχει ολοκληρωθεί μετά από την πάροδο 35 άπρακτων εργάσιμων ημερών (και 5 ημερών μετά από έγγραφο αίτημα του ενδιαφερόμενου):¹²⁷ η διαδικασία αυτή, ωστόσο, δεν μπορεί να υλοποιηθεί βάσει τεκμηρίων, καθώς σύμφωνα με την σχετική νομοθεσία, η αρμόδια αρχή «η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής».¹²⁸

Σύνταξη κεφαλαίου για την περιβαλλοντική αδειοδότηση: Γιώργος Χασιώτης

3. ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η περίοδος αναφοράς ήταν για το Πράσινο Ταμείο η πρώτη χρονιά λογοδοτικής υστέρησης, αλλά και ενδεικτική μιας στροφής προς τη χρηματοδότηση δράσεων μη περιβαλλοντικού χαρακτήρα, με πρώτη εφαρμογή τους υδρογονάνθρακες.

Βάσει της απόφασης 7062/13.03.2014¹²⁹ του Υπουργού ΠΕΚΑ, ο προϋπολογισμός του Πράσινου Ταμείου για το 2014 έχει ως εξής:

Προϋπολογισμός Πράσινου Ταμείου (2014)	
Έσοδα	167.650.000,00
Έξοδα	54.500.00,00

Τα έσοδα του ΠΤ για το 2014 προέρχονται, κυρίως, από τη ρύθμιση των αυθαιρέτων, τα τέλη διαδικασιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης και λοιπά πρόστιμα. Τα αποτελέσματα του ΠΤ προβλέπονται μειωμένα, το 2014, λόγω των χαμηλότερων εσόδων από τη νέα ρύθμιση για τη νομιμοποίηση των αυθαιρέτων, η οποία προβλέπει δόσεις και αναπροσαρμοσμένο ύψος προστίμων (Ιούλιος 2013) καθώς και λόγω της γενικότερης οικονομικής κατάστασης.

Οι δαπάνες του ΠΤ έχουν διαμορφωθεί με βάση την παρ. 16 του άρθ. 32 του ν. 4111/2013, σύμφωνα με την οποία οι κατ' έτος συνολικές του δαπάνες δεν θα υπερβαίνουν το 2,5% επί του συνόλου των διαθέσιμων του κατά το τέλος του προηγούμενου έτους, γεγονός που καθιστά αδύνατη την εκπλήρωση του βασικότερου στόχου του Πράσινου Ταμείου, δηλαδή την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και ειδικότερα την εξασφάλιση και αποκατάσταση του περιβαλλοντικού ισοζυγίου μέσω της αξιοποίησης των εσόδων του Ταμείου (πράσινων πόρων).

Από την εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2014, ο προϋπολογισμός του Πράσινου Ταμείου για το 2014 έχει ως εξής:

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ (εκατ. ευρώ)		
	2013	2014
Έσοδα	314	169
Έσοδα από τόκους	35	36

δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α' 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας» (ΦΕΚ Β' 135) · άρθρο 4 παρ. 6.5 της κ.υ.α. 52983/1952/2013 «Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2436).

¹²⁷ Άρθρο 3 παρ. 7 της κ.υ.α. 52983/1952/2013 «Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2436). Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η ρύθμιση αυτή είναι αμφίβολο αν επιτρέπεται από τις εξουσιοδοτικές διατάξεις της κ.υ.α. , οι οποίες μιλούν για «προδιαγραφές» ή περιεχόμενο φακέλων [10 παρ. 2, 11 παρ. 4 και 12 παρ. 2 ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)].

¹²⁸ Άρθρο 6 παρ. 3 εδ. β' οδηγίας 92/43 · άρθρο 10 παρ. 2 εδ. β' ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

¹²⁹ Απόφαση Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Έγκριση προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2014 του Πράσινου Ταμείου. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/BIKMO-2Ξ2>

Λοιπά έσοδα	279	133
Δαπάνες	48	55
Λοιπές δαπάνες	48	55
Ισοζύγιο	266	114

Οι πόροι του Πράσινου Ταμείου κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία: Γαλάζιο Ταμείο (θάλασσα), Ειδικός Φορέας Δασών (δασοπροστασία), περιβαλλοντική νομοθεσία (δράσεις για τη βελτίωση της εφαρμογής), αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, περιβαλλοντικό ισοζύγιο (νομοθεσία για ημιυπαίθριους), αυθαίρετα (κατεδαφίσεις, πολεοδομική εξυγίανση, αποκατάσταση), σταθμοί αυτοκινήτων, πολεοδόμηση (πολεοδομική αναβάθμιση), ΕΦΚ Βενζίνης, άλλοι ειδικοί πόροι. Πρόκειται για 118 κατηγορίες πόρων, που προκύπτουν από μια ογκωδέστατη και διάσπαρτη περιβαλλοντική νομοθεσία, όπως έχουν καταγραφεί και συστηματοποιηθεί με σχετική απόφαση¹³⁰.

Από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2014 για τις κεντρικές υπηρεσίες¹³¹ προκύπτουν τα εξής έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων εισπράττεται υπέρ του Πράσινου Ταμείου:

Κωδ	Ονομασία	2014 Προβλέψεις	2013 Εκτιμήσεις	2012 Πραγματοποιήσεις
3513	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από πρόστιμα για αυθαίρετα κτίσματα	5.998.000,00	5.998.000,00	6.252.328,09
3516	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για ανέγερση κτιρίων άνευ χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων και πρόστιμα από τη μεταβολή χρήσης κτιρίων που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων στάθμευσης αυτοκινήτων	314.000,00	314.000,00	519.154,87
3517	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Πράσινο Ταμείο" κλπ,(παρ.7,άρθ.3, ν.2242/94 και ν.1327/83)	2.450.000,00	2.450.000,00	2.902.816,96
3518	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για έκδοση αδειών οικοδομών, εξαίρεση από κατεδάφιση και τέλος για παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους δόμησης	1.810.000,00	1.810.000,00	2.266.198,06
3519	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Γαλάζιο Ταμείο" (παρ.3, άρθ.3,ν.2242/94)	1.750.000,00	1.750.000,00	1.931.340,24
3745	Παράβολα υπέρ Πράσινου Ταμείου εγγραφής των ενεργειακών επιθεωρητών στα οικεία μητρώα (άρθ. 24, ν. 4014/2011).	1.396.000,00	996.000,00	914.130,80

¹³⁰ Απόφαση 4503/23.11.2012 «Καταγραφή, συστηματοποίηση και ταξινόμηση των Πράσινων Πόρων, προγραμματικός και λογιστικός διαχωρισμός τους, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 εδάφ. β' του Ν. 3889/2010 "Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 182 Α')». Ανακτήθηκε από http://www.prasinotameio.gr/images/documents/ya_4503_2012.pdf.

¹³¹ Βουλή των Ελλήνων. (2013, 13 Δεκεμβρίου). «Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών οικονομικού έτους 2014.» Νομοθετικό έργο. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=6668cbce-cbe9-413c-a107-732d60d6c291

3746	Παράβολα αιτήσεων ρύθμισης αυθαιρέτων κατασκευών ή αλλαγής χρήσης ακινήτων (άρθ. 24, ν. 4014/2011)	74.998.000	67.998.000	159.122.391,46
3831	Εισφορά αλλαγής χρήσης ημιυπαίθριων και κλειστών χώρων κτιρίων (άρθ. 40 και 41, ν.3775/09)	0,00	1.000,00	100,0
1364	Τέλη περιβαλλοντικής επιβάρυνσης οχημάτων	195.000,00	196.000,00	159.476,97

Όπως προκύπτει από τον οικονομικό απολογισμό του ΠΤ για το έτος 2013,¹³² τα έσοδα ανήλθαν συνολικά σε 305.237.598 ευρώ. Ανά κατηγορία πόρων, τα εισπραχθέντα έσοδα είχαν ως εξής:

ΟΜΑΔΑ ΠΟΡΟΥ	ΕΣΟΔΑ
1 ^η – Πόροι Γαλάζιου Ταμείου	2.904.147,61
2 ^η – Πόροι Ειδικού Φορέα Δασών	15.589.294,00
3 ^η – Πόροι περιβαλλοντικής νομοθεσίας	8.429.769,74
4 ^η - Πόροι αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης	1.500.095,65
5 ^η - Πόροι Ταμείου Περιβαλλοντικού Ισοζυγίου (νομοθεσία διατήρησης ημιυπαίθριων)	18.568.318,38
6 ^η - Πόροι νομοθεσίας αυθαίρετης δόμησης	221.532.723,89
7 ^η - Πόροι σταθμών αυτοκινήτων	1.067.298,15
8 ^η - Πόροι πολεοδόμησης	194.170,97
Τόκοι από καταθέσεις - κρατήσεις	35.451.779,68
ΣΥΝΟΛΟ	305.237.598,07

Πάντα με τον περιορισμό της παρ. 16 του άρθ. 32 του ν. 4111/2013¹³³ για διάθεση μόνο μέχρι το 2,5% ανά έτος επί του συνόλου των διαθεσίμων του, το Πράσινο Ταμείο οφείλει να διαμορφώνει χρηματοδοτικά προγράμματα, στο πλαίσιο των οποίων εντάσσονται οι δράσεις που λαμβάνουν ενίσχυση. Αυτή ακριβώς η πρόβλεψη του νόμου ίδρυσης του Πράσινου Ταμείου είναι που το διαφοροποιεί από τον προκάτοχό του ειδικό λογαριασμό ΕΤΕΡΠΣ. Άλλος σημαντικός κανόνας λογοδοσίας που διέπει το ΠΤ και το διαφοροποιεί από το αδιαφανές και σκανδαλωδώς διαχειριζόμενο ΕΤΕΡΠΣ είναι η υποχρέωση για δημοσιοποίηση ετήσιων απολογισμών, τόσο επί του συνόλου της διαχείρισης των πράσινων πόρων όσο και ανά χρηματοδοτικό πρόγραμμα (περ. 1, παρ. 1, άρθ. 5, ν. 3889/2010). Τέλος, σύμφωνα με τον νόμο για τους ημιυπαίθριους¹³⁴, για τη διασφάλιση της επίτευξης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου, δηλαδή την εξισορρόπηση της νομιμοποιούμενης περιβαλλοντικής

¹³² Πράσινο Ταμείο. (2014, 11 Ιουνίου). Οικονομικός απολογισμός Πράσινου Ταμείου έτους 2013 [Απόφαση ΔΣ 72.2/2014]. Αναρτήθηκε στη Διαύγεια στις 20 Ιουνίου: <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/7%CE%A5%CE%98%CE%9F46%CE%A8844-%CE%94%CE%A46>

¹³³ Νόμος 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18/25.01.2013) «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του ν. 4093/ 2012, κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Έγκριση των Σχεδίων των Συμβάσεων Τροποποίησης της Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), με τίτλο «Κύρια Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης», της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Σύμβαση Διευκόλυνσης Διαχείρισης Υποχρεώσεων ΣΙΤ» και της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Διευκόλυνση αποπληρωμής Τόκων Ομολόγων», παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή των Συμβάσεων» και άλλες επείγουσες διατάξεις.»

¹³⁴ Νόμος 3843/2010 (ΦΕΚ Α' 62/28.04.2010) «Ταυτότητα κτιρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης, μητροπολιτικές αναπλάσεις και άλλες διατάξεις».

ζημιές μέσα από την αστική αναβάθμιση, προβλέπεται η έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα καθορίζει τα κριτήρια κατανομής και τον τρόπο απόδοσης των εσόδων από τα εισπραγμένα πρόστιμα σε αντίστοιχα έργα.

Κατά το έτος 2013 και σύμφωνα με τον οικονομικό απολογισμό για το έτος αυτό, οι διαθέσιμοι πόροι του ΠΤ διατέθηκαν ως εξής:

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2013	ΕΞΟΔΑ (€)
Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης	79.701,63
Προστασία και αναβάθμιση δασών	4.036.605,87
Φυσικό περιβάλλον	1.422.405,66
Περιβαλλοντική έρευνα, καινοτομία, επιδεικτικές δράσεις, διεθνής συνεργασία	95.529,62
Απόκτηση και διαμόρφωση ελεύθερων χώρων στις πόλεις	10.579.042,78
Αστική αναζωογόνηση 2012-2015	20.498.516,55
Ολοκλήρωση πολεοδομικού σχεδιασμού	3.436.746,00
Μεταβατικά προγράμματα	3.130.343,49
Λειτουργικά / λοιπά έξοδα	179.430,70
Κρατήσεις	163.422,96
ΣΥΝΟΛΟ	43.621.745,26

Κατά την περίοδο αναφοράς (Ιούλιος 2013-Ιούνιος 2014), ανακοινώθηκαν έξι χρηματοδοτικά προγράμματα, τα οποία αφορούσαν τις κατηγορίες της δασοπροστασίας (7,5 εκατ. ευρώ), του πολεοδομικού σχεδιασμού με έμφαση στην ολοκλήρωση μελετών και πράξεων εφαρμογής (4 εκατ. ευρώ), την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (1,6 εκατ. ευρώ), την απαλλοτρίωση και διαμόρφωση ελεύθερων αστικών χώρων και διατηρητέων κτιρίων (3,43 εκατ. ευρώ), την περιβαλλοντική έρευνα-καινοτομία (1 εκατ. ευρώ), την αστική αναζωογόνηση (17,15 εκατ. ευρώ) και το φυσικό περιβάλλον (4,5 εκατ. ευρώ). Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν έχει δημοσιοποιηθεί αντίστοιχος αριθμός προσκλήσεων για κάθε άξονα των προγραμμάτων αυτών προς τους εν δυνάμει δικαιούχους, όπως προβλέπεται από τον Οδηγό Διαχείρισης Προγραμμάτων του ΠΤ, γεγονός που ενδεχομένως υπονομεύει τη δυνατότητα έγκαιρης απορρόφησης των κονδυλίων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι για τα αντίστοιχα προγράμματα του 2013 δεν δόθηκαν στη δημοσιότητα οι προβλεπόμενοι ετήσιοι απολογισμοί, σε αντίθεση με το 2012 που καλύπτεται από λεπτομερή απολογισμό που δόθηκε στη δημοσιότητα τον Μάρτιο του 2013.¹³⁵

Ειδικά όμως όσον αφορά την επίτευξη του «περιβαλλοντικού ισοζυγίου», δηλαδή της κατά το δυνατόν περιβαλλοντικής αντιστάθμισης της επιβάρυνσης που έχει προκληθεί από τους ημυπαίθριους και τις αυθαίρετες κατασκευές που έχουν υλαχθεί στις νομιμοποιητικές διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας, δεν υπάρχει θεσμοθετημένη διαδικασία και κριτήρια για την απόδοση των εισπραχθέντων πόρων στις αντίστοιχες περιοχές. Ενώ όπως αναφέρεται στην προαναφερόμενη απολογιστική έκθεση το ΠΤ έχει προετοιμάσει το προβλεπόμενο σχέδιο π.δ. «Καθορισμός κριτηρίων κατανομής και τρόπου απόδοσης του ειδικού προστίμου διατήρησης του ν. 3843/2010 (Α' 62)», η διαδικασία προώθησής του από το ΥΠΕΚΑ προς το ΣτΕ για επεξεργασία και στη συνέχεια στην Προεδρία της Δημοκρατίας για υπογραφή δεν φαίνεται να έχει προχωρήσει.

Τέλος, για πρώτη χρονιά το Πράσινο Ταμείο έλαβε απόφαση χρηματοδότησης έργων που δεν είναι σύμφωνα με τους σκοπούς του και μάλιστα έχουν αντικείμενο σαφώς επιβαρυντικό για το περιβάλλον. Συγκεκριμένα, με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου και τελική υπογραφή από τον Υπουργό, εγκρίθηκε πίστωση συνολικά 45.000 ευρώ για μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών με αντικείμενο

¹³⁵ Πράσινο Ταμείο. (2013, Μάρτιος). Απολογισμός δράσεων (11.4.2011 έως 31.12.2012). Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Ανακτήθηκε από: http://www.prasinotameio.gr/images/documents/2013_apologismos_pt.pdf

την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων.¹³⁶ Περιττό βεβαίως να αναφερθεί ότι τα δυο από τα τρία μεταπτυχιακά προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν με 45.000 ευρώ με αυτή την απόφαση (σύνολο πίστωσης για τα 3 προγράμματα: 50.000 ευρώ) στοχεύουν στην «εκπαίδευση για την απόκτηση του επιστημονικού υποβάθρου της εκμετάλλευσης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και της πρακτικής εφαρμογής του στα αντικείμενα της Μηχανικής Πετρελαίου»¹³⁷ και δεν έχουν κανέναν απολύτως περιβαλλοντικό χαρακτήρα. Ενδεικτικό είναι ότι το πρόγραμμα μαθημάτων περιλαμβάνει τη γεωλογία, γεωχημεία και τεχνική παραγωγής του πετρελαίου, καθώς και μηχανική γεωτρήσεων και ταμειωτήρων, οικονομικά και νομοθεσία, αλλά ούτε για την τήρηση προσχημάτων δεν κάνει αναφορά σε ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας ή πρόληψης ατυχημάτων.

Σύνταξη κεφαλαίου για το Πράσινο Ταμείο: Θεοδότα Νάντσου

4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

Με το επιχείρημα ότι τα εν ισχύ χωροταξικά πλαίσια και γενικότερα η ισχύουσα σχετική νομοθεσία θέτει ανεπιθύμητα εμπόδια στην απεριόριστη ανάπτυξη μεγάλων επενδύσεων, το 2013 ήταν το έτος κατεδάφισης της χωροταξικής νομοθεσίας.

Κατά την περίοδο αναφοράς συνεχίστηκε η επί της ουσίας κατάργηση κάθε έννοιας χωροταξικού σχεδιασμού, μέσα από διάσπαρτες νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούσαν αφενός μεν τη συνεχή επέκταση της «κόκκινης γραμμής» νομιμοποίησης αυθαιρέτων κάθε χρήσης, αφετέρου δε τη νομικά διάσπαρτη χωρική και αδειοδοτική διευκόλυνση της δόμησης επιχειρηματικών μονάδων, με σαφή έμφαση στις τουριστικές επενδύσεις.

4.1.Ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό

Με την απόφαση 67659/12.12.2013 της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΦΕΚ Β'3155) εγκρίθηκε η τροποποίηση του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού (ΕΠΧΣΑΑ) για τον τουρισμό, ενώ με την απόφαση 65657 (ΦΕΚ Β' 3165) του ίδιου οργάνου εγκρίθηκε η έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής του προηγούμενου χωροταξικού για τον τουρισμό¹³⁸.

Της έγκρισης του νέου χωροταξικού προηγήθηκαν τέσσερις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΕΣΧΣΑΑ), στις οποίες προήδρευσε ο Γενικός Γραμματέας Χωροταξίας και Αστικών Αναπλάσεων¹³⁹ Σωκράτης Αλεξιάδης. Κατά τις συνεδριάσεις διατυπώθηκαν από την πλειονότητα των εκπροσωπούμενων φορέων έντονες διαφωνίες για το σχέδιο ειδικού χωροταξικού, καθώς και για το περιεχόμενο της συνοδευτικής στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ). Ο κύριος όγκος των διαφωνιών περιστράφηκε γύρω από τον τύπο των μεγάλων τουριστικών επενδύσεων που προωθεί το νέο χωροταξικό, δηλαδή τα σύνθετα τουριστικά καταλύματα που είχαν ήδη θεσμοθετηθεί με τον ν. 4179/2013¹⁴⁰. Η διαδικασία στο πλαίσιο του Εθνικού Συμβουλίου δεν

¹³⁶ Πράσινο Ταμείο. (2014, 22 Μαΐου). Έγκριση διάθεσης πίστωσης για την υλοποίηση των δράσεων 1) Οικονομική Ενίσχυση Α.Π.Θ. –Δ.Π.Μ.Σ. Αρχιτεκτονικής Τοπίου 2) Κοινό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων» 3) Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Πολυτεχνείου Κρήτης «Μηχανική Πετρελαίου». Αναρτημένη στη Διαύγεια: <http://static.old.diauvegia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%99%CE%99%CE%A046%CE%A8844-21%CE%92>

¹³⁷ Υπουργική απόφαση 153041/2013 (ΦΕΚ Β' 2808/2013) «Έγκριση ΠΜΣ «Μηχανική Πετρελαίου» του Πολυτεχνείου Κρήτης».

¹³⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 24208/2009 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού».

¹³⁹ Υπενθυμίζεται ότι με τροπολογία που κατέθεσε τον Νοέμβριο του 2011 στη Βουλή ο τότε Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος Νίκος Σηφουνάκης, αμέσως μετά τις επεισοδικές συνεδριάσεις του ΕΣΧΣΑΑ για το ειδικό χωροταξικό για τις υδατοκαλλιέργειες, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου παύει να είναι «επιστήμονας[ε], αναγνωρισμένου κύρους και εμπειρίας σε θέματα χωροταξίας» (άρθ. 4, παρ. 1, εδ. α του ν. 2742/1999), αλλά πολιτικό πρόσωπο. Έτσι, με το άρθ. 41, παρ. 3 του ν. 4030/2011 «Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις» αλλοιώθηκε ο καταστατικός σκοπός και η πολιτική ανεξαρτησία του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού ως οργάνου «κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης για θέματα ιδιαίτερης σημασίας που αφορούν την άσκηση της εθνικής χωροταξικής πολιτικής και πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης» (άρθ. 4, παρ. 3, ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»).

¹⁴⁰ Ως «σύνθετα τουριστικά καταλύματα» χαρακτηρίζονται τα ξενοδοχειακά καταλύματα 5 αστέρων που ανεγείρονται σε γήπεδα ίσα ή μεγαλύτερα των 150.000 τ.μ. σε συνδυασμό : (α) με τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες, οι οποίες έχουν ελάχιστη επιφάνεια 100 τ.μ. και μπορούν να αποτελούν αυτοτελείς διηρημένες ιδιοκτησίες κατά τις διατάξεις του ν. 3741/1929 και του ν.δ. 1024/1971, να μεταβιβάζονται κατά κυριότητα και να συστήνονται επί αυτών εμπράγματα δικαιώματα, καθώς και να αποτελούν αντικείμενο μακροχρόνιας εκμίσθωσης. (β) με εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, οι οποίες αποτελούν συστατικό στοιχείο των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων. (πηγή: <http://www.gnto.gov.gr/>).

κατέληξε σε απόφαση μέσα από διαδικασία ψηφοφορίας, όπως προβλέπει ο κανονισμός λειτουργίας του¹⁴¹, αλλά σε ένα κείμενο συλλογής γνώμων και σχολίων από τα μέλη του.

Σημαντικό ζήτημα που τέθηκε επανειλημμένα από το WWF Ελλάς στο πλαίσιο των συνεδριάσεων του ΕΣΧΣΑΑ αφορούσε την πραγματική ζήτηση για σύνθετα τουριστικά καταλύματα και κυρίως για τουριστική κατοικία, αλλά και τα αναμενόμενα οικονομικά οφέλη από την κατά προτεραιότητα ανάπτυξη τέτοιων επενδύσεων σχεδόν παντού στην Ελλάδα, ώστε να δικαιολογείται πολιτικά η πίεση εκ μέρους του Υπουργείου Τουρισμού προς τα συναρμόδια υπουργεία για διευκόλυνση των διαδικασιών κατασκευής τους. Ανταποκρινόμενο σε συνεχή αιτήματα για σχετική αιτιολόγηση, ο Γενικός Γραμματέας Τουριστικών Υποδομών και Επενδύσεων Γιάννης Πυργιώτης κατέθεσε ως υποστηρικτικό υλικό στο Συμβούλιο μια επιτελική σύνοψη έκθεσης που ανατέθηκε από το ΤΑΙΠΕΔ σε σύμβουλο (CBRE-Atria)¹⁴². Η έκθεση δεν παρέχει δεδομένα για τη ζήτηση ή τις τάσεις της αγοράς. Δεχόμενη ως δεδομένη την κατεύθυνση για προώθηση της τουριστικής κατοικίας, η έκθεση καταλήγει σε προτάσεις για την πιο αποτελεσματική προσέλκυση αγοραστών από συγκεκριμένες χώρες. Ενδιαφέρον έχουν τα εξής στοιχεία (μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο):

- Εκτιμάται ότι η Ευρώπη διέθετε συνολικά 22,2 εκατομμύρια δεύτερες κατοικίες (second homes) το 2011.
- Ανάπτυξη στη Μεσόγειο αναμένεται σε τοποθεσίες διαφορετικές από τις υφιστάμενες.
- Η δεύτερη κατοικία φέρνει σημαντικά οικονομικά οφέλη στον προορισμό, αλλά και μειζόνες κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους.

Με δεδομένη την έλλειψη επαρκούς τεκμηρίωσης για τα οικονομικά δεδομένα της αναμενόμενης επίδρασης στην εθνική οικονομία και την κατάρρευση άλλων ευρωπαϊκών αγορών παραθεριστικής κατοικίας, όπως η ισπανική, αλλά και επισημαίνοντας ότι οι επενδύσεις αυτές δικαιούνται κρατικής επιδότησης μέσω του επενδυτικού νόμου (ν. 3908/2011 όπως τροποποιήθηκε από τον ν. 4146/2013 και ισχύει), το WWF Ελλάς αμφισβητεί εκ βάθρων την αναπτυξιακή προοπτική αυτού του μοντέλου.

Η γνώμη που κατέθεσε το WWF Ελλάς επί του σχεδίου απόφασης, ήταν συνολικά αρνητική για τους εξής λόγους: 1) Το σχέδιο δίνει σαφή κατεύθυνση προς τη χωροθέτηση μεγάλων τουριστικών συγκροτημάτων, με ελάχιστες πρόνοιες περιβαλλοντικής προστασίας, ακόμα και μέσα σε προστατευόμενες περιοχές, δίχως να τεκμηριώνεται η ανάγκη ή ακόμα και η πραγματική ζήτηση για τέτοιες εγκαταστάσεις σε αδόμητο φυσικό χώρο· 2) Διευκολύνεται η επιβάρυνση με μεγάλες τουριστικές μονάδες των νησίδων εκτάσεως άνω των 300 στρ. που δεν καλύπτονται από ειδικό καθεστώς προστασίας, πολλές από τις οποίες είναι εξαιρετικής οικολογικής σημασίας και είναι ενταγμένες στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000· 3) Περιλαμβάνεται εξαιρετικά προβληματική διάταξη για τη χωροθέτηση τουριστικών εγκαταστάσεων σε περιοχές Natura 2000, με παράκαμψη των προβλεπόμενων από τον νόμο σχεδίων διαχείρισης, των οποίων η ολοκλήρωση καθυστερεί αδικαιολόγητα· 4) Δεν προβλέπεται καμία διαδικασία ή δείκτες για την παρακολούθηση και τον υπολογισμό του οικολογικού αποτυπώματος από την εφαρμογή του ΕΠΣΧΑΑ· 5) Δεν υπάρχει κανένας περιορισμός στη χωροθέτηση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων σε περιοχές που στερούνται βασικών υποδομών, όπως οι χώροι διάθεσης αποβλήτων· 6) Δεν δίνει καμία προτεραιότητα στην επανάχρηση και αναβάθμιση του υφιστάμενου δομημένου χώρου και κτιριακού αποθέματος.

Χωροταξικό τουρισμού: προσφυγές στο ΣτΕ

Με αίτηση που κατέθεσε το WWF Ελλάς στο Συμβούλιο της Επικρατείας τον Φεβρουάριο 2014, ζητείται η ακύρωση του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού για τον Τουρισμό. Ο κύριος προβαλλόμενος λόγος ακύρωσης αφορά τις ρυθμίσεις που επιτρέπουν τη δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων και σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, μεταξύ των οποίων και μικρά νησιά (<300 μέτρων). Συγκεκριμένα, το ειδικό χωροταξικό δεν συνοδεύεται από «δέουσα» εκτίμηση σύμφωνα με (α) το άρθρο 6§3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και (β) το άρθρο 3§2 εδ. β της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ. Επιπροσθέτως, παραβιάζει τα άρθρα 18, παρ.5 και 21, παρ.1 του ν. 1650/1986, όπως ισχύουν και την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, καθώς επιτρέπει την εγκατάσταση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων σε νησιά του δικτύου Natura 2000 με μόνο κριτήριο το εμβαδόν τους.

Αίτηση ακύρωσης υποβλήθηκε και από άλλους φορείς και περιβαλλοντικές οργανώσεις, όπως η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, καθώς και οι δήμοι Κιμώλου και Λειψών.

¹⁴¹ Απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ 15147/2262/03.07.2001 (ΦΕΒ Β' 845) «Κανονισμός λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης».

¹⁴² CBRE Atria. (2012, August). Second Home Market Study - Executive Summary.

4.2. Ρυθμιστικό σχέδιο Αθήνας

Στις 9 Μαΐου 2014 κατατέθηκε από το ΥΠΕΚΑ στη Βουλή προς ψήφιση το σχέδιο νόμου «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής, Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις»¹⁴³. Προηγουμένως, στις 27 Μαρτίου, το σχέδιο νόμου είχε τεθεί σε δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση διάρκειας μιας εβδομάδας. Στην πορεία της σχετικής κοινοβουλευτικής διαδικασίας, το μέρος του νομοσχεδίου που αφορούσε το Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης (ΡΣΘ) αποσύρθηκε, κατά πάσα πιθανότητα λόγω της τροποποίησης της σχετικής με τα ρυθμιστικά σχέδια νομοθεσίας που εισάγει ο αιφνιδιαστικά και εντός δυο ημερών ψηφισμένος νόμος 4269/2014 (ΦΕΚ Α' 142/28.06.2014) «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση - Βιώσιμη ανάπτυξη» (βλ. σχετική ενότητα). Όπως φαίνεται από τα πρακτικά της Ολομέλειας του Θερινού Τμήματος της 29^{ης} Ιουλίου, την απόσυρση του μέρους του νομοσχεδίου που αφορούσε το ΡΣΘ ζήτησε ο εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας Μάξιμος Σενετάκης, επικαλούμενος διαφωνίες από βουλευτές του κόμματος. Έντονη διαφωνία είχε ήδη εκφράσει ο Βουλευτής Θεσσαλονίκης Σταύρος Καλαφάτης, επισημαίνοντας «τον κίνδυνο, να νομοθετηθεί μια τροχοπέδη για την ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης. Η προοπτική ψήφισης ενός Ρυθμιστικού Σχεδίου απαρχαιωμένου, ξεπερασμένου από την πρόσφατη πολεοδομική και χωροταξική μεταρρύθμιση, γεμάτου ασάφειες και διατάξεις προβληματικές για την υφιστάμενη επιχειρηματική δραστηριότητα στη Θεσσαλονίκη, δεν συνιστά πρόοδο, αλλά πισωγύρισμα».¹⁴⁴

Το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας (ΡΣΑ), έφθασε στη Βουλή μετά από μια διαδρομή τουλάχιστον πέντε ετών και τρεις διαβουλεύσεις επί διαφορετικών σχεδίων. Από το 2009, οπότε τέθηκε το πρώτο σχέδιο σε διαβούλευση από τον τότε Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ Γιώργο Σουφλιά, ξεσηκώνοντας δικαιολογημένα θύελλα αντιδράσεων¹⁴⁵, το 2010 με την εντολή από την επικεφαλής του νέου Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Τίνα Μπιρμπίλη προς τον Οργανισμό Αθήνας για εκπόνηση νέου σχεδίου, τον Ιούνιο του 2011 με την ανακοίνωση από τον Οργανισμό Αθήνας¹⁴⁶ νέου σχεδίου με θετική κατεύθυνση προς την προστασία του περιβάλλοντος και την αναχαίτιση της αστικής διάχυσης, μέχρι το σχέδιο νόμου που κατατέθηκε το 2014 στη Βουλή, η Αττική πέρασε από μια εποχή φαινομενικής οικονομικής ευμάρειας, στη σκιά της κρίσης που ερημώνει το κέντρο της πόλης και βυθίζει πολλούς δήμους και γειτονιές στη φτώχεια και την περιβαλλοντική παρακμή.

Σε γενικές γραμμές, το ΡΣΑ φαίνεται να κινείται στο πλαίσιο του σχεδίου που συντάχθηκε από τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου και Περιβάλλοντος Αθήνας (ΟΡΣΑ) και τέθηκε από τον ίδιο τον Οργανισμό σε δημόσια διαβούλευση τον Ιούνιο του 2011¹⁴⁷. Εντούτοις, αλλαγές σε συγκεκριμένα σημεία προκαλούν έντονο προβληματισμό για την αναπτυξιακή κατεύθυνση που προωθεί. Στο ίδιο νομοσχέδιο, με το άρθρο 81, χωροθετείται το κέντρο αθλητισμού της ΑΕΚ με επωνυμία «Αγία Σοφία-Νέα Φιλαδέλφεια» και παραχωρείται στο σωματείο κατά χρήση, διοίκηση και διαχείριση έκταση 29 στρεμμάτων, από την οποία αφαιρείται ο δασικός χαρακτήρας. Επίσης, στο αμέσως επόμενο άρθρο 82, προβλέπεται τροποποίηση του ν. 998/1979 και σκανδαλώδης ρύθμιση για κατ' εξαίρεση παραχώρηση τμημάτων αλσών ή πάρκων στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, καθώς και η αλλαγή χρήσης των τμημάτων αυτών, για την επέκταση ή δημιουργία νέων αθλητικών εγκαταστάσεων. Οι ρυθμίσεις για το γήπεδο της ΑΕΚ είχαν τεθεί σε ηλεκτρονική διαβούλευση από το ΥΠΕΚΑ στις 20 Φεβρουαρίου, δίχως όμως να συμπεριλαμβάνουν και την προαναφερόμενη διάταξη του άρθ. 82 που τροποποιεί τον δασικό νόμο 998/1979.

Ιδιαίτερο προβληματισμό γεννά η αλλαγή κατεύθυνσης σε σχέση με το σχέδιο ΡΣΑ του 2011, ως προς την αστική διάχυση: το νομοσχέδιο προβλέπει την ανάπτυξη της Αττικής προς την πλευρά της Μεγαρίδας¹⁴⁸, ενώ αντίστοιχες κατευθύνσεις προβλέπονται και για τη Βόρεια Αττική¹⁴⁹. Έτερο σημείο

¹⁴³ http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=f3f44e91-f952-45a0-b86d-08f998a0d3ef

¹⁴⁴ Καλαφάτης, Σταύρος. (2014, 29 Ιουλίου). Να αποσυρθεί αυτό το Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης. Στην προσωπική σελίδα: <http://www.stavroskalafatis.gr/?p=3540#more-3540>

¹⁴⁵ Βλ. ενδεικτικά: Τζαναβάρα, Χαρά. (2009, 30 Μαΐου). «Ρυθμιστικό... πισωγύρισμα». Ελευθεροτυπία, ηλεκτρονική έκδοση.

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=49367>

¹⁴⁶ Βλ. σχετικά την ενότητα «Χωροταξία» στο WWF Ελλάς. Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα.

(2012). Ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για το 2011. Αθήνα. Νάντσου, Θ., Χασιώτης, Γ., Χριστοπούλου, Ι., Γεωργιάδης, Ν.,

Παξιμάδης, Γ., Πληθάρας, Α., Κορακάκη, Ε. και Κορδοπάτης, Π.

¹⁴⁷ Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Περιβάλλοντος Αθήνας. (2011). Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας.

<http://www.organismosathinas.gr/Default.aspx?id=16> (ανακτήθηκε στις 7 Ιουνίου 2014).

¹⁴⁸ Άρθ. 9, παρ. 3.2.: «Η Χωρική Υποενοότητα Μεγαρίδας αποτελεί απόθεμα γης για τη μελλοντική (μέσο-μακροπρόθεσμη) εσωτερική αποκέντρωση της Αττικής, μέσω νέων μορφών οργανωμένης χωρικής ανάπτυξης σε θέσεις με πολύ καλή υπερτοπική προσπελασιμότητα.»

¹⁴⁹ Άρθ. 9, παρ. 2.3. «Η Βόρεια Αττική χαρακτηρίζεται από σημαντικούς φυσικούς και παραγωγικούς πόρους που συνεισφέρουν στη βιωσιμότητα του συνόλου της Αττικής, περιλαμβάνει δε σημαντικές διαπεριφερειακές λειτουργίες, στο ευρύτερο αναπτυξιακό πλέγμα

προβληματισμού είναι η απαλοιφή των κατευθύνσεων για περιορισμό της ανάπτυξης σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και τουριστικής κατοικίας, καθώς και η προτεραιότητα για την αναβάθμιση του απαξιωμένου κτιριακού αποθέματος, οι οποίες υπήρχαν στο σχέδιο ΡΣΑ του 2011. Τέλος, πάλι σε σχέση με το σχέδιο ΡΣΑ του 2011, έχει απαλειφθεί διάταξη για τον υπολογισμό, την παρακολούθηση του οικολογικού αποτυπώματος από την εφαρμογή του, καθώς και δημοσιοποίηση ετήσιων σχετικών εκθέσεων και δεδομένων.

Ειδικότερα τώρα όσον αφορά στο περιβαλλοντικό σκέλος του ΡΣΑ, το νομοσχέδιο διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τις θετικές κατευθύνσεις και τις περισσότερες προστατευτικές ρυθμίσεις που περιελάμβανε το σχέδιο του 2011. Συγκεκριμένα, δίνει έμφαση στη:

- Διαμόρφωση δικτύου προστατευόμενων περιοχών, κατ' εφαρμογή του ν. 3937/2011 για τη βιοποικιλότητα, με έμφαση στους ορεινούς όγκους και τα υγροτοπικά οικοσυστήματα. Σημαντικές περιοχές όπως οι ορεινοί όγκοι Αιγάλεω και Ποικίλου, των οποίων προβλέπεται πλέον η ενοποίηση σε ενιαία προστατευόμενη περιοχή με τη λίμνη Ρειτών¹⁵⁰, και ο υγρότοπος Βουρκάρι Μεγάρων προβλέπεται να ανακηρυχθούν σε περιφερειακά πάρκα με αντίστοιχα προεδρικά διατάγματα. Σε περιφερειακό πάρκο προβλέπεται να ανακηρυχθεί και η Πεντέλη «με βάση τις διατάξεις του ν. 3937/2011 (Α'60), για τη διασφάλιση της απόλυτης προστασίας των φυσικών οικοσυστημάτων, και διαμορφώνεται σε έναν υπερτοπικό πόλο αναψυχής και πολιτισμού, με την ανάδειξη των αρχαίων λατομείων, την αποκατάσταση και ανάδειξη του τοπίου, την προστασία των αρχαιολογικών χώρων. Το προεδρικό διάταγμα για την προστασία του περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο την ήδη οριοθετημένη περιοχή (ΦΕΚ 755/Δ/88) και βελτιώνει τους ισχύοντες όρους προστασίας.»
- Ειδική αξία και έμφαση δίνεται στην οριοθέτηση και ένταξη σε αυστηρό καθεστώς προστασίας 19 μικρών και εξαιρετικά απειλούμενων υγροτόπων της Αττικής¹⁵¹, ενώ ως Β' και Γ' προτεραιότητας (υποκείμενους δηλαδή σε ηπιότερες ρυθμίσεις) χαρακτηρίζονται άλλοι 45 μικροί, κυρίως παράκτιοι υγρότοποι. Πολλοί από τους μικρούς υγροτόπους των τελευταίων δυο κατηγοριών έχουν υποστεί κρίσιμη υποβάθμιση ή έχουν σχεδόν εξαφανιστεί.
- Οικολογικά βιώσιμη χρήση των επιφανειακών, των παράκτιων και υπόγειων υδάτων, με ολοκληρωμένη διαχείριση για την πρόληψη της υποβάθμισής τους, τη διαφύλαξη και την αποκατάστασή τους.
- Ανάδειξη των ορεινών όγκων (Γερανείων, Πατέρα, Πάστρας, ορεινών όγκων της Βόρειας Αττικής και κυρίως της Πάρνηθας) ως αδιάλειπτης συνέχειας πρασίνου, υπό μορφή «πράσινου τόξου», το οποίο ξεκινά από τον Σαρωνικό και τον Κορινθιακό κόλπο και καταλήγει στον Ευβοϊκό.

Διαμόρφωση εντός του αστικού ιστού ενός δικτύου ανοικτών δημόσιων χώρων πρασίνου για τη δημιουργία ευνοϊκών μικροκλιματικών συνθηκών, την εκτόνωση του θορύβου και την αναψυχή και ξεκούραση των πολιτών και τη λειτουργία τους ως «οικολογικών διαδρόμων» μεταξύ των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, αλλά και τον χαρακτηρισμό «ήσυχων περιοχών» σε εφαρμογή της οδηγίας 2002/49/ΕΚ για τον περιβαλλοντικό θόρυβο.

της. Άμεση προτεραιότητα αποτελεί η οργάνωση των συγκεντρώσεων κυρίας και παραθεριστικής κατοικίας προς τις οποίες κατευθύνονται οι πιέσεις αστικοποίησης.»

¹⁵⁰ Παράρτημα ΙΧ, άρθ. 20 του νομοσχεδίου: «Σκοπός του χαρακτηρισμού των ορεινών όγκων Αιγάλεω - Ποικίλου και της Λίμνης Ρειτών (Κουμουνδούρου) ως Περιφερειακού Πάρκου είναι: α) η ανάσχεση της περαιτέρω περιβαλλοντικής υποβάθμισης της περιοχής από την επέκταση του αστικού ιστού και την εγκατάσταση χρήσεων ασύμβατων με την διατήρηση του φυσικού οικοσυστήματός της σε κατάσταση οικολογικής ισορροπίας. β) η αποκατάσταση των τμημάτων που έχουν υποστεί αλλοίωση της φυσικής τους κατάστασης από υποβαθμιστικές επενέργειες. γ) η διατήρηση της βιοποικιλότητας της περιοχής και των ειδών αυτοφυούς χλωρίδας και πανίδας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται μεγάλος αριθμός προστατευόμενων, ενδημικών και σημαντικών ειδών. δ) η λήψη μέτρων για την προστασία του οικοσυστήματος της περιοχής ως φυσικού φράγματος μεταξύ Θρειασίου και της Χωρικής Ενώτητας Αθήνας-Πειραιά, ως φίλτρου αέριων ρύπων και ως ρυθμιστικού παράγοντα του κλίματος της Αττικής, ε) η λήψη μέτρων για την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, αισθητικών, γεωλογικών, χαρακτηριστικών της περιοχής, καθώς και την ανάπτυξη φυσιολατρικών δραστηριοτήτων και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.»

¹⁵¹ Παράρτημα ΙΧ, άρθ. 20 του νομοσχεδίου. Ως «υγρότοποι Α' προτεραιότητας» ορίζονται οι: Λιμνοθάλασσα Ωρωπού και εκβολές Ασωπού, Υγρότοπος Βουρκάριου Μεγάρων, υγροτοπικό τμήμα της περιοχής Αλυκών Αναβύσσου, Έλος Ψάθας Βιλίων, Έλος Ψήφτας Μεθάνων, Ρέμα Πύργου Βραυρώνας, Έλος Λουτρού Σπάτων, Ρέματα Ραφήνας, Ρέμα Πεντέλης, Παράκτιος υγρότοπος Λεγραινών, Υγροτοπικό σύστημα Σχίνου, Ρέμα Ερασίνου, Υγροτοπικό σύστημα Μπρέξιζας, Παράκτιος υγρότοπος Αγίων Αποστόλων, Παράκτιος υγρότοπος Λουμπάρδας, Παράκτιος υγρότοπος Αρτέμιδας, Παράκτιος υγρότοπος Αγίου Νικολάου, Ρέμα Κερατέας, Έλος Βραυρώνας Μαρκόπουλου. Στους υγροτόπους αυτούς απαγορεύεται η δόμηση, η επιχωμάτωση, η άσκηση οχλουσών δραστηριοτήτων και κάθε δραστηριότητα που υποβαθμίζει την οικολογική κατάστασή τους. Επιτρέπεται η διενέργεια παρεμβάσεων οικολογικής αποκατάστασης, η επίσκεψη με σκοπό την αναψυχή και την επιστημονική έρευνα και η περιήφραξη ιδιαίτερα ευαίσθητων τμημάτων που χρήζουν απόλυτης προστασίας. Είναι δυνατόν επίσης να επιτρέπεται η διαμόρφωση υπαίθριων εγκαταστάσεων αναψυχής και παρατήρησης της βιοποικιλότητας και του τοπίου. Οι υποδομές επίσκεψης και εκπαίδευσης διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες στις περιοχές αυτές.

4.3. Περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια

Τον Σεπτέμβριο του 2013 δόθηκαν στη δημοσιότητα και στάλθηκαν για σχολιασμό στις αρμόδιες Περιφέρειες και Αποκεντρωμένες Διοικήσεις οι εκθέσεις αξιολόγησης για τα ισχύοντα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού των 12 περιφερειών. Τα ισχύοντα πλαίσια είχαν εγκριθεί με υπουργικές αποφάσεις από το 2003, σύμφωνα με το άρθ. 8 του ν. 2742/1999. Η αξιολόγησή τους εκκρεμεί από το 2008, καθώς η διαδικασία αυτή προβλέπεται ανά πενταετία.¹⁵²

4.4. Νόμος 4269/2014 για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό

Στις 23 Ιουνίου 2014, ο Υπουργός ΠΕΚΑ Γιάννης Μανιάτης προέβη στην κατάθεση του σχετικού σ/ν στη Βουλή, το οποίο ψηφίστηκε μέσα σε δυο μόλις μέρες. Ο ν. 4269/2014 (ΦΕΚ Α' 142/28.06.2014) «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» είχε μερικώς τεθεί σε δημόσια διαβούλευση στον ιστότοπο opengov.gr, στις 8 Μαΐου, με τον τίτλο «Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός»¹⁵³.

Σε γενικές γραμμές, ο νέος νόμος: διαπνέεται από σαφή κυβερνητισμό στο επίπεδο του εθνικού χωρικού σχεδιασμού· εισάγει σωρεία ρυθμίσεων γενικής εφαρμογής, δίχως πρόνοιες για τυχόν ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες· ανατρέπει τις ισχύουσες χρήσεις, αφήνοντας πεδίο ανοιχτό για άλλη μια σωρεία νομιμοποίησης παρανομιών· εισάγει ρυθμίσεις που δεν τέθηκαν ποτέ σε δημόσια διαβούλευση· αφαιρεί από την ίδια τη Βουλή τη δυνατότητα σοβαρού νομοθετικού έργου για το κρίσιμο αυτό θέμα, λόγω της κατάθεσης και ψήφισής του σε δυο μόλις μέρες.

Ειδικότερα, ο ν. 4269/2014:

- Στερείται στόχων και αρχών. Η σύγκριση με τον σαφώς ιεραρχημένο και στοχοθετημένο ν. 2742/1999 αφήνει από το ξεκίνημα της ανάγνωσης του νέου νόμου μια πικρή αίσθηση οπισθοχώρησης στο (ήδη φτωχό) χωροταξικό κεκτημένο.
- Ακυρώνει τον εθνικό χαρακτήρα που είχε το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού, το οποίο με βάση το άρθ. 4 του ν. 2742/1999 ψηφίζεται ως νόμος από τη Βουλή: το Γενικό Πλαίσιο αντικαθίσταται πλέον από την Εθνική Χωροταξική Στρατηγική (άρθ. 3), η οποία εγκρίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και απλά ανακοινώνεται στη Βουλή. Πρόκειται κατ' ουσίαν για ένα κείμενο που αποτυπώνει την χωροταξική πολιτική της κάθε Κυβέρνησης Και μάλιστα δίχως καμία απολύτως πρόβλεψη για διάλογο, κοινωνικό και πολιτικό, ως αν η χωροταξία να μην αποτελεί πλέον το εργαλείο για τη «μακροπρόθεσμη και ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου»¹⁵⁴ αλλά απλά κυβερνητικό πρόγραμμα με προοπτική τετραετίας.
- Απογυμνώνει τον στρατηγικό χωροταξικό σχεδιασμό, με τη μορφή του Στρατηγικού Χωροταξικού Πλαισίου, από κάθε κανονιστικό περιεχόμενο. Ταυτόχρονα, και ενώ αναμφισβήτητα είναι αναγκαία η συνεκτίμηση της οικονομικής κρίσης και η προσαρμογή των συνεπειών της στον χωρικό σχεδιασμό, εντούτοις με τις προτεινόμενες διατάξεις παγιώνεται επί της ουσίας η κατάργηση της χωροταξίας και η υποβάθμισή της σε σχέση με χρονικά προσδιορισμένες αναπτυξιακές επιλογές της χώρας. Ειδικά λαμβάνοντας υπόψη ότι πολιτικές που έχουν θεσμοθετηθεί στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης συχνά υπό καθεστώς πολιτικού πανικού, όπως το ισχύον Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής, ανατρέπουν δίχως αξιολόγηση και διαδικασία σχεδιασμού ισχύοντα οικονομικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό, συμπαρασύροντας και τις σχετικές χωρικές τους διαστάσεις.
- Ακυρώνει το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού, το οποίο ήταν ένα από τα πλέον χρήσιμα και ανεξάρτητα γνωμοδοτικά όργανα της πολιτείας και συνέβαλε πολύ ουσιαστικά κατά την επεξεργασία χωροταξικών σχεδίων: το νέο «Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας» δεν θα έχει γνωμοδοτικό ρόλο, παρά μόνο για την εθνική Χωροταξική Πολιτική. Επιπλέον, του Συμβουλίου θα προΐσταται πολιτικό πρόσωπο και συγκεκριμένα ο Γενικός Γραμματέας Χωροταξίας του ΥΠΕΚΑ, και όχι ανεξάρτητος επιστήμονας εγνωσμένου κύρους. Τούτο, παρά τις ρητές δεσμεύσεις του Υπουργού ΠΕΚΑ Γιάννη Μανιάτη και του νυν Γενικού Γραμματέα Σωκράτη Αλεξιάδη ότι η σχετική ρύθμιση θα αλλάξει ώστε να επανέλθει η ενισχυμένη ανεξαρτησία που παρείχε η πρόβλεψη του ν.

¹⁵² Συμμετέχοντας στη διαδικασία, το WWF Ελλάς απέστειλε σε όλες τις Περιφέρειες περιβαλλοντικά στοιχεία που έχουν προκύψει από τα προγράμματα και τις δράσεις της οργάνωσης και που μπορούν να συμβάλουν στην αξιολόγηση και την αναθεώρηση των περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων.

¹⁵³ <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6190>.

¹⁵⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. «Χωροταξικός σχεδιασμός εθνικού επιπέδου». Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο τους υπουργείου: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>.

2742/1999 για ανάθεση της προεδρίας σε επιστήμονα εγνωσμένου κύρους. Για να ενταθεί η σύγκυση περαιτέρω, ο νέος νόμος προβλέπει και τη συγκρότηση ολιγομελούς εκτελεστικής επιτροπής, η οποία αναλαμβάνει το, ήδη περιορισμένο, ουσιαστικό έργο του Συμβουλίου: αποτελούμενη από τον πρόεδρο του Συμβουλίου, τους εκπροσώπους του ΤΕΕ, της ΚΕΔΕ και της ΕΝΠΕ, καθώς και από ένα μέλος ΔΕΠ, η Εκτελεστική Επιτροπή διατυπώνει γνώμη και για τα εθνικά χωροταξικά πλαίσια (δηλ. τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού του ν. 2742/1999).

- Στοχοποιεί τους κοινόχρηστους χώρους, καθώς εισάγει δυνατότητα περιορισμού των κοινόχρηστων χώρων στις περιοχές κατοικίας. Στις περιοχές κατοικίας που διέπονται από ειδικά διατάγματα, δυνατότητα κατάργησης κοινόχρηστων χρήσεων με "επαναπροσδιορισμό" του περιεχομένου τους και εισαγωγή χρήσεων πολεοδομικού κέντρου (άρθ. 15 παρ. 2). Υπόγειους χώρους στάθμευσης κάτω από αστικά πάρκα και άλση (21 α). "Ήπια αναψυχή", κοινωφελείς λειτουργίες και εγκαταστάσεις αστικών υποδομών στο περιαστικό και αστικό πράσινο (21 β). Ισχύς των νέων ρυθμίσεων ακόμα και σε υφιστάμενα ΓΠΣ/ΣΧΟΑΑΠ, "ακόμα και στις περιπτώσεις που η περιοχή έχει πολεοδομηθεί" [33 παρ. 9].
- Δίνει δυνατότητες επιλεκτικών υπερβάσεων σε περιοχές κατοικίας.
- Προάγει την τουριστική χρήση χωρίς ολοκληρωμένο σχεδιασμό. Στις περιοχές τουρισμού-αναψυχής, προστίθεται η παραθεριστική κατοικία (πρβλ. σύνθετα τουριστικά καταλύματα). Οι περισσότερες τουριστικές χρήσεις επιτρέπονται, χωρίς να απαιτείται περαιτέρω σχεδιασμός (άρθ. 19 παρ. 2).
- Καταργεί το Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης και διατηρεί μόνο το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας, ως εργαλείο περιφερειακού χωρικού σχεδιασμού για την Αττική.
- Υποβαθμίζει τους οριοθετημένους οικισμούς, ειδικά τους κάτω των 2000 κατοίκων - προ του 1923, οι οποίοι αποκτούν περισσότερες χρήσεις, ακόμα και οχλούσες.
- Εισάγει πλήθος δυνατοτήτων για εκ των υστέρων και αδιαφανείς τροποποιήσεις του σχεδιασμού με *ad hoc* επεμβάσεις.
- Το άρθ. 7, για τα τοπικά χωρικά σχέδια, καταργεί τις προστατευτικές διατάξεις στο επίπεδο της τοπικής χωρικής εξειδίκευσης και στην ουσία θέτει υπέρ πάντων τις ειδικές διατάξεις που διευκολύνουν το κάθε επενδυτικό σχέδιο (π.χ. με τη διαδικασία fast track ή για τις στρατηγικές επενδύσεις)¹⁵⁵.
- Στο άρθ. 12 προβλέπει διαδικασία κωδικοποίησης της χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας, η οποία όμως εκφεύγει κατά πολύ της έννοιας της «κωδικοποίησης»¹⁵⁶, καθώς προβλέπει και «κατάργηση διατάξεων που κρίνονται ατελέσφορες για την επίτευξη πρακτικών αποτελεσμάτων». Από πουθενά όμως δεν προκύπτει στη βάση ποιας αξιολόγησης και από ποιους θα κριθούν κάποιες ισχύουσες διατάξεις ως ατελέσφορες.

Σύνταξη κεφαλαίου για τη χωροταξία: Θεοδότα Νάντσου

5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Ως κύριος φορέας διενέργειας περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, στην οποία από το 2010 εντάσσεται και η Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων¹⁵⁷, κατέχει πάντοτε σημαντική θέση στην ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η πρώτη έκθεση, η οποία εκδόθηκε το 2005, είχε ειδική αναφορά στα πολύτιμα στοιχεία που είχε παράσχει η νεοσύστατη τότε ειδική υπηρεσία.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Βλ. σχετικό σχόλιο στη διαβούλευση από WWF Ελλάς <http://www.opengov.gr/minenv/?c=18662>.

¹⁵⁶ Η κωδικοποίηση ορίζεται ως εξής: «Κατά την κωδικοποίηση λαμβάνει χώρα, κατά περίπτωση, αναδιάρθρωση διατάξεων, απάλειψη των διατάξεων που έχουν καταργηθεί ρητά ή σιωπηρά, καθώς και των μεταβατικών διατάξεων που δεν έχουν πεδίο εφαρμογής, αναδιτύπωση των κειμένων σε εύληπτη γλώσσα, προσαρμογή των διατάξεων που καθορίζουν αρμοδιότητες διοικητικών και άλλων οργάνων προς το ισχύον οργανωτικό σχήμα των κεντρικών και αποκεντρωμένων κρατικών υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα (νομοθετική κωδικοποίηση)» (άρθ. 12, παρ. 1 του ν. 4048/2012 ΦΕΚ Α' 34/23.02.2012 «Ρυθμιστική διακυβέρνηση: Αρχές, διαδικασίες και μέσα καλής διακυβέρνησης»).

¹⁵⁷ Η Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων, με αρχική περιοχή αρμοδιότητας την Ανατ. Αττική, μετονομάστηκε σε Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) με το άρθ. 28 του ν. 4014/2011 και επιφορτίστηκε με την αρμοδιότητα εντοπισμού αυθαιρέτων και εκτέλεσης πρωτοκόλλων κατεδάφισης στο σύνολο της επικράτειας.

¹⁵⁸ WWF Ελλάς. (2005, Ιούνιος). Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>.

Από το 2005, μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις, το WWF Ελλάς επισημαίνει σταθερά την ανάγκη ενίσχυσης της ΕΥΕΠ, τόσο μέσα από την επαρκή στελέχωσή της όσο και με τη θεσμική αναβάθμισή της σε ανεξάρτητη αρχή περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων.¹⁵⁹ Παρά το γεγονός ότι στην πορεία του χρόνου η ΕΥΕΠ ενισχύθηκε με τη θέσπιση ειδικής γραμματείας και τη σύσταση με το άρθ. 28 του ν. 3818/2010 της Ειδικής Υπηρεσίας Κατεδαφίσεων, εντούτοις η αναβάθμισή της σε ανεξάρτητη αρχή αποτέλεσε μεν ευχή πολλών, αλλά όχι πολιτική πράξη.

Κατά την περίοδο αναφοράς, η ΕΥΕΠ δέχθηκε το σημαντικότερο πολιτικό πλήγμα από την αρχή ίδρυσής της. Η δημοσιοποίηση από το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης του σχεδίου για τους νέους οργανισμούς υπουργείων¹⁶⁰ είναι ενδεικτική της πολιτικής υποβάθμισης του κρίσιμου αντικειμένου της περιβαλλοντικής και ενεργειακής επιθεώρησης από Ειδική Γραμματεία σε μια υπηρεσία που υπάγεται απευθείας στον Υπουργό, δίχως καν όνομα και συνοχή. Το παράδοξο είναι ότι στο σχέδιο οργανογράμματος διατηρείται η ακατανόητη χρησιμότητα Ειδική Γραμματεία Υδάτων¹⁶¹, η οποία υπηρεσιακά θα ήταν λογικό να εντάσσεται ως γενική διεύθυνση σε μια ΓΓ Περιβάλλοντος, ενώ καταργείται η κρίσιμης σημασίας Ειδική Γραμματεία Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Ορόσημα στη λειτουργία της ΕΥΕΠ κατά την περίοδο της παρούσας έκθεσης ήταν:

- Η διενέργεια 82 επιθεωρήσεων κατά το διάστημα Ιούλιος -Δεκέμβριος 2013.
- Η επιβολή προστίμων συνολικού ύψους 777.200 ευρώ, σε 26 περιπτώσεις παραβάσεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, τον Ιούλιο του 2014 και 192.150 σε πέντε ακόμα περιπτώσεις κατά το διάστημα Ιούλιος – Ιούνιος 2013 (σε σύνολο 661.000 ευρώ εισηγούμενων προστίμων για συνολικά 17 υποθέσεις).
- Υπονόμευση του έργου της, με φωτογραφικές ρυθμίσεις νομιμοποίησης παράνομων χρήσεων.
- Περαιτέρω αποδυνάμωση της ΕΥΕΠ, λόγω μείωσης του προσωπικού της.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, κατά το ημερολογιακό έτος 2013, ο μεγαλύτερος αριθμός αυτοψιών της ΕΥΕΠ αφορούσε συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών, όπως χωματερές και εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων (42,68%) και βιομηχανικές εγκαταστάσεις (19,51%).

Δραστηριότητα	Αυτοψίες (% επί του συνόλου)
Έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών	0,61 %
Υδραυλικά έργα	1,22 %
Λιμενικά έργα	2,44 %
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας	0,61 %
Συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών	42,68%
Εξορυκτικές δραστηριότητες	6,10 %
Τουριστικές – αθλητικές εγκαταστάσεις /έργα κτιριακού τομέα-αναψυχής	11,59 %
Πτηνοκτηνοτροφικές εγκαταστάσεις	2,44 %
Φυσικό περιβάλλον	4,27 %
Ειδικά έργα και δραστηριότητες	8,54 %
Βιομηχανικές και συναφείς εγκαταστάσεις	19,51 %

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής-Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος. (2014, Ιούλιος). Σύνοψη πεπραγμένων έτους 2013.

¹⁵⁹ WWF Ελλάς. (2008, Μάιος). Πολιτεία για το περιβάλλον-Πρόταση για εθνικό σύστημα διακυβέρνησης. Σχέδιο για δημόσιο διάλογο. http://politics.wwf.gr/images/stories/political/press/environmental_governance_final.pdf .

¹⁶⁰ Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. (2014, Μάρτιος). Νέοι οργανισμοί υπουργείων. <http://bit.ly/1m7zWMc> .

¹⁶¹ Εξίσου ακατανόητη είναι η δια νόμου θέσπιση τετραετούς θητείας για τον Ειδικό Γραμματέα Υδάτων: με την υποπαράγραφο ΙΓ.11 του ν. 4254/2014 (ΦΕΚ Α' 85/ «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», ορίζεται ότι η Ειδική Γραμματεία Υδάτων αποτελεί ενιαία διοικητική μονάδα του ΥΠΕΚΑ και ο ειδικός γραμματέας έχει τετραετή θητεία. Ακατανόητης χρησιμότητας ειδική ρύθμιση για μια θέση πολιτικής ηγεσίας σε υπουργείο.

Από τις συνολικά 303 αυτοψίες, για το έτος 2013, οι 35 (11,55%) διενεργήθηκαν κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, οι 5 (1,65%) κατόπιν εντολής από τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και εισαγγελική παραγγελία, οι 22 (7,26%) αυτεπαγγέλτως βάσει προγραμματισμένων επιθεωρήσεων και 2 (0,66%) αυτεπαγγέλτως αλλά εκτάκτως, οι 8 (2,64%) κατόπιν αιτήματος ή ενημέρωσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και 89 (29,37%) μετά από επώνυμη καταγγελία από πολίτες ή οργανώσεις.

Πάγιο πρόβλημα της ΕΥΕΠ ήταν και παραμένει η υποστελέχωση, όπως άλλωστε καταδείχθηκε και στην πρώτη έκθεση του WWF Ελλάς (2005). Το πρόβλημα αυτό εντάθηκε κατά την περίοδο αναφοράς, καθώς λόγω συνταξιοδότησης και λήξης αποσπάσεων η Γενική Επιθεώρηση στελεχώνεται πλέον με 17 μόνο επιθεωρητές, ενώ ο Τομέας Β. Ελλάδας με έξι. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον ν. 4014/2011, προβλέπονται 78 θέσεις επιθεωρητών (ειδικού επιστημονικού προσωπικού), 25 θέσεις υπαλλήλων για την ΕΥΕΠ και 41 για την ΕΥΕΚΑ, 2 θέσεις τομεαρχών επιθεωρητών και μια θέση γενικού επιθεωρητή.

5.1.Σημαντικές υποθέσεις

Έναυσμα για τη διενέργεια ελέγχων και την ενασχόληση της ΕΥΕΠ με υποθέσεις είναι δυνατόν να αποτελέσουν η εντολή του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ), εισαγγελική παραγγελία, ανώνυμη ή επώνυμη καταγγελία ιδιωτών και συλλογικών φορέων και οργανώσεων, αίτημα άλλου δημόσιου φορέα, αυτεπάγγελτη πρωτοβουλία ή προγραμματισμός τακτικών επιθεωρήσεων.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τρεις από τις πιο σημαντικές υποθέσεις που χειρίστηκε η ΕΥΕΠ κατά την περίοδο αναφοράς.

Παράνομο νεκροταφείο Γλυφάδας: Η σαφώς παράνομη ανέγερση από τον Δήμο Γλυφάδας νεκροταφείου στην Α' Ζώνη του π.δ. προστασίας Υμηττού¹⁶² αποτέλεσε αντικείμενο πορίσματος της ΕΥΕΠ, η οποία επέβαλε πρόστιμο 103.000 ευρώ. Το πρόστιμο απεστάλη για βεβαίωση στη ΔΟΥ την 1η Ιουλίου 2013 και αφορούσε: 1) την κατασκευή και λειτουργία νεκροταφείου χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση, 2) κατάληψη δημόσιας δασικής έκτασης, κηρυχθείσας αναδασωτέας. κατασκευή και λειτουργία νεκροταφείου σε έκταση ειδικής προστασίας, 3) εργασίες σε επιχωματωμένο ρέμα με συνεπαγόμενο κίνδυνο εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων και ρύπανσης ή μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα και υποβάθμισης του περιβάλλοντος, 4) αυθαίρετες κατασκευές.

Η προκλητικά παράνομη αυτή ενέργεια της δημοτικής αρχής Γλυφάδας, νομιμοποιήθηκε τελικά με τροπολογία που κατέθεσε ο Βουλευτής Β' Αθήνας Απόστολος Κακλαμάνης¹⁶³, κατά τη συζήτηση από την Ολομέλεια της Βουλής του ν. 4237/2014 για τον ΑΔΜΗΕ¹⁶⁴. Σύμφωνα με την άσχετου περιεχομένου με το συγκεκριμένο νομοσχέδιο τροπολογία: «*Επιτρέπεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και προστασίας της δημόσιας υγείας, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη, η λειτουργία δημοτικών νεκροταφείων σε χώρους που ήδη χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτόν εντός προστατευόμενων από ειδικές διατάξεις περιοχών.*»

Ασωπός: Όπως αναφέρεται στην ετήσια έκθεση της ΕΥΕΠ για το 2013, πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι και τέθηκαν σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης επτά δραστηριότητες που αφορούν σε ανεξέλεγκτη διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων από βιομηχανίες μετάλλων (4 περιπτώσεις), ανεξέλεγκτη ταφή επικίνδυνων και μη αποβλήτων (μια περίπτωση) και ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων από άγνωστο (δυο περιπτώσεις). Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως με βάση και τα αποτελέσματα των ελέγχων της ΕΥΕΠ, τον Νοέμβριο του 2013 ξεκίνησε στο Τριμελές Πρωτοδικείο Θήβας η εκδίκαση της υπόθεσης ρύπανσης από 15 εταιρείες, με την κατηγορία της υποβάθμισης του περιβάλλοντος κατ' εξακολούθηση από την οποία δημιουργήθηκε κίνδυνος βαριάς σωματικής βλάβης και θανάτου.¹⁶⁵

¹⁶² Προεδρικό διάταγμα (ΦΕΚ Δ' 187/16.06.2011) «Καθορισμός μέτρων προστασίας του όρους Υμηττού και των Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή – Ιλισίων».

¹⁶³ Κακλαμάνης, Α. (2014, 29 Ιανουαρίου). Συζήτηση της τροπολογίας του Απ. Κακλαμάνη για τα κοιμητήρια 29-1-2014. http://www.apkakilamanis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=653:29-1-2014&catid=78:2012-01-20-13-49-53&Itemid=472.

¹⁶⁴ Νόμος 4237/2014 (ΦΕΚ Α' 036/12.02.2014) «Ρύθμιση θεμάτων της ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και άλλες διατάξεις».

¹⁶⁵ Η δίκη, με πολιτικώς ενάγοντα τον σύλλογο «Πολίτες για την Αειφορία-Περιβάλλον-Υγεία», είχε ως αποτέλεσμα την καταδίκη των επτά από τις εταιρείες: Aluminco ΑΕ, ICR Ιωάννου ΑΕΒΕ, Γαλβανιστήρια Ελλάδας ΑΒΕΕ, VIOMETALE ΑΕ, ΒΑΦΙΚΗ ΑΕ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Επίσης, η ΕΥΕΠ συμμετέχει σε πρόγραμμα LIFE+ με τίτλο «Χρώμιο στα υπόγεια νερά της λεκάνης του Ασωπού: τεχνολογίες και μέτρα αποκατάστασης»¹⁶⁶ (με συντονιστή το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο), στο πλαίσιο του οποίου διενεργεί μετρήσεις για την εξακρίβωση των πηγών ρύπανσης. Όπως σημειώνει στην έκθεση πεπραγμένων για το 2013 (σελ. 6-7), «[η] παρουσία πολύ υψηλών συγκεντρώσεων, σε θέσεις παρακολούθησης στα όρια και κατόπιν των βιομηχανιών, οδηγεί με βεβαιότητα στο συμπέρασμα της ανθρωπογενούς ρύπανσης στην περιοχή που βρίσκονται οι εγκαταστάσεις των παραπάνω δραστηριοτήτων. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχει καταλογιστεί ρύπανση σε καμία από τις τρεις (3) βιομηχανίες της περιοχής, όμως τοποθετείται χωρικά με αρκετή ακρίβεια η πηγή της ρύπανσης».

Αυθαίρετα: Το σημαντικό, πλην όμως δυσχερές λόγω υποστελέχωσης και έλλειψης πολιτικής στήριξης, έργο της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) ενισχύθηκε κατά την περίοδο αναφοράς μέσα από τον συντονισμό με τις αρμόδιες υπηρεσίες αποκεντρωμένων διοικήσεων, προκειμένου να επισπευσθούν τα έργα κατεδάφισης σε νησιά του Αιγαίου και στην Πελοπόννησο-Δυτ. Ελλάδα – Ιόνιο. Παράλληλα, παρέμεινε εκκρεμής η διαδικασία κατεδάφισης των οκτώ τελεσίδικα αυθαιρέτων ταβερνών στην παραλία του Εθνικού Πάρκου Σχοινιά-Μαραθώνα, των οποίων τα πρωτόκολλα κατεδάφισης εκδόθηκαν προ της θέσπισης προστατευτικού καθεστώτος για την περιοχή.

Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, αξιοσημείωτη πρόοδος καταγράφηκε από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτ. Ελλάδας & Ιονίου, η οποία προχώρησε σε κατεδαφίσεις 170 αυθαιρέτων κτισμάτων στην παράκτια ζώνη, σε σύνολο 643 τελεσίδικων πρωτοκόλλων κατεδάφισης που εκκρεμούν.¹⁶⁷ Η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί άλλη μια απόδειξη ότι η εκτέλεση των ούτως ή άλλων ολιγάριθμων, σε σχέση με τον πραγματικό αριθμό παράνομων κατασκευών και χρήσεων, πρωτοκόλλων κατεδάφισης επαφίεται στη βούληση του κατά περίπτωση πολιτικού προϊσταμένου των αρμόδιων υπηρεσιών και όχι στη λειτουργία μιας δημόσιας διοίκησης που με τρόπο πολιτικά ανεπηρέαστο και αδιάφθορο εγγυάται τη νομιμότητα.

Σημείωση εκτός περιόδου αναφοράς: Με την τροπολογία 1683/264 που είναι άγνωστο από ποιον βουλευτή κατατέθηκε και έγινε αποδεκτή δίχως συζήτηση από την Ολομέλεια της 5 Αυγούστου 2014, επί της ουσίας νομιμοποιούνται οι ταβέρνες στην παραλία του Σχοινιά. Η τροπολογία που ενσωματώθηκε στον ψηφισμένο νόμο ως άρθ. 63, τροποποιεί το σχετικό π.δ.,¹⁶⁸ δίνοντας στις ταβέρνες παράταση 6 μηνών, ενώ τους αναγνωρίζει δικαίωμα μετεγκατάστασης στη Ζώνη Β2 του εθνικού πάρκου, δίνοντας την εντύπωση ότι οι ιδιοκτήτες είναι θιγόμενοι από τα μέτρα προστασίας. Αξίζει να σημειωθεί πως το περιεχόμενο της συγκεκριμένης τροπολογίας έχει ήδη κριθεί παράνομο, με απόφαση του 2001 από το Ε' Τμήμα του ΣτΕ, της οποίας εισηγητής ήταν ο σημερινός πρόεδρος του ανώτατου δικαστηρίου Σωτήριος Ρίζος.¹⁶⁹

5.2. **Ειδική ενότητα: επιθεωρήσεις σε εγκαταστάσεις Seveso**

Κατά την περίοδο που καλύπτεται από την παρούσα έκθεση, ένα εξαιρετικά σοβαρό περιστατικό βιομηχανικού ατυχήματος κατέδειξε την αδυναμία διενέργειας ελέγχων σε εγκαταστάσεις που εμπίπτουν στις διατάξεις της οδηγίας Seveso 96/82/ΕΚ «για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες».

Συγκεκριμένα, ανταποκρινόμενο σε καταγγελία-αναφορά που υποβλήθηκε στην οργάνωση τον Φεβρουάριο 2014, το WWF Ελλάς υπέβαλε έγγραφο¹⁷⁰ προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και τον Υφυπουργό Ενέργειας, ζητώντας την άμεση διενέργεια έκτακτου δειγματοληπτικού ελέγχου στις εγκαταστάσεις των Διυλιστηρίων ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα. Αφορμή για τη σχετική επιστολή ήταν η αναφερόμενη και δημοσιοποιημένη στον τύπο σοβαρή δυσλειτουργία και ατύχημα στη Flexicoker των

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ (ΕΑΒ) ΑΕ, ΒΛΚ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΥ ΑΕ. Η σχετική ανακοίνωση του συλλόγου έχει δημοσιευθεί (ενδεικτικά) εδώ: <http://www.efsyn.gr/?p=215789>

¹⁶⁶ CHARM Project. ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο "Χρώμιο στα υπόγεια νερά της λεκάνης του Ασωπού: τεχνολογίες και μέτρα αποκατάστασης (CHARM)". <http://www.charm-life.gr/charm/index.php/el/>

¹⁶⁷ Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτ. Ελλάδας & Ιονίου. (2014, 30 Ιουλίου). Πρώτη στη χώρα η Αποκεντρωμένη Διοίκηση στις κατεδαφίσεις αυθαιρέτων [δελτίο τύπου]. <http://www.apd-depin.gov.gr/files/Docs/PDF/deltia2014/30-07-2014.pdf>

¹⁶⁸ Προεδρικό διάταγμα (ΦΕΚ Δ' 395/03.07.2000) «Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών του Σχοινιά-Μαραθώνα Αττικής ως Εθνικού Πάρκου.

¹⁶⁹ Απόφαση ΣτΕ Ε' 1318/2001 «Διατάραξη οικοσυστήματος Σχοινιά Αττικής».

¹⁷⁰ WWF Ελλάς. (2014, 24 Φεβρουαρίου). Προβλήματα στη λειτουργία μονάδας των Διυλιστηρίων ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα και εφαρμογή Οδηγίας Seveso [Επιστολή προς Υπουργό ΠΕΚΑ]. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Maniatis_ELPE_Feb2014.pdf

νέων εγκαταστάσεων των ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα (πυρκαγιά, παραμόρφωση του αεριοποιητή της μονάδας). Η επιστολή αυτή έχει μείνει αναπάντητη.

Η προσπάθειά επικοινωνίας με την αρμόδια για την εφαρμογή της οδηγίας Seveso Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ ήταν ατελέσφορη, καθώς ο υπεύθυνος και μόνος αρμόδιος για το κεφαλαίωδες αυτό θέμα για τη δημόσια ασφάλεια απουσιάζει με νόμιμη άδεια και, εδώ και τουλάχιστον ένα χρόνο, δεν φαίνεται να έχει αντικατασταθεί. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με την τελευταία ευρωπαϊκή έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας Seveso, η πληροφόρηση του κοινού στην Ελλάδα για τις μονάδες που υπάγονται στην οδηγία ήταν μηδενική (2004-2011).¹⁷¹

Εκτός από το έλλειμμα πληροφόρησης, σημειώνεται ότι, το 2011, υπήρχαν 14 μονάδες για τις οποίες δεν έχουν υποβληθεί εξωτερικά σχέδια έκτακτης ανάγκης. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την προαναφερόμενη έκθεση της Επιτροπής, την περίοδο 2009-11, κανένα από τα μέχρι σήμερα υποβληθέντα σχέδια δεν είχε υποβληθεί σε δοκιμή. Επίσης, όπως συνομολογεί το ΥΠΕΚΑ στο σχετικό ερωτηματολόγιο που υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), δεν εφαρμόζεται κάποια συγκεκριμένη πολιτική χρήσεων γης για τις μονάδες Seveso.¹⁷² Οι παραλείψεις αυτές, εκτός από τους κινδύνους που επιφυλάσσουν για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον, συνιστούν (όπως κάθε παράβαση της οδηγίας) και παράνομη συμπεριφορά κατά τη έννοια των διατάξεων για την ποινική προστασία του περιβάλλοντος (ν. 4042/2012).

5.3. *Ανεξάρτητη αρχή περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων*

Για την ενδυνάμωση του κρίσιμου θεσμού των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, το WWF Ελλάς έχει από τον Μάιο 2008 προτείνει την αναβάθμιση της ΕΥΕΠ σε αυτοτελές σώμα επιθεωρητών περιβάλλοντος με ενδεικτικό τίτλο «Αρχή Περιβαλλοντικών Επιθεωρήσεων». Η παρέμβαση αυτή επαναλήφθηκε τον Σεπτέμβριο του 2013, με αφορμή τη διαφαινόμενη υποβάθμιση της Ειδικής Γραμματείας Περιβάλλοντος και Ενέργειας στο προτεινόμενο νέο οργανόγραμμα του ΥΠΕΚΑ.¹⁷³

Για την αναβάθμιση του κρίσιμου θεσμού των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων απαιτείται τροποποίηση των καταστατικών διατάξεων της Ειδικής Γραμματείας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας ώστε να προβλεφθεί νομοθετικά ότι ως επικεφαλής της Αρχής επιλέγεται πρόσωπο γνωσμένου κύρους. Η σχετική ρύθμιση θα πρέπει να προβλέπει υψηλή επιστημονική κατάρτιση στο πεδίο της προστασίας του περιβάλλοντος και ευρεία κοινωνική αποδοχή για τον επικεφαλής της αρχής, ο οποίος προτείνεται να διορίζεται από τον οικείο Υπουργό, μετά από γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας και της Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας του Περιβάλλοντος της Βουλής και να έχει προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Σημειώνεται ότι αντίστοιχες προβλέψεις υπάρχουν ήδη για άλλους ανάλογους θεσμούς (π.χ. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης).

Τέλος είναι απαραίτητη η ανάθεση στην Αρχή και κυρωτικών αρμοδιοτήτων κατά το πρότυπο του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), ώστε, εκτός από την ελεγκτική δράση, να μπορεί να παρεμβαίνει δυναμικά και με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος των παρανομούμενων φορέων ή επιχειρήσεων.

Επίσης σημαντική πρόκληση είναι η βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των ελεγκτικών θεσμών και η επίτευξη πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων στη δράση τους. Κρίνεται συνεπώς σκόπιμη η δημιουργία σταθερών μορφών συνεργασίας, ανταλλαγής πληροφοριών, αμοιβαίων αξιολογήσεων (peer reviews) και εν γένει αλληλοδιδασκτικών διαδικασιών. Μέσα από τις διαδικασίες αυτές, οι επιμέρους ελεγκτικοί μηχανισμοί μπορούν να γνωρίσουν και να αξιοποιήσουν τις καλές πρακτικές και την πείρα των άλλων αλλά και να μετρήσουν τις δικές τους επιδόσεις και να προωθήσουν μέτρα βελτίωσης της δράσης τους ή και κοινές δράσεις.

Τέλος, θα πρέπει να καθιερωθεί ένα, κατά το δυνατόν, απλό και σαφές σύστημα υποβολής ετήσιων εκθέσεων για την παροχή συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των επιμέρους συστημάτων περιβαλλοντικού ελέγχου και σχετικά με τον βαθμό επιτυχίας του στόχου της βελτίωσης

¹⁷¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 28 Ιουνίου). Έκθεση για την περίοδο 2009-2011 σχετικά με την εφαρμογή στα κράτη μέλη της οδηγίας 96/82/ΕΚ του Συμβουλίου για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες. C(2013) 4035 final. http://ec.europa.eu/environment/seveso/pdf/reports/2009_11/1_EL_ACT_part1_v2.pdf

¹⁷² http://ec.europa.eu/environment/seveso/pdf/reports/2009_11/countries/GR%20bis.pdf

¹⁷³ WWF Ελλάς. (2013, 17 Σεπτεμβρίου). Νέο οργανόγραμμα ΥΠΕΚΑ [Επιστολή προς υπουργούς]. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Organogram-ΥΠΕΚΑ-Sept2013.pdf>

της συμμόρφωσης προς την περιβαλλοντική νομοθεσία. Η αποτίμηση πρέπει να συνδυάζεται με την ευρεία διάχυση των σχετικών αποτελεσμάτων στις αρμόδιες επιτροπές της Βουλής, σε σχετικές με το αντικείμενο υπηρεσίες και οργανισμούς, στους πολίτες, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Σύνταξη κεφαλαίου για την περιβαλλοντική επιθεώρηση: Θεοδότα Νάντσου

6. ΑΕΡΑΣ

Τα τελευταία έτη και κυρίως από το χειμώνα του 2012, τα προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα μεγάλα αστικά κέντρα έχουν ενταθεί, γεγονός που επισημάνθηκε ήδη από την περσινή έκθεση νομοθεσίας του WWF (Ιούνιος 2013).¹⁷⁴ Η οικονομική αδυναμία για προμήθεια πετρελαίου θέρμανσης και για ενεργειακή αναβάθμιση των κατοικιών, οδήγησαν πολλά νοικοκυριά στην καύση βιομάζας σε ακατάλληλες εστίες, προκαλώντας ραγδαία αύξηση των συγκεντρώσεων των ρύπων στην ατμόσφαιρα. Τα ανωτέρω διαπιστώθηκαν και από το Τμήμα Ποιότητας Αέρα, της Διεύθυνσης Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου (ΔΕΑΡΘ) του ΥΠΕΚΑ στην ετήσια έκθεσή του για το 2012.¹⁷⁵

Κατά τον χειμώνα του 2013-2014, για δεύτερη συνεχή χρονιά, καταγράφηκαν κατ' επανάληψη από το δίκτυο σταθμών παρακολούθησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης μεγάλες υπερβάσεις στα επιτρεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία όρια των αιρούμενων σωματιδίων (ΑΣ10) στην Αττική και στα μεγάλα αστικά κέντρα σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/50 «για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη»¹⁷⁶, προβλέπεται ότι: «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα επίπεδα διοξειδίου του θείου, ΑΣ₁₀, μολύβδου και μονοξειδίου του άνθρακα στον ατμοσφαιρικό αέρα να μην υπερβαίνουν στις ζώνες και τους οικισμούς τους τις οριακές τιμές του παραρτήματος XI. (...)».¹⁷⁷ Σύμφωνα με το παράρτημα XI της οδηγίας, δεν πρέπει, ως προς τα ΑΣ10, αφενός, να γίνεται υπέρβαση της ημερήσιας τιμής των 50 μg/m³ πλέον των 35 φορών ανά ημερολογιακό έτος, και αφετέρου, της ετήσιας τιμής των 40 μg/m³. Σημειώνεται ότι η σύσταση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) είναι τα ΑΣ10 να μην υπερβαίνουν σε ετήσια βάση την οριακή τιμή των 20 μg/m³.¹⁷⁸

Όσον αφορά στα ΑΣ_{2,5}, η Ευρωπαϊκή Ένωση (Παράρτημα XIV της οδηγίας 2008/50) έχει θέσει ως τιμή στόχο έως την 1-1-2010 τα 25 μg/m³ και έως την 1-1-2020 τα 20 μg/m³. Η σύσταση, αντίθετα του ΠΟΥ είναι ως προς τα ΑΣ_{2,5}, ο ετήσιος μέσος όρος να μην ξεπερνά τα 10 μg/m³ και τα 25 μg/m³ σε διάρκεια ενός 24ώρου.¹⁷⁹ Η χώρα μας δεν έχει θέσει τιμές στόχους για τα ΑΣ_{2,5}, εντός των οποίων ο αέρας να θεωρείται ότι είναι αποδεκτής ποιότητας.

Όπως αναφέρει σε σχετική ανακοίνωση το WWF Ελλάς¹⁸⁰, εξαιρετικά προβληματικό ζήτημα αποτελεί η μη δημοσίευση ημερήσιου δελτίου τιμών ρύπανσης (ΗΔΤΑΡ) για τα σαββατοκύριακα, ενώ δεν γίνονται καθημερινά μετρήσεις για όλους τους ρύπους σε όλους τους σταθμούς του δικτύου (ή αυτές δεν δημοσιεύονται). Η παράλειψη αυτή καθιστά ανέφικτο τον έλεγχο για την τήρηση ή όχι των οριακών τιμών των ρύπων, σύμφωνα με την ως άνω οδηγία, σε ετήσια βάση, αφού δεν μπορεί να διαπιστωθεί ούτε εάν τυχόν υπερβάσεις της ισχύουσας ημερήσιας τιμής των 50 μg/m³ σημειώνονται

¹⁷⁴ WWF Ελλάς. (2013, Ιούνιος). Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. <http://www.wwf.gr/el/news/865-2013>.

¹⁷⁵ Ειδικότερα, στην Ετήσια Έκθεση Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2012 του ΥΠΕΚΑ, (Μάιος 2013), <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=490&language=el-GR>, επισημαίνεται (σελ.17) η ραγδαία αύξηση ΑΣ10 στην ατμόσφαιρα το Δεκέμβριο του 2012, λόγω της έναρξης χρήσης βιομάζας ως θερμαντικού μέσου.

¹⁷⁶ Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, η οποία συσσωματώνει την 96/62/ΕΚ και τις τρεις θυγατρικές της (1999/30/ΕΚ, 2000/69/ΕΚ και 2002/3/ΕΚ), όπως και την απόφαση 97/101/ΕΚ για την καθιέρωση διαδικασίας για την αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης από μεμονωμένους σταθμούς και δίκτυα. Η μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο έχει γίνει με την Η.Π. 14122/549/Ε.103 ΚΥΑ (ΦΕΚ τ. Β', αρ.488/30-3-2011), με τίτλο «Οριακές τιμές και όρια συναγεμού για την προστασία της υγείας του ανθρώπου».

¹⁷⁷ Βλ αντίστοιχα άρθρο 13 και παράρτημα III της προϊσχύουσας οδηγίας 1999/30/ΕΚ του Συμβουλίου, σχετικά με τις οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, διοξειδίου του αζώτου και οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου, στον αέρα του περιβάλλοντος (ΕΕ L 163, σ. 41).

¹⁷⁸ World Health Organisation. (2014, Μάρτιος). Ambient (outdoor) air quality and health, Fact sheet N°313 (Updated). <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs313/fr/>.

¹⁷⁹ Οπ.π.

¹⁸⁰ WWF Ελλάς. (2014, 9 Ιανουαρίου). Αιθαλομίχλη: μέτρα για απορίες, αλλά όχι για απόρους... Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/el/news/908-2014-01-09-14-46-31>

πλέον των 35 φορών ανά ημερολογιακό έτος, ούτε εάν υπήρξε υπέρβαση της ετήσιας οριακής τιμής των 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Επιπλέον, σημειώνουμε ότι δεν δημοσιεύονται καθόλου στο ΗΔΤΑΡ μετρήσεις για τα μικρότερης διαμέτρου ΑΣ2,5, τα οποία, εξαιτίας του μικρότερου μεγέθους τους, διεισδύουν βαθύτερα στους πνεύμονες και τις αναπνευστικές οδούς και θεωρούνται πολύ πιο βλαβερά για την ανθρώπινη υγεία.¹⁸¹

Όμως και για τα ΑΣ2,5, υφίσταται αφενός υποχρέωση μέτρησης, στα πλαίσια της υποχρέωσης του κράτους για εκτίμηση της ποιότητας του αέρα (σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 της οδηγίας 2008/50), και αφετέρου υποχρέωση λήψης των αναγκαίων μέτρων για τη μείωση της έκθεσης σε ΑΣ2,5 (σύμφωνα με τα άρθρα 15 και 16 σε συνδυασμό με το τμήμα Β του Παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 2008/50). Είναι επίσης προφανές, ότι η τήρηση της δεύτερης υποχρέωσης προϋποθέτει την τήρηση της πρώτης, αφού για τη διαπίστωση επίτευξης ή όχι ενός στόχου απαιτούνται μετρήσεις.

Οι συγκεντρώσεις ΑΣ2,5 δε λαμβάνονται υπ'όψιν ούτε στα πλαίσια του εκπονηθέντος βραχυπρόθεσμου σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια, όπως θα δούμε παρακάτω, ούτε στα πλαίσια μακροπρόθεσμου σχεδιασμού για την ποιότητα του αέρα, ο οποίος, δυστυχώς, απουσιάζει πλήρως από την Ελληνική πραγματικότητα, παρά τη σχετική πρόβλεψη στο άρθρο 23 της οδηγίας 2008/50.

Σημειώνουμε επίσης ότι μέχρι σήμερα (30.05.2014) δεν έχει δημοσιευθεί από την αρμόδια ΕΑΡΘ τμήμα Ποιότητας αέρα του ΥΠΕΚΑ, η ετήσια έκθεση ατμοσφαιρικής ρύπανσης για το έτος 2013, την οποία υποχρεούται να διαθέτει στο κοινό το ΥΠΕΚΑ, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.2 της κ.υ.α. με αριθμό Η.Π. 14122/549/Ε.103.

Με βάση τις καταγεγραμμένες μετρήσεις από τους σταθμούς της Αττικής, όπως έχουν δημοσιευθεί στα ημερήσια δελτία τιμών ατμοσφαιρικής ρύπανσης ιδίως των μηνών Δεκεμβρίου του έτους 2013 και Ιανουαρίου 2014¹⁸², διαπιστώνει κανείς εξαιρετικά μεγάλες και συνεχιζόμενες υπερβάσεις των ημερήσιων οριακών τιμών συγκέντρωσης ΑΣ10. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σημειώθηκαν οι εξής υπερβάσεις: 85 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον σταθμό Αμαρουσίου στις 10.12.2013, 122 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον ίδιο σταθμό στις 16.12.2013, 58 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 24.12 και στις 25.12 στον σταθμό Κορωπίου και της Αριστοτέλους, 51 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον σταθμό της Λυκόβρυσης, 52 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον σταθμό Αμαρουσίου, 59 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 30.12.2013 στον σταθμό Κορωπίου, 64 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 31.12 στον σταθμό Αμαρουσίου, 94 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 15.01.2014 στον σταθμό της Λυκόβρυσης, 84 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 21.1.2014 στον σταθμό της Λυκόβρυσης, 87 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον ίδιο σταθμό στις 22.01.2014, 74 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ την ίδια ημερομηνία στο σταθμό της Αριστοτέλους και 62 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον σταθμό Αμαρουσίου κλπ.

Αντίστοιχη ήταν η κατάσταση και στη Θεσσαλονίκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η 23^η Δεκεμβρίου, 2013 οπότε και σύμφωνα με τις μετρήσεις του Δημοτικού Δικτύου Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης ο αριθμός των αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ10 ξεπέρασε το όριο επιφυλακής σε όλους τους σταθμούς μέτρησης. Ο σταθμός μέτρησης στην Εγνατία κατέγραψε 211 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, ενώ στα δυτικά της πόλης, επί της οδού Λαγκαδά, η κατάσταση ήταν ακόμα χειρότερη με 294 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Στους σταθμούς μέτρησης Επταπυργίου, δημαρχείου Θεσσαλονίκης, Τούμπας και Μαρτίου οι μετρήσεις ξεπερνούσαν τα 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Η κατάσταση οδήγησε τον αντιπεριφερειάρχη Κ. Μακεδονίας στη λήψη έκτακτων μέτρων στις 24 Δεκεμβρίου 2013¹⁸³ και αργότερα στις 15 Ιανουαρίου 2014¹⁸⁴.

Τον Δεκέμβριο 2013 εκδόθηκε υπουργική απόφαση με την οποία καθορίστηκαν, ανάλογα με τα επίπεδα συγκέντρωσης ΑΣ10 στην ατμόσφαιρα, μέτρα ενημέρωσης (συστάσεις) προς τα άτομα αυξημένου κινδύνου καθώς και στον γενικό πληθυσμό, διακοπή λειτουργίας βρεφονηπιακών, παιδικών σταθμών, νηπιαγωγείων και σχολείων (άρθρο 3).¹⁸⁵ Περαιτέρω, καθορίστηκαν μέτρα (συστάσεις ή απαγορεύσεις), λαμβανόμενα κατά περίπτωση και λαμβάνοντας υπ'όψιν τη χωρική

¹⁸¹ Βλ. όπ.π. Κλ. Κατσουγιάννη, καθώς και Effects of long-term exposure to air pollution on natural-cause mortality: an analysis of 22 European cohorts within the multicentre ESCAPE project, όπ.π. στην ιστοσελίδα του ιατρικού περιοδικού The Lancet.

¹⁸² Το αρχείο παλαιότερων δελτίων ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ:

<http://env.ypeka.gr/deltia/arheio/>

¹⁸³ Δελτίο Τύπου, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης (24/12/2013), «Βραχυπρόθεσμα μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια», <http://www.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=158&pressid=10321>

¹⁸⁴ Δελτίο Τύπου, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης (15/1/2014) «Προληπτικά μέτρα για το φαινόμενο της αιθαλομίχλης θα εφαρμόζονται στη Θεσσαλονίκη, όταν το επιβάλλουν οι συνθήκες, σύμφωνα με απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης Γεώργιο Τσαμασλή» <http://www.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=158&pressid=10372>.

¹⁸⁵ Κοινή υπουργική απόφαση 70601/2013 (ΦΕΚ Β' 3273/23.12.2013) «Βραχυπρόθεσμα σχέδια δράσης για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια».

έκταση, την ένταση και το είδος «του επεισοδίου», καθώς και τις ιδιαιτερότητες της κάθε Περιφέρειας, για τη μείωση των εκπομπών από εστίες καύσης (άρθρο 4) και βιομηχανικές-βιοτεχνικές δραστηριότητες (άρθρο 5), καθώς και κυκλοφοριακά μέτρα (συστάσεις-απαγορεύσεις- ενημέρωση των οδηγών) (άρθρο 6). Η εφαρμογή των μέτρων αποφασίστηκε ότι θα κηρύσσεται με ανακοίνωση του Υπουργού ΠΕΚΑ ή του αρμόδιου Περιφερειάρχη (άρθρο 7).

Επ, με έγγραφο του Υπουργείου Υγείας,¹⁸⁶ διατυπώθηκαν στις αρχές Ιανουαρίου συστάσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας από τα υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης λόγω αυξημένων συγκεντρώσεων ΑΣ10.

Καταρχήν παρατηρούμε ότι, σύμφωνα με την οδηγία 2008/50, τα βραχυπρόθεσμα σχέδια δράσης εκπονούνται όταν υφίσταται «κίνδυνος τα επίπεδα των ρύπων να υπερβαίνουν ένα ή περισσότερα από τα όρια συναγερμού που ορίζονται στο Παράρτημα XII»¹⁸⁷ και όχι όταν έχουν ήδη λάβει χώρα οι υπερβάσεις. Πρόκειται δηλαδή για ένα εργαλείο πρόληψης επεισοδίων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και όχι αντιμετώπισής τους. Αντιθέτως, σε περίπτωση που τα επίπεδα των ρύπων υπερβαίνουν τις οριακές τιμές σε συγκεκριμένες ζώνες και οικισμούς (δηλαδή σε περίπτωση που ο κίνδυνος υλοποιείται), το κράτος πρέπει να καταρτίζει σχέδιο για την ποιότητα του αέρα (άρθρο 23 της οδηγίας). Στην προκειμένη περίπτωση, το βραχυπρόθεσμο σχέδιο καταρτίστηκε όχι ενόψει κινδύνου υπερβάσεων των οριακών τιμών, αλλά ενόψει των ίδιων των υπερβάσεων, ενώ μέχρι σήμερα, δεν έχει καταρτιστεί σχέδιο για την ποιότητα του αέρα σε καμία Περιφέρεια.

Περαιτέρω, παρατηρούμε ότι, με βάση την κ.υ.α. για το βραχυπρόθεσμο σχέδια δράσης, η κήρυξη εφαρμογής όλων των βραχυπρόθεσμων αυτών μέτρων (με εξαίρεση τα μέτρα ενημέρωσης του άρθρου 3), εξαρτάται από τη διαπίστωση υψηλότερων οριακών τιμών στη συγκέντρωση αιωρούμενων σωματιδίων, από αυτές που προβλέπει η οδηγία 2008/50: 101 έως 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ή μεγαλύτερη από 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Αυτό επισημάνθηκε ήδη με το από 09.01.2014 δελτίο τύπου μας.¹⁸⁸

Σε κάθε περίπτωση, είναι αναγκαίο να δημοσιεύει το ΥΠΕΚΑ πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των σχεδίων αυτών από τις Περιφέρειες της χώρας, καθώς είναι η πρώτη φορά που θεσπίστηκε σχέδιο βραχυπρόθεσμης δράσης, που προβλέπεται από το άρθρο 24 της οδηγίας. Από το Υπουργείο Οικονομικών θεωρήθηκε ότι το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπισθεί με τη διεύρυνση των κριτηρίων (εισοδηματικό, ακίνητης περιουσίας) για τη χορήγηση του επιδόματος θέρμανσης, με αύξηση του ποσού της επιδότησης και τη θέσπιση δυνατότητας λήψης προκαταβολής του επιδόματος.¹⁸⁹

Το ΥΠΕΚΑ, από τη μεριά του, αποφάσισε ότι σε περίπτωση έκδοσης ανακοίνωσης κήρυξης εφαρμογής βραχυπρόθεσμων μέτρων μείωσης των εκπομπών ΑΣ10 από εστίες καύσης – και συγκεκριμένα έκδοσης σύστασης για διακοπή της χρήσης τζακιών, θερμαστών στερεών καυσίμων και θερμαστών βιομάζας – από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής για το χωρικό πεδίο της Περιφέρειας Αττικής ή τον αρμόδιο Περιφερειάρχη για το χωρικό πεδίο των λοιπών Περιφερειών της χώρας, θα υπάρχει μηδενική χρέωση κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος για τον διπλάσιο αριθμό ημερών που υπάρχει αύξηση συγκέντρωσης αιωρούμενων σωματιδίων για τους δικαιούχους Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου¹⁹⁰ ενώ προέβλεψε τη μείωση της χρέωσης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, και για τους λοιπούς οικιακούς καταναλωτές¹⁹¹. Τα αναγκαία αυτά, οικονομικής φύσης, μέτρα ανακοινώθηκαν πολύ αργά, χωρίς να έχει ενημερωθεί εγκαίρως το σύνολο του πληθυσμού για αυτά, ενώ δεν είναι ακούστως σαφή και κατανοητά ως προς τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους, έτσι ώστε να δημιουργούν ασφάλεια στους καταναλωτές για να τους πείσουν να προτιμούν την ηλεκτρική ενέργεια. Δεν γνωρίζουμε επίσης εάν εφαρμόστηκαν τελικά και σε ποιες περιφέρειες. Πάντως, η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από την (έγκαιρη) ενημέρωση των πολιτών, τόσο σχετικά με την επικινδυνότητα της χρήσης τζακιών, θερμαστών στερεών καυσίμων και θερμαστών βιομάζας για την ανθρώπινη υγεία, όσο και σχετικά με την ισχύ των οικονομικών κινήτρων για τη χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη θέρμανση. Σημειώνεται πάντως ότι

¹⁸⁶ Υπουργείο Υγείας. (2014, 14 Ιανουαρίου). Συστάσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας από υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης, λόγω αυξημένων συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων (Α.Σ.10). Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/Z39cY9>

¹⁸⁷ Από παραδρομή προφανώς στην ΚΥΑ που μετέφερε την οδηγία 2008/50, γίνεται παραπομπή εσφαλμένα στο παράρτημα VII αντί του ορθού παραρτήματος XII.

¹⁸⁸ WWF Ελλάς. (2014, 9 Ιανουαρίου). Αιθαλομίχλη: μέτρα για απορίες, αλλά όχι για απόρους... [Δελτίο Τύπου] <http://www.wwf.gr/el/news/908-2014-01-09-14-46-31>.

¹⁸⁹ Βλ. τη συνέντευξη τύπου των υπουργών Οικονομικών, Υγείας και Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής στις 26-12-2013: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij\[524\]=2877&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij[524]=2877&language=el-GR).

¹⁹⁰ Με την με αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ29/οικ.23823/2013 υ.α. (ΦΕΚ Β' 3274), με την οποία τροποποιήθηκε η προγενέστερη υ.α. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027/ 06.08.2010 «Εφαρμογή Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου» (ΦΕΚ Β' 1403),

¹⁹¹ Υπουργική απόφαση Δ5/ΗΛ/Β/Φ29/οικ. 238/2014 «Ειδική επιδότηση οικιακής κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια» (ΦΕΚ Β' 5).

είναι σκόπιμο να μειωθούν οι οριακές τιμές των ΑΣ10 για την εφαρμογή του μέτρου της σύστασης για αποφυγή χρήσης τζακιών, θερμοαστρών στερεών καυσίμων και βιομάζας. Με βάση την ΚΥΑ οικ.70601 απαιτείται υπέρβαση των οριακών τιμών από 101 έως 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ανά 24ωρο. Υπό αυτές τις συνθήκες περιορίζεται σημαντικά η αποτελεσματικότητα και η πειστικότητα των οικονομικών κινήτρων που θέσπισε η πολιτεία για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Σημειώνουμε, τέλος τη μεταφορά στο Ελληνικό δίκαιο της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010, με την υ.α. 36060/1155/Ε.103/2013 «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες» (ΦΕΚ Β' 1450).

Εν κατακλείδι, αν και το ίδιο το ΥΠΕΚΑ διαπιστώνει για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά την εμφάνιση ενός προβλήματος, το οποίο δεν συνδέεται μόνο με φυσικά φαινόμενα (όπως η μεταφορά σκόνης από την Αφρική), αλλά και με κοινωνικά, όπως η οικονομική δυσπραγία μεγάλου μέρους του πληθυσμού που αναγκάζεται να καταφεύγει σε ρυπογόνες λύσεις θέρμανσης, επέλεξε ένα προληπτικό εργαλείο (τον βραχυπρόθεσμο σχεδιασμό), προχώρησε σε αυτόν πολύ αργά (τέλος του Δεκεμβρίου 2013) χωρίς να έχει ενημερώσει έγκαιρα τον πληθυσμό, και αγνόησε και αγνοεί πλήρως το εργαλείο αντιμετώπισης των προβλημάτων ατμοσφαιρικής ρύπανσης μακροπρόθεσμα, που είναι το σχέδιο για την ποιότητα του αέρα. Ωστόσο ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για την ποιότητα του αέρα είναι αναγκαίος, προκειμένου να λαμβάνεται υπ' όψιν το σύνολο των παραγόντων που την επηρεάζουν, ενώ αποτελεί και κρίσιμη παράμετρο στα πλαίσια άλλων εργαλείων σχεδιασμού, όπως τα χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια, η ενεργειακή πολιτική, οι μεταφορές, η πολιτική για την υγεία κλπ. Η ποιότητα του αέρα δεν πρέπει να συνεχίσει να θεωρείται ότι εξαρτάται μόνο από τα φυσικά φαινόμενα, από έναν λιγότερο ή περισσότερο ήπιο χειμώνα, αλλά πρέπει εφεξής να αποτελέσει αντικείμενο σοβαρού και πολυεπίπεδου σχεδιασμού από την πολιτεία.

Σύνταξη ενότητας για τον αέρα: Ευαγγελία Μπατσολάκη

7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

7.1. Ευρωπαϊκή και διεθνής πολιτική

Οδηγία για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου: Στις 19 Ιουλίου 2013 τέθηκε σε ισχύ η νέα οδηγία 2013/30/ΕΕ¹⁹² για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η οδηγία αυτή διαμορφώθηκε για να καλύψει την ανάγκη πρόληψης και αντιμετώπισης ατυχημάτων, η οποία αναδείχθηκε ιδιαίτερα μετά το ατύχημα στον Κόλπο του Μεξικού το 2010. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να την ενσωματώσουν στην εθνική τους νομοθεσία εντός 2 χρόνων. Η ημερομηνία εφαρμογής για σχεδιαζόμενες γεωτρήσεις είναι η 19^η Ιουλίου του 2016, ενώ για τις υπάρχουσες, η 19^η Ιουλίου του 2018 (άρθρο 42).

Η νέα οδηγία καθιστά τον κάτοχο της άδειας ή τον φορέα εκμετάλλευσης οικονομικά υπεύθυνο για την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών που πιθανόν θα προκληθούν από υπεράκτιες εργασίες πετρελαίου και φυσικού αερίου (άρθρο 7). Διασφαλίζει ότι ακόμα και οι γεωτρήσεις εξερεύνησης δεν μπορούν να ξεκινήσουν μέχρις ότου οι σχετικές αρχές του κράτους μέλους διασφαλίσουν ότι το κοινό συμμετέχει σε αρχικό στάδιο και με ουσιαστικό τρόπο στην εξέταση των πιθανών συνεπειών των προγραμματισμένων υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου στο περιβάλλον (άρθρο 5). Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 (παρ. 6) της νέας οδηγίας, οι εργασίες δεν μπορούν να ξεκινήσουν χωρίς την κατάθεση από τον φορέα εκμετάλλευσης αναλυτικής έκθεσης περί μεγάλων κινδύνων και έγκρισή της. Η έκθεση θα καταρτίζεται μετά από διαβούλευση με τους εργαζόμενους, θα αναθεωρείται τουλάχιστον κάθε 5 χρόνια, και θα αξιολογείται από μια αρμόδια αρχή (άρθρο 18). Η αρχή αυτή που θα οριστεί από τα κράτη μέλη, θα είναι διακριτή από την αδειοδοτούσα αρχή και θα πρέπει να δρα ανεξάρτητα από πολιτικές, κανονιστικές αποφάσεις ή άλλους παράγοντες που δεν σχετίζονται με τα καθήκοντά της (άρθρο 9). Ρόλο στην αντιμετώπιση ατυχημάτων θα έχει και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα, ο οποίος θα παρέχει τεχνική και επιστημονική υποστήριξη στα κράτη μέλη κατόπιν αιτήματός τους, τόσο στη διαμόρφωση εξωτερικών σχεδίων αντιμετώπισης καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης όσο και στην

¹⁹² Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουνίου του 2013 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της οδηγίας 2004/35/ΕΚ.

ανίχνευση και παρακολούθηση πετρελαιοκηλίδων ή διαρροών φυσικού αερίου σε περίπτωση ατυχήματος (άρθρο 10).

Το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο για το 2030: Στις 22 Ιανουαρίου 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε την πρότασή της¹⁹³ για την κλιματική και ενεργειακή πολιτική της περιόδου από το 2020 έως το 2030. Η πρόταση περιλαμβάνει έναν στόχο μείωσης των εκπομπών Αερίων Φαινομένου Θερμοκηπίου (ΑΦΘ) κατά 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, αλλά αναβάλλει οποιαδήποτε δέσμευση και θέσπιση στόχων για την ενεργειακή αποδοτικότητα. Σε ό,τι αφορά τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), θέτει μεν ένα στόχο για διείσδυση 27% στην τελική κατανάλωση αλλά ο στόχος αυτός είναι πολύ χαμηλός και το κυριότερο, δεν είναι δεσμευτικός σε επίπεδο κρατών-μελών όπως ήταν ο αντίστοιχος για το 2020. Το WWF τόνισε¹⁹⁴ ότι η πρόταση της Κομισιόν είναι στην καλύτερη περίπτωση άτολμη, χαρακτηρίζεται από ένα ασαφές πλαίσιο διακυβέρνησης και καταμερισμού των στόχων στα κράτη μέλη, και αδυνατεί να στείλει ένα ξεκάθαρο μήνυμα σχετικά με το ποιο ενεργειακό μίγμα θα εξυπηρετήσει καλύτερα τη μάχη ενάντια στην κλιματική αλλαγή, ενισχύοντας ταυτόχρονα την Ευρωπαϊκή οικονομία. Επίσης, το προτεινόμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πλαίσιο πολιτικής έρχεται σε αντίθεση με τα σχετικά συνοδευτικά του κείμενα¹⁹⁵ καθώς και την αντίστοιχη μελέτη επιπτώσεων¹⁹⁶, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και τη συνεισφορά των ΑΠΕ στην αύξηση των τιμών της ενέργειας. Ιδιαίτερα αρνητική κρίνεται η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να μην αλλάξουν καθόλου οι παραδοχές και τα κριτήρια επιλογής των βιομηχανιών που θα συμπεριλαμβάνονται στη λίστα διαρροής άνθρακα και μετά το 2020, παρά το γεγονός ότι ορισμένες παραδοχές που χρησιμοποιήθηκαν στην κατάρτιση της ισχύουσας λίστας έχουν αποδειχθεί ανυπόστατες (πχ. τιμή δικαιώματος €30/t). Μια τέτοια προοπτική υπονομεύει ευθέως τη δυνατότητα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΕΣΣΕΔΕ) να ασκήσει επαρκείς πιέσεις στις ρυπογόνες βιομηχανίες με στόχο την αποτελεσματική προστασία του κλίματος.

Λίγες μέρες αργότερα, στις 5 Φεβρουαρίου 2014, η Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπερψήφισε την κοινή έκθεση των Επιτροπών Βιομηχανίας, Έρευνας, Ενέργειας (ITRE) και Περιβάλλοντος, Ασφάλειας Τροφίμων και Δημόσιας Υγείας (ENVI) του ΕΚ¹⁹⁷. Η πρόταση αυτή θέτει τρεις δεσμευτικούς στόχους και μάλιστα σε επίπεδο κρατών μελών: α) μείωση των εκπομπών ΑΦΘ κατά τουλάχιστον 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, β) μερίδιο ΑΠΕ τουλάχιστον 30% στην τελική κατανάλωση και γ) ενεργειακή αποδοτικότητα 40% σε σχέση με την έρευνα για το υφιστάμενο δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας. Το WWF Ελλάς θεωρεί ότι η πρόταση του ΕΚ ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση, πράγμα που αποτυπώνεται στις δύο επιστολές που απέστειλε στους Έλληνες ευρωβουλευτές πριν την ψηφοφορία^{198,199}, αλλά και στις αναλυτικές θέσεις που κατέθεσε στη σχετική διαβούλευση του ΥΠΕΚΑ²⁰⁰. Αντίθετα με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θέτει στόχους σε επίπεδο κρατών μελών, θεσπίζει ελάχιστο όριο και όχι απόλυτο αριθμό για τη μείωση ΑΦΘ, έχει πιο φιλόδοξο στόχο για το μερίδιο ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση, υπογραμμίζει τη σημασία της ενεργειακής αποδοτικότητας, είναι πιο συνεπής με τον συμφωνημένο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο Ενεργειακό Χάρτη Πορείας για το 2050, και συμβάλλει στην καλύτερη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της οικονομίας της ΕΕ²⁰¹.

¹⁹³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, 22 Ιανουαρίου). Πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια κατά την περίοδο από το 2020 έως το 2030. COM (2014). 15 τελικό. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0015:FIN:EL:PDF>

¹⁹⁴ WWF-Γραφείο Ευρωπαϊκής Πολιτικής. (2014, 21 Ιανουαρίου). 2030 climate and energy package: is the European Commission white paper guided by analysis or politics? http://www.wwf.eu/media_centre/?214360/2030-climate-and-energy-package-is-the-European-Commission-white-paper-guided-by-analysis-or-politics

¹⁹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, 29 Ιανουαρίου). Energy prices and costs in Europe, COM(2014) 21/2. http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_communication_energy_prices.pdf

¹⁹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). Impact assessment accompanying the Communication "A policy framework for climate and energy in the period from 2020 up to 2030". [http://www.ibec.ie/IBEC/DFB.nsf/vPages/Energy~Resources~european-commission-2030-climate-and-energy-goals-22-01-2014/\\$file/20140121+Impact+Assessment+2030+climate+and+energy.pdf](http://www.ibec.ie/IBEC/DFB.nsf/vPages/Energy~Resources~european-commission-2030-climate-and-energy-goals-22-01-2014/$file/20140121+Impact+Assessment+2030+climate+and+energy.pdf)

¹⁹⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2014, 5 Φεβρουαρίου). European Parliament resolution of 5 February 2014 on a 2030 framework for climate and energy policies. Στο <http://eur-parl.europa.eu>: <http://bit.ly/VLD3T4>

¹⁹⁸ WWF Ελλάς. (2014, 3 Φεβρουαρίου). Επιστολή προς τους Έλληνες ευρωβουλευτές με θέμα «Ψηφοφορία της 5^{ης} Φεβρουαρίου για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο 2030». <http://www.wwf.gr/images/pdfs/2030-Letter%20to%20MEPs-Feb2014.pdf>

¹⁹⁹ WWF Ελλάς. (2014, 4 Φεβρουαρίου). «Ψηφοφορία της 5^{ης} Φεβρουαρίου για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο 2030». Επιστολή προς τους Έλληνες ευρωβουλευτές. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/2030-Amendments-Letter%20to%20MEPs-Feb2014.pdf>

²⁰⁰ WWF Ελλάς. (2014, 25 Φεβρουαρίου). Ενημερωτικό σημείωμα ενόψει της συζήτησης για το Ενεργειακό πακέτο 2030 στα συμβούλια υπουργών περιβάλλοντος και ενέργειας http://www.wwf.gr/images/pdfs/Info_2030EUclimate_targets_WWF.pdf

²⁰¹ WWF Ελλάς. (2014, 18 Ιανουαρίου). Ευρωκοινοβούλιο απορρίπτει πρόταση Μπαρόσο και ζητά 3 κλιματικούς και ενεργειακούς στόχους για το 2030. <http://www.wwf.gr/el/news/1249-3-2030>

Ακολούθησαν τα δύο συμβούλια των Υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας υπό την προεδρία του Υπουργού ΠΕΚΑ Γιάννη Μανιάτη στις 3 και 4 Μαρτίου, τα οποία προετοίμασαν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 20-21 Μαρτίου. Σε αυτές τις συναντήσεις επιλέχθηκε ως βάση συζήτησης η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θέτοντας την πιο τολμηρή πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο περιθώριο. Παρά τα χαμηλά επίπεδα φιλοδοξίας του προτεινόμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κλιματικού και ενεργειακού πακέτου για το 2030, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων που μετείχαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απέτυχαν να καταλήξουν σε συμφωνία, αναβάλλοντας τις αποφάσεις για τον Οκτώβριο του 2014, μετά από την προγραμματισμένη διάσκεψη κορυφής του ΟΗΕ για το κλίμα τον Σεπτέμβριο του 2014²⁰².

Ειδικότερα σε σχέση με την ενεργειακή αποδοτικότητα, βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία αποτίμησης της προόδου των κρατών μελών της ΕΕ με βάση τη νέα οδηγία 2012/27/ΕΕ²⁰³. Στις 28 Απριλίου 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ολοκλήρωσε τη συλλογή στοιχείων από τα κράτη μέλη τα οποία και θα επεξεργαστεί με στόχο την κατάθεση, ως το φθινόπωρο του 2014, έκθεσης συμπερασμάτων για την πορεία επίτευξης των στόχων του 2020. Από αυτήν την έκθεση θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη θέσπιση ή μη δεσμευτικού στόχου για την ενεργειακή αποδοτικότητα για την περίοδο ως το 2030.

Η επίσημη θέση της Ελλάδας για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο του 2030 ήταν αρχικά υπέρ του πλαισίου πολιτικής που προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰⁴, αλλά στη συνέχεια διαφάνηκε μια μεταστροφή του ΥΠΕΚΑ προς τη θέσπιση στόχων 30% για τη διείσδυση ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας και 30% για την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας²⁰⁵.

Οι διαπραγματεύσεις για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο του 2030 περιπλέχθηκαν από τις εξελίξεις στην Ουκρανία οι οποίες προκάλεσαν έντονη ανησυχία στην ΕΕ σε ό,τι αφορά τη διασφάλιση της συνέχειας των ενεργειακών ροών και τη σταθερότητα των τιμών ενέργειας. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου 2014, ανέθεσε στην Επιτροπή να εκπονήσει μελέτη για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια και να υποβάλει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για το πώς μπορεί να μειωθεί η ενεργειακή εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο και παρουσίασε στις 28 Μαΐου 2014²⁰⁶. Τα πορίσματα και οι προτάσεις θα συζητηθούν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 26-27 Ιουνίου.

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ασφάλεια ευρωπαϊκού εφοδιασμού εστιάζει στην απεξάρτηση από το φυσικό αέριο της Ρωσίας και όχι στη μείωση της εξάρτησης από το φυσικό αέριο συνολικά και τα ορυκτά καύσιμα γενικότερα. Ανάμεσα μάλιστα στις λύσεις που εξέτασε η Επιτροπή για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού ήταν και η εκμετάλλευση των ευρωπαϊκών κοιτασμάτων σχιστολιθικού φυσικού αερίου. Όμως, εκτός από τους περιβαλλοντικούς κινδύνους που ενέχει η διεργασία της υδραυλικής ρωγμάτωσης η οποία χρησιμοποιείται για την εξόρυξη του σχιστολιθικού φυσικού αερίου, τα σχετικά κοιτάσματα στην Ευρώπη εκτιμάται ότι είναι κατά πολύ μικρότερα (μόλις 7% των παγκοσμίων αποθεμάτων) από αυτά στη Β. Αμερική (60% των παγκοσμίων αποθεμάτων),²⁰⁷ ενώ άγνωστο παραμένει τι ποσοστό από αυτά είναι οικονομικά αξιοποιήσιμο.

Όπως και στην περίπτωση της τελικής πρότασης για το πακέτο του 2030, η ΕΕ φαίνεται και εδώ να προσπερνά τα δικά της στοιχεία. Στη μελέτη επιπτώσεων¹⁹⁶ που κατέθεσε στις 22.01.2014 συνοδευτικά με την πρότασή της για το πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια κατά την περίοδο από το 2020 έως το 2030, φαίνεται πως ένας στόχος διείσδυσης των ΑΠΕ κατά 35% στην τελική κατανάλωση ενέργειας σε συνδυασμό με στόχους εξοικονόμησης ενέργειας και μείωσης των αερίων φαινομένου του θερμοκηπίου κατά 45%, είναι σε θέση να επιτύχει μείωση κατά 28% των εισαγωγών φυσικού αερίου σε σύγκριση με αυτές το 2010. Σημειώνεται ότι το 2013 η ΕΕ εισήγαγε 480 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Από αυτά η Gazprom προμήθευσε τα 133 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (27,7%), από τα οποία τα 63 πέρασαν από την Ουκρανία. Επομένως μια

²⁰² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2014, 21 Μαρτίου). Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 20/21 Μαρτίου 2014. EUCO 7/1/14. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/141770.pdf

²⁰³ Οδηγία 2012/27/ΕΕ «για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ». <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0001:0056:EL:PDF>

²⁰⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 31 Ιανουαρίου). Επιστολή προς Γραφείο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου-Υπουργείο Εξωτερικών. Αρ. Πρωτοκόλλου: Δ16/Φ 2.2/ 1862/ 87. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/simeionoma-yp-privallontos-gia-klima-energeia-Jan2014.pdf>

²⁰⁵ ΕΛΕΤΑΕΝ. (2014, 11 Απριλίου). Η ΕΛΕΤΑΕΝ διατηρεί ζωντανές μεγάλες προσδοκίες! [Δελτίο Τύπου]. <http://goo.gl/h54zww>

²⁰⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, 28 Μαΐου). Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού: η Επιτροπή προτείνει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-606_el.htm

²⁰⁷ World Energy Council. (2010). Survey of Energy Resources: Focus on Shale Gas. Στο worldenergy.org: <http://bit.ly/1p6MQdb>

μείωση εισαγωγών φυσικού αερίου 28% που θα προέκυπτε από θέσπιση φιλόδοξων κλιματικών και ενεργειακών στόχων για το 2030 θα μηδένιζε την εξάρτηση της ΕΕ από τη Ρωσία σε ό,τι αφορά το φυσικό αέριο και ταυτόχρονα θα μείωνε την ενεργειακή εξάρτηση της συνολικά, καθώς η ΕΕ εισάγει τη μισή ενέργεια που καταναλώνει.

Κλιματική πολιτική και Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών: Εκτός από την προαναφερθείσα ως τώρα αποτυχία σύγκλισης των κρατών μελών γύρω από τους στόχους για το κλίμα, τη διείσδυση ΑΠΕ και την εξοικονόμηση ενέργειας στο κλιματικό και ενεργειακό πακέτο του 2030, χαρακτηριστική ήταν επίσης η απουσία από τις σχετικές διαπραγματεύσεις οποιασδήποτε ενέργειας ως το 2020 για τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς άνθρακα, παρά τις σχετικές προτάσεις του WWF²⁰⁸ και άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Έτσι, προς το παρόν η μόνη διορθωτική κίνηση για τη στήριξη της αγοράς άνθρακα παραμένει η προσωρινή απόσυρση 900 εκατομμυρίων δικαιωμάτων από την αγορά (backloading), ενώ το πλεόνασμα των δικαιωμάτων εκπομπών στο τέλος του 2013 είχε φτάσει τα 2.1 δισεκατομμύρια. Τα δικαιώματα που θα αποσυρθούν, θα επανενταχθούν στο τέλος της τρίτης περιόδου εμπορίας (2019-20). Η αρχική απόρριψη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της σχετικής πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁰⁹ αναστράφηκε στην ψηφοφορία της 3^{ης} Ιουλίου 2013 (με ψήφους 344 υπέρ, 311 κατά και 46 αποχές)²¹⁰. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου απέρριψε τροπολογίες που ζητούσαν είτε την ταχύτερη επιστροφή των δικαιωμάτων στην αγορά, είτε τη δέσμευση 600 εκ. δικαιωμάτων σε ειδικό λογαριασμό που στόχο θα είχε την προώθηση καθαρότερων τεχνολογιών. Οι τροπολογίες αυτές θα ελάφρυναν περαιτέρω την πίεση προς τις ρυπογόνες βιομηχανίες υποσκάπτοντας στην πράξη την αποτελεσματικότητα του μέτρου. Η παραπάνω απόφαση του ΕΚ υπερψηφίστηκε από το Συμβούλιο των υπουργών της 16^{ης} Δεκεμβρίου του 2013²¹¹ παρά τις αντιρρήσεις της Πολωνίας, ενώ στις 6 Φεβρουαρίου 2014 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε (με ψήφους 306 υπέρ, 276 κατά και 14 αποχές) το ταχύτερο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής του μέτρου που περιλαμβάνει την απόσυρση 400 εκ. δικαιωμάτων το 2014, 300 εκ. το 2015 και 200 εκ. το 2016²¹². Τελική έγκριση δόθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2014²¹³ και το μέτρο εφαρμόστηκε πρώτη φορά στις δημοπρατήσεις του Μαρτίου του 2014²¹⁴. Παρά τη δυσκολία στην υιοθέτηση ακόμα και αυτού του προσωρινού μέτρου, η ενίσχυση της αγοράς άνθρακα από την παραπάνω απόσυρση δικαιωμάτων αναμένεται να είναι μικρή καθώς οι εκτιμήσεις για την τιμή του δικαιώματος το 2014 κυμαίνονται μεταξύ €6,5/t - €7/t.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση της Ελλάδας γύρω από το θέμα της προσωρινής απόσυρσης 900 εκατομμυρίων δικαιωμάτων. Εξαιτίας του γεγονότος ότι από 01.01.2013 οι ηλεκτροπαραγωγοί συμβατικών καυσίμων είναι υποχρεωμένοι να πληρώνουν δικαιώματα εκπομπών, στο ταμείο του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ εισέρευσαν το 2013 147 εκ. ευρώ από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών²¹⁵, με μεσοσταθμική τιμή δικαιώματος κατά τη διάρκεια του έτους τα €4,42/t²¹⁶. Με την εφαρμογή του backloading αυτή η συνεισφορά στον ειδικό λογαριασμό ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ θα γίνει σημαντικότερη καθώς θα αυξήσει την τιμή του δικαιώματος, προστατεύοντας έτσι ταυτόχρονα τους καταναλωτές από περαιτέρω αυξήσεις του ΕΤΜΕΑΡ. Παρόλα αυτά, και αφού η Ελλάδα είχε ήδη υπερψηφίσει τη σχετική απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Συμβούλιο Υπουργών στις 16.12.2013, το ΥΠΕΚΑ με επιστολή του προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις θεματικές επιτροπές χάραξης κλιματικής πολιτικής της ΕΕ στις 24.01.2014, χρησιμοποίησε

²⁰⁸ WWF. (2014, 25 Φεβρουαρίου). Συζήτηση για το ενεργειακό πακέτο 2030 στα συμβούλια υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας στις 3 και 4 Μαρτίου [Επιστολή προς Γιάννη Μανιάτη]. http://www.wwf.gr/images/pdfs/2030-Letter%20to%20Maniatis-Feb2014_3.pdf

²⁰⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2013, 16 Απριλίου). Decision by Parliament, 1st reading/single reading. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1260015&t=e&l=en>

²¹⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2013, 3 Ιουλίου). Text adopted by Parliament, partial vote at 1st reading/single reading,

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1283730&t=e&l=en>

²¹¹ Council of the European Union. (2013, 16 Δεκεμβρίου). Council adopts decision clarifying provisions on the timing of auctions of greenhouse gas allowance. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/envir/140105.pdf

²¹² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2014/2523(RPS) - 06/02/2014 Text adopted by Parliament, single reading

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1336874&t=e&l=en>

²¹³ Council gives green light to Commission regulation concerning greenhouse gas emission allowances to be auctioned in 2013-2020, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/envir/141137.pdf

²¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Back-loading: 2014 auction volume reduced by 400 million allowances

http://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2014022701_en.htm

²¹⁵ Λογαριασμός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ. (2014, Ιανουάριος). Μηνιαίο Δελτίο Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ ΛΑΓΗΕ ΑΕ. http://www.lagie.gr/fileadmin/groups/EDSHE/MiniaiaDeltiaEL/2014_01_Miniaio_Deltio_EL_APESITHYA_v2.pdf

²¹⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Τριμηνιαίο Δελτίο Ενημέρωσης για τις Δημοπρατήσεις Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif\[524\]=2979&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif[524]=2979&language=el-GR)

μελανά χρώματα για να περιγράψει τις επιπτώσεις του μέτρου στην ελληνική οικονομία, ζητώντας ειδική μέριμνα για χώρες όπως η Ελλάδα που εμφανίζουν παρατεταμένη οικονομική ύφεση και είναι, κατά το ΥΠΕΚΑ, περαιτέρω εκτεθειμένες στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα»²¹⁷.

Η ατομία αυτή στις αποφάσεις για το μέλλον της ευρωπαϊκής κλιματικής πολιτικής ήρθε σε συνέχεια της αποτυχημένης διεθνούς συνδιάσκεψης για το κλίμα στη Βαρσοβία (COP19) τον Νοέμβριο του 2013, από την οποία το WWF και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις αποχώρησαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την απροσημάτιστη παρέμβαση κύκλων συμφερόντων των ορυκτών καυσίμων²¹⁸. Η αδυναμία δε λήψης απόφασης για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο του 2030 ακόμα και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου, ανέδειξε την απόσταση μεταξύ πολιτικών αποφάσεων και επιστήμης, αφού πρακτικά συνέπεσε με τη δημοσίευση της έκθεσης της τρίτης Ομάδας Εργασίας της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), που εστιάζει στις πολιτικές μετριασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής^{219,220}. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έκθεσης, για να αποφευχθεί άνοδος της θερμοκρασίας του πλανήτη πάνω από 2°C ως το τέλος του 21^{ου} αιώνα με πιθανότητα άνω του 66%, απαιτείται ως το 2050 μείωση των παγκοσμίων εκπομπών κατά 41% - 72% σε σχέση το 2010. Δεδομένου ότι την περίοδο 2000-2010 οι ετήσιες εκπομπές ΑΦΘ αυξάνονταν πολύ περισσότερο (1 Gt CO₂eq και 2.2%) σε σύγκριση με την περίοδο 1970-2000 (0.4 Gt CO₂eq και 1.3 %), η επίτευξη του παραπάνω στόχου θα απαιτήσει δραστικές αλλαγές.

Ως αρνητική εξέλιξη για την ευρωπαϊκή κλιματική πολιτική κρίνεται η απόφαση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 3 Απριλίου 2014 να εξαιρέσει ως το 2016 τις αεροπορικές εταιρείες από την υποχρέωση να πληρώνουν για το CO₂ που εκπέμπουν στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (EOX) κατά τη διάρκεια πτήσεων που ξεκινούν ή καταλήγουν εκτός του EOX²²¹. Η ψήφος αυτή ουσιαστικά αντιστρέφει την προηγούμενη σχετική απόφαση της Επιτροπής Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας, και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που διατηρούσε την υποχρέωση συμμετοχής και αυτών των πτήσεων στο σύστημα εμπορίας ρύπων.

Σε διεθνές όμως επίπεδο, νέα πνοή στις παγκόσμιες διαπραγματεύσεις για το κλίμα έδωσε η πρωτοβουλία του Προέδρου των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα να προτείνει στις 2 Ιουνίου 2014, μέσω της Υπηρεσίας Προστασίας του Περιβάλλοντος (EPA), μείωση εκπομπών των εγχώριων ανθρακικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής ως το 2030 κατά 30% σε σχέση με τα επίπεδα του 2005²²². Η κίνηση αυτή των ΗΠΑ είχε διεθνή ανταπόκριση, καθώς την αμέσως επόμενη μέρα η Κίνα ανακοίνωσε τη θέσπιση ορίου για τις εκπομπές της, ενώ αναμένεται να προκαλέσει ισχυρότατες πιέσεις για αντίστοιχες δεσμεύσεις από τη μεριά και άλλων μεγάλων ρυπαντών παγκοσμίως όπως η Ινδία, ενόψει τόσο της συνδιάσκεψης για το κλίμα που διοργανώνει ο ΓΓ του ΟΗΕ Μπαν Κι Μουν στη Νέα Υόρκη τον Σεπτέμβριο του 2014 αλλά κυρίως ενόψει της νέας συμφωνίας για το κλίμα στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015.

Η πρωτοβουλία αυτή των ΗΠΑ φαίνεται πως αποτελεί μέρος μιας αλλαγής στις πολιτικές για το κλίμα. Ειδικότερα, τον Ιούνιο του 2013 ο πρόεδρος Ομπάμα ανακοίνωσε τη θέσπιση πολύ αυστηρών κριτηρίων για τη χρηματοδότηση νέων ανθρακικών μονάδων σε τρίτες χώρες, μια δέσμευση που ήδη συνυπέγραψαν η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία, πέντε Σκανδιναβικές χώρες και η Γαλλία. Επίσης μέσα στο 2013 η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη ουσιαστικά έπαυσαν τη χρηματοδότηση νέων ανθρακικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής.

Το WWF παρουσίασε έκθεση²²³ η οποία ανέδειξε το τεράστιο μέγεθος της δημόσιας χρηματοδότησης που διοχετευόταν από οικονομικά ανεπτυγμένες προς αναπτυσσόμενες χώρες με σκοπό την

²¹⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 24 Ιανουαρίου). Πρωτοβουλία του Υπουργού ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, για ειδική πρόνοια στο ενεργειακό κόστος των ελληνικών επιχειρήσεων [Δελτίο τύπου]. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=2930&language=el-GR>

²¹⁸ WWF. (2013, 21 Νοεμβρίου). NGOs, Social Movements Walk Out Of Warsaw Talks [Δελτίο τύπου]. <http://wwf.panda.org/?212532/NGOs-Social-Movements-Walk-Out-Of-Warsaw-Talks>

²¹⁹ Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change http://report.mitigation2014.org/spm/ipcc_wg3_ar5_summary-for-policymakers_approved.pdf

²²⁰ WWF. (2014, 31 Μαρτίου). Earth is in deep trouble, says IPCC report [Δελτίο τύπου]. <http://wwf.panda.org/?218830/Earth-is-in-deep-trouble-says-IPCC-report>

²²¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2013/0344(COD) - 03/04/2014 Text adopted by Parliament. 1st reading/single reading.

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1345312&t=e&l=en>

²²² United States Environmental Protection Agency. (2014, 2 Ιουνίου). Clean Power Plan Proposed Rule.

<http://www2.epa.gov/carbon-pollution-standards/clean-power-plan-proposed-rule>

²²³ WWF. (2014, Απρίλιος). European countries talk climate...but finance coal. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-briefing-European-countries-and-coal-finance-April14.pdf>

κατασκευή νέων ανθρακικών μονάδων κατά την περίοδο 2007-2013. Βασιζόμενο σε αυτή την έκθεση το WWF Ελλάς απέστειλε επιστολή στον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Οικονομικών και τον Υπουργό ΠΕΚΑ, ζητώντας τη δέσμευσή τους ότι η Ελλάδα δεν θα συμβάλει οικονομικά στη δημιουργία νέων ανθρακικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής σε άλλες χώρες. Ζήτησε επίσης η Ελλάδα να υποστηρίξει την επίσημη πρόταση των ΗΠΑ-Μεγάλης Βρετανίας που ήδη στηρίζουν ο Καναδάς, οι σκανδιναβικές χώρες και η Ολλανδία, για θέσπιση ορίων εκπομπών για τις νέες ανθρακικές μονάδες που θα χρηματοδοτούνται μέσω των Οργανισμών Εξαγωγικών Πιστώσεων των κρατών μελών του ΟΟΣΑ²²⁴.

7.2. Εθνική νομοθεσία και πολιτική

Ορυκτά καύσιμα: Τον Νοέμβριο του 2013 διορίστηκε η πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρίας Υδρογονανθράκων Α.Ε (ΕΔΕΥ Α.Ε)», η οποία συγκροτήθηκε τον Φεβρουάριο του 2012 με αντικείμενο τη διαχείριση των δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου²²⁵, ενώ στις 21.05.2014, συγκροτήθηκε επιτροπή για την προετοιμασία κ.υ.α. που θα προσδιορίζει τις λεπτομέρειες καταβολής, βεβαίωσης και εισπραξής του φόρου που θα εισπράττουν οι περιφέρειες κατά τον ν. 2289/1995²²⁶.

Στις 14 Μαΐου 2014 και στο πλαίσιο της διαγωνιστικής διαδικασίας «open door» υπογράφηκαν συμβάσεις ανάμεσα στο Ελληνικό Δημόσιο και τρία ανάδοχα σχήματα, για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων σε Πατραϊκό κόλπο, Κατάκολο και Ιωάννινα²²⁷, ενώ δρομολογείται νέος γύρος παραχωρήσεων σε Ιόνιο και Νότια Κρήτη. Σε ό,τι αφορά χερσαίες εξορύξεις, εκτός από τα Ιωάννινα, το ΥΠΕΚΑ στις 21.05.2014 έκανε αποδεκτό το αίτημα της ιταλικής εταιρίας ENEL για την παραχώρηση δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης Υδρογονανθράκων σε τρεις χερσαίες περιοχές: Άρτα-Πρέβεζα, Αιτωλοακαρνανία και Βορειοδυτική Πελοπόννησο²²⁸. Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση του Ελληνικού Ινστιτούτου Υδρογονανθράκων (ΕΛΛΙΝΥ) ότι στην προς παραχώρηση περιοχή της Βορειοδυτικής Πελοποννήσου περιλαμβάνεται χερσαία έκταση 97 τετραγωνικών χιλιομέτρων που ανήκει στην περιοχή Κατακόλου, η σύμβαση για την οποία έχει ήδη υπογραφεί²²⁹.

Υπογραμμίζεται ότι η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη ως τις 19 Ιουλίου του 2015 να ενσωματώσει στην εθνική νομοθεσία τη νέα οδηγία 2013/30/ΕΚ για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου, που θα συμπληρώσει την ισχύουσα, όπως αυτή περιγράφεται κυρίως από τους νόμους 2289/95²³⁰ και 4001/2011²³¹. Για το λόγο αυτό έχει συσταθεί Ομάδα Εργασίας από τον Οκτώβριο 2013²³² η οποία πρέπει να ολοκληρώσει το έργο της ως τον Σεπτέμβριο του 2014²³³. Μια βασική πρόσκληση της διαδικασίας ενσωμάτωσης είναι ο σαφής ορισμός της ζώνης ευθύνης σε περίπτωση ατυχήματος από την έρευνα ή την εξόρυξη υδρογονανθράκων. Επίσης, πρόκληση αποτελεί και η εφαρμογή της απαίτησης της οδηγίας, η νέα αρχή που θα δημιουργηθεί και θα είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, και για την έγκριση και επανεξέταση των αναλυτικών εκθέσεων περί μεγάλων κινδύνων που θα καταθέτουν οι φορείς εκμετάλλευσης, να δρα ανεξάρτητα από πολιτικές και κανονιστικές αποφάσεις ή άλλους παράγοντες. Δεδομένου ότι στην περίπτωση της Ελλάδας ήδη έχουν υπογραφεί δύο συμβάσεις για υπεράκτιες εξορύξεις πριν την ενσωμάτωση της οδηγίας, προκύπτουν

²²⁴ Επιστολή WWF Ελλάς στον πρωθυπουργό για παύση δημόσιας χρηματοδότησης ανθρακικών μονάδων στο εξωτερικό <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Ending-public-support-for-coal-projects-abroad-May2014.pdf>

²²⁵ Υπουργικό Συμβούλιο. (2013, 1 Νοεμβρίου). Επιλογή και διορισμός του Προέδρου και Διευθύνοντος Συμβούλου και του Αντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρείας Υδρογονανθράκων ΑΕ» [Πράξη Υ.Σ.]. <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%9B13%CE%98%CE%A9%CE%A0-%CE%9C44>

²²⁶ Γενικός Γραμματέας Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 21 Μαΐου). Σύσταση και συγκρότηση Επιτροπής για την σύνταξη σχεδίου ΚΥΑ για τον Περιφερειακό Φόρο επί των εισοδημάτων των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και αναδόχου κατά τον ν.2289/1995 [Απόφαση]. Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1vKpJLw>

²²⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 14 Μαΐου). Τελετή Υπογραφής των Συμβάσεων για Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων σε Πατραϊκό, Κατάκολο, Ιωάννινα, στο πλαίσιο της Διαγωνιστικής Διαδικασίας του "opendoor" [Δελτίο τύπου]. [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij\[524\]=3112&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij[524]=3112&language=el-GR)

²²⁸ ΥΠΕΚΑ. (2014, 21 Μαΐου). Αποδεκτό από τον Υπουργό ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, το αίτημα της ENEL για τις χερσαίες περιοχές σε Άρτα-Πρέβεζα, Αιτωλοακαρνανία και ΒΔ Πελοπόννησο. [Δελτίο τύπου]. Ιστοσελίδα ΥΠΕΚΑ: <http://bit.ly/1z7xCea>

²²⁹ Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων. (2014, 24 Απριλίου). Ανακοίνωση. Ιστοσελίδα ΕΛΛΙΝΥ: <http://bit.ly/1qu2LUh>

²³⁰ Νόμος 2289/1995 (ΦΕΚ Α' 27/08.02.1995) Αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις», <http://ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=YbMIG%2f4mE1s%3d&tabid=765&language=el-GR>

²³¹ Νόμος 4001/2011 (ΦΕΚ Α' 179/22.08.2011) «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις»,

²³² Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013, 21 Οκτωβρίου). Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς την Οδηγία 2013/30/ΕΕ [Απόφαση].

<http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%9B%CE%9B%CE%99%CE%9F%CE%9D%CE%A8>

²³³ «Τροποποίηση της Δ1/Α/19276/21.10.2013 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς την Οδηγία 2013/30/ΕΕ», <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%99%CE%99%CE%A9-%CE%98%CE%9F>

εύλογα ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσο τα επλεγέντα σχήματα είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν οικονομικά στο κόστος περιβαλλοντικής αποκατάστασης από ένα ενδεχόμενο ατύχημα, με βάση τα οριζόμενα στο άρθρο 4 της νέας οδηγίας. Επιπροσθέτως προκύπτει το ζήτημα του επαναπροσδιορισμού του ρόλου των κονδυλίων του ειδικού λογαριασμού του Πράσινου Ταμείου που θεσπίστηκε με τον νόμο 4001/2011. Σύμφωνα με το άρθρο 164, παρ. 6 του 4001/2011 το προϊόν του λογαριασμού διατίθεται για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης που τυχόν προκαλείται από δραστηριότητες έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος από δραστηριότητες που έχουν σχέση με κάθε είδους εκμετάλλευση ή χρήση ενεργειακών πηγών ή πόρων. Δεδομένου ότι σύμφωνα με το άρθρο 7 της προς ενσωμάτωση οδηγίας, η οικονομική ευθύνη για την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών που πιθανόν θα προκληθούν από υπεράκτιες εργασίες πετρελαίου και φυσικού αερίου βαρύνει αποκλειστικά τον φορέα εκμετάλλευσης, είναι προφανές ότι ο ρόλος του ειδικού λογαριασμού του Πράσινου Ταμείου προς τον οποίο θα κατευθύνεται το 20% των μισθωμάτων ή των μεριδίων παραγωγής, πρέπει να επαναπροσδιοριστεί.

Επίσης, ο υπουργός ΠΕΚΑ εισηγήθηκε στη Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων, την ένταξη στη διαδικασία Fast Track των 12 ενεργειακών έργων Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest) που θα κατασκευαστούν στην Ελλάδα. Σε αυτά μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται τέσσερις αγωγοί μεταφοράς φυσικού αερίου, (IGB, TAP, ITGI, East Med) καθώς και σταθμοί αποθήκευσης και συμπίεσης φυσικού αερίου²³⁴. Από τα 12,5 δισεκ. ευρώ του προϋπολογισμού των 12 συνολικά ενεργειακών έργων που χαρακτηρίζονται ως έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος, τα 6 δισεκ. ευρώ αφορούν στον αγωγό που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από την περιοχή Ισραήλ-Κύπρου στην Ελλάδα μέσω Κρήτης (αγωγός East Med). Σε ό,τι αφορά τον αγωγό TAP που θα μεταφέρει φυσικό αέριο μεταξύ Τουρκίας, Ελλάδας, Αλβανίας και Ιταλίας και το ελληνικό της τμήμα θα κοστίσει περίπου 1,5 δισεκ. ευρώ, η σχετική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων κατατέθηκε στις 7.8.2013, ενώ η συμφωνία κυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 2.12.2013 με ισχύ νόμου από 26.6.2013²³⁵.

Σε ό,τι αφορά την υλοποίηση της νέας λιγνιτικής μονάδας Πτολεμαΐδα V στο Ενεργειακό Κέντρο Δυτικής Μακεδονίας, η ΔΕΗ στις 23.9.2013 ανακοίνωσε την υπογραφή ομολογιακού δανείου ύψους 739 εκ. ευρώ με κοινοπραξία ξένων τραπεζών για τη χρηματοδότηση της νέας μονάδας προϋπολογισμού 1,4 δισεκ. ευρώ²³⁶. Το WWF Ελλάς, τοποθετήθηκε κατά της μακροχρόνιας δέσμευσης της χώρας σε ένα βρώμικο ενεργειακό μοντέλο που σηματοδοτεί αυτή η επένδυση, της οποίας μάλιστα η οικονομική βιωσιμότητα ελέγχεται, όπως αποδεικνύει η μελέτη που εκπονήθηκε για λογαριασμό του WWF²³⁷. Επίσης, διεξήγαγε εκστρατεία συλλογής υπογραφών ενάντια στην κατασκευή της νέας μονάδας, στα πλαίσια της οποίας είχε την ευκαιρία να απαντήσει αναλυτικά²³⁸ στην επιχειρηματολογία της ΔΕΗ²³⁹. Οι περισσότερες από 15.000 υπογραφές που συγκεντρώθηκαν σε λιγότερο από ένα μήνα παραδόθηκαν τόσο στον υπουργό ΠΕΚΑ²⁴⁰, όσο και στο διοικητικό συμβούλιο της γερμανικής τράπεζας KfW που συγχρηματοδοτεί τη νέα μονάδα²⁴¹.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: Στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς το ΥΠΕΚΑ συνέχισε την πολιτική περιορισμού της διείσδυσης των ΑΠΕ που ξεκίνησε το 2012 και οδήγησε στο πάγωμα της αγοράς, ενώ καθυστέρησε αδικαιολόγητα και την αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την παραγωγή από μικρές ΑΠΕ (ανεμογεννήτριες και φωτοβολταϊκά).

²³⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 6 Μαΐου). Εισήγηση Υπουργού ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, στη Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων, για τα Ενεργειακά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος που θα υλοποιηθούν στην Ελλάδα [Δελτίο τύπου]. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snii\[524\]=3091&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snii[524]=3091&language=el-GR)

²³⁵ Βουλή των Ελλήνων. (2013, 2 Δεκεμβρίου). Πρακτικά Βουλής [σελ.3203]. Στο hellenicparliament.gr: <http://bit.ly/1vuputl>

²³⁶ ΔΕΗ ΑΕ : Ομολογιακό δάνειο € 739 εκατ. με κοινοπραξία τραπεζών, <http://www.dei.gr/el/i-dei/kentro-tupou/deltia-tupou/deltia-tupou-2013/septemvrios-2013/dei-ae-omologiako-daneio-739-ekat-me-koinopraxia-trapezwn>

²³⁷ WWF Ελλάς. «Ασύμφορος ο λιγνίτης για τη ΔΕΗ και τα πορτοφόλια μας...» [Δελτίο τύπου]. <http://www.wwf.gr/el/news/451-2013-06-26-09-21-09>

²³⁸ WWF Ελλάς. (2014, 14 Μαρτίου). «Απάντηση σε ανακοίνωση της ΔΕΗ ΑΕ σε σχετικά με την εκστρατεία του WWF Ελλάς για τη λιγνιτική μονάδα Πτολεμαΐδα V». Ανακοίνωση στον τύπο. <http://www.wwf.gr/el/news/1260-wwf-5>

²³⁹ ΔΕΗ ΑΕ. (2014, 13 Μαρτίου). Η αλήθεια για τη στρατηγική σημασία της νέας λιγνιτικής μονάδας V στην Πτολεμαΐδα [Δελτίο τύπου]. <http://www.dei.gr/el/i-dei/kentro-tupou/deltia-tupou/deltia-tupou-2014/martios-2014/i-alitheia-gia-ti-monada-v-tis-ptolemaidas>

²⁴⁰ WWF Ελλάς. (2014, 11 Απριλίου). 15.000 πολίτες λένε όχι στον βρώμικο λιγνίτη και την Πτολεμαΐδα V [Δελτίο τύπου]. <http://www.wwf.gr/el/news/1266-15-000-v>

²⁴¹ WWF Ελλάς. (2014, 16 Απριλίου). «Χιλιάδες πολίτες καλούν τον γερμανικό τραπεζικό κολοσσό KfW να «καθαρίσει» από τον λιγνίτη» [Δελτίο τύπου]. <http://www.wwf.gr/el/news/1268-kfw>

Στις 7.3.2014 το ΥΠΕΚΑ έθεσε σε διαβούλευση έξι μόλις ημερών το σχέδιο νόμου για τη ρύθμιση του ελλείμματος του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ, γνωστό και ως “New Deal”²⁴². Στο σχέδιο αυτό το ΥΠΕΚΑ πρότεινε μειωμένες εγγυημένες τιμές για όλες τις ΑΠΕ, τόσο για τις ισχύουσες συμβάσεις όσο και για τις νέες εγκαταστάσεις καθώς και περικοπή των οφειλών του ΛΑΓΗΕ για το 2013 προς όλους τους παραγωγούς ΑΠΕ. Το WWF Ελλάς τόνισε ότι η κυβέρνηση προσεγγίζει το ζήτημα της ανάπτυξης των ΑΠΕ στη χώρα μας κοντόφθαλαμα, με αμιγώς λογιστικά κριτήρια και μάλιστα προτού καταθέσει προς διαβούλευση τον νέο ενεργειακό σχεδιασμό που θα καθορίσει τους άξονες ανάπτυξης του ελληνικού ενεργειακού τομέα για τις επόμενες δεκαετίες. Επιπλέον, το σχέδιο νόμου δεν λάμβανε κανένα απολύτως μέτρο για την άρση των στρεβλώσεων της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες στην πράξη επιδοτούν τα ορυκτά καύσιμα. Οι στρεβλώσεις αυτές είναι υπεύθυνες τόσο για τη διαχρονικά δυσανάλογη επιβάρυνση των καταναλωτών μέσω ΕΤΜΕΑΡ, όσο και για τη συσσώρευση του μεγαλύτερου μέρους του ελλείμματος του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ, που το σχέδιο νόμου έπρεπε να αντιμετωπίζει. Αλλά ακόμα και ο προτεινόμενος επιμερισμός των βαρών ανάμεσα στις τεχνολογίες ΑΠΕ, όπως τα μικρά υδροηλεκτρικά, τα αιολικά και η βιομάζα ήταν άδικος και χωρίς επαρκή τεκμηρίωση, ενώ διατάξεις του σχεδίου νόμου αντιμετώπιζαν προνομιακά συγκεκριμένες κατηγορίες παραγωγών ενέργειας από φωτοβολταϊκά²⁴³. Τελικά, η χρονική διάρκεια της παράτασης των συμβάσεων αυξήθηκε κατά πέντε χρόνια, ενώ η επιστροφή εσόδων για το 2013 και η μείωση των εγγυημένων τιμών στα οικιακά και τα αγροτικά φωτοβολταϊκά ήταν μικρότερες, με αποτέλεσμα να χρειαστεί μεγαλύτερη μεσοσταθμική μείωση στις υπόλοιπες κατηγορίες φωτοβολταϊκών, προκειμένου να επιτευχθεί το ίδιο λογιστικό αποτέλεσμα. Το τελικό σχέδιο νόμου εντάχθηκε στο πολυνομοσχέδιο «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις» που υπερψηφίστηκε από τη Βουλή στις 30.3.2014²⁴⁴. Προβληματισμό προκαλεί το γεγονός ότι από τις δραστικές περικοπές στις εγγυημένες τιμές εξαιρέθηκαν ως και το 2020 φωτοβολταϊκοί σταθμοί συνολικής ισχύος ως και 300 MW που είχαν ενταχθεί προηγουμένως στη διαδικασία στρατηγικών επενδύσεων του ν. 3894/2010²⁴⁵.

Ιδιαίτερα αρνητική κρίνεται η αδικαιολόγητη καθυστέρηση του ΥΠΕΚΑ να αποσαφηνίσει το θεσμικό πλαίσιο για την αυτοπαραγωγή ενέργειας από μικρά φωτοβολταϊκά, σύμφωνα με το ευρύτατα διαδεδομένο πρότυπο του ενεργειακού συμψηφισμού (net metering). Οι γενικές ρυθμίσεις που ψηφίστηκαν τον Νοέμβριο του 2013²⁴⁶ παρέπεμπαν στην έκδοση υπουργικής απόφασης, η οποία θα ρύθμιζε θεμελιώδεις λεπτομέρειες για την κατάρτιση των συμβάσεων συμψηφισμού ηλεκτρικής ενέργειας. Πέρασαν δύο ολόκληροι μήνες μέχρι να προχωρήσει το ΥΠΕΚΑ στη συγκρότηση της απαραίτητης ομάδας εργασίας²⁴⁷ χωρίς τη συμμετοχή εκπροσώπων της αγοράς και των φορέων, και στη συνέχεια τέσσερις επιπλέον μήνες για να δημοσιοποιηθεί το πρώτο της πορίσματος²⁴⁸. Το πόρισμα προτείνει ανώτατο όριο ισχύος για την εφαρμογή του μέτρου τα 10 KW, ετήσιο κύκλο συμψηφισμού και επιβάρυνση των αυτοπαραγωγών με χρεώσεις ΥΚΩ και ΕΤΜΕΑΡ. Μάλιστα οι χρεώσεις αυτές προτείνεται να αφορούν ολόκληρη την καταναλισκόμενη ενέργεια και όχι μόνο για την απορροφούμενη από το δίκτυο, όπως θα ήταν πιο λογικό, αποδυναμώνοντας έτσι τα κίνητρα εφαρμογής του μέτρου από τους καταναλωτές.

Σημαντική καθυστέρηση του ΥΠΕΚΑ καταγράφεται επίσης και στην κατάρτιση του ειδικού προγράμματος για την ανάπτυξη μικρών ανεμογεννητριών που προβλέπεται από τον ν. 4203/2013 (άρθρο 4, παράγραφος 1). Το ειδικό αυτό πρόγραμμα θα ρυθμίσει όλα τα θεσμικά και οικονομικά ζητήματα σχετικά με την εγκατάσταση και λειτουργία των μικρών ανεμογεννητριών. Ένα μήνα πριν την εκπνοή της προθεσμίας έκδοσης της υπουργικής απόφασης (30.06.2014) δεν φαίνεται ότι η διαδικασία κατάρτισης του ειδικού προγράμματος έχει ξεκινήσει.

Θέρμανση και ενεργειακή θωράκιση κτιρίων: Για δεύτερο κατά σειρά χειμώνα, μετά την εξίσωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης (ΕΦΚ) στο πετρέλαιο θέρμανσης με το 80% του ΕΦΚ

²⁴² Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 7 Μαρτίου). Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις για την εξυγίανση του ειδικού λογαριασμού του άρθρου 40 Ν.2773/1999 και λοιπές διατάξεις», <http://www.opengov.gr/minenv/?p=5727>

²⁴³ Σχόλια WWF Ελλάς για το New Deal για τις ΑΠΕ, <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-Sxolia-gia-sxedio-nomou-LAGHE.pdf>

²⁴⁴ Νόμος 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 85 Α' / 07.04.2014).

²⁴⁵ Enterprise Greece. (2014). Αποφάσεις Διυπουργικής Επιτροπής Στρατηγικών Επενδύσεων (Δ.Ε.Σ.Ε.). <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=171&la=2>

²⁴⁶ Νόμος 4203/2013 (ΦΕΚ Α' 235 / 01.11.2013) «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και άλλες διατάξεις».

²⁴⁷ Αρ. πρωτ. ΥΑΠΕ/Φ1/3490/οικ.23982/30.12.2013.

²⁴⁸ Πόρισμα Α' φάσης της Ομάδας Εργασίας για τη διερεύνηση των τεχνικών λεπτομερειών για την κατάρτιση των συμβάσεων συμψηφισμού ηλεκτρικής ενέργειας από αυτοπαραγωγούς <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=dC4XoQAOrbl%3d&tabid=37&language=el-GR>

πετρελαίου κίνησης, τα προβλήματα θέρμανσης των πολιτών παρέμειναν εν πολλοίς άλυτα και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων στη δημόσια υγεία και το περιβάλλον ανεπαρκής.

Μια βασική διαφοροποίηση από την προηγούμενη περίοδο ήταν η προσπάθεια της Κυβέρνησης να στρέψει τους πολίτες προς την ηλεκτρική ενέργεια για την κάλυψη των αναγκών θέρμανσης. Αρχικά, στις 23.12.2013 εκδόθηκε υπουργική απόφαση²⁴⁹ από τον Υπουργό ΠΕΚΑ και τον Υφυπουργό Ενέργειας αποκλειστικά για τους δικαιούχους του Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου (ΚΟΤ) που κατοικούν στην περιοχή εφαρμογής των μέτρων κατά της αιθαλομίχλης και για διπλάσιο αριθμό ημερών, για τους οποίους μηδενιζόταν η χρέωση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας όσον αφορά στο ανταγωνιστικό σκέλος του ΚΟΤ. Στη συνέχεια, στις 03.01.2014 εκδόθηκε κοινή υπουργική απόφαση, που θεσπίζει έκπτωση επί του κόστους κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος σε οικιακούς καταναλωτές σε περιόδους αυξημένης ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια²⁵⁰. Σύμφωνα με την κ.υ.α., η έκπτωση στο ανταγωνιστικό κόστος ενέργειας θα είναι ίση με το 70% του οικιακού τιμολογίου για την αντίστοιχη περιοχή, σε όλους τους οικιακούς καταναλωτές με τετραμηνιαία κατανάλωση έως 2000 kWh για αριθμό ημερών ίσο με τις ημέρες εφαρμογής των μέτρων. Για την εφαρμογή του μέτρου δεσμεύτηκε προϋπολογισμός ύψους 40 εκ. ευρώ.

Όπως αναφέρεται και στην ενότητα της παρούσας έκθεσης 6 για τον Αέρα, το WWF Ελλάς έθεσε σειρά ερωτημάτων τόσο στο ΥΠΕΚΑ όσο και στο Υπουργείο Υγείας, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των μέτρων στην προστασία της δημόσιας υγείας, για το ελλειπές, αδιαφανές και ακατανόητο από τον πολύ κόσμο σύστημα μετρήσεων και δημοσιοποίησης δεδομένων για την κατάσταση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, για την πρακτική εφαρμογή του μέτρου μειωμένης χρέωσης της ηλεκτρικής ενέργειας, και για τα πραγματικά οικονομικά οφέλη και κίνητρα που προκύπτουν για τους πολίτες²⁵¹, καταθέτοντας παράλληλα και συγκεκριμένες προτάσεις για την το ζήτημα της θέρμανσης των κτιρίων και την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης²⁵². Ιδιαίτερη μνεία κάνει το WWF Ελλάς στην αναντιστοιχία των κυβερνητικών μέτρων με το πόρισμα της Επιτροπής Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης που δημοσιεύτηκε τον Σεπτέμβριο του 2013²⁵³. Χαρακτηριστικό της αναποτελεσματικότητας των μέτρων της κ.υ.α. είναι το γεγονός ότι ξοδεύτηκαν μόλις τα 5 από τα 40 εκ. ευρώ που δεσμεύτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα κατέληξαν στις μειώσεις των τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας των ενεργοβόρων βιομηχανιών²⁵⁴ λίγους μήνες αργότερα.

Την ίδια στιγμή, μικρή ήταν η πρόοδος που σημειώθηκε στο πεδίο της ενεργειακής θωράκισης κτιρίων η οποία αποτελεί τον πιο καθοριστικό παράγοντα για τη μακροχρόνια και βιώσιμη επίλυση του προβλήματος της κτιριακής θέρμανσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠΕΚΑ²⁵⁵, από τους 161.016 πολίτες που έχουν ζητήσει προέγκριση δανείου, μόλις 71.878 από αυτούς την έχουν λάβει, ενώ από τις 39.592 αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 406,787 εκατ. ευρώ που έχουν υπαχθεί μέχρι σήμερα στο πρόγραμμα, έχουν συμβασιοποιηθεί 27.078 αιτήσεις προϋπολογισμού 275,5 εκατ. ευρώ. Συνολικά από το 2010 μέχρι σήμερα από το πρόγραμμα έχουν ωφεληθεί 14.439 δικαιούχοι, ενώ έχουν εκταμιευθεί περίπου 150 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 120 εκατ. ευρώ είναι κρατικοί πόροι (άμεση ενίσχυση και δάνεια), ενώ άλλα 30 εκατ. ευρώ αποτελούν περίπου τα χρήματα που έχουν εκταμιευθεί με τη μορφή δανεισμού οι τράπεζες. Όμως το μέγεθος του προβλήματος της ενεργειακής θωράκισης στον κτιριακό τομέα και η αδυναμία του προγράμματος «Εξοικονομώ Κατ' Οίκον» να το αντιμετωπίσει επαρκώς, αποτυπώνονται γλαφυρά στα στοιχεία που δημοσίευσε το ΥΠΕΚΑ στις 16.01.2014²⁵⁶. Από αυτά προκύπτει ότι ένα σημαντικό ποσοστό κτιρίων βρίσκεται ακόμα στη χαμηλότερη ενεργειακή κλάση (H), ενώ τα 2/3 των κτιρίων (5469 από 8296) που κτίστηκαν την περίοδο 2010-2014 δεν πληρούν το

²⁴⁹ Αριθ.: Δ5/ΗΛΒ/Φ29/οικ.23823/23.12.2013 ΦΕΚ Β' 3274/23-12-2013 «Τροποποίηση υπουργικής απόφασης Δ5-ΗΛΒ/Φ29/16027/06.08.2010 «Εφαρμογή Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου» (ΦΕΚ Β' 1403 /06.09.2010), όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει» <http://goo.gl/JhN46X>

²⁵⁰ Αριθ. Δ5/ΗΛΒ/Φ29/οικ. 238, ΦΕΚ 5 Β' /3-1-2014 «Ειδική επιδότηση οικιακής κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια», <http://ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=7jXzZAZ17g8%3d&tabid=367&language=el-GR>

²⁵¹ WWF Ελλάς (2014, 9 Ιανουαρίου). «Αιθαλομίχλη: μέτρα για απορίες, αλλά όχι για απόρους...». Ανακοίνωση. <http://www.wwf.gr/el/news/908-2014-01-09-14-46-31>

²⁵² Προδρόμου, Μ. και Νάντσου, Θ. (2014, 2 Ιανουαρίου). Γύρω-γύρω αιθαλομίχλη και στη μέση η ενεργειακή πολιτική. WWF Ελλάς, blog. <http://www.wwf.gr/el/blog/post/2014-01-02-13-37-15>

²⁵³ «Προτεινόμενες συνδυασμένες άμεσες δράσεις για αντιμετώπιση αυξημένων επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης» Επιτροπή Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης, Υπουργείο Υγείας, Σεπτέμβριος 2013, <http://goo.gl/IDrXxB>

²⁵⁴ Μανιφάβα, Δ. (2014, 21 Φεβρουαρίου). «Μέτρα ύψους 150 εκατ. για τη μείωση του ενεργειακού κόστους στη βιομηχανία». Η Καθημερινή. <http://goo.gl/Hus6dH>

²⁵⁵ ΥΠΕΚΑ 07.10.2013 «Νέες Υπαγωγές Δικαιούχων στο Πρόγραμμα "Εξοικονομηση Κατ' Οίκον"», <http://goo.gl/G9JtJF>

²⁵⁶ ΥΠΕΚΑ, 16.01.2014, «Δήλωση Υπουργού Αναπληρωτή ΠΕΚΑ Σταύρου Καλαφάτη για τα τρία χρόνια εφαρμογής του θεσμού της ενεργειακής επιθεώρησης – Στατιστικά στοιχεία και ποσοτικά δεδομένα», [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij\[524\]=2910&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij[524]=2910&language=el-GR)

ελάχιστο (υποχρεωτικό με βάση τον KENAK) κριτήριο να είναι κατηγορίας Β' και άνω. Μάλιστα από τα στοιχεία προκύπτει επίσης ότι αν τα κτίρια ήταν κατασκευασμένα με προδιαγραφές KENAK τότε, θα είχαμε κατά μέσο όρο ποσοστό εξοικονόμησης ενέργειας για τις μονοκατοικίες 66,03%, για τις πολυκατοικίες 56,06%, για τα γραφεία 37,68%, για τα καταστήματα 44,44%, για τα εκπαιδευτήρια πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης 51,73%, για τα εκπαιδευτήρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης 47,14% και για τα νοσοκομεία 36,92%, πράγμα που αποδεικνύει το τεράστιο ανεκμετάλλευτο δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας στον κτιριακό απόθεμα. Ενδιαφέρον ακόμα παρουσιάζει το γεγονός ότι υπάρχουν 12 επιθεωρητές οι οποίοι φαίνεται να έχουν εκδώσει άνω των 1100 Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) ο καθένας, πλήθος που αντιστοιχεί στην έκδοση ενός πιστοποιητικού την ημέρα, για 365 ημέρες το χρόνο επί 3 χρόνια.

Τέλος, ενώ μετά από την αποστολή αιτιολογημένης γνώμης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς την Ελλάδα, τον Ιανουάριο του 2013,²⁵⁷ σχετικά με την καθυστερημένη ενσωμάτωση της οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση κτιρίων, η Ελλάδα ψήφισε τον επόμενο μήνα τον σχετικό ν. 4122/2013²⁵⁸, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε και συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη τον Νοέμβριο του 2013²⁵⁹. Σε αυτήν, η ΕΕ ζητά από τη χώρα «την πλήρη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει της νομοθεσίας της ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων». Σύμφωνα με την οδηγία, τα κράτη- μέλη πρέπει να θεσπίσουν και να εφαρμόζουν ελάχιστες απαιτήσεις για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και να εξασφαλίζουν την ενεργειακή πιστοποίηση κτιρίων και την τακτική επιθεώρηση των συστημάτων θέρμανσης και κλιματισμού. Επιπροσθέτως, η οδηγία απαιτεί από τα κράτη- μέλη να εξασφαλίσουν ότι από το 2021 όλα τα νέα κτίρια θα είναι σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης ενέργειας.

Τιμολόγηση ηλεκτρικής ενέργειας και ενεργειακό κόστος βιομηχανιών: Κατά την περίοδο αναφοράς σημειώθηκαν εξελίξεις οι οποίες επιδρούν στη διαμόρφωση του Ειδικού Τέλους Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ) αλλά και ευρύτερα στην τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ η κυβέρνηση έλαβε μέτρα για τη μείωση του ενεργειακού κόστους βιομηχανιών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την απόφαση 323/2013 της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ)²⁶⁰ το ΕΤΜΕΑΡ για το δεύτερο εξάμηνο του 2013 και για τις διάφορες κατηγορίες πελατών διαμορφώθηκε βάσει της μεθοδολογίας επιμερισμού που καθορίστηκε με την υπουργική απόφαση Δ5-ΗΛ/Β/Φ.1.20/οικ.290/08.01.2013, όπως στον ακόλουθο πίνακα:

Κατηγορία Πελατών	Μοναδιαία χρέωση (€/MWh)	% Μεταβολή
Υψηλής τάσης (ΥΤ)	1,79	-49,58%
Μέση τάση, Λοιπές χρήσεις (ΜΤ)	8,87	+14,30%
Μέση τάση, Αγροτική χρήσης (ΜΤ)	6,97	+25,13%
Χαμηλή τάση, Αγροτικής χρήσης (ΧΤ)	7,33	+13,11%
Χαμηλή τάση, Οικιακής χρήσης (ΧΤ)	20,80	+115,94%
Χαμηλή τάση, Λοιπές χρήσεις (ΧΤ)	21,77	+46,01%

Αξιοσημείωτη είναι η εξαιρετικά μεγάλη επιβάρυνση των οικιακών καταναλωτών σε αντίθεση με τους πελάτες υψηλής τάσης για τους οποίους το ΕΤΜΕΑΡ μειώθηκε στο μισό.

Σημαντική θεσμική αλλαγή στην αναπροσαρμογή του ΕΤΜΕΑΡ θα επιφέρει πιθανώς η απόφαση 4586/2013 του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) στις 17.12.2013, η οποία έκρινε αντισυνταγματική την επιβολή του ΕΤΜΕΑΡ με το σκεπτικό ότι το ΕΤΜΕΑΡ δεν είναι ανταποδοτικό τέλος αλλά φόρος. Κατά συνέπεια η αναπροσαρμογή του πρέπει να αποφασίζεται όχι από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

²⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 24 Ιανουαρίου). Δέσμη παραβάσεων Ιανουαρίου: κυριότερες αποφάσεις.

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-22_el.htm

²⁵⁸ Νόμος 4122/2013 (ΦΕΚ 42 Α' / 19.02.2013) «Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις».

²⁵⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 20 Νοεμβρίου). Δέσμη παραβάσεων Νοεμβρίου: κυριότερες αποφάσεις, MEMO/13/1005.

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1005_el.htm

²⁶⁰ ΡΑΕ Απόφαση 323/2013, http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2013/2013_A0323?p=files&i=0

(ΡΑΕ), όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα, αλλά από τη Βουλή με νόμο. Το ζήτημα της συνταγματικότητας της επιβολής του ΕΤΜΕΑΡ παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του ΣτΕ.

Στο πλαίσιο αυτό το ΥΠΕΚΑ, εφάρμοσε το ισχύον καθεστώς και στην επόμενη εξαμηνιαία αναπροσαρμογή του ΕΤΜΕΑΡ, η οποία όμως δεν έγινε όπως προγραμματιζόταν την αρχή του 2014, καθώς συνδέθηκε με το λεγόμενο «New Deal» για τις ΑΠΕ που κατατέθηκε με μεγάλη καθυστέρηση. Παρά τις γενναίες περικοπές στις εγγυημένες τιμές για όλες τις ΑΠΕ, ο σχετικός νόμος που ψηφίστηκε στις 30.03.2014, δεν στάθηκε ικανός να μηδενίσει το έλλειμμα του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ ως το τέλος του 2014, σύμφωνα με τη μνημονιακή υποχρέωση της Ελλάδας. Έτσι παρά τις διαβεβαιώσεις της περί του αντιθέτου λίγους μήνες πριν, η ΡΑΕ αποφάσισε²⁶¹ τη μεσοσταθμική αύξηση του ΕΤΜΕΑΡ κατά 5 ευρώ (ή 32%) από 01.04.2014, φτάνοντας έτσι κατά μέσο όρο στα 19,73 €/MWh από τα 14,96€/MWh που ήταν προηγουμένως. Σημειώνεται ότι το μεγάλο ύψος της μεσοσταθμικής αύξησης του ΕΤΜΕΑΡ εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από αλλαγές της τελευταίας στιγμής στο νόμο για τις ΑΠΕ, που περιόριζαν τη μείωση των εγγυημένων τιμών για τα αγροτικά και τα οικιακά φωτοβολταϊκά. Αναλυτικότερα η μοναδιαία χρέωση ανά κατηγορία πελατών διαμορφώθηκε ως εξής:

Κατηγορία Πελατών	Μοναδιαία χρέωση (€/MWh)	% Μεταβολή
Υψηλή τάση (ΥΤ)	2,23	+24,58%
Μέση τάση, κατανάλωση >13 GWh (ΜΤ)	2,31	-73,96%
Μέση τάση, κατανάλωση <13 GWh (ΜΤ)	12,77	+43,96%
Μέση Τάση Αγροτική χρήση (ΜΤ)	10,83	+55,38%
Χαμηλή Τάση Αγροτική χρήση (ΧΤ)	11,39	+55,38%
Χαμηλή Τάση Οικιακή χρήση (ΧΤ)	26,30	+26,44%
Χαμηλή Τάση Λοιπές χρήσεις (ΧΤ)	30,89	+41,89%

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, η ποσοστιαία αύξηση του ΕΤΜΕΑΡ δεν ήταν διόλου ομοιόμορφη στις διάφορες κατηγορίες πελατών. Οι πελάτες αγροτικής χρήσης στη μέση και χαμηλή τάση επιβαρύνθηκαν περισσότερο από αυτούς στην υψηλή τάση καθώς και τους οικιακούς καταναλωτές στη χαμηλή τάση. Στη μέση τάση, δημιουργήθηκε νέα κατηγορία χρέωσης ανάλογα με την κατανάλωση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε αντίθεση με όλες τις άλλες κατηγορίες πελατών, το ΕΤΜΕΑΡ των πελατών μέσης τάσης με κατανάλωση μεγαλύτερη από 13 GWh μειώθηκε κατά σχεδόν 74%, στα πλαίσια της απόφασης της κυβέρνησης να στηρίξει τις ενεργοβόρες βιομηχανίες μέσω της εξίσωσης του ΕΤΜΕΑΡ μεταξύ μέσης και υψηλής τάσης.

Έτσι αθροιστικά μέσα στην περίοδο αναφοράς, οι ποσοστιαίες μεταβολές στη χρέωση του ΕΤΜΕΑΡ στις διάφορες κατηγορίες πελατών είναι όπως στον ακόλουθο πίνακα:

Κατηγορία Πελατών	% Μεταβολή
Υψηλή τάση (ΥΤ)	-37,18%
Μέση τάση, κατανάλωση >13 GWh (ΜΤ)	-70,23%
Μέση τάση, κατανάλωση <13 GWh (ΜΤ)	+64,56%
Μέση τάση - Αγροτική χρήση (ΜΤ)	+94,43%
Χαμηλή τάση - Αγροτική χρήση (ΧΤ)	+75,77%
Χαμηλή τάση - Οικιακή χρήση (ΧΤ)	+175,97%
Χαμηλή τάση - Λοιπές χρήσεις (ΧΤ)	+107,17%

²⁶¹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας. Απόφαση.175/2014. Στο www.rae.gr: <http://bit.ly/1zZZ7Xg>

Είναι φανερό η κατά πολύ μεγαλύτερη επιβάρυνση των οικιακών καταναλωτών και η αντίστοιχη ελάφρυνση των ενεργοβόρων βιομηχανιών στην υψηλή και μέση τάση.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στις νέες χρεώσεις του Συστήματος Μεταφοράς και του Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας που ανακοινώθηκαν από τη ΡΑΕ στις 30.04.2014 και θα ισχύσουν από την 01.06.2014. Σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις 195/2014²⁶² και 196/2014²⁶³, για τους πελάτες που συνδέονται στην υψηλή τάση (μεγάλες βιομηχανίες), οι μοναδιαίες χρεώσεις χρήσης συστήματος μειώνονται κατά 4,9%, σε σχέση με τις τρέχουσες χρεώσεις. Για τους πελάτες που συνδέονται στη μέση τάση (βιομηχανίες μεσαίου μεγέθους, μεγάλες και μεσαίες εμπορικές και βιοτεχνικές επιχειρήσεις), οι μοναδιαίες χρεώσεις χρήσης Συστήματος μειώνονται ακόμα περισσότερο κατά περίπου 29%, σε σχέση με τις τρέχουσες χρεώσεις, ενώ και οι χρεώσεις χρήσης Δικτύου μειώνονται κατά 1,8% ως προς το σκέλος ενέργειας και αυξάνονται κατά 3,4% ως προς το σκέλος ισχύος. Για τους οικιακούς πελάτες στη χαμηλή τάση όμως, επιβλήθηκε (έστω και μικρή) αύξηση μεταξύ 0,5% και 0,8%, αθροιστικά για τις χρεώσεις χρήσης Συστήματος και Δικτύου.

Εκτός από τη δραστική μείωση του ΕΤΜΕΑΡ και τις μειώσεις των χρεώσεων μεταφοράς και διανομής, η κυβέρνηση κατόπιν ασφυκτικών πιέσεων από τις ενεργοβόρες βιομηχανίες και μέσω της συμμετοχής της στη Γενική Συνέλευση των Μετόχων της ΔΕΗ στις 28.02.2014²⁶⁴, έλαβε σειρά επιπλέον μέτρων για τη μείωση της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας στις ενεργοβόρες βιομηχανίες. Συγκεκριμένα, για τους πελάτες υψηλής τάσης αποφάσισε έκτακτη έκπτωση ύψους 10% στα τιμολόγια υψηλής τάσης για 1+1 χρόνια με αναδρομική ισχύ την 1.1.2014, περαιτέρω έκπτωση 10% για όλους τους πελάτες υψηλής τάσης με ετήσια κατανάλωση μεγαλύτερη των 1000 GWh, και πρόσθετη έκπτωση 25% σε όλους τους πελάτες υψηλής τάσης εκτός αυτών με ετήσια κατανάλωση μεγαλύτερη των 1000 GWh, για τις ώρες λειτουργίας τους στη ζώνη ελαχίστου (νύχτα και Σαββατοκύριακα).

Η εξίσωση του ΕΤΜΕΑΡ και των χρεώσεων ΥΚΩ μεταξύ πελατών μέσης και υψηλής τάσης καθώς και η μείωση των τιμολογίων της υψηλής τάσης περιλαμβάνονταν σε ένα μεγαλύτερο πακέτο συνολικού ύψους 150 εκ. ευρώ που ανακοίνωσε η διυπουργική επιτροπή, με τη συμμετοχή των υπουργών Ανάπτυξης, Εργασίας και Περιβάλλοντος στις 21.02.2014 για τη μείωση του ενεργειακού κόστους των ενεργοβόρων βιομηχανιών²⁶⁵. Το πακέτο για περίπου 60 βιομηχανίες στην υψηλή και μέση τάση περιλάμβανε επιπλέον: α) το μέτρο της διακοψιμότητας, της υπογραφής δηλαδή συμβάσεων με μειωμένες χρεώσεις και με αντάλλαγμα τον περιορισμό ή τη διακοπή της ηλεκτροδότησης των ενεργοβόρων βιομηχανιών σε περιόδους αιχμής, β) την αντιστάθμιση του κόστους εκπομπών CO₂ των βιομηχανιών, γ) την έκπτωση στη τιμή του φυσικού αερίου μέσω επιστροφής ενός μέρους από τα κέρδη της ΔΕΠΑ του 2013, δ) την παράταση ως τις 31.12.2015 της ένταξης των μεγάλων πελατών φυσικού αερίου στην κατηγορία επιλεγόντων πελατών που επιτρέπει εκπτώσεις στην αγορά φυσικού αερίου, καθώς και ε) την άμεση μετακύλιση της έκπτωσης που προέκυψε από τη νέα συμφωνία για το φυσικό αέριο μεταξύ ΔΕΠΑ και Gazprom στις 25.2.2014²⁶⁶, με αναδρομική ισχύ από τον Ιούλιο του 2013. Το μέτρο της διακοψιμότητας δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί καθώς η Κομισιόν εκφράζει ενστάσεις σχετικά με την πιθανότητα το μέτρο να υποκρύπτει κρατική ενίσχυση. Επίσης, η επιστροφή μέρους των κερδών της ΔΕΠΑ στις βιομηχανίες που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο είναι ακόμα εκκρεμής, όπως και η εφαρμογή του μέτρου της αντιστάθμισης CO₂.

Μια άλλη περίπτωση κρατικής ενίσχυσης είναι αυτή της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ Α.Ε. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με Απόφασή της το 2011, έκρινε ότι αποτελεί παράνομη κρατική ενίσχυση η τιμολόγηση της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ για το διάστημα 1-1-2007 έως και 6-3-2008 και ζήτησε την επιστροφή €17,4 εκατ. (πλέον τόκων) για το υπόψη διάστημα. Τον Φεβρουάριο του 2014, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών απέρριψε τις αιτήσεις αναστολής και ανακοπής της ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ Α.Ε. κατά της διαταγής πληρωμής που εξέδωσε η ΔΕΗ Α.Ε. για την επιστροφή παράνομης κρατικής ενίσχυσης,

²⁶² Απόφαση ΡΑΕ 195/2014, «Έγκριση του Ετήσιου Κόστους Συστήματος για το 2014, καθώς και των Χρεώσεων Χρήσης του 2014 για το Ελληνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ)»,

http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2014/2014_A0195?p=files&i=0

²⁶³ Απόφαση ΡΑΕ 196/2014, «Έγκριση του Ετήσιου Κόστους και των Χρεώσεων Χρήσης 2014 για το Ελληνικό Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ)»,

http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2014/2014_A0196?p=files&i=0

²⁶⁴ ΔΕΗ ΑΕ. (2014, 28.Φεβρουαρίου). Αποφάσεις της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης των Μετόχων. <http://goo.gl/of61gI>

²⁶⁵ Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας «Πρώτη συνεδρίαση της Διυπουργικής Επιτροπής για τη βιομηχανική πολιτική», <http://www.mindev.gov.gr/?p=14243>

²⁶⁶ ΥΠΕΚΑ, 25.2.2013 Συμφωνία μεταξύ ΔΕΠΑ και Gazprom για την αναδρομική μείωση της τιμής του φυσικού αερίου, [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=3011&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=3011&language=el-GR)

ύψους €17,4 εκατ. (πλέον τόκων)²⁶⁷, ενώ τον Μάιο του 2014 η ΔΕΗ ανακοίνωσε τελικά την ανάκτηση συνολικά €21,3 εκατ. από την ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ Α.Ε.

Αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Συγκεκριμένα, με βάση την απόφαση της ΡΑΕ 339/2013²⁶⁸ και από 01.08.2013 καταργήθηκαν οι πληρωμές των Αποδεικτικών Διαθεσιμότητας Ισχύος (ΑΔΙ) για 9 παλιές μονάδες της ΔΕΗ, συνολικής ισχύος 1.249 MW. Την ίδια στιγμή όμως διπλασιάστηκαν τα ΑΔΙ για 11 μονάδες φυσικού αερίου συνολικής ισχύος 3.998 MW, ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε το μοναδιαίο τίμημα της πληρωμής ισχύος από 45.000 €/MW στα 56.000 €/MW, με αποτέλεσμα οι μονάδες φυσικού αερίου να πληρώνονται με 112.000 €/MW. Από την άλλη μεριά, από 01.01.2014, σύμφωνα με την απόφαση 338/2013 της ΡΑΕ²⁶⁹ καταργήθηκε το περιθώριο του 30% που έδινε τη δυνατότητα στις μονάδες φυσικού αερίου να δηλώνουν στον ημερήσιο προγραμματισμό διαθεσιμότητα μέχρι και για το 30% της δυναμικότητάς τους σε τιμές κάτω του μεταβλητού κόστους, πράγμα που συνέβαλε τεχνητά στην αύξηση των ωρών λειτουργίας των μονάδων. Την ίδια επίδραση αναμένεται να έχει και η πλήρης κατάργηση του Μηχανισμού Ανάκτησης Μέσου Μεταβλητού Κόστους που θα τεθεί σε εφαρμογή από 01.07.2014 σύμφωνα με την ίδια απόφαση της ΡΑΕ.

Η πρώτη αποκρατικοποίηση στον τομέα της ενέργειας ήταν αυτή του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ (ΔΕΣΦΑ). Στις 21.12.2013 υπεγράφη η συμφωνία πώλησης του 66% των μετοχών της εταιρείας «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ» (ΔΕΣΦΑ) έναντι 400 εκατ. ευρώ, μεταξύ αφενός του ΤΑΙΠΕΔ και των ΕΛΠΕ και αφετέρου της εταιρείας πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν SOCAR. Με την υπογραφή της συμφωνίας μεταβιβάζεται στη SOCAR (βασικού μετόχου και στο έργο κατασκευής του αγωγού φυσικού αερίου TAP) έναντι 400 εκατ. ευρώ το 66% του ΔΕΣΦΑ, ήτοι 31% που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ και 35% που κατείχαν τα ΕΛΠΕ²⁷⁰. Το υπόλοιπο 34% παραμένει στο ελληνικό δημόσιο. Για την ολοκλήρωση όμως της συναλλαγής απαιτείται η λήψη των σχετικών εγκρίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει προηγούμενο εισόδο σε ευρωπαϊκά δίκτυα, εταιρείας τρίτης χώρας με δραστηριότητα σε δίκτυα, παραγωγή και εμπορία, η σύμβαση εξαγοράς του ΔΕΣΦΑ βρέθηκε στο μικροσκόπιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η τελική έγκριση δεν έχει δοθεί ακόμα.

Στο μέτωπο της αναδιάρθρωσης και αποκρατικοποίησης της ΔΕΗ, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε τον νόμο 4237/2014²⁷¹ σύμφωνα με τον οποίο θα πωληθεί το 66% των μετοχών της ΔΕΗ στον ΑΔΜΗΕ σε επενδυτή ενώ το υπόλοιπο 34% στο Ελληνικό Δημόσιο. Ο ιδιοκτησιακός αυτός διαχωρισμός του ΑΔΜΗΕ θα πραγματοποιηθεί σε ένα στάδιο αντί για δύο όπως ήταν ο αρχικός σχεδιασμός. Η υπογραφή της σύμβασης αγοραπωλησίας των μετοχών πρέπει να πραγματοποιηθεί μέχρι το τέλος του β' τριμήνου του 2014. Δυστυχώς ο δημόσιος διάλογος δεν άγγιξε καθόλου βασικά ζητήματα που άπτονται των δικτύων όπως οι διασυνδέσεις των νησιών, η διευκόλυνση της διείσδυσης των ΑΠΕ και γενικότερα η διαμόρφωση υποδομών ικανών να ανταποκριθούν στις ανάγκες ενός αποκεντρωμένου συστήματος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Κατατέθηκε επίσης στις 10.03.2014 για δημόσια διαβούλευση τεσσάρων ημερών το σχέδιο νόμου για τη «μικρή ΔΕΗ», τη δημιουργία δηλαδή μιας νέας καθετοποιημένης εταιρίας στην οποία θα μεταβιβαστεί το 30% της συνολικής ισχύος της ΔΕΗ και το 30% των πελατών της²⁷² με όλες τις σχετικές υποχρεώσεις. Σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, στη νέα εταιρία μεταβιβάζονται οι λιγνιτικές μονάδες που βρίσκονται στο νομό Φλώρινας συνολικής ισχύος 1380 MW (Αμύνταιο Ι και ΙΙ και Μελίτη Ι), ενώ παραχωρείται και η άδεια για την κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Μελίτη ΙΙ. Μεταβιβάζονται επίσης και τα λιγνιτωρυχεία Αμυνταίου, Μελίτης, Κομνηνών, Κλειδιού και Βεύης. Επιπλέον στη νέα εταιρία θα ανήκουν δύο υδροηλεκτρικά στον ποταμό Νέστο στη Δράμα (Θησαυρός

²⁶⁷ ΔΕΗ ΑΕ. (2014, 17 Φεβρουαρίου). Αίρονται τα εμπόδια για την επιστροφή στη ΔΕΗ παράνομης κρατικής ενίσχυσης από την ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ Α.Ε. για την τιμολόγηση ρεύματος. [Δελτίο Τύπου]. <http://www.dei.gr/el/i-dei/kentro-typou/deltia-typou/deltia-typou-2014/fevrouarios-2014/airontai-ta-empodia-gia-tin-epistropi-sti-dei-para>

²⁶⁸ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας. Απόφαση 339/2013 (11.07.2013) Εφαρμογή διατάξεων του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος, εν όψει των μέτρων αναδιοργάνωσης της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2013/2013_A0339?p=files&i=0

²⁶⁹ Απόφαση ΡΑΕ 338/2013, 11.07.2013 «Τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΦΕΚ Β' 103/31-1-2012) και του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΦΕΚ Β' 104/31-1-2012)». http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2013/2013_A0338?p=files&i=0

²⁷⁰ Σημεία ομιλίας Υπουργού ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, κατά την υπογραφή της συμφωνίας πώλησης μετοχών της «ΔΕΣΦΑ Α.Ε.» στην SOCAR, [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=390&sni\[524\]=2874&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=390&sni[524]=2874&language=el-GR)

²⁷¹ Νόμος 4237/2014 (ΦΕΚ Α' 36'/12.2.2014) Ρυθμίσεις θεμάτων της ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και άλλες διατάξεις.

²⁷² Δημόσια διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Δημιουργία νέας καθετοποιημένης εταιρίας Ηλεκτρικής Ενέργειας», <http://www.opengov.gr/minenv/?p=5769>

και Πλατανόβρυση), δύο στον ποταμό Άραχθο στην Άρτα (Πουρνάρι 1 και 2) καθώς και οι υδροηλεκτρικές μονάδες στον Άγρα και στον Έδεσσαίο, συνολικής ισχύος 903 MW, εκ των οποίων τα 384 MW αντιστοιχούν στο αντλητικό υδροηλεκτρικό του Θησαυρού. Το χαρτοφυλάκιο της νέας εταιρίας συμπληρώνεται με τη μονάδα συνδυασμένου κύκλου στην Κομοτηνή ισχύος 485 MW. Το σχέδιο νόμου δεν είχε τεθεί προς ψήφιση στη Βουλή ως το τέλος της περιόδου αναφοράς. Όπως και στην περίπτωση της ιδιωτικοποίησης του ΑΔΜΗΕ και πάλι δεν έγινε επαρκής διάλογος σχετικά με κείρια ζητήματα που άπτονται του ενεργειακού μοντέλου της χώρας. Ειδικότερα, καμία αναφορά δεν έγινε σχετικά με το χρονοδιάγραμμα απόσυρσης λιγνιτικών μονάδων που περιλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο της μικρής ΔΕΗ, ούτε γύρω από την ανάγκη κατασκευής νέων δύσκαμπτων λιγνιτικών μονάδων όπως η Μελίτη II των οποίων η οικονομική βιωσιμότητα είναι αμφίβολη σε ένα ενεργειακό μίγμα με μεγάλο μερίδιο ΑΠΕ. Επίσης, δυστυχώς εκκρεμεί ακόμα η κατάθεση εκ μέρους του ΥΠΕΚΑ της πρότασης για τον νέο ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας με εξέταση διαφορετικών σεναρίων για το ενεργειακό μίγμα του 2030 και 2050 καθώς και με επικαιροποίηση των στόχων του 2020.

Ενδιαφέρον για τη ΔΕΗ αλλά και για την ιδιωτικοποίησή της, παρουσιάζει η αλλαγή του καθεστώτος αποτίμησης της αξίας των προς απαλλοτρίωση εκτάσεων με λιγνιτικά κοιτάσματα. Συγκεκριμένα στο άρθρο 69 του νόμου 4155/2013²⁷³ για το Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων καταργείται, ειδικά για τις ανάγκες εκμετάλλευσης λιγνιτικών κοιτασμάτων από τη ΔΕΗ ΑΕ ή διάδοχο αυτής ή κάθε συνδεδεμένο με αυτήν πρόσωπο, η διάταξη του επενδυτικού νόμου 4146/2013²⁷⁴ σύμφωνα με την οποία, το δικαστήριο υποχρεούται να αιτιολογεί ειδικά την τυχόν απόκλιση της προσδιοριζόμενης από το ίδιο αξίας του ακινήτου τόσο από την προκύπτουσα κατά το αντικειμενικό σύστημα αξία του όσο και από την προκύπτουσα από την έκθεση της εκτιμητικής επιτροπής ή του ανεξάρτητου εκτιμητή.

Σημείωση εκτός περιόδου αναφοράς: Τελικά το σχέδιο νόμου ψηφίστηκε από το Α΄ Θερινό Τμήμα της Βουλής στις 9 Ιουλίου 2014. Ως ιδιαίτερως ανησυχητική κρίνεται η τροπολογία που δεσμεύει τη ΔΕΗ να χρησιμοποιήσει το τίμημα από την πώληση της μικρής ΔΕΗ για την κατασκευή νέων λιγνιτικών μονάδων και την αναβάθμιση των παλιών, ενώ επιβάλλει στον αγοραστή της «μικρής ΔΕΗ την κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Μελίτη II. Σχετικά το WWF Ελλάς εξέδωσε ανακοίνωση²⁷⁵

Συντάκτης κεφαλαίου για την κλιματική αλλαγή και την ενέργεια: Νίκος Μάντζαρης

8. ΝΕΡΟ

8.1. Οδηγία πλαίσιο για το νερό και συναφή θέματα

Η πιο σημαντική εξέλιξη ήταν η δημοσίευση πέντε ακόμα Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών: Ανατολικής, Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, Ηπείρου, και Θράκης.²⁷⁶ Μαζί με τα σχέδια, εγκρίθηκαν και οι Στρατηγικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για καθένα από αυτά.²⁷⁷ Πέντε (5) ακόμα σχέδια είχαν εγκριθεί κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς: Αττικής, Ανατολικής Στερεάς, και Βόρειας, Ανατολικής και Δυτικής Πελοποννήσου.²⁷⁸ Αυτή τη στιγμή, κατά συνέπεια, εξακολουθούν να εκκρεμούν τα σχέδια της Δυτικής Στερεάς, Θεσσαλίας, Κρήτης, και Νήσων Αιγαίου. Υπενθυμίζεται ότι στις 19.4.2012, η Ελλάδα καταδικάστηκε διότι δεν είχε καταρτίσει

²⁷³ Νόμος 4155/2013 ΦΕΚ 120 Α΄ / 29-5-2013 «Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων και άλλες διατάξεις».

²⁷⁴ Νόμος 4146/2013 ΦΕΚ 90 Α΄ /18-4-2013 «Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις»

²⁷⁵ WWF Ελλάς. (2014, 14 Ιουλίου). Λιγνίτης στο διηλεκές με διακομματική συναίνεση; [Ανακοίνωση]. <http://www.wwf.gr/news/1294-2014-07-14-13-04-39>

²⁷⁶ Αποφάσεις Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 1007/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 2291), αριθμ. Ε.Γ. οικ. 107/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 181), οικ. 1005/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου» (ΦΕΚ Β΄ 2292), οικ. 1006/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης» (ΦΕΚ Β΄ 2290), οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 182).

²⁷⁷ Για τις ΣΜΠΕ, βλ. ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Στρατηγικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τα Σχέδια Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων της Χώρας. Ιστότοπος ΕΓΥ: <http://bit.ly/1rBSTyn>. Για τις κ.υ.α. έγκρισης των ΣΜΠΕ, βλ. ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Ολοκληρωμένα Σχέδια Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής της χώρας http://wfd.opengov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=113&Itemid=1.

²⁷⁸ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 391/2013 «Έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου και Δυτικής Πελοποννήσου» (ΦΕΚ Β΄ 1004).

σχέδια διαχείρισης πριν την 22.12.2009,²⁷⁹ και μέχρι σήμερα, αυτό δεν έχει συμβεί στο σύνολο της χώρας.

Μία πλήρης παρουσίαση και κριτική των σχεδίων αυτών θα ξέφευγε από τα πλαίσια της έκθεσης αυτής. Ωστόσο, μπορούν να αποτιμηθούν γενικά από δυο τουλάχιστον οπτικές γωνίες: την εικόνα που μας δίνουν για την κατάσταση των υδάτων και τις λύσεις που προτείνονται από τα σχέδια αυτά.

Στους πίνακες 1²⁸⁰ και 2²⁸¹, παρουσιάζεται συνοπτικά η χημική και οικολογική κατάσταση των εσωτερικών επιφανειακών (λιμναίων και ποτάμιων) υδάτων, σύμφωνα με τα σχέδια διαχείρισης που εγκρίθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς. Στον παρακάτω πίνακα²⁸², συνοψίζεται η κατάσταση των υπόγειων υδάτων, σύμφωνα με τα ίδια σχέδια.

Υδατικό διαμέρισμα	Χημική κατάσταση (επιφανειακά υδάτινα σώματα)		
	Καλή	Κατώτερη της καλής	Άγνωστη
A. Μακεδονία	9	20	64
Δ. Μακεδονία	50	17	83
Ήπειρος	62	1	23
Θράκη	4	38	152
Κ. Μακεδονία	43	16	51
Σύνολο	168	92	373

Οι ενδεικτικοί αυτοί πίνακες προκαλούν μεγάλο προβληματισμό. Υπάρχουν πάρα πολλά υδάτινα σώματα, στα οποία η οδηγία για το νερό *δεν μπορεί να εφαρμοστεί* λόγω άγνωστης κατάστασης: για 373 σώματα η χημική τους κατάσταση και για 159 σώματα η οικολογική τους κατάσταση, ή αντίστοιχα το 58.9% και το 25% του συνόλου, αναφέρονται ως άγνωστες. Κατά συνέπεια, ο στόχος της επίτευξης ή διατήρησης της καλύτερης δυνατής χημικής κατάστασης (ή, αντιστοίχως, του μέγιστου οικολογικού δυναμικού) όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων είναι αδύνατο ακόμα και να τεθεί.²⁸³

Με τα τεράστια αυτά κενά, είναι αμφίβολο εάν πληρούνται οι απαιτήσεις της κοινοτικής νομοθεσίας για «ταξινόμηση» της οικολογικής και χημικής κατάστασης κάθε συστήματος επιφανειακών υδάτων.²⁸⁴ Φυσικά, η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη αν ληφθούν υπόψη τα υδατικά διαμερίσματα χωρίς σχέδια διαχείρισης, τα σχέδια που εγκρίθηκαν κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς (6.2012 – 6.2013), άλλες κατηγορίες επιφανειακών υδάτων (π.χ., τα μεταβατικά) και τα υπόγεια υδάτινα σώματα.

Υδατικό διαμέρισμα	Οικολογική κατάσταση / δυναμικό επιφανειακών υδ. σωμάτων				
	Υψηλή	Καλή	Μέτρια	Ελλιπής	Άγνωστη
A. Μακεδονία	0	11	39	14	27

²⁷⁹ Υπόθεση C-297/11 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας της 19.4.2011.

²⁸⁰ Κεφάλαιο 9.2.3. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας · Πίνακας 9.29 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας · Πίνακας 9.2.3-2 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου · Κεφάλαιο 9.2.3 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης · Πίνακας 9.36 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η).

²⁸¹ Κεφάλαιο 9.2.3. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας · Κεφάλαιο 9.2.5 και Πίνακας 9.28 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας · Πίνακας 9.2.3-1 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου · Κεφάλαιο 9.2.3 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης · Κεφάλαιο 9.2.5 και Πίνακας 9.35 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η).

²⁸² Κεφάλαιο 9.3.4. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας · Κεφάλαιο 9.3.4. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας · Πίνακες 9.4-4 έως 9.4-9 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου · Κεφάλαιο 9.3.4. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης · Κεφάλαιο 9.3.4. του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η).

²⁸³ Άρθρο 4 παρ. 1 εδ. α) σημεία α.1) και α.2) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54)· άρθρο 4 παρ. 1 εδ. α) , σημεία i) και ii) Οδηγίας 2000/60.

²⁸⁴ Παράρτημα ΙΙΙ, §1.4 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54)· Παράρτημα V, §1.4 Οδηγίας 2000/60· European Commission, Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC): Guidance Document No 13 - Overall Approach to the Classification of Ecological Status and Ecological Potential (European Commission, 2005) διαθέσιμο από το Water Framework Directive (WFD) Communication and Information Resource Centre for Administrations, Businesses and Citizens (CIRCABC) <https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>.

<i>Δ. Μακεδονία</i>	3	46	19	39	49
<i>Ήπειρος</i>	3	66	9	2	12
<i>Θράκη</i>	1	77	54	28	28
<i>Κ. Μακεδονία</i>	0	37	6	23	43
Σύνολο	7	237	127	106	159

Από τα υπόλοιπα υδάτινα σώματα, σχεδόν τα μισά (48.85%) είναι μέτριας ή ελλιπούς οικολογικής κατάστασης: πράγματι, σε αυτή τη δέση σχεδίων διαχείρισης, που καλύπτει ένα σημαντικό κομμάτι της χώρας, σπανίζουν τα ύδατα σε υψηλή οικολογική κατάσταση. Πάνω από το 1/3 (35.38%) είναι κατώτερης της καλής χημικής κατάστασης: σε αυτά, περιλαμβάνονται τμήματα του Γαλλικού, του Λουδία, του Αξιού, του Νέστου, του Έβρου, του Στρυμόνα, και του Αλιάκμονα, αλλά και προστατευόμενων περιοχών όπως η Κερκίνη, η Δοϊράνη, η Βόλβη, η Κορώνεια, η μικρή και μεγάλη Πρέσπα. Ανάμεσα στις τοξικές ουσίες που έχουν εντοπιστεί σε αυτά,²⁸⁵ μπορούν να αναφερθούν ο υδράργυρος (Hg), το κάδμιο (Cd), και τα φυτοφάρμακα endosulfan (ενδοσουλφάνιο)²⁸⁶ και lindane (λινδάνιο)²⁸⁷. Τα παραδείγματα αυτά αποτελούν ουσίες προτεραιότητας, και μάλιστα επικίνδυνες, για τις οποίες η υπέρβαση των ποιοτικών προτύπων περιβάλλοντος είναι αντίθετη με τη νομοθεσία:²⁸⁸

²⁸⁵ Ενδεικτικά, Πίνακας 9.12 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η)· Πίνακας 9.14 Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης (ο.π., υποσημείωση 1^η)· Πίνακες 10-10 και 10-11 του κειμένου τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας – Π.1.8.: Ανάλυση ανθρωπογενών πιέσεων και των επιπτώσεών τους στα επιφανειακά και στα υπόγεια ύδατα [έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013], διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Κ. Μακεδονίας http://wfd.opengov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=119&Itemid=12· κεφ. 2.2.1-2.2.2 του κειμένου τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων [ημερομηνία πρώτης έκδοσης, 14/12/2012], διαθέσιμο από την ιστοσελίδα της ΕΓΥ: <http://bit.ly/1qLRRJF>. Για παλαιότερες αποτιμήσεις, βλ. Ioannis K. Konstantinou κ.α., 'The Status of Pesticide Pollution in Surface Waters (rivers and Lakes) of Greece. Part I. Review on Occurrence and Levels', Environmental Pollution, 141 (2006), 555–70 <<http://dx.doi.org/10.1016/j.envpol.2005.07.024>>· ΥΠΕΚΑ-ΕΓΥ, Ποιότητα επιφανειακών και υπόγειων υδάτων της χώρας: περίοδος 2000-2008 (ΥΠΕΚΑ-Ε.Γ.Υ., Φεβρουάριος 2012 (2^η έκδοση)). <http://bit.ly/1rkQJ4w>.

²⁸⁶ Για το ενδοσουλφάνιο ως ρυπαντή, Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive, Priority Substance No. 14: α-Endosulfan & β-Endosulfan & Endosulfan sulphate [Environmental Quality Standards (EQS) Substance Data Sheet, Final Version, 15.1.2005], διαθέσιμο από το Water Framework Directive (WFD) Communication and Information Resource Centre for Administrations, Businesses and Citizens (CIRCABC) <http://bit.ly/1mJ4mVv>· European Commission, Identification of Priority Hazardous Substances: Review of 14 substances listed in Decision 2455/2001/EC to be evaluated in the framework of article 16(3) of Directive 2000/60/EC (Water Framework Directive) [COM (2006) 397 final, COM (2006) 398 final]· European Commission, EU Pesticides database http://ec.europa.eu/sanco_pesticides/public/?event=homepage· European Commission – Joint Research Center Institute of Health and Consumer Protection, European Database of Export and Import of Dangerous Chemicals (EDEXIM). <http://edexim.jrc.it/>· Rotterdam Convention, Annex III Chemicals <http://www.pic.int/TheConvention/Chemicals/AnnexIIIChemicals/tabid/1132/language/en-US/Default.aspx>· Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants Persistent Organic Pollutants Review Committee (POPRC), Risk profile on endosulfan (UNEP/POPS/POPRC.5/10/Add.2, 13.12.2009). Στο <http://bit.ly/1mJ4vbv>· A. K. Chopra κ.α., 'Bioaccumulation of Organochlorine Pesticides in Aquatic System - an Overview', Environmental Monitoring and Assessment, 173 (2011), 905–16 <<http://dx.doi.org/10.1007/s10661-010-1433-4>>.

²⁸⁷ Για το λινδάνιο ως ρυπαντή, Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive, Priority Substance No. 18: Hexachlorocyclohexanes (incl. Lindane) [Environmental Quality Standards (EQS) Substance Data Sheet, Final Version, 31.7.2007], διαθέσιμο από το Water Framework Directive (WFD) Communication and Information Resource Centre for Administrations, Businesses and Citizens (CIRCABC) https://circabc.europa.eu/sd/a/e7304cd5-1a9b-49a9-9a22-54bcc8e5510a/18_HCHs-combined_EQSdatasheet_310705.pdf· S. Sang κ.α., Lindane: A review of toxicity and Environmental Fate (WWF Canada, 1999). http://www.pops.int/documents/meetings/poprc/request/Comments_2006/wwf/WWF%20canada.pdf· Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants Persistent Organic Pollutants Review Committee (POPRC), Draft Risk Management Evaluation for Lindane (2007, May). <http://bit.ly/1twYDYI>· Y. F. Li, 'Global Technical Hexachlorocyclohexane Usage and Its Contamination Consequences in the Environment: From 1948 to 1997', Science of The Total Environment, 232 (1999), 121–58 <[http://dx.doi.org/10.1016/S0048-9697\(99\)00114-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0048-9697(99)00114-X)>· και τις γενικές πηγές, ο.π., υποσημείωση 11^η.

²⁸⁸ Όσον αφορά στην εθνική νομοθεσία, βλ. κ.υ.α. Η.Π. 51354/2641/Ε103 «Καθορισμός Προτύπων Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ) για τις συγκεντρώσεις ορισμένων ρύπων και ουσιών προτεραιότητας στα επιφανειακά ύδατα» (ΦΕΚ Β' 1909)· Παράρτημα ΙΧ π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54), όπως έχει αντικατασταθεί από την κ.υ.α. που προαναφέρθηκε. Όσον αφορά στην ενωσιακή νομοθεσία, βλ. Απόφαση 2455/2001/ΕΚ «για τη θέσπιση του καταλόγου ουσιών προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων και τροποποίησης της οδηγίας 2000/60/ΕΚ» (και ειδικά τις ουσίες υπ' αριθμ. 6, 14, 18 και 21)· Παράρτημα Ι της Οδηγίας 2008/105/ΕΚ «σχετικά με πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» [και ειδικά τις ουσίες με τους ίδιους αριθμούς, καθώς το λινδάνιο (γ-HCH) ανήκει στην ομάδα των εξαχλωροκυκλοεξανίων (HCH)]. Η χρήση του λινδανίου ως δραστικής ουσίας για φυτοπροστατευτικά προϊόντα απαγορεύθηκε με την Απόφαση 2000/108/ΕΚ, και οι εγκρίσεις των προϊόντων ανακλήθηκαν πριν την 21.6.2002 το αργότερο (άρθρο 3).

μάλιστα, η τελευταία προβλέπει την εκπόνηση προγραμμάτων ειδικών μέτρων για αυτές, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης,²⁸⁹ και, μέχρι τα μέσα του 2014, δεν έχουν ληφθεί.

Στην περίπτωση του απαγορευμένου σήμερα endosulfan, ένα σχέδιο διαχείρισης κατέγραψε την «ετήσια» χρήση του.²⁹⁰ Για τις ουσίες αυτές, και η παλαιότερη νομοθεσία είχε θεσπίσει πρότυπα αποβολής και ποιότητας περιβάλλοντος, σχέδια δράσης και μέτρα επιτήρησης και κυρώσεις.²⁹¹

Επιπλέον, κατά την περίοδο αναφοράς, θεσπίστηκε ένα σχέδιο δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων, με νέα μέτρα ενημέρωσης, διαχείρισης, και παρακολούθησης του υδάτινου περιβάλλοντος.²⁹² Εκτός από τις ουσίες προτεραιότητας, αξιοσημείωτη είναι και η αυξημένη παρουσία αρσενικού (As), τόσο λόγω γεωλογίας όσο και ρύπανσης, σε ορισμένα υπόγεια υδατικά συστήματα της Κεντρικής Μακεδονίας.²⁹³

Οι αναλύσεις και επισκοπήσεις των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού έπρεπε να είχαν επανεξεταστεί και ενημερωθεί μέχρι την 22.12.2013,²⁹⁴ ενώ ο στόχος του καλού οικολογικού δυναμικού και της καλής χημικής κατάστασης (για τα επιφανειακά ύδατα), και της καλής κατάστασης (για τα υπόγεια ύδατα) θα πρέπει να έχει επιτευχθεί μέχρι την 22.12.2015 - περίπου σε ενάμιση χρόνο.²⁹⁵ Μέχρι τότε, έχουμε μπροστά μας μία εικόνα ευρύτατης υποβάθμισης, η οποία καταδεικνύει ότι η κατάσταση των υδάτων αγγίζει τα όρια της κρίσης.

Υδατικό διαμέρισμα	Κατάσταση υπόγειων υδάτινων σωμάτων		
	Σύνολο	Κακή χημική/ποσοτική κατάσταση	Ποσοστά
A. Μακεδονία	15	3/0	20% / 0%
Δ. Μακεδονία	55	3/12	5.5% / 21.8%
Ήπειρος	26	1/1	3.8% / 3.8%
Θράκη	18	4/0	22.2% / 0%
Κ. Μακεδονία	34	8/6	23.5% / 17.6%
Σύνολο	148	19/19	12.8% / 12.8%

²⁸⁹ Άρθρο 13, και ιδίως παρ. 1 έως 2, π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54). Πρβλ. και σχετικές παρατηρήσεις στο Πρακτικό Επεξεργασίας ΣτΕ 338/2006.

²⁹⁰ Πίνακας Β.6.2 της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου. Το endosulfan απαγορεύθηκε τελικά με την Απόφαση 2005/864/ΕΚ «σχετικά με τη μη καταχώριση της ουσίας endosulfan στο παράρτημα Ι της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου και με την ανάκληση των εγκρίσεων για τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα που περιέχουν αυτή τη δραστική ουσία», από την 3.12.2005, με δυνατότητα παράτασης για μερικές χρήσεις και χώρες (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) μέχρι την 31.12.2007.

²⁹¹ Ενδεικτικά, κ.υ.α. 4859/726/2001 (ΦΕΚ Β' 253), για πρότυπα αποβολής endosulfan, As · π.υ.σ. 144/1987 (ΦΕΚ Α' 197), για οριακές τιμές και ποιοτικούς στόχους Hg, Cd και HCH · π.υ.σ. 2/2001 (ΦΕΚ Α' 15), για κατευθυντήριες και οριακές τιμές ποιότητας για As και endosulfan · και την κ.υ.α. 50388/Ε103/2003 (ΦΕΚ Β' 1866), για την έγκριση του «Εθνικού Προγράμματος Μείωσης της Ρύπανσης των Επιφανειακών Νερών της Χώρας» (όλες προισχύουσες).

²⁹² Κοινή υπουργική απόφαση 8197/90920/2013 «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ Β' 1883).

²⁹³ Το αρσενικό (As) δεν είναι ουσία προτεραιότητας, αλλά ρύπος των υπόγειων υδάτων, για τον οποίο έχει οριστεί «ανώτατη αποδεκτή τιμή» (10 µg/l): Παράρτημα ΙΙ(β) Οδηγίας 2006/118 · Παράρτημα κ.υ.α. οικ. 1811/2011 «Ορισμός ανώτερων αποδεκτών τιμών για τη συγκέντρωση συγκεκριμένων ρύπων, ομάδων ρύπων ή δεικτών ρύπανσης σε υπόγεια ύδατα, σε εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 3 της υπ' αριθμ. 39626/2208/Ε130/2009 κ.υ.α.». (ΦΕΚ Β' 3322). Για την παρουσία του σε υπόγεια και επιφανειακά υδατικά συστήματα, βλ. ιδίως κεφ. 8.2 και 9.2.3. του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η) · και τα ακόλουθα κείμενα τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας: κεφ. 4.4.2 και 4.5.2.6.9. του του ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π.3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (έκδοση 1.2, Ιούλιος 2013) · κεφ. 4.2.1, 4.3.2., 4.3.3. και 4.3.8. του ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π.1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάστασης των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013) · κεφ. 4.14 και 4.19 του ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π.1.4: Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009» (έκδοση 1.1, Ιανουάριος 2013) (ο.π., σημείωση 11^η). Για τους κινδύνους των αυξημένων συγκεντρώσεων αρσενικού στα υπόγεια ύδατα, World Health Organization (WHO), Exposure to Arsenic: A Major Public Health Concern (WHO, 2010) [http://www.who.int/ipcs/features/arsenic.pdf?ua=1] · A. Gomez-Camirero κ.α., Environmental Health Criteria 224: Arsenic and arsenic compounds (WHO, 2001) [http://whqlibdoc.who.int/ehc/WHO_EHC_224.pdf].

²⁹⁴ Άρθρο 5 παρ. 2 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54) · άρθρο 5 παρ. 2 οδηγίας 2000/60.

²⁹⁵ Άρθρο 4 παρ. 1 εδ. α) σημεία α.2)-α.3), εδ. β) σημεία β.2) και εδ. γ) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54).

Πώς αντιμετωπίζουν την κατάσταση αυτή τα σχέδια διαχείρισης που εγκρίθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς; Μία από τις επιλογές των σχεδίων διαχείρισης είναι οι «εξαιρέσεις» ορισμένων υδάτινων σωμάτων από τον στόχο της επίτευξης καλού οικολογικού δυναμικού, οι οποίες μπορεί να επιτρέπονται από την οδηγία, με συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πρόκειται για υδάτινα σώματα που νομίμως – τουλάχιστον, σε σχέση με την οδηγία για το νερό, και τη συναφή με αυτή νομοθεσία – υποβαθμίζονται ή παραμένουν υποβαθμισμένα. Οι «εξαιρέσεις» αυτές συνοψίζονται στον Πίνακα 3,²⁹⁶ που έχει λάβει υπόψη του όλα τα υδάτινα σώματα (όχι μόνο τα επιφανειακά).²⁹⁷

Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν γνωρίζουμε τι συμβαίνει σε ένα μεγάλο μέρος των επιφανειακών και υπόγειων υδάτινων σωμάτων, αλλά και τα σχέδια διαχείρισης της περιόδου αναφοράς εξαιρέσαν πάνω από 1/5 των υπόλοιπων από τους στόχους της οδηγίας: μάλιστα, σε μία περίπτωση (Α. Μακεδονία), εξαιρούνται σχεδόν τα μισά υδάτινα σώματα. Σε αντίθεση με τη νομοθεσία, δεν παρατίθεται κατά κανόνα καμία «ειδική» αιτιολογία,²⁹⁸ ή (ενίοτε) εκτίθεται αιτιολογία ασύμβατη με τη νομοθεσία.²⁹⁹ Σε όλες τις περιπτώσεις, όχι μόνο λείπει η διαβεβαίωση ότι το πληττόμενο υδατικό σύστημα δεν υποβαθμίζεται περαιτέρω,³⁰⁰ αλλά ενίοτε επιβεβαιώνεται εμφαιτικά ότι «δεν έχουν δρομολογηθεί» ούτε τα ελάχιστα απαραίτητα για τον σκοπό αυτό μέτρα.³⁰¹ Τα σχέδια διαχείρισης δεν αξιοποίησαν την (περιορισμένης συμμετοχής) διαβούλευση: δύο τουλάχιστον φορές υποδείχθηκε στους συντάκτες του Σχεδίου Διαχείρισης υ.δ. Θράκης ότι δεν τηρείται η (ούτως ή άλλως, αυθαίρετη) οικολογική παροχή στον Νέστο, και η απάντησή τους ήταν να «εξαιρεθούν» μεγάλα τμήματα του ποταμού από τους στόχους της οδηγίας, και ότι «[α]παιτείται περαιτέρω παρακολούθηση για την αξιολόγηση της κατάστασης. Συνεπεία αυτού, η αξιολόγηση της επάρκειας της εν λόγω οικολογικής παροχής δεν μπορεί να γίνει παρά μετά τη συγκέντρωση περισσότερων δεδομένων».³⁰²

²⁹⁶ Άρθρο 4 παρ. 7 Οδηγίας 2000/60· άρθρο 4 παρ. 7 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54). Άλλες δυνατότητες εξαιρέσεων παρέχουν οι παράγραφοι 4 παρ. 4 (παράταση προθεσμιών), παρ. 5 (λιγότερο αυστηροί στόχοι) και παρ. 6 (προσωρινή υποβάθμιση) της Οδηγίας 2000/60. Πρβλ. και τον σχετικό ερμηνευτικό οδηγό, European Commission, Guidance document nr. 20 – Guidance document on exemptions to environmental objectives (Technical report – 2009-027), διαθέσιμο από το Water Framework Directive (WFD) Communication and Information Resource Centre for Administrations, Businesses and Citizens (CIRCABC) [<https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>].

²⁹⁷ Πίνακας 11.10 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Μακεδονίας · Πίνακας 11.11 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας · Πίνακας 11.5-5-1 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου · Πίνακας 11.10 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης · Πίνακες 11.9 και 11.10 του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η).

²⁹⁸ Ενδεικτικά, πρβλ. την περίπτωση του υ.δ. Δυτικής Μακεδονίας, στο οποίο το 46.9% των υδατικών σωμάτων «εξαιρείται» από τους στόχους της Οδηγίας (βλ. Πίνακα 3): για όσα από τα σώματα αυτά προβλέπεται η εξαίρεση της παραγράφου 4 παρ. 4 της Οδηγίας 2000/60 («παράταση προθεσμίας»), μπορεί να ανευρεθεί μία γενική (για όλα συλλήβδην τα υδατικά σώματα), και όχι «ειδική» αιτιολογία [πρβλ. κεφ. 3.3 του κείμενου τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δ. Μακεδονίας με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων (ημερομηνία πρώτης έκδοσης, 14/12/2012). Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Δ. Μακεδονίας.

²⁹⁹ Ενδεικτικά, πρβλ. την περίπτωση του συστήματος χερσονήσου Πρέβεζας (GR0500140), με κακή χημική και ποσοτική κατάσταση, όπου η εξαίρεση αιτιολογείται με κοινωνικούς λόγους: «ο σημαντικός περιορισμός των αντλήσεων για να επανέλθει αποκατάσταση της ποσοτικής κατάστασης ενός υπόγειου υδατικού συστήματος, θα οδηγούσε σε εγκατάλειψη χιλιάδων στρεμμάτων καλλιεργειών με αντίστοιχη μείωση εσόδων και αγροτικού πληθυσμού». Επίσης, ως αιτιολογία αναφέρεται και η «ανυπαρξία τεχνικής λύσης»: και οι δύο λόγοι δεν συμβιβάζονται με την Οδηγία, η οποία δεν αναφέρει κοινωνικούς λόγους, και μιλάει για την «κλίμακα των απαιτούμενων βελτιώσεων», η οποία «δεν είναι, για τεχνικούς λόγους, δυνατόν να επιτευχθεί παρά μόνο σε χρονικά στάδια που υπερβαίνουν το χρονοδιάγραμμα» [4 παρ. 4 α) της Οδηγίας 2000/60· άρθρο 4 παρ. 4 α.1) έως α.3) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54)]. Έτσι, το σ.δ. όχι μόνο αυτοδιαψεύδεται (αφού ο περιορισμός των αντλήσεων φαίνεται ότι αποτελεί «τεχνική λύση», και μάλιστα ίσως την μόνη που εγγυάται το αγροτικό εισόδημα στο μέλλον), αλλά αναμένει και κάποιο θαύμα (!) στις επόμενες διαχειριστικές περιόδους. Βλ. το κείμενο τεκμηρίωσης τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων, §4.2.2.1, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Ηπείρου.

³⁰⁰ Άρθρο 4 παρ. 4, πρώτο εδάφιο Οδηγίας 2000/60· άρθρο 4 παρ. 4, πρώτο εδάφιο π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54).

³⁰¹ Αυτό συμβαίνει συνήθως για τα υπόγεια συστήματα. Ενδεικτικά, πρβλ. τον Πίνακα 3.2 (για τα υπόγεια συστήματα στις περιοχές Αξιού, Επανωμής-Μουδανίων, Ανθεμούντα, Μυγδονίας, Ορμυλίας, Σιθωνίας) του κείμενου τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του υ.δ. Κ. Μακεδονίας με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κ. Μακεδονίας – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων, §3.2., διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Κ. Μακεδονίας.

³⁰² ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Α. Μακεδονίας και Θράκης, σύμφωνα με τις Προδιαγραφές της Οδηγίας 60/2000/ΕΚ, κατ'εφαρμογή του Κ. 3199/2003 και του Π.Δ. 51/2007 - Τεύχος XI: Καθορισμός Περιβαλλοντικών Στόχων Περιλαμβανόμενων των «Εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων (Ενδιάμεση φάση 1, GR12/Φ1/Τ11/ν.1, 5/2012), §3.5.2, για την αξιολόγηση των εξαιρέσεων, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης Υ.Δ. Θράκης. Πρβλ. επίσης το κεφ. 4 του Σχεδίου Διαχείρισης Υ.Δ. Θράκης (ό.π., υποσημείωση 1^η), ιδίως σ. 31933-31944.

Υδατικό διαμέρισμα	Υδάτινα σώματα που «εξαιρούνται» από τους στόχους της 2000/60/ΕΚ		
	<i>Εξαιρέσεις/Σύνολο υ.σ.</i>	<i>Ποσοστό επί του συνόλου υ.σ.</i>	<i>Παραδείγματα</i>
<i>A. Μακεδονία</i>	53/113	46.9%	Κερκίνη, τμήματα του Στρυμώνα, Δυτ. Κόλπος Καβάλας
<i>Δ. Μακεδονία</i>	40/223	17.9%	Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα, Αλιάκμονας, τάφος Τ66, υπόγεια υδατικά συστήματα στην Πτολεμαΐδα, Αμύνταιο
<i>Ήπειρος</i>	15/106	14.2%	Εκβολές Άραχθου και Αχέροντα, Παμβώπιδα, τμήματα του Αώου, τμήματα της Κερκυραϊκής θάλασσας
<i>Θράκη</i>	56/229	24.5%	Νέστος, Ισμαρίδα, λ/θ Κεραμωτής, λ/θ Πόρτο Λάγος, Έβρος, Κομφάτος, Δέλτα Έβρου (επιφανειακά και υπόγεια), βόρειες ακτές διαύλου Θάσου
<i>Κ. Μακεδονία</i>	26/158	16.5%	Βόλβη, Κορώνεια, Μαυρόλακκας, Γαλλικός, Αξίος, Λουδίας, υπόγεια υδατικά συστήματα στις περιοχές των Σκουριών, Βόλβης, Κορώνειας, Επανωμής-Μουδανιών, Αξιού, Γαλλικού, Δοϊράνης
Σύνολο	190/829	22.9%	

Ειδικά όσον αφορά τις εξαιρέσεις λόγω «νέων τροποποιήσεων» των υδατικών σωμάτων (οι οποίες συνοψίζονται στον Πίνακα 4), η (υποχρεωτική) ειδική αιτιολογία, όπου μπορεί να ανευρεθεί, έχει τη μορφή μονολεκτικών απαντήσεων («ΝΑΙ» ή «ΟΧΙ») σε τυποποιημένο ερωτηματολόγιο: με τον τρόπο αυτό, τα σχέδια στερεότυπα καταφάσκουν την ύπαρξη λόγων που υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον, την «βιώσιμη ανάπτυξη» και την ανυπαρξία καλύτερων περιβαλλοντικών επιλογών.³⁰³ Επειδή πρόκειται κυρίως για φράγματα, τα σχέδια υιοθετούν την άποψη ότι η (σε κάθε περίπτωση, υποχρεωτική) έγκριση περιβαλλοντικών όρων καθιστά αυταπόδεικτη την λήψη όλων «πρακτικώς εφικτών μέτρων» για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων (όπως απαιτεί η οδηγία για το νερό).³⁰⁴ Υπάρχει και η ειδική περίπτωση της μεταλλευτικής δραστηριότητας στην Χαλκιδική – η μόνο που αφορά «μεταβολή της στάθμης» υπόγειου υδατικού συστήματος -, η ένταξη της οποίας στις εξαιρέσεις είναι αμφίβολο αν συμβιβάζεται με την οδηγία.³⁰⁵

³⁰³ Ενδεικτικά, πρβλ. την περίπτωση του Σχεδίου Διαχείρισης του υ.δ. Δ. Μακεδονίας, και ειδικά το κείμενο τεκμηρίωσης με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δ. Μακεδονίας – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων (έκδοση 1, Δεκέμβριος 2012), Παράρτημα ΙΙΙ, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Δ. Μακεδονίας: εκεί, ερωτήσεις όπως «μπορούν οι στόχοι που επιτυγχάνονται με τις τροποποιήσεις-αλλαγές του υδατικού σώματος να επιτευχθούν με άλλα τεχνικώς εφικτά μέσα που δεν οδηγούν σε δυσανάλογες δαπάνες και αποτελούν περιβαλλοντικά σημαντικά καλύτερη επιλογή;» απαντώνται διαφωτιστικά με ένα «ΟΧΙ». Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η διατύπωση της ερώτησης στο Σχέδιο Διαχείρισης αναδιατυπώνει το νομικό κείμενο, έτσι ώστε να μειώνεται το επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς το «υπερμετρο» κόστος γίνεται «δυσανάλογο», και η «πολύ καλύτερη» επιλογή γίνεται «σημαντικά» καλύτερη.

³⁰⁴ Άρθρο 4 παρ. 7, περ. α) Οδηγίας 2000/60· άρθρο 4 παρ. 7, περ. α) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54).

³⁰⁵ Ακόμα και αν θεωρήσει κανείς ότι η συγκεκριμένη μεταλλευτική δραστηριότητα αποτελεί επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος, ή απορρέει από αυτή όφελος για την βιώσιμη ανάπτυξη (κάτι που, ως συνήθως, δεν επεξηγείται ρητά στο Σχέδιο Διαχείρισης), τα κείμενα τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης Κ. Μακεδονίας καθιστούν σαφές ότι: i) δεν τίθενται εναλλακτικοί στόχοι· ii) τα πληττόμενα υδατικά συστήματα έχουν καλή ποσοτική κατάσταση (άρα, δεν υπάρχει «αδυναμία επίτευξης» της τελευταίας), ενώ ένα πληττόμενο υδατικό σώμα έχει κακή χημική κατάσταση λόγω μεταλλευτικής δραστηριότητας (άρα, δεν μπορεί να «εξαιρεθεί» από τους στόχους λόγω μεταβολής στάθμης). Πρβλ. τα κείμενα τεκμηρίωσης με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κ. Μακεδονίας – Π.3.7. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (έκδοση 1.2, Ιούλιος 2013)· ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κ. Μακεδονίας – Π.1.11.: Καθορισμός των περιβαλλοντικών στόχων, συμπεριλαμβανόμενων των «εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), διαθέσιμα από την ιστοσελίδα των κειμένων τεκμηρίωσης του Υ.Δ. Κ. Μακεδονίας.

Υδατικό διαμέρισμα	Υδάτινα σώματα που εξαιρούνται από τους στόχους λόγω επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος και/ή οφέλους για υγεία, ασφάλεια ή βιώσιμη ανάπτυξη		
	Σύνολο	Όνομα	Αιτιολογία (αντίστοιχα)
Α. Μακεδονία	1	Π. Μαρμαρά	Φρ. Μαρμαρά
Δ. Μακεδονία	3	Π. Αλιάκμων, Ασπρόρεμα, Δροσποτηγιώτικο	Φρ. Νεστορίου, φρ. Τριανταφυλλιάς, ρουφράκτης φρ. Τριανταφυλλιάς
Ήπειρος	2	Π. Μετσοβίτικος, Διπόταμο ρ.	ΥΗΣ Μετσοβίτικου, φρ. Κομποτίου
Θράκη	9	Τμήματα του π. Κομφάτου, τμήματα του Ξηρορέματος	Φρ. Ιάσμου, φρ. Ιασίου
Κ. Μακεδονία	4	Π. Χαβρίας, ρ. Πετρένιο, υπόγεια συστήματα Σκουριών-Μαύρων Πετρών, Ολυμπιάδας	Φρ. Χαβρία, φρ. Πετρένιο, μεταλλευτική δραστηριότητα της «Ελληνικός Χρυσός»
Σύνολο	19		

Τα σχέδια «εξαιρούν» απλόχερα και πολλά υδάτινα σώματα ενταγμένα στο δίκτυο Natura 2000, συνήθως με τη μορφή της «παράτασης προθεσμίας» (μέχρι το 2021) για την επίτευξη των στόχων: ενδεικτικά, στα σώματα αυτά περιλαμβάνεται η Βεγορίτιδα, η Κερκίνη, ο Βοϊδομάτης, ο Βόρειος Αμβρακικός, τα εκβολικά συστήματα Αλιάκμονα-Λουδία, Αξιού, Καλαμά, Αράχθου, και Λούρου.³⁰⁶ Οι εξαιρέσεις αυτές προσκρούουν σε ποικίλες, σαφείς διατάξεις της οδηγίας πλαίσιο για το νερό, οι οποίες, για άγνωστους λόγους, αγνοήθηκαν, αποσιωπήθηκαν ή παραμερίστηκαν: και όμως, οι διατάξεις αυτές διασφαλίζουν ότι η οδηγία συμβαδίζει με, και δεν υπονομεύει, την νομοθεσία για τις προστατευόμενες περιοχές.³⁰⁷ Στις περιπτώσεις αυτές, δεν επεξηγείται ο τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζεται η τήρηση της οδηγίας για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ, η οποία απαιτεί «στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών»,³⁰⁸ αλλά ούτε της οδηγίας για το νερό, η οποία επιτάσσει στις προστατευόμενες περιοχές συμμόρφωση «με όλα τα πρότυπα και τους στόχους το αργότερο 15 έτη μετά την ημερομηνία έναρξης» (δηλαδή, μέχρι την 22.12.2015) (με άλλα λόγια, πολύ πριν την επόμενη διαχειριστική περίοδο).³⁰⁹ Η υποχρέωση αυτή αναλύεται λεπτομερώς στον σχετικό ερμηνευτικό οδηγό, στον οποίο (κατά τα άλλα) τα σχέδια διαχείρισης προσφεύγουν εκτενώς, συχνά αντιγράφοντας από αυτόν μεγάλα αποσπάσματα.³¹⁰ Επίσης, η δέσμη αυτή των σχεδίων διαχείρισης δεν καθορίζει προγράμματα παρακολούθησης των προστατευόμενων (ή άλλων) περιοχών (ούτε, εν πάση περιπτώσει, μπορούν να βρεθούν αποτελέσματά τους).³¹¹

³⁰⁶ Πρόκειται για την εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 4 παρ. 4 της οδηγίας 2000/60· άρθρο 4 παρ. 4 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54). Επίσης, για την πηγή των πληροφοριών αυτών, πρβλ. ο.π., υποσημείωση 21¹· και την 4^η στήλη του Πίνακα 3.

³⁰⁷ Άρθρα 4 παρ. 1 γ), 4 παρ. 2, 4 παρ. 8 και 4 παρ. 9, Παράρτημα VII(5) Οδηγίας 2000/60.

³⁰⁸ Άρθρο 6 παρ. 2 Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», ιδίως σε συνδυασμό με το Παράρτημα V, τμήμα Α περ. x) Οδηγίας 2000/60.

³⁰⁹ Άρθρο 4 παρ. 1 γ) Οδηγίας 2000/60.

³¹⁰ European Commission, Guidance document nr. 20 – Guidance document on exemptions to environmental objectives (Technical report – 2009-027), §2.1, §3.2.2 (ο.π., υποσημείωση 20).

³¹¹ Πρβλ. Παράρτημα VII(A)(4) Οδηγίας 2000/60· άρθρο 11 παρ. 1 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54), σύμφωνα με το οποίο το Πρόγραμμα Παρακολούθησης αποτελεί τμήμα του Σχεδίου Διαχείρισης (ΦΕΚ Α' 54). Κατά το άρθρο 8 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/60 (και το Παράρτημα V) (ειδικά για τις προστατευόμενες περιοχές, άρθρο 8 παρ. 1 τελευταίο εδάφιο), τα «κράτη μέλη εξασφαλίζουν την κατάρτιση προγραμμάτων για την παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων» πολύ πριν την εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης (μέχρι την 22.12.2006). Μέχρι σήμερα, έχουν εκδοθεί η κ.υ.α. 140384/2011 «Ορισμός Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων με καθορισμό των θέσεων (σταθμών) μετρήσεων και των φορέων που υποχρεούνται στην

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, των «εξαιρέσεων» συμπεριλαμβανόμενων, έπρεπε να είχαν καθοριστεί μέτρα για τη διασφάλιση των στόχων: η οδηγία διακρίνει σε «βασικά» και «συμπληρωματικά» μέτρα, και στα πρώτα εντάσσει τα μέτρα «τα οποία απαιτούνται σύμφωνα» με μία σειρά από ευρωπαϊκές οδηγίες – μεταξύ των άλλων, την οδηγία για τα οικοσυστήματα (92/43/ΕΟΚ), την οδηγία για τα πτηνά (79/409/ΕΟΚ, ήδη 2009/147/ΕΚ), την οδηγία για τα μεγάλα ατυχήματα (Seveso) (96/82/ΕΚ, ήδη 2012/18/ΕΕ), την οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (96/61/ΕΚ, ήδη 2010/75/ΕΕ), και την οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (85/337/ΕΟΚ, ήδη 2011/92/ΕΕ).³¹² Δυστυχώς, η δέσμη αυτή των σχεδίων διαχείρισης, η οποία «εξαιρεί» τόσα προστατευόμενα οικοσυστήματα από τους στόχους της οδηγίας, περιλαμβάνει ελάχιστα μέτρα για αυτά: τα μόνα μέτρα που μπορούν να ανευρεθούν είναι δράσεις «για την προστασία και αποκατάσταση χερσαίων και παρόχθιων δασικών οικοτόπων» (οι οποίες μόνο εν μέρει αφορούν οικοσυστήματα που εξαρτώνται από το νερό),³¹³ δράσεις που απορρέουν από μία ευρωπαϊκή καταδίκη της χώρας,³¹⁴ και μία (όχι ιδιαίτερα σαφής) πρόταση καλύτερης εφαρμογής της ισχύουσας εδώ και χρόνια νομοθεσίας («υλοποίηση[η] των προβλέψεων του Νόμου 3937/2011, όπως ισχύει»)³¹⁵.

Η ίδια πρακτική υιοθετείται και για την υπόλοιπη ενωσιακή νομοθεσία: για παράδειγμα, στο σχέδιο διαχείρισης υ.δ. Θράκης (μία περιοχή με πολλές εγκαταστάσεις πετρελαιοειδών) «προτείνεται» η (κατά τα άλλα, υποχρεωτική, σύμφωνα με τη νομοθεσία που το ίδιο το σχέδιο παραθέτει) «κατάρτιση (ή αναθεώρηση των υφιστάμενων) ΣΑΤΑΜΕ της ΠΑΜΘ και των ΠΕ του ΥΔ σύμφωνα με το εγκεκριμένο Γενικό ΣΑΤΑΜΕ του 2009».³¹⁶ Αντιθέτως, στο Σχέδιο Διαχείρισης υ.δ. Ηπείρου, και για την οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, διαβάζουμε ότι «δεν κρίνεται αναγκαίο να ληφθεί κάποιο μέτρο», μολονότι «οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις ...δεν θεωρείται ότι έχουν συμμορφωθεί πλήρως» (!),³¹⁷ και στα σχέδια διαχείρισης Κ. και Δ. Μακεδονίας, η αξιολόγηση εφαρμογής της οδηγίας αυτής συνίσταται στο ίδιο κείμενο *verbatim*.³¹⁸

λειτουργία τους, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4 του Ν. 3199/2003» (ΦΕΚ Β' 2017), και η κ.υ.α. Η.Π. 38317/1621/Ε103/2011 «Τεχνικές προδιαγραφές και ελάχιστα κριτήρια επιδόσεων των αναλυτικών μεθόδων για τη χημική ανάλυση και παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων» (ΦΕΚ Β' 1977), οι οποίες ρυθμίζουν απαραίτητες πτυχές παρόμοιων προγραμμάτων, αλλά δεν συνιστούν οι ίδιες προγράμματα. Το ΥΠΕΚΑ διατηρεί σχετική ιστοσελίδα: Πρόγραμμα Παρακολούθησης σχέδιο. <http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=249&language=el-GR>.

³¹² Άρθρο 11 παρ. 1 εδ. α, 11 παρ. 2, 11 παρ. 3 εδ. γ) και Παράρτημα VI, τμήμα Α Οδηγίας 2000/60.

³¹³ Μέτρο με κωδικό WD10-Δ-BM02-1 («Ανάπτυξη δράσεων για την προστασία και αποκατάσταση χερσαίων και παρόχθιων δασικών οικοτόπων»), στα κείμενα τεκμηρίωσης των Σχεδίων Διαχείρισης Δ. και Κ. Μακεδονίας με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δ. Μακεδονίας– Π.1.13: Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την προστασία και την αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.4, Φεβρουάριος 2013) και ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κ. Μακεδονίας– Π.1.13: Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την προστασία και την αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.3, Φεβρουάριος 2013), §3.2.4 (και στις δύο περιπτώσεις).

³¹⁴ Πρόκειται για το μέτρο με κωδικό ΣΜ07-10 και τίτλο «Δέσμη Μέτρων από το εγκεκριμένο σχέδιο Αποκατάστασης του Εθν. Πάρκου των Λιμνών Κορώνειας - Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών (Αε. 58481/ ΦΕΚ Β'3159/27.11.2012) συναφή με την Οδηγία 2000/60, με δυνατότητα άμεσης υλοποίησης» στο Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ο.π., υποσημείωση 1^η). Για την καταδίκη, υπόθεση C-517/11 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας της 7.2.2013, για την υποβάθμιση και ρύπανση των λιμνών Κορώνειας και Βόλβης, η οποία αφορά παραβιάσεις των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» και 91/271/ΕΟΚ «για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων».

³¹⁵ Μέτρο με κωδ. WD05B010 («Προώθηση- ολοκλήρωση της διαδικασίας θέσπισης Σχεδίων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών ειδών και οικοτόπων με ειδική αναφορά σε θέματα διαχείρισης νερών, παρακολούθηση και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων αντικειμένων (οικοτόπων-ειδών) στις περιοχές του δικτύου Natura, συσχέτιση των αποτελεσμάτων με τα αποτελέσματα της ταξινόμησης και τις πιέσεις των ΥΣ και πρόβλεψη τυχόν νέων μέτρων συνδυαστικού χαρακτήρα στις επόμενες διαχειριστικές περιόδους») του ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, σύμφωνα με τις Προδιαγραφές της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 και του Π.Δ. 51/2007 - Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την Προστασία και Αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων, §2.3.1.6. http://wfd.ypeka.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=12.

³¹⁶ ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων. Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Θράκης – Π.1.13: Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την προστασία και την αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων (5/2012), §3.1.4. Η υποχρέωση κατάρτισης εξωτερικού Σχεδίου Αντιμετώπισης Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης (ΣΑΤΑΜΕ), εντός καθορισμένων προθεσμιών, προβλέπεται στο άρθρο 9(Γ) της κ.υ.α. 12044/613/2007 «Καθορισμός μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες, λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών» (ΦΕΚ Β' 376), η οποία ενσωματώνει το άρθρο 11 της Οδηγίας 96/82/ΕΚ «για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες» (ήδη, άρθρο 12 της οδηγίας 2012/18 «για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες και στη συνέχεια την κατάργηση της οδηγίας 96/82/ΕΚ»). Για μία χρήσιμη πρόσφατη εγκύκλιο, ΓΓΠΠ. 1616/17.3.2014 «Κ.υ.α. 12044/613/2007 (ΦΕΚ Β' 379/19.03.2007) για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών (εγκαταστάσεις Seveso): Κύρια Σημεία, Εργαλεία Διαχείρισης της Επικινδυνότητας, Ρόλοι και Αρμοδιότητες Φορέων, Διευκρινιστικές Οδηγίες προς Περιφέρειες και Αποκεντρωμένες Διοικήσεις» [ΑΔΑ: ΒΙΚΖΙ-ΝΨΥ].

³¹⁷ ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, σύμφωνα με τις Προδιαγραφές της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 και του Π.Δ. 51/2007 - Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την

Σε άλλες περιπτώσεις, ίσως πιο συναφείς με υδατικά θέματα, πολλά από τα «μέτρα» είναι απλές προτάσεις ή ευχές: για παράδειγμα, ως «μέτρο» για τις σημειακές πηγές απορρίψεων (κατά την οδηγία «βασικό μέτρο», ή «στοιχειώδης απαίτηση»)³¹⁹ «προτείνεται η θέσπιση ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για τη διαχείριση υγρών αποβλήτων» - αυτό που ακριβώς έπρεπε να είχε θεσπιστεί με το σχέδιο διαχείρισης.³²⁰ Εν τω μεταξύ, η διαχείριση των λυμάτων εξακολουθεί να γίνεται με διατάξεις της δεκαετίας του '60 (βλ. παρακάτω).

Πέρα από το γεγονός ότι τα σχέδια διαχείρισης, μέσα σε μία δύσκολη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική συγκυρία, αποτελούν τη «ραχοκοκαλιά» του θεσμικού πλαισίου για τα ύδατα, οι ανεπάρκειες αυτές έχουν σημασία και για τουλάχιστον τέσσερις ακόμα λόγους.

Πρώτον, το ενωσιακό θεσμικό δίκαιο εξελίσσεται και εμπλουτίζεται: κατά την περίοδο αναφοράς, προστέθηκαν 11 ακόμα ουσίες προτεραιότητας (με γνωστότερη τις «διοξίνες και παρόμοιες με τις διοξίνες ενώσεις»),³²¹ και ολοκληρώθηκε η δεύτερη φάση διαβαθμονόμησης (intercalibration) των συστημάτων παρακολούθησης των υδάτων (που καθορίζει την ταξινόμηση των τελευταίων σε μέτρια, καλή και υψηλή κατάσταση), με αναφορές στις ιδιαιτερότητες των μεσογειακών συστημάτων.³²²

Δεύτερον, η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, σύμφωνα με την οποία η εκτέλεση έργων αξιοποιήσεως υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνον στο πλαίσιο σχεδιασμού και προγραμματισμού (παλαιότερα, βάσει του ν. 1739/1987, σήμερα βάσει των σχεδίων διαχείρισης) δεν έχει μεταβληθεί.³²³

Τρίτον, κατά τις ευρωπαϊκές αρχές, η χώρα συνεχίζει να παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των υδάτων: το ΔΕΕ καταδίκασε τη χώρα για τη διήθηση στραγγισμάτων από τον ΧΥΤΑ Ζακύνθου στην προστατευόμενη περιοχή του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου.³²⁴ Η Επιτροπή όμως παραπέμπει την Ελλάδα ξανά επειδή δεν συμμορφώθηκε με παλαιότερη καταδίκη για την απόρριψη ανεπεξέργαστων αστικών λυμάτων,³²⁵ και δεν έχει καθορίσει επαρκείς «ευπρόσβλητες στη νιτρορύπανση ζώνες» (ούτε έχει εκπονήσει σχετικά προγράμματα δράσης):³²⁶ Οι υποθέσεις αυτές αφορούν μέτρα που πρέπει να ενσωματωθούν σε σχέδια διαχείρισης.

Τέλος, τα σχέδια διαχείρισης επηρεάζουν (επιλεκτικά) και την υπόλοιπη εθνική νομοθεσία: για παράδειγμα, κατά τον πρόσφατο νόμο για τα υδατορέματα, τα σχέδια διαχείρισης λαμβάνονται υπόψη από τον φάκελο οριοθέτησης, αν και δεν διευκρινίζεται ότι η εκτροπή και η διευθέτηση ρεμάτων με κλειστή διατομή είναι συμβατές με την ενωσιακή νομοθεσία μόνο αν τα ρέματα αυτά εξαιρεθούν από τους περιβαλλοντικούς στόχους της οδηγίας για το νερό.³²⁷ Από την άλλη μεριά, τα

Προστασία και Αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων, §2.1.3.3.-§2.1.3.4.

http://wfd.ypeka.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=12.

³¹⁸ Είναι η παράγραφος §3.5.4. των κειμένων τεκμηρίωσης ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δ. Μακεδονίας- Π.1.13: Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την προστασία και την αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.4, Φεβρουάριος 2013) και ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κ. Μακεδονίας- Π.1.13: Προκαταρκτικά Προγράμματα Βασικών και Συμπληρωματικών Μέτρων για την προστασία και την αποκατάσταση των Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.3, Φεβρουάριος 2013).

³¹⁹ Πρβλ. άρθρο 11 παρ. 3 περ. ζ) της Οδηγίας 2000/60, σύμφωνα με το οποίο «βασικά μέτρα είναι οι στοιχειώδεις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται και συνίστανται:...ζ) για τις σημειακές πηγές απορρίψεων που ενδέχεται να προκαλέσουν ρύπανση, σε απαίτηση για προηγούμενη κανονιστική ρύθμιση, όπως η απαγόρευση της εισόδου ρύπων στα ύδατα, ή για προηγούμενη άδεια, ή για καταχώρηση βασιζόμενη σε γενικούς δεσμευτικούς κανόνες...».

³²⁰ Το μέτρο αυτό περιλαμβάνεται, με διάφορους κωδικούς, στο κεφάλαιο 12.2 όλων των Σχεδίων Διαχείρισης.

³²¹ Οδηγία 2013/39/ΕΕ «για την τροποποίηση των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 2008/105/ΕΚ όσον αφορά τις ουσίες προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων».

³²² Απόφαση της Επιτροπής 2013/480/ΕΕ «για τον καθορισμό, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των τιμών των ταξινομήσεων στα συστήματα παρακολούθησης των κρατών μελών, βάσει των αποτελεσμάτων της διαβαθμονόμησης και την κατάργηση της απόφασης 2008/915/ΕΚ».

³²³ Από τις σχετικά πρόσφατες αποφάσεις, πρβλ. ιδίως ΣτΕ (τμήμα Ε') 454/2014 (αναβολή οριστικής απόφασης επί αίτησης ακύρωσης κατά άδειας παραγωγής η/ε και ΑΕΠΟ ΜΥΗΕ στον ποταμό Πετριλιώτη, δήμου Αργιθέας Καβάλας), 4224/2013 (απόρριψη λόγω ακύρωσης που επικαλούνταν την έλλειψη προγράμματος ανάπτυξης υδατικών πόρων σε περίπτωση λιμνοδεξαμενής στον Ομαλό Χανίων, επειδή τέτοιο πρόγραμμα υπήρχε), 5011/2013 (απόρριψη αίτησης ακύρωσης κατά απόφασης καταστροφής γεώτρησης), 5463/2012 (δεκτή η αίτηση ακύρωσης κατά ΑΕΠΟ ΜΥΗΕ στον Μουσαρίτικο ποταμό, δήμου Αιθίων Τρικάλων).

³²⁴ Υπόθεση C-600/12 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας της 17.7.2014, σκέψη 70^η, όπου κρίθηκε ότι η παράλειψη αυτή παραβιάζει τα άρθρα 8-9, 11 παρ. 1 και 13 της Οδηγίας 1999/31/ΕΚ «περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων».

³²⁵ Υπόθεση C-167/14 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (προσφυγή της 7.4.2014). Η απόφαση που δεν εφαρμόστηκε είναι η C-440/06 Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας της 25.10.2007, η οποία καταδίκασε την χώρα για παραβίαση των άρθρων 3-4 της Οδηγίας 91/271 «για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων», επειδή ορισμένοι οικισμοί που αναφέρονται στην απόφαση δεν είχαν δίκτυα αποχέτευσης που ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις της νομοθεσίας.

³²⁶ Υπόθεση C-149/14 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (προσφυγή της 31.3.2014), η οποία προσάγει την χώρα μας για παραβίαση των άρθρων 3 παρ. 4 (χαρακτηρισμός περιοχών ως «ευπρόσβλητων στη νιτρορύπανση ζωνών») και 5 παρ. 1 (εκπόνηση προγραμμάτων δράσης όσον αφορά τις χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες περιοχές) της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ «για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργική προέλευσης».

³²⁷ Άρθρα 1 παρ. 13, 2 παρ. 2 α), 3 παρ. 3, 5 παρ. 3, 8 ν. 4258/2014 (ΦΕΚ Α' 94).

σχέδια διαχείρισης λησμονήθηκαν όταν ορίστηκε ότι ο μελλοντικός ιδιοκτήτης της «μικρής ΔΕΗ» - ο οποίος δεν είναι «αρμόδια αρχή» για την υλοποίηση της οδηγίας –³²⁸ θα έχει το προνόμιο να καθορίζει ετησίως (κατόπιν εγκρίσεως του Ειδικού Γραμματέα Υδάτων, και γνωμοδότησης των Διευθύνσεων Υδάτων, και χωρίς διαβούλευση) την ποσότητα του νερού για οικολογική παροχή, άρδευση και ύδρευση (!), καθώς και τον τρόπο διαχείρισης πλημμυρικών επεισοδίων:³²⁹ στα πλαίσια αυτά, ο νέος ιδιοκτήτης θα εκτιμήσει το γεγονός ότι ορισμένα από τα κατάντη υδατικά σώματα έχουν επίσης «εξααιρεθεί» από τους στόχους της οδηγίας.³³⁰

8.2. Θέματα αδειοδότησης

Στις 16.10.2013, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε το ψήφισμά της για την υπόθεση του Ασωπού. Εκεί, διαπιστώνει μία σειρά παραβιάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, και ειδικότερα ότι «το ελληνικό κράτος δεν έλαβε τα απαραίτητα μέτρα για την εξαφάνιση, στο μέτρο του δυνατού, των αιτιών της μη ικανοποιητικής υγείας, και για την πρόληψη των πιθανών ασθενειών στην λεκάνη απορροής του Ασωπού, και κοντά στην βιομηχανική ζώνη των Οιοφυτών ...εξαιτίας: ελλείψεων στην εφαρμογή ρυθμίσεων και προγραμμάτων σε ισχύ, που αφορούν την ρύπανση του Ασωπού και τις επιπτώσεις της στην ανθρώπινη υγεία· δυσκολιών κατά τον συντονισμό των σχετικών διοικητικών δράσεων από τα αρμόδια όργανα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο· των αδυναμιών του χωροταξικού σχεδιασμού· της κακής διαχείρισης των αποβλήτων και των υδατικών πόρων· προβλημάτων κατά τον έλεγχο των βιομηχανικών εκπομπών, και έλλειψης κατάλληλων πρωτοβουλιών σχετικά με την παρουσία εξασθενούς χρωμίου στο νερό...».³³¹ Κατά την ίδια περίοδο, το ψήφισμα επιβεβαιώθηκε στα βασικά του σημεία από ποινικές καταδικές των υπεύθυνων επτά βιομηχανιών,³³² μία απόφαση του ΣτΕ,³³³ και μία παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη για τη θέσπιση ορίου για το εξασθενές χρώμιο.³³⁴

Το 2012, καταργήθηκε το παλιό νομικό πλαίσιο για τη διάθεση λυμάτων σε επιφανειακούς αποδέκτες, «καθόσον αφορά τα απόβλητα που περιλαμβάνονται στον Ευρωπαϊκό Κατάλογο Αποβλήτων»³³⁵. Η κρυπτική αυτή διατύπωση δημιούργησε ασάφεια γύρω από τα λύματα που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτό, όπως ορισμένες κατηγορίες αστικών λυμάτων, και γύρω από θέματα όπως η αδειοδότηση, οι ελάχιστοι όροι, τα μικρά ιδιωτικά συστήματα διάθεσης, και ο

³²⁸ Οι αρμόδιες αρχές για κάθε λεκάνη απορροής ποταμού έχουν ήδη καθοριστεί, και τα στοιχεία τους περιλαμβάνονται στα Σχέδια Διαχείρισης: άρθρο 3, Παράρτημα Ι, και Παράρτημα VII (10) Οδηγίας 2000/60· άρθρο 3(Α) παρ. 5 και Παράρτημα VII (10) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54).

³²⁹ Άρθρο 8^ο παρ. 3 ν. 4273/2014 (ΦΕΚ Α' 146).

³³⁰ Ενδεικτικά, για τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς Πλατανιστού και Θησαυρού, που εισφέρονται στην νέα καθετοποιημένη εταιρεία [άρθρο 1 παρ. 3 δ) περ. ι) και ιι) ν. 4273/2014 (ΦΕΚ Α' 146)], βλ. Πίνακα 3.1 του κειμένου τεκμηρίωσης με τίτλο ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των υδατικών διαμερισμάτων Α. Μακεδονίας και Θράκης, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της οδηγίας 60/2000/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 και του π.δ. 51/2007 - Τεύχος XI: Καθορισμός Περιβαλλοντικών Στόχων περιλαμβανομένων των «Εξαιρέσεων» από την επίτευξη των στόχων (Ενδιάμεση φάση 1, GR12/Φ1/Τ11/ν.1, 5/2012), όπου περιλαμβάνονται οι ταμειούχρες Θησαυρού και Πλατανιστού, μαζί με τα περισσότερα κατάντη υδάτινα σώματα του Νέστου, και τις εκβολές του. Επίσης, για το ίδιο θέμα, πρβλ. την ΣΜΠΕ του ίδιου Σχεδίου: ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Α. Μακεδονίας και Θράκης, σύμφωνα με τις Προδιαγραφές της Οδηγίας 60/2000/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 και του Π.Δ. 51/2007 - Ενδιάμεση Φάση 2 Υδατικό Διαμέρισμα Θράκης (GR12): Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (GR12/ΣΜΠΕ/ν.2), §4.5.2.4.

³³¹ Council of Europe, Collective Complaint No. 72/2011: International Federation for Human Rights (FIDH) v. Greece [Resolution CM/ResChS(2013)15, adopted by the Committee of Ministers on 16 October 2013 at the 1181st meeting of the Ministers' Deputies. Συμβούλιο της Ευρώπης: <http://bit.ly/1tMjwxc>. Το ψήφισμα εκδόθηκε επί της διαδικασίας συλλογικής προσφυγής 72/2011, όπως προβλέπεται από τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, και διαπιστώσε παραβίαση των άρθρων 11§1 (υποχρέωση μέτρων εξάλειψης αιτίων μη ικανοποιητικής υγείας), 11§3 (υποχρέωση μέτρων πρόληψης ασθενειών) και 11§2 (υποχρέωση συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση της υγείας) του. Πρβλ., ιδίως, τη σχετική απόφαση επί της ουσίας (decision on the merits), με σχετική αναλυτική παρουσίαση των ζητημάτων http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC72Merits_en.pdf. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με τον ν. 1426/1984 (ΦΕΚ Α' 32), ν. 2595/1998 (ΦΕΚ Α' 63).

³³² Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας – Περιφερειακή Ενότητα Βοιωτίας, Δελτίο Τύπου: Δικαίωση της Περιφερειακής Ενότητας Βοιωτίας η καταδίκη των ρυπαντών του Ασωπού (10.7.2014) http://www.pste.gov.gr/images/files/2014/deltia/viot_20140710_02_asopos.pdf.

³³³ ΣτΕ (τμήμα Ε') 3571/2013 (μερική αναίρεση απόφασης του Διοικητικού Εφετείου, με την οποία μειώνεται το πρόστιμο που επιβλήθηκε για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην περιοχή του Ασωπού)· πρβλ. και ΣτΕ (Ε.Α.) 40/2013 (αναστολή εκτέλεσης περί προσωρινής διακοπής λειτουργίας, διότι έχουν ληφθεί κάποια μέτρα).

³³⁴ Συνήγορος του Πολίτη, «Απάντηση εγγράφου (επιβολή διακριτού ορίου για το εξασθενές χρώμιο στο πόσιμο νερό)» (26.7.2013), <http://www.synigoros.gr/resources/teliko-eggrafo-stp-pros-th-dioikhsh-3.pdf>, όπου η παρατήρηση (σχολιάζοντας αλληλογραφία με το Υπουργείο Υγείας) ότι «η καταγραφή των συγκεντρώσεων του εξασθενούς χρωμίου σε επίπεδο χώρας ...δεν επιτεύχθηκε...».

³³⁵ Άρθρο 59 παρ. 1 ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α'), με το οποίο καταργήθηκε η κ.α.α. αριθ. Ε1β. 221 της 22.1/24.2.1965 «Περί διαθέσεως λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων» (ΦΕΚ Β' 138), «καθόσον αφορά τα απόβλητα που περιλαμβάνονται στον Ευρωπαϊκό Κατάλογο Αποβλήτων» - άρα, όχι για τα υπόλοιπα. Ο Ευρωπαϊκός Κατάλογος Αποβλήτων έχει εγκριθεί με την απόφαση 2000/532/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από τις όμοιες 2001/118/ΕΚ, 2001/119/ΕΚ και 2001/573/ΕΚ.

καθορισμός αποδεκτών. Προκρίθηκε η έκδοση μίας εγκυκλίου:³³⁶ «για την αποφυγή ύπαρξης νομοθετικού κενού, εξακολουθεί να ισχύει και να εφαρμόζεται η Υγειονομική Διάταξη Ειβ/221/1965, όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και εφαρμόζοταν κατά τη δημοσίευση του ανωτέρω (α) σχετικού νόμου, για τη διάθεση δηλαδή υγρών αποβλήτων σε επιφανειακούς υδάτινους αποδέκτες. Κατά συνέπεια, η διαδικασία 'καθορισμού αποδέκτη' που προβλέπεται στην ανωτέρω Υγειονομική Διάταξη εξακολουθεί να ισχύει...». Έτσι, παραμένει άγνωστο πώς (και αν) οι καθορισμοί αποδεκτών θα εναρμονιστούν με τα σχέδια διαχείρισης,³³⁷ και οι πρόσφατες σχετικές αποφάσεις δεν παραπέμπουν σε αυτά. Όσον αφορά τις άδειες χρήσης ύδατος, αξιοσημείωτη είναι μία ακόμα εγκύκλιος για τα υφιστάμενα «δικαιώματα» χρήσης (για την ακρίβεια, υφιστάμενες, νόμιμες ή παράνομες, χρήσεις μέχρι την.....) υδάτων, που προσπαθεί να εναρμονίσει αυτό το καθεστώς νομιμοποίησης με τα σχέδια διαχείρισης:³³⁸ στον τομέα αυτό, η βασικότερη πρωτοβουλία μοιάζει να είναι η σύσταση του Εθνικού Μητρώου Σημείων Υδροληψίας (ΕΜΣΥ) από Επιφανειακά και Υπόγεια Υδατικά Συστήματα,³³⁹ μαζί με μία νέα παράταση για την «τακτοποίηση» των παράνομων υδροληψιών.³⁴⁰

Η περίοδος αναφοράς διακρίνεται για μία ακόμα αρνητική εξέλιξη: εφεξής, επιτρέπεται η επαναχρησιμοποίηση (για χρήσεις όπως η άρδευση) και υπεδάφια διάθεση υγρών βιομηχανικών (μη αστικών) αποβλήτων και στις προστατευόμενες περιοχές της οδηγίας για το νερό:³⁴¹ στις τελευταίες, περιλαμβάνονται και τα ύδατα που προορίζονται για την άντληση πόσιμου ύδατος, τα οποία έχουν προσδιοριστεί με τα σχέδια.³⁴² Πρόκειται για εύλωτο φυσικό πόρο, που δύσκολα αποκαθίσταται: μάλιστα, ενώ σπανίζουν στην Ελλάδα οι ζώνες ασφαλείας γύρω από τα συστήματα αυτά,³⁴³ και τα υπόγεια σώματα σε άγνωστη ή κακή χημική κατάσταση είναι πολυάριθμα, φαίνεται ότι οι προϋποθέσεις υπεδάφιας διάθεσης βιομηχανικών λυμάτων είναι πλέον ηπιότερες και από αυτές που ισχύουν για τα αστικά.³⁴⁴ Ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να προσκομίσει υδρογεωλογική μελέτη «όπου τεκμηριωμένα θα αποδεικνύεται ότι δεν επηρεάζονται οι υδροφόροι ορίζοντες». Με τον τρόπο αυτό, οι πρακτικές που οδήγησαν στο πρόβλημα του Ασωπού, όπου άδειες υπεδάφιας διάθεσης χορηγούνταν, πάντα βάσει μελετών, μέχρι τουλάχιστον το 2004,³⁴⁵ αναβιώνουν. Ένα μέτρο που περιέχουν τα

³³⁶ Εγκύκλιος (ΥΠΕΚΑ-Ε.Γ.Υ.) οικ. 191645/3.12.2013 «Διευκρινίσεις για τη διάθεση υγρών αποβλήτων σε επιφανειακούς υδάτινους αποδέκτες μετά την έκδοση του Ν. 4042/2012» (ΑΔΑ: ΒΛΟΧ0-9ΝΥ). Πρβλ. επίσης την εγκύκλιο (Υπουργείο Υγείας) ΓΠ 22601/7.4.2014 «Εφαρμογή και ισχύς της Ε1β/221/65 Υγειονομικής Διάταξης «Περί Διάθεσης Λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων» μετά την έκδοση του άρθρου 59 παρ.2 του Ν. 4042/2012» (ΑΔΑ: ΒΙΗΥΘ-79Ξ), η οποία δικαιολογεί την κατάσταση με τον ισχυρισμό ότι τα «αστικά λύματα» δεν έχουν ενταχθεί στον Ευρωπαϊκό Κατάλογο Αποβλήτων.

³³⁷ Πρβλ. άρθρο 11 παρ. 3 περ. ζ) οδηγίας 2000/60, για τα βασικά μέτρα που αφορούν τις σημειακές πηγές απορρίψεων (ο.π., υποσημείωση 44^η).

³³⁸ Εγκύκλιος (ΥΠΕΚΑ-Ε.Γ.Υ.) οικ. 190802/24.7.2013 «Διαδικασίες χορήγησης αδειών για τα υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού και τις άδειες χρήσης νερού και εκτέλεσης νέων έργων - αξιοποίησης υδατικών πόρων» (ΑΔΑ: ΒΛ450-ΘΕΓ). Η διαδικασία αυτή προβλέπεται από την κ.υ.α. οικ. 150559/2011 «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» (ΦΕΚ Β' 1440), και αφορά την εκ των υστέρων αδειοδότηση οποιωνδήποτε υφιστάμενων χρήσεων νερού. Μετά από 4 διαδοχικές παρατάσεις, και μέχρι νεωτέρας, η σχετική προθεσμία εξέπνευσε στις 15.1.2014 [άρθρο 1, όπως έχει αντικατασταθεί, για τελευταία φορά από την κ.υ.α. οικ. 190255/2013 (ΦΕΚ Β' 1137)]. Πρβλ. και παρακάτω, υποσημείωση 66^η.

³³⁹ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 145026/2014 «Σύσταση, διαχείριση και λειτουργία Εθνικού Μητρώου Σημείων Υδροληψίας (Ε.Μ.Σ.Υ.) από Επιφανειακά και Υπόγεια Υδατικά Συστήματα» (ΦΕΚ Β' 31), όπως έχει τροποποιηθεί από την όμοια κ.υ.α. οικ. 145893/2014 (ΦΕΚ Β' 1212).

³⁴⁰ Άρθρο 6 παρ. 6 οικ. 145026/2014 «Σύσταση, διαχείριση και λειτουργία Εθνικού Μητρώου Σημείων Υδροληψίας (Ε.Μ.Σ.Υ.) από Επιφανειακά και Υπόγεια Υδατικά Συστήματα» (ΦΕΚ Β' 31), όπως έχει τροποποιηθεί από την όμοια κ.υ.α. οικ. 145893/2014 (ΦΕΚ Β' 1212). Η νέα προθεσμία είναι η 15.1.2015.

³⁴¹ Άρθρο 8 παρ. 3 της κ.υ.α. οικ. 145116/2011 «Καθορισμός μέτρων, όρων και διαδικασιών για την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Β' 354), όπως συμπληρώθηκε από την κ.υ.α. οικ. 191002/2013 «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 145116/2011 κοινής υπουργικής απόφασης... και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Β' 2220).

³⁴² Άρθρα 6 παρ. 2, 7, Παραρτήματα V και VII(A)(3) Οδηγίας 2000/60 · άρθρα 6 παρ. 2, 7, Παραρτήματα V και VII(A)(3) π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54).

³⁴³ Η δυνατότητα θέσπισης παρόμοιων ζωνών προβλέπεται από το άρθρο 6 παρ. 3 Οδηγίας 2000/60 · άρθρο 7 παρ. 3 π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54). Μία σπάνια περίπτωση παρόμοιας ζώνης είναι η πρόβλεψη «Ζώνης Απόλυτης Προστασίας 25 μέτρων η οποία περιβάλλει το κάθε έργο υδροληψίας και Ζώνης Ελεγχόμενης Προστασίας 500 μέτρων, στην οποία γίνεται τουλάχιστον 2 φορές τον χρόνο έλεγχος της μικροβιολογικής και χημικής ρύπανσης» στο Γ.Π.Σ. Δήμου Παναγίας, Νομού Χαλκιδικής (ΦΕΚ Α.Α.Π. 420/2007), η οποία προϋπάρχει του Σχεδίου Διαχείρισης.

³⁴⁴ Πρβλ. τις παραγράφους 8 παρ. 1 και παρ. 2 κ.υ.α. οικ. 145116/2011 «Καθορισμός μέτρων, όρων και διαδικασιών για την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Β' 354), για τις προϋποθέσεις με τις οποίες επεξεργασμένα υγρά (αστικά) απόβλητα μπορούν να διατεθούν για άρδευση και υπεδάφια διάθεση μέσω διήθησης προς υπόγειο υδατικό σύστημα.

³⁴⁵ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Έκθεση Ελέγχου (απόσπασμα) (Μάρτιος 2008), η οποία αφορούσε τον «έλεγχ[ο] νομιμότητας και πληρότητας δικαιολογητικών των αδειών διάθεσης υγρών αποβλήτων 19 εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Ασωπού ποταμού», και επισημαίνεται ότι η άδεια υπεδάφιας διάθεσης χορηγούνταν βάσει (μεταξύ άλλων) μελέτης επεξεργασίας και διαθέσεως λυμάτων ή βιομηχανικών αποβλήτων (σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 της Υ.Δ. Ε1β/221/65), έγκριση της Μελέτης από την Υγειονομική Υπηρεσία και την Πολεοδομία, και (εφόσον απαιτείται), διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων.

περισσότερα σχέδια - η εκπόνηση σχεδίων ασφάλειας νερού (Water Safety Plans) , θα είναι αναγκαϊότερο από ποτέ.³⁴⁶

8.3. Υδατορέματα

Μία σημαντική, αρνητική εξέλιξη της περιόδου αναφοράς ήταν η αλλαγή του νομικού πλαισίου για τα υδατορέματα. Μέχρι σήμερα, τα υδατορέματα απολάμβαναν ένα (νομολογιακά διαμορφωμένο) καθεστώς προστασίας, το οποίο (μεταξύ άλλων) διασφάλιζε τη διατήρησή τους στη φυσική τους κατάσταση,³⁴⁷ και μάλιστα ανεξαρτήτως διαστάσεων,³⁴⁸ τον αποκλεισμό κάθε εργασίας επίχωσης και κάλυψης,³⁴⁹ και τον καθορισμό των οριογραμμών με προεδρικό διάταγμα, στις περιπτώσεις περιοχών που λόγω του χαρακτήρα τους χρήζουν ειδικής προστασίας.³⁵⁰ Ο νέος νόμος τροποποιεί το καθεστώς αυτό σε πολλά σημεία, από τα οποία εδώ θα αναφερθούν δύο. Πρώτον, φαίνεται να επιτρέπει ρητά την εκτροπή και την υποκατάσταση των υδατορεμάτων με «κλειστά ή ανοιχτά τεχνικά έργα» στην ίδια ή διαφορετική θέση (δηλαδή την εκτροπή τους): μάλιστα, γίνεται μία προσπάθεια να εξωραϊστούν οι αλλοιώσεις αυτές, με την μετονομασία τους σε «διευθετήσεις».³⁵¹ Δεύτερον, μία κατηγορία ρεμάτων – τα «μικρά υδατορέματα» - εξαιρούνται από την οριοθέτηση, ακόμα και εντός προστατευόμενων περιοχών, και συνεπώς μπορούν καταρχήν να δομηθούν.³⁵²

8.4. Ειδική ενότητα: ΣτΕ Ολομ. 26/2014 για την εκτροπή Αχελώου

Η απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου Επικρατείας 24/2014, η οποία έκρινε μη νόμιμο το έργο εκτροπής του ποταμού Αχελώου, έκλεισε οριστικά τον κύκλο της 22ετούς σχετικής αντιδικίας του WWF και άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων και τοπικών φορέων με το ελληνικό δημόσιο που ξεκίνησε το 1992. Χρειάστηκαν τέσσερις αποφάσεις του ίδιου δικαστηρίου (οι τρεις της Ολομέλειας) και μια απόφαση αυξημένης σύνθεσης του Δικαστηρίου της ΕΕ για να καταδειχθεί αυτό που ήταν ευθύς εξ αρχής οφθαλμοφανές: ότι το έργο δεν συμβιβάζεται με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

Η απόφαση 24/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας διαφοροποιείται από όλες τις προηγούμενες ακυρωτικές αποφάσεις του Δικαστηρίου αυτού που έχουν εκδοθεί για το έργο της εκτροπής του ποταμού Αχελώου. Για πρώτη φορά το Δικαστήριο έκρινε ευθέως³⁵³, με την τελευταία

³⁴⁶ Το μέτρο περιλαμβάνεται σε όλα τα Σχέδια Διαχείρισης – ενδεικτικά, μέτρο ΟΜ06 στο Σχέδιο Διαχείρισης Υ.Δ. Θράκης (ο.π., υποσημείωση 1^η), όπου περιγράφεται ως «μία ολιστική προσέγγιση που σχετίζεται με την ποιοτική διαχείριση των υδάτων από την πηγή του νερού μέχρι την διανομή».

³⁴⁷ ΣτΕ (Ε'7μ.) 572/2012, 899/2011 · ΣτΕ (τμήμα Ε') 4483/2013, 3717/2013, 2942/2012, 4580/2011 · ΣτΕ Ε.Α. 295/2013, 282/2012 · Π.Ε. 106/2014.

³⁴⁸ ΣτΕ (τμήμα Ε') 3717/2013, 4494/2009.

³⁴⁹ ΣτΕ (τμήμα Ε') 2942/2012, 2694/2012, 1402/2011, 1127/2011 · ΣτΕ (Ε'7μ.) 899/2011 · Π.Ε. 116/2014.

³⁵⁰ ΣτΕ (τμήμα Ε') 4494/2009 (δεκτή η αίτηση ακύρωσης κατά απόφασης έγκρισης τεχνικής μελέτης υπόγειας εκμετάλλευσης μεταλλείου βωξίτη, διότι απαιτείται προηγούμενη οριοθέτηση κοντινού ρέματος, η οποία πραγματοποιήθηκε με Απόφαση Γ.Γ. Περιφέρειας, και όχι π.δ.), όπου η παρατήρηση ότι η «οριοθέτηση υδατορεμάτων, τα οποία ευρίσκονται σε οικισμούς ή περιοχές εντός ή εκτός σχεδίου, που λόγω του χαρακτήρα τους χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας, όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, τα αρχιτεκτονικά ή παραδοσιακά σύνολα, οι παραδοσιακοί οικισμοί, οι παραλιακές περιοχές ή οικισμοί, οι τουριστικοί τόποι, τα δάση, οι δασικές εκτάσεις, τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, τα ευαίσθητα οικοσυστήματα, οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, και οι υπαγόμενες σε ειδικό καθεστώς προστασίας περιοχές, δεν μπορεί να θεωρηθεί, κατά την έννοια της ανωτέρω συνταγματικής διατάξεως σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1, 2 και 101 του Συντάγματος, ως «ειδικότερο» θέμα, ούτε ως θέμα «τοπικού» μόνον ενδιαφέροντος, ή «τεχνικού» ή «λεπτομερειακού» χαρακτήρα, διότι αναφέρεται σε οικισμούς και περιοχές που έχουν γενικότερη σημασία για τη χώρα. Ως εκ τούτου, η επικύρωση της οριοθέτησης ρεμάτων, τα οποία ευρίσκονται σε τέτοιες περιοχές και οικισμούς δεν επιτρέπεται να ανατεθεί σε άλλο, πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας, όργανο της εκτελεστικής εξουσίας. Συνεπώς, οι διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 3 εδ. β' του ν. 3010/2002, κατά το μέρος που με αυτές ορίζεται ότι η επικύρωση της οριοθέτησης ρεμάτων, τα οποία εμπίπτουν σε οικισμούς ή περιοχές της παραπάνω κατηγορίας, γίνεται με αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ή του Υπουργού και όχι με προεδρικό διάταγμα, είναι αντίθετες προς το άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος». Πρβλ., ωστόσο, ΣτΕ (τμήμα Ε') 1492/2013, για τις μεταλλευτικές δραστηριότητες στη Χαλκιδική, όπου ο σχετικός λόγος ακύρωσης απορρίφθηκε «ως αόριστος, καθ' όσον δεν εξειδικεύει, εν όψει της ιδιαίτερα μεγάλης έκτασης που καταλαμβάνει το έργο, ποια συγκεκριμένη πλημμέλεια αποδίδεται σε σχέση με ποια συγκεκριμένη περιοχή και σε ποιο καθεστώς προστασίας υπάγεται, ώστε να κριθεί κατά πόσο συνέτρεχε, στην προκειμένη περίπτωση, υποχρέωση καθορισμού της οριογραμμής διά προεδρικού διατάγματος». Πρβλ., επίσης, Π.Ε. (ΣτΕ Ολ.) 262/2003, και, από την πρόσφατη νομολογία, ΣτΕ (τμήμα Ε') 4992/2013, 2242/2013, 5037/2012, 1242/2008 · ΣτΕ (Ε'7μ.) 574/2012 · Π.Ε. 143/2014, 116/2014, 97/2014, 96/2014.

³⁵¹ Άρθρα 1 παρ. 13, 3(β) παρ. 3, 5 παρ. 3, 8 ν. 4258/2014 (ΦΕΚ Α' 94).

³⁵² Άρθρο 4 παρ. 2 ν. 4258/2014 (ΦΕΚ Α' 94), σύμφωνα με το οποίο καταρχήν δεν απαιτείται η οριοθέτηση των μικρών υδατορεμάτων, όπως ορίζονται από τον νόμο. Εξαιρέση προβλέπεται για τα ρέματα για τα οποία «συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας» (που μπορούν να οριοθετηθούν με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, μετά από εισήγηση της Διεύθυνσης Υδάτων και της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος), και τα μικρά υδατορέματα της Περιφέρειας Αττικής (για τα οποία απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της Κεντρικής Συντονιστικής Επιτροπής του άρθρου 140 ν. 4070/2012 (ΦΕΚ Α' 82)). Πρόκειται για διακρίσεις χωρίς κάποια αιτιολογική βάση, οι οποίες επιπλέον δεν προβλέπουν καμία διαδικασία διαβούλευσης.

³⁵³ Κατά πάγια νομολογία «παράβαση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να ελεγχθεί ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνο αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη και έχει τέτοια έκταση και συνέπειες ώστε προδήλως να αντιστρατεύεται την ανωτέρω αρχή» (πρβλ. Ολομ. ΣτΕ 462-3/2010, Ολομ. 613/2002, Ολομ. 3478/2000, 1990/2007 7μ., 4491/2009 7μ., 293/2009).

σκέψη της απόφασης αυτής, ότι το επίμαχο έργο, όπως κι αν έχει κατά καιρούς σχεδιασθεί και εγκριθεί - δηλαδή, είτε ως αρδευτικό αρχικά είτε ως ενεργειακό, αρδευτικό και δευτερευόντως υδρευτικό μεταγενέστερα - παραβιάζει την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ειδικότερα, το Δικαστήριο θεώρησε επαρκή και αποκαλυπτικά τα στοιχεία της δικογραφίας ως προς τη θεμελίωση της παραβίασης βασικών κανόνων της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας για την προστασία και την ορθολογική αξιοποίηση των υδάτων ως φυσικών πόρων, την προστασία των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας ως στοιχείων του οικοσυστήματος, βάσει δε αυτών και κατ' επίκληση των διδαγμάτων της κοινής πείρας διαπίστωσε ευθέως την εκτεταμένη και μη επανορθώσιμη περιβαλλοντική βλάβη που προξενεί το έργο αυτό, βλάβη προδήλως δυσανάλογη προς το προσδοκώμενο όφελος, η οποία είναι αδύνατον να αποτραπεί ή να μετριασθεί.

Τονίζεται ότι η κρίση αυτή του Δικαστηρίου δεν αφορά μόνο το έργο με το συγκεκριμένο σχεδιασμό και τα τεχνικά χαρακτηριστικά που είχε κατά τον τελευταίο έλεγχο νομιμότητάς του. Στην περίπτωση αυτή, θα αρκούσε για την ακύρωσή του η διαπίστωση απλώς των ειδικότερων ελλείψεων των σχετικών μελετών, οι οποίες ελέγχονται άλλωστε εμβριθώς στις προηγούμενες σκέψεις της απόφασης. Αντίθετα, το Δικαστήριο με αφετηρία τα πορίσματα της νομολογίας που αναπτύχθηκε με αφορμή το έργο αυτό, τη σωρευμένη γνώση που απέκτησε από τον έλεγχο νομιμότητας των αλληπάλληλων αποπειρών αδειοδότησης του και τις ποικίλες μορφές σχεδιασμού του θεώρησε, ενόψει των ειδικότερων στοιχείων του φακέλου, ότι διέθετε πλέον τα δέοντα στοιχεία που του επέτρεπαν να προβεί στην ολοκληρωμένη θεώρησή του, ώστε να δοθεί συνολική και τελική απάντηση για το αν το επίμαχο εγχείρημα είναι συμβατό ή αντιστρατεύεται την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, μετά τη σημαντική αυτή απόφαση, περιορίζονται δραστικά τα περιθώρια επανασχεδιασμού του έργου αυτού.

Το έργο της εκτροπής του Αχελώου υπήρξε η αφορμή για να προσδιορισθεί σε επίπεδο εθνικής και ενωσιακής νομολογίας το ιδιαίτερο περιεχόμενο της αειφορίας. Το γεγονός αυτό μαζί με την πλήρη απαξίωση από τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα της πολιτείας του έως σήμερα σχεδιασμού του έργου αποτελούν τις θετικές συνέπειες της εν λόγω μακράς αντιδικίας.

Σύνταξη ειδικής ενότητας για την απόφαση ΣτΕ Ολομ. 24/2014: Ματίνα Ασημακοπούλου και Λούση Κιουσοπούλου, δικηγόροι.

8.5. Διεθνείς εξελίξεις

Με την κύρωση από το Βιετνάμ, συμπληρώθηκε ο απαραίτητος αριθμός των 35 χωρών που απαιτείτο για να τεθεί σε ισχύ η Σύμβαση για το δίκαιο των χρήσεων των διεθνών υδατορευμάτων πλην εκείνων που αφορούν στη ναυσιπλοΐα. Η Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 2010 (ΦΕΚ Α' 159) ήταν η 21^η χώρα που κύρωσε την Σύμβαση, η οποία αποτελεί μία συνθήκη-πλαίσιο για την προώθηση διμερών και πολυμερών συμφωνιών που αποσκοπούν στην συνεργασία μεταξύ χωρών που μοιράζονται υδάτινους πόρους. Αποτελεί το μοναδικό διεθνές νομικό εργαλείο που κωδικοποιεί τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των χωρών και επιδιώκει το διακρατικό διάλογο και την αλληλοενημέρωση.

Σύνταξη ενότητας για το νερό: Γιώργος Χασιώτης και Ιόλη Χριστοπούλου

9. ΑΠΟΒΛΗΤΑ

9.1. Στερεά απόβλητα

Κατά την περίοδο της παρούσας έκθεσης πραγματοποιήθηκε δημοσίευση νομοθετικών κειμένων για τη σύσταση, οργάνωση και κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων διαχείρισης στερεών αποβλήτων (ΦοΔΣΑ). Με το π.δ.4/2014 (ΦΕΚ 9 Α' / 10.1.2014) προβλέπεται η δημιουργία Γενικής Γραμματείας Συντονισμού Διαχείρισης Αποβλήτων για την επίβλεψη της εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής στον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων. Σε τοπικό επίπεδο, το π.δ. προβλέπει την ίδρυση του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Περιφερειακού Συνδέσμου Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦοΔΣΑ) Κεντρικής Μακεδονίας και εξειδικεύει τις αρμοδιότητες της

Περιφερειακής Διεύθυνσης Διάθεσης Στερεών Αποβλήτων σχετικά με τη σύννομη και ασφαλή τελική διάθεση των αποβλήτων καθώς και των υπολειμμάτων από την επεξεργασία τους³⁵⁴.

Παράνομη διάθεση στερεών αποβλήτων: Στο μέτωπο της καταπολέμησης της ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων και της αποκατάστασης των ΧΑΔΑ, σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΚΑ του Φεβρουαρίου 2014³⁵⁵ από τους 69 ενεργούς Χώρους Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ), οι 27, δηλαδή το 39% του αριθμού των ενεργών ΧΑΔΑ, βρίσκονται σε νησιά 5 περιφερειών της χώρας (Νότιο Αιγαίο, Βόρειο Αιγαίο, Αττική, Ιόνια Νησιά, Κρήτη), εξυπηρετώντας συνολικά περίπου 60.000 κατοίκους δηλαδή μόλις το 0,56% του πληθυσμού της χώρας. Επίσης από τις αρχές του 2013 έχουν αποκατασταθεί 94 ΧΑΔΑ και απομένουν προς αποκατάσταση 202, εκ των οποίων εκτελούνται ή έχουν δημοπρατηθεί έργα αποκατάστασης για ακόμα 89. Εκτιμάται ότι το σύνολο των ΧΑΔΑ θα έχει αποκατασταθεί μέχρι το τέλος του 2015. Ως προς την Περιφέρεια Αττικής έχουν υπογραφεί συμβάσεις που αφορούν τη δεύτερη φάση αποκατάστασης ανενεργών ΧΑΔΑ σε Βαρνάβα, Κάλαμο, Γραμματικό και Αυλώνα, την αποκατάσταση ανενεργών ΧΑΔΑ στα Μέθανα και το Αγκίστρι, καθώς και την αποκατάσταση του ΧΑΔΑ Σπετσών³⁵⁶. Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας – Στερεάς και Ηπείρου εντάσσεται η διακήρυξη δημοπράτησης για το δεύτερο υποέργο του ΧΑΔΑ Δουρούτης από την ΔΕΥΑΙ³⁵⁷. Τέλος, η Περιφέρεια Πελοποννήσου έχει εξαγγείλει την εκτέλεση έργων για την αποκατάσταση των 82 παλαιών ανεξέλεγκτων χωματερών (ΧΑΔΑ)³⁵⁸.

Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες παύσης λειτουργίας και αποκατάστασης ΧΑΔΑ, στις 2 Ιουλίου 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε νέα προσφυγή³⁵⁹ εναντίον της Ελλάδας θεωρώντας ότι η Ελλάδα δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα για την εκτέλεση της προγενέστερης απόφασης 6^{ης} Οκτωβρίου 2005 του ΔΕΚ (νυν ΔΕΕ) στην υπόθεση C-502/03. Σύμφωνα με την C-502/03, η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσει την τήρηση των άρθρων 4, 8 και 9 της οδηγίας 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω οδηγία. Στη νέα προσφυγή, συγκεκριμένα, προτείνεται να καταβληθεί στην Επιτροπή χρηματική ποινή ύψους 71.193,60 ευρώ ανά μέρα καθυστέρησης στην εκτέλεση της απόφασης που εκδόθηκε στην ανωτέρω υπόθεση, καθώς και το ημερήσιο κατ' αποκοπήν ποσό των 7.786,80 ευρώ ανά ημέρα από την ημέρα έκδοσης της απόφασης στην υπόθεση C-502/03 έως την ημερομηνία που θα εκδοθεί η απόφαση στην παρούσα υπόθεση ή την ημερομηνία εκτέλεσης της απόφασης, εάν επέλθει νωρίτερα.

Επίσης, μετά από εισήγηση της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΠΕ), ο Ειδικός Γραμματέας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας Μ. Κουρουζίδης υπέγραψε έως την 21^η Ιουνίου 2013 επιβολή προστίμων σε 30 μονάδες, συνολικού ύψους 1.142.950 ευρώ για περιβαλλοντικές παραβάσεις που διαπιστώθηκαν κατά τη διάρκεια ελέγχων³⁶⁰. Ανάμεσα στις κατηγορίες παραβάσεων ήταν και αυτές της πλημμελούς διαχείρισης στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων, της ανεξέλεγκτης απόρριψης στερεών αποβλήτων, της απόρριψης πτωμάτων ζώων εντός ΧΑΔΑ, της πλημμελούς ενδονοσοκομειακής διαχείρισης επικίνδυνων ιατρικών αποβλήτων, και της μη συμμετοχής στο Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης. Επιπροσθέτως, μετά από αντίστοιχη εισήγηση της ΕΥΠΕ, ο Ειδικός Γραμματέας Υδάτων Ι. Τριάντης υπέγραψε στις 27.06.2014 επιβολή προστίμων σε 13 μονάδες συνολικού ύψους 403.750 ευρώ³⁶¹.

Οι υποθέσεις περιβαλλοντικών παραβάσεων και παράνομης λειτουργίας χώρων διάθεσης απορριμμάτων που «ξεχωρίζουν» είναι:

- Το πρόστιμο στον Σύνδεσμο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη συνέχιση λειτουργίας και επέκταση του ΧΥΤΑ Ζακύνθου που λειτουργεί παράνομα σε κατάσταση κορεσμού και θεωρητικά τελεί σε καθεστώς αποκατάστασης. Υπενθυμίζεται ότι ο συγκεκριμένος χώρος

³⁵⁴ Υπουργική απόφαση 15629/2014 (Β' 707) «Κατάρτιση του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Περιφερειακού Συνδέσμου Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (Φ.Ο.Δ.Σ.Α.) Κεντρικής Μακεδονίας».

³⁵⁵ Στοιχεία ΥΠΕΚΑ, Φεβρουάριος 2014 <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=438>

³⁵⁶ [<http://www.econews.gr/2013/10/03/erga-attiki-106080/>]

³⁵⁷ Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ιωαννίνων - Έργα <http://www.deyai.gr/erga.aspx>

³⁵⁸ Συνέντευξη του Περιφερειάρχη Πελοποννήσου Π. Τατούλη 07.02.2014 «Η Πολιτική της Περιφέρειας Πελοποννήσου στη Διαχείριση των Απορριμμάτων», <http://goo.gl/bCV14q>

³⁵⁹ Προσφυγή της 2ης Ιουλίου 2013 — Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (Υπόθεση C-378/13) 2013/C 260/58, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:62013CN0378>

³⁶⁰ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Recep8Mffow%3D&tabid=396&language=el-GR>

³⁶¹ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=%2fucidKvg1HQ%3d&tabid=396&language=el-GR>

βρίσκεται και λειτουργεί παράνομα μέσα σε ζώνη προστασίας του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου. Η συγκεκριμένη υπόθεση έχει παραπεμφθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο ΔΕΕ.

- Η επιβολή προστίμου στον Δήμο Αποκορώνου, Ν. Χανίων για την πλημμελή λειτουργία του ΧΑΔΑ στη θέση «Μοδάκια» Καλυβών που περιλάμβανε μεταξύ άλλων και την απόρριψη πτωμάτων ζώων.
- Οι περιπτώσεις των ΧΑΔΑ στη θέση Πολυπόταμος Δήμου Αρχαίας Ολυμπίας, και στη θέση Αλυκές του Δήμου Λευκάδας, για μη τήρηση ελάχιστων μέτρων που διασφαλίζουν τη δημόσια υγεία.
- Το πρόστιμο στον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων για ανεξέλεγκτη απόρριψη και διάθεση στερεών αποβλήτων σε ενεργό ΧΑΔΑ στη θέση «Ξηρόκαμπος», για τη μη ολοκλήρωση της διαδικασίας αποκατάστασης των ανενεργών ΧΑΔΑ του νησιού καθώς και για τη λειτουργία εγκατάστασης σταθμού αποθήκευσης και μεταφόρτωσης (ΣΜΑ) ανακυκλώσιμων στερεών αποβλήτων χωρίς Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών.

Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και τα έργα αποκατάστασης ΧΑΔΑ απασχόλησαν και την εθνική νομολογία κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Αξίζει να επισημανθεί η υπ' αριθμ. 18/2014 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ, η οποία έκρινε ότι η λειτουργία της μονάδας δεματοποίησης με προσωρινή εναπόθεση αστικών απορριμμάτων των Δήμων Πύργου, Αρχαίας Ολυμπίας, Ανδρίτσαινας - Κρεστένων στη θέση «Λίμνες» της Τ.Κ. Αλφειούσας του Δ. Πύργου, Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας καθίσταται, ενόψει των περιστάσεων, ανεκτή, ενόψει και του ότι η λειτουργία της εν λόγω μονάδας δεν αποκλείει, κατ' αρχήν, την πραγματοποίηση της αποκατάστασης του παρακείμενου χώρου του ΧΑΔΑ. Περαιτέρω, η υπ' αριθμ. 270/2014 απόφαση του ΣτΕ έκρινε ότι η δημιουργία του ΧΥΤΑ 1^{ης} Γεωγραφικής Διαχειριστικής Ενότητας Βορειοδυτικού (ΒΔ) Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και οδού πρόσβασης στη συγκεκριμένη θέση είναι σύμφωνη με το καθεστώς προστασίας του υδροτόπου των λιμνών της περιοχής.³⁶²

Μεταφορά απορριμμάτων και κατασκευή νέων μονάδων επεξεργασίας: Κατά την περίοδο αναφοράς συνεχίστηκε και κλιμακώθηκε η ανορθολογική πρακτική της μεταφοράς απορριμμάτων από την Πελοπόννησο στον ΧΥΤΑ Φυλής, κατά παρέκκλιση των ισχυόντων Περιφερειακών Σχεδιασμών Διαχείρισης Αποβλήτων (Π.Ε.Σ.Δ.Α). Ειδικότερα, η μεταφορά 90 τόνων απορριμμάτων ημερησίως από την Τρίπολη και την Ερμιονίδα στη Φυλή που είχε ξεκινήσει από τις 14.3.2013³⁶³ και για χρονικό διάστημα 6 μηνών ή μέχρι την έναρξη λειτουργίας των σχεδιαζόμενων έργων διαχείρισης αποβλήτων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου ή/και του ΧΥΤΑ Ξυλοκάστρου, πήρε παράταση έως τις 31.12.2013³⁶⁴. Παρά την εναλλακτική πρόταση που είχε κατατεθεί από τον Ιούλιο του 2013³⁶⁵ για την προσωρινή διαχείριση των απορριμμάτων στην Πελοπόννησο, τον Απρίλιο του 2014 δόθηκε εκ νέου παράταση στη μεταφορά απορριμμάτων από τους δύο δήμους στη Φυλή και μέχρι της ποσότητας των 6.000 τόνων απορριμμάτων αθροιστικά³⁶⁶. Εκτός όμως από τα απορρίμματα της Τρίπολης και της Ερμιονίδας, στις 20.12.2013 οι υπουργοί ΠΕΚΑ και Εσωτερικών έλαβαν και άλλη παρόμοια απόφαση για τη μεταφορά και τελική διάθεση 2.500 τόνων σωρευμένων απορριμμάτων των δήμων Πύργου και Αρχαίας Ολυμπίας από την Ηλεία της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας στη Φυλή³⁶⁷.

Μετ' εμποδίων προχώρησαν την περίοδο αναφοράς οι διαδικασίες για τις μονάδες επεξεργασίας απορριμμάτων σε όλη την Ελλάδα μέσω συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), συνολικού ύψους 2,2 δισεκατομμυρίων ευρώ. Κοινό χαρακτηριστικό των διαδικασιών σε όλες τις περιφέρειες

³⁶² Η δημιουργία του ΧΥΤΑ στη συγκεκριμένη θέση είναι σύμφωνη με το καθεστώς προστασίας του υδροτόπου που θεσπίζεται με την κ.υ.α. 6919/ 5.3.2004, και, όπως κρίθηκε με την απόφαση ΣΕ 769/2005, ο χώρος εγκατάστασης του ΧΥΤΑ ευρίσκεται σε ικανή απόσταση από την προστατευόμενη από τη συνθήκη Ραμσάρ λίμνη Κορώνειας (15,3 χιλιόμετρα, βλ. ΜΠΕ, τεύχος 2, σελ. 19) και γενικότερα από τις λίμνες της ευρύτερης περιοχής, στα πλαίσια δε της ΜΠΕ είχε ήδη εξετασθεί επισταμένως η γειτνίαση αυτή εν όψει και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των λιμνών Κορώνειας και Βόλβης (βλ. ΜΠΕ, τεύχος 2, σελ. 17 επ.) και αποκλείστηκε το ενδεχόμενο δυσμενών επιδράσεων από το συγκεκριμένο έργο.

³⁶³ ΑΔΑ: ΒΕΑΗ0-ΜΦΟ: «Διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) του Δήμου Ερμιονίδας Π.Ε. Αργολίδας και Δήμου Τρίπολης Π.Ε. Αρκαδίας Περιφέρειας Πελοποννήσου»,

<https://diavgeia.gov.gr/luminari/api/decisions/%CE%92%CE%95%CE%91%CE%970-%CE%9C%CE%A6%CE%9F/document>

³⁶⁴ ΑΔΑ ΒΛΓ70-6ΦΧ: «Τροποποίηση κοινής υπουργικής απόφασης με α.π. 17206/1873/2013 (ΦΕΚ Β' 597/14-3-2013) για διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) του Δήμου Ερμιονίδας Π.Ε. Αργολίδας και Δήμου Τρίπολης Π.Ε. Αρκαδίας Περιφέρειας Πελοποννήσου.», <https://diavgeia.gov.gr/luminari/api/decisions/%CE%92%CE%9B%CE%9370-6%CE%A6%CE%A7/document>

³⁶⁵ «Η Αττική να μη γίνει χωματερή όλης της Ελλάδας – Πρόταση των οικολογικών Οργανώσεων για την προσωρινή διαχείριση των απορριμμάτων στην Πελοπόννησο, 10 Ιουλίου 2013»

http://www.ecorec.gr/ecorec/index.php?option=com_content&view=article&id=448:press-release-10-07-2013&catid=12&Itemid=480&lang=en

³⁶⁶ ΦΕΚ Β' 839 04.04.2014 «Διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) του Δήμου Ερμιονίδας Π.Ε. Αργολίδας και Δήμου Τρίπολης Π.Ε. Αρκαδίας Περιφέρειας Πελοποννήσου»

³⁶⁷ ΑΔΑ: Β1630-ΠΙ: «Διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) των δήμων Πύργου και Αρχαίας Ολυμπίας Π.Ε. Ηλείας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%99630-%CE%A1%CE%99%CE%99>

ήταν η έλλειψη διαφάνειας σε ό,τι αφορά τις τεχνικές λύσεις που θα επιλεγούν σε κάθε περίπτωση, καθώς και οι υψηλές εγγυημένες ποσότητες που θα πρέπει να παραδίδουν οι δήμοι και οι περιφέρειες στους αναδόχους που θα επιλεγούν, σε μια περίοδο μάλιστα που η παραγωγή απορριμμάτων ακολουθεί φθίνουσα πορεία, κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η πρώτη περιφέρεια που έφτασε στο στάδιο επιλογής προσωρινού αναδόχου για τη διαχείριση 150.000 τόνων απορριμμάτων ήταν της Πελοποννήσου στις 30.07.2013³⁶⁸, μέσα από μια διαδικασία που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2011. Ακολούθησε η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας στις 18.12.2013 (120.000 τόνοι)³⁶⁹, οι Σέρρες της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στις 28.12.2013 (65.000 τόνοι)³⁷⁰, και η Ηλεία της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας στις 03.01.2014 (100.000 τόνοι)³⁷¹. Επίσης, στις 02.04.2014 υποβλήθηκαν τελικές δεσμευτικές προσφορές από πέντε εταιρικές κοινοπραξίες για τη διαχείριση απορριμμάτων της περιφέρειας Ηπείρου (150.000 τόνοι)³⁷², ενώ η διαδικασία ανάθεσης αναδόχου μέσω ΣΔΙΤ σε άλλες περιφέρειες και δήμους της Ελλάδας (Κέρκυρα, Θεσσαλία, Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία) βρίσκεται σε πιο πρώιμα στάδια.

Οι σχεδιαζόμενες τέσσερις μονάδες διαχείρισης απορριμμάτων της Αττικής, στο Γραμματικό, την Κερατέα, τα Άνω Λιόσια και τη Φυλή έχουν με διαφορά τη μεγαλύτερη δυναμικότητα πανελλαδικά, αγγίζοντας αθροιστικά τους 1.355.000 τόνους ετησίως. Η α' φάση της προεπιλογής εταιριών ολοκληρώθηκε στις 29.04.2013 για το Γραμματικό (έως 127.500 τόνοι)³⁷³, στις 17.06.2013 για την Κερατέα (127.500 τόνοι)³⁷⁴ και τα Άνω Λιόσια (400.000 τόνοι)³⁷⁵ και στις 26.06.2013 για τη Φυλή (700.000 τόνοι).³⁷⁶ Μετά από σειρά προσφυγών διαφόρων εταιριών που συμμετείχαν στην α' φάση, μερικές από τις οποίες κατέληξαν να συζητηθούν και στο ΣτΕ, η μονάδα επεξεργασίας του Γραμματικού εισήλθε στη β' φάση του ανταγωνιστικού διαλόγου στις 24.9.2013³⁷⁷ με στόχο τον προσδιορισμό της επιθυμητής τεχνικής λύσης και της υποβολής των οικονομικών προσφορών.³⁷⁸ Ο ανταγωνιστικός διάλογος για τη μονάδα αυτή ολοκληρώθηκε στις 20.01.2014³⁷⁹ οπότε και ξεκίνησε το επόμενο στάδιο, το οποίο περιλαμβάνει τη διανομή στους διαγωνιζόμενους του σχεδίου σύμβασης σύμπραξης και την επιλογή προσωρινού αναδόχου.

Ειδικά για τον ΧΥΤΑ Γραμματικού στη θέση «Μαύρο Βουνό» που αποτελεί βασικό τμήμα της σχεδιαζόμενης Ολοκληρωμένης Εγκατάστασης Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΟΕΔΑ) της Βορειοανατολικής Αττικής, η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος στις 07.03.2014 εξέδωσε πράξη βεβαίωσης παράβασης περιβαλλοντικών όρων, η οποία διαβιβάστηκε και στην εισαγγελία πρωτοδικών Αθήνας για τη διερεύνηση ευθυνών των κατά νόμο υπευθύνων³⁸⁰. Ένα βήμα πιο πίσω από το Γραμματικό βρίσκεται η μονάδα στην Κερατέα καθώς στις 06.12.2013, ο Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής (ΕΣΔΝΑ) ενέκρινε το σχέδιο προκήρυξης της Β.Ι φάσης του ανταγωνιστικού διαλόγου³⁸¹. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η μονάδα αυτή χωροθετείται πλέον

³⁶⁸ Δελτίο Τύπου Περιφέρεια Πελοποννήσου 30.07.2013. «Η ΤΕΡΝΑ ανάδοχος στο έργο της διαχείρισης απορριμμάτων της Περιφέρειας Πελοποννήσου» <http://goo.gl/M6iNQO>

³⁶⁹ ΔΙΑΔΥΜΑ. (2013, 18 Δεκεμβρίου). Απόφαση ΔΣ Διοικητικού Συμβουλίου ΔΙΑΔΥΜΑ (ΑΔΑ: ΒΛΓ10ΞΦ4-6Ψ3). Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1pi4Jeb>

³⁷⁰ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. (2014, 3 Ιανουαρίου). Ανάδειξη αναδόχου για το έργο ΣΔΙΤ διαχείρισης απορριμμάτων Σερρών. http://www.sdit.mnec.gr/el/press_office/DeltiaTypou/articles/article0299.html

³⁷¹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. (2014, 11 Φεβρουαρίου). Ανάδειξη αναδόχου για το έργο ΣΔΙΤ διαχείρισης απορριμμάτων της Π.Ε. Ηλείας. http://www.sdit.mnec.gr/el/press_office/DeltiaTypou/articles/article0304.html

³⁷² Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας 02.04.2014. «Τελικές δεσμευτικές προσφορές για το έργο ΣΔΙΤ «Εγκατάσταση Επεξεργασίας Αστικών Στερεών Αποβλήτων» της Περιφέρειας Ηπείρου», <http://www.mindev.gov.gr/?p=14718>

³⁷³ ΑΔΑ: ΒΕΝΕΟΡ05-ΣΦ1, Αριθμός Απόφασης: 211/2013, 29.04.2013, ΕΣΔΝΑ. Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1wdhaNa>

³⁷⁴ ΑΔΑ: ΒΕΖΣΟΡ05-Ν0Θ, Αριθμός Απόφασης: 319/2013, ΕΣΔΝΑ, 17.06.2013. Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1tkTSRR>

³⁷⁵ ΑΔΑ: ΒΕΖΖΟΡ05-ΝΜΑ, Αριθμός Απόφασης: 320/2013, ΕΣΔΝΑ, 17.06.2013. Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1kXYeNI>

³⁷⁶ ΑΔΑ: ΒΕΖΖΟΡ05-1ΘΨ, Αριθμός Απόφασης: 334/2013, ΕΣΔΝΑ, 26.06.2013. Στη Διαύγεια: <http://bit.ly/1tkU6IS>

³⁷⁷ Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής. (2013, 24 Σεπτεμβρίου). Ξεκινά ο Ανταγωνιστικός Διάλογος για τη Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων του Γραμματικού -Αίτημα συνάντησης ενημέρωσης του Πρωθυπουργού για τα θέματα διαχείρισης των απορριμμάτων [δελτίο τύπου]. <http://edsna.gr/index.php/info/press-romm-2/292-antagonistikos>

³⁷⁸ Προκήρυξη Ανταγωνιστικού Διαλόγου Β' φάση - Στάδιο Ι : Πρόσκληση Συμμετοχής σε Διάλογο για το έργο: Μελέτη, χρηματοδότηση, κατασκευή, συντήρηση, τεχνική διαχείριση και λειτουργία της μονάδας επεξεργασίας αστικών απορριμμάτων στην ολοκληρωμένη εγκατάσταση διαχείρισης απορριμμάτων Βορειοανατολικής Αττικής με ΣΔΙΤ. <http://goo.gl/TA4JzI>

³⁷⁹ Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής. (2014, 20 Ιανουαρίου). Ολοκληρώθηκε ο Ανταγωνιστικός Διάλογος για τη Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων του Γραμματικού [Δελτίο Τύπου]. <http://edsna.gr/index.php/info/press-romm-2/371-grammatiko-dialogos>

³⁸⁰ Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (2013, 7 Μαρτίου). Πράξη Βεβαίωσης Παράβασης που αφορά στην Περιφέρεια Αττικής και στην Κ/Ε ΛΑΜΔΑ ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΕ - ΗΛΕΚΤΩΡ ΑΕ - ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΑΤΕΕ, Κύριο και Ανάδοχο Κατασκευής Αντίστοιχα, του έργου: «Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Αποβλήτων (Ο.Ε.Δ.Α) Βορειοανατολικής Αττικής στη θέση "Μαύρο Βουνό" Γραμματικού. Αριθ. Πρωτ. Οικ. 634

³⁸¹ Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής. (2013, 6 Δεκεμβρίου). Απόφαση 592/2013. ΑΔΑ: ΒΛΓΒΟΡ05-Λ78. <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%9B%CE%93%CE%92%CE%9F%CE%A105-%CE%9B78>

στη θέση «Φοβόλες» Κερατέας και όχι στη θέση «Οβριόκαστρο», επιλογή που αποτέλεσε και το επίκεντρο των κινητοποιήσεων του 2011. Επίσης, η συνολική ετήσια δυναμικότητα της μονάδας θα είναι 80.000 τόνοι και όχι 127.500 τόνοι όπως ήταν ο αρχικός σχεδιασμός³⁸².

Ιδιαίτερη σημασία για την εξέλιξη όλων των έργων διαχείρισης απορριμμάτων έχει η επιστολή που απέστειλε η Γενική Γραμματέας του ΥΠΕΚΑ στις 01.04.2014 σε όλες τις Περιφέρειες και τους Φορείς Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦοΔΣΑ) για εσπευσμένη αναθεώρηση όλων των Περιφερειακών Σχεδιασμών με στόχο την προσαρμογή τους στις διατάξεις της οδηγίας 2008/98/ΕΚ, εν όψει της προγραμματικής περιόδου 2014-2020³⁸³. Έμφαση πρέπει να δοθεί στα μέτρα επίτευξης των στόχων επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης ως το 2020 καθώς και στην προώθηση της ξεχωριστής συλλογής βιοαποβλήτων, ώστε να διευκολύνεται η επεξεργασία και ανακύκλωσή τους.

Τέλος, στα θετικά της περιόδου αναφοράς καταγράφεται η απόφαση του ΕΔΣΝΑ για δωρεάν διάθεση των πράσινων αποβλήτων όλων των δήμων της περιφέρειας Αττικής (απόβλητα κήπων και πάρκων) στο Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης και Κομποστοποίησης (ΕΜΑΚ) στα Άνω Λιόσια, αντί της χρέωσης των 45 ευρώ ανά τόνο που επιβάλλεται στα σύμμεικτα δημοτικά απορρίμματα³⁸⁴.

9.2. Επικίνδυνα απόβλητα

Το φθινόπωρο του 2013, εντοπίστηκαν μολυσματικά απόβλητα εντός οικιακών αποβλήτων στο ΧΥΤΑ Φυλής³⁸⁵, λόγω προβλημάτων κατά τον διαχωρισμό, συλλογή και αποκομιδή των αποβλήτων υγειονομικών μονάδων σε ορισμένα νοσοκομεία της 1^{ης} και 2^{ης} υγειονομικής περιφέρειας (Υ.ΠΕ.).

Σύμφωνα με τον ΕΔΣΝΑ, από τα τέλη Δεκεμβρίου 2013 τέθηκε σε εφαρμογή σχέδιο εκτάκτου ανάγκης διάρκειας 30 ημερών για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων υγειονομικών μονάδων³⁸⁶, ενώ το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης εξέδωσε την υπ' αριθ. 119061/23.12.2013 εγκύκλιο³⁸⁷. Η συγκεκριμένη εγκύκλιος θέλει να επιστήσει την προσοχή στους διοικητές των υγειονομικών μονάδων στην εξασφάλιση όλων των απαιτούμενων, σύμφωνα με τη νομοθεσία, αδειών, εγκρίσεων, πιστοποιητικών και συμβάσεων, στην εφαρμογή των προβλεπόμενων εσωτερικών ελεγκτικών διαδικασιών, στην εκπαίδευση του προσωπικού που έρχεται σε επαφή με επικίνδυνα απόβλητα υγειονομικών μονάδων (ΕΑΥΜ) καθώς και στην ενημέρωση των λοιπών εργαζομένων, ασθενών και επισκεπτών, ενώ επιβάλει την συνοδεία των αστικών στερεών αποβλήτων των υγειονομικών μονάδων της 1^{ης} και 2^{ης} Υ.ΠΕ. στο ΧΥΤΑ και του επιτόπου διαχωρισμού των τυχόν επικινδύνων αποβλήτων. Το υπουργείο επανήλθε με νέα διευκρινιστική εγκύκλιο τον Ιανουάριο του 2014³⁸⁸ η οποία παρέτεινε για ένα ακόμη μήνα, την υποχρέωση συνοδείας των αποβλήτων.

Σύμφωνα με ανακοίνωση του ΕΔΣΝΑ³⁸⁹ στις 04.03.2014, με βάση τα απολογιστικά στοιχεία του Φεβρουαρίου, κατά τη διάρκεια του σχεδίου απορρίφθηκαν στον ΧΥΤΑ Φυλής 1.815 τόνοι αποβλήτων, εκ των οποίων 175 τόνοι (ποσοστό 9,6%) οδηγήθηκαν στην ειδική Μονάδα Αποτέφρωσης του ΕΔΣΝΑ για την ορθή περιβαλλοντικά διαχείρισή τους, ενώ η συμμόρφωση των υγειονομικών μονάδων άγγιξε ποσοστά της τάξης του 95%. Λίγες μέρες αργότερα όμως (17.03.2014) οι ελεγκτές του ΕΔΣΝΑ εντόπισαν ποσότητες επικίνδυνων ιατρικών αποβλήτων, που προέρχονταν από ιδιωτική υγειονομική μονάδα της Αττικής, αναμειγμένες με απόβλητα αστικού τύπου³⁹⁰.

³⁸² Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής. (2013, 9 Δεκεμβρίου). Ξεκινά ο Ανταγωνιστικός Διάλογος για τη Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων στην Κερατέα [Δελτίο τύπου]. <http://edsna.gr/index.php/info/press-romm-2/343-keratea>

³⁸³ Επιστολή Γενικής Γραμματέα ΥΠΕΚΑ Ν. Γιαννακοπούλου, 01.04.2014, Αριθ. Πρωτ. 1332 «Επικαιροποίηση Περιφερειακών Σχεδιασμών Διαχείρισης Αποβλήτων (Π.Ε.Σ.Δ.Α) ενόψει Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020»

³⁸⁴ Δελτίο Τύπου ΕΔΣΝΑ, 4.12.2013 «Μηδενική χρέωση - κίνητρο από τον ΕΔΣΝΑ στους Δήμους της Αττικής για χωριστή συλλογή των πράσινων αποβλήτων» <http://edsna.gr/index.php/info/press-romm-2/341-prasina-apovlita>

³⁸⁵ Το Βήμα 12.12.2013, «Ακόμα και ραδιενεργά νοσοκομειακά απόβλητα ρίχνουν στον ΧΥΤΑ Φυλής», <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=548013>

³⁸⁶ Econews.gr 31.12.2013, <http://www.econews.gr/2013/12/31/edsna-iatrika-apovlita-109946/>

³⁸⁷ Εγκύκλιος, Αρ. Πρωτ: ΔΥΓ2/Γ.Π.οικ.119061, «Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων Υγειονομικών Μονάδων (ΕΑΥΜ)», (23.12.2013), ΑΔΑ: ΒΛΓΦΘ-ΙΟΔ, <http://et.diavgeia.gov.gr/f/all/ada/%CE%92%CE%9B%CE%93%CE%A6%CE%98-%CE%990%CE%94>

³⁸⁸ Εγκύκλιος, Αρ. Πρωτ: ΔΥΓ2/Γ.Π.οικ. 6972, «Διευκρινίσεις για την Ορθή Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων Υγειονομικών Μονάδων (ΕΑΥΜ)», (23.01.2014), ΑΔΑ: ΒΙΨΡΘ-ΠΦΒ,

<http://et.diavgeia.gov.gr/f/all/ada/%CE%92%CE%99%CE%A8%CE%A1%CE%98-%CE%A0%CE%A6%CE%92>

³⁸⁹ ΕΔΣΝΑ, 04.03.2014, <http://www.edsna.gr/index.php/info/press-romm-2/385-oloklirithike-to-sxedio-ektaktou-anagkis-gia-ta-iatrika-apovlita-sto-95-i-symmorfosi-ton-ygeionomikon-monadon-me-tis-diatakseis-tis-nomothesias>

³⁹⁰ Newsbeast, 17.03.2014 «Επικίνδυνα ιατρικά απόβλητα εντοπίστηκαν από τους ελεγκτές του ΕΔΣΝΑ», <http://www.newsbeast.gr/greece/arthro/655577/epikinduna-iatrika-apovlita-edopistikan-apo-tous-elegtes-tou-edsna/>

Επίσης, στις 12.08.2013 εκδόθηκε προεδρικό διάταγμα (122/2013) με στόχο την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην οδηγία 2011/70/Ευρατόμ περί θεσπίσεως κοινοτικού πλαισίου για την υπεύθυνη και ασφαλή διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων³⁹¹.

9.3. Απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού

Την εξεταζόμενη χρονική περίοδο δημοσιεύθηκαν δυο σημαντικά νομοθετήματα που αφορούν στα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ).

Το από 17.06.2013 Προεδρικό διάταγμα 114/2013,³⁹² σε συμμόρφωση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή νομοθεσία,³⁹³ περιορίζει τη χρήση επικίνδυνων ουσιών στον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό (ΗΗΕ). Το π.δ. 114/2013, θέτει τα όρια για τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό και τέλος τροποποιεί το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 2011/65/ΕΕ, έτσι ώστε να περιλαμβάνονται οι εξαιρέσεις για τις εφαρμογές που περιέχουν κάδμιο και μόλυβδο, με σκοπό την προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο. Ακόμη, με το 114/2013 π.δ. καταργείται το π.δ. 117/2004³⁹⁴ κατά το μέρος που περιέχει συμμόρφωση προς την οδηγία 2002/95 σχετικά με τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε ήδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, τροποποιείται ο τίτλος του καθώς και το άρθρο 1.³⁹⁵

Επίσης, τον Μάιο του 2014 εκδόθηκε κ.υ.α, η οποία θεσπίζει κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για την εναλλακτική διαχείριση των ΑΗΗΕ, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2012/19/ΕΚ «σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ)», του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4^{ης} Ιουλίου 2012 και άλλες διατάξεις. Συγκεκριμένα η υπ' αριθμ. 23615/2013 κ.υ.α³⁹⁶ στοχεύει στην κατά προτεραιότητα πρόληψη ή μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της παραγωγής και διαχείρισης των ΑΗΗΕ, στον περιορισμό των συνολικών επιπτώσεων της χρήσης των πόρων και στη βελτίωση της αποδοτικότητάς της με την ανάκτηση χρήσιμων δευτερογενών πρώτων υλών, στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων όλων των φορέων που εμπλέκονται στον κύκλο ζωής του ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΗΗΕ) όπως παραγωγών, διακινητών, χρηστών και όσων διενεργούν εργασίες συλλογής/διαλογής, μεταφοράς, προετοιμασίας για επαναχρησιμοποίηση, επεξεργασίας και ανάκτησης ΑΗΗΕ και στην εφαρμογή της αρχής της διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού ΗΗΕ. Στις 28.03.2014 είχε προηγηθεί σχετική προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς την Ελλάδα³⁹⁷.

9.4. Υγρά απόβλητα

Η Ελλάδα παραπέμπεται για δεύτερη φορά στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για το ζήτημα των αστικών λυμάτων. Έξι χρόνια πέρασαν από την προηγούμενη καταδίκη της χώρας το 2007, για παράβαση της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ³⁹⁸ και συγκεκριμένα για ανεπαρκή διαχείριση των αστικών λυμάτων σε 23 οικισμούς με πληθυσμό άνω των 15.000 κατοίκων. Τον Νοέμβριο του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

³⁹¹ Προεδρικό διάταγμα 122/2013 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2011/70/Ευρατόμ του Συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 2011 περί θεσπίσεως κοινοτικού πλαισίου για την υπεύθυνη και ασφαλή διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων (ΕΕ L199/02.08.2011).» ΦΕΚ Α' 177, 12.08.2013

³⁹² Προεδρικό διάταγμα 114/2013, «Για τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2011/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου» (Α'147).

³⁹³ Οδηγία 2011/65/ΕΕ «Για τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό», Οδηγία 2012/50/ΕΕ «Για την τροποποίηση του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας 2011/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά εξαίρεση για εφαρμογές που περιέχουν μόλυβδο, με σκοπό την προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο», Οδηγία 2012/51/ΕΕ «Για την τροποποίηση του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας 2011/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά εξαίρεση για εφαρμογές που περιέχουν κάδμιο, με σκοπό την προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο»,

³⁹⁴ Προεδρικό διάταγμα 117/2014 «Μέτρα, όροι και πρόγραμμα για την εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις των Οδηγιών 2002/95 «σχετικά με τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε είδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού» και 2002/96 «σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού»» (ΦΕΚ Α'82).

³⁹⁵ Άρθρο 19 παρ.1 του π.δ. 117/2013: «Ο τίτλος του π.δ. 117/2004 αντικαθίσταται με το άρθρο 19 του π.δ. 114/2013 (ΦΕΚ 147/Α/17.6.2013) ως εξής: Μέτρα, όροι και πρόγραμμα για την εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2002/96/ΕΚ σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003.»

³⁹⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 23615/ 651/Ε.1.03/2014 «Καθορισμός κανόνων, όρων και προϋποθέσεων για την εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2012/19/ΕΚ «σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ)», του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012 και άλλες διατάξεις» (Β'1184).

³⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αποφάσεις 28.03.2014, http://ec.europa.eu/eu_law/eulaw/decisions/dec_20140328_1.htm#el

³⁹⁸ Οδηγία 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 1991 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 135/40/30.5.1991), η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΥΑ 5673/400 ΦΕΚ Β 192 1997 «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία αστικών λυμάτων».

εισηγήθηκε την επιβολή χρηματικής ποινής ύψους € 11.514.081 και ημερήσιου προστίμου εξαιτίας της παράτασης των προβλημάτων διαχείρισης αστικών λυμάτων σε 6 από τους αρχικούς 23 οικισμούς³⁹⁹. Πρόκειται για τους οικισμούς Δευκίμης Κέρκυρας, Μαρκόπουλου, Κορωπίου, Νέας Μάκρης, Αρτέμιδας και Ραφήνας. Στους δύο τελευταίους παρατηρείται και το μεγαλύτερο πρόβλημα, λόγω έλλειψης συναίνεσης των τοπικών αρχών⁴⁰⁰. Επίσης τον ίδιο μήνα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητική επιστολή στην Ελλάδα σχετικά με δυσλειτουργίες του βιολογικού καθαρισμού στο Κρανίδι, ενώ τον Φεβρουάριο του 2014 απέστειλε συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη για τη διαχείριση υγρών αποβλήτων σε μικρούς οικισμούς και προειδοποιητική επιστολή σχετικά με παραβίαση των άρθρων 7, 10 και 15 της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ στην Πρέσπα. Πέρα της ανωτέρω παραπομπής μια ακόμα προβληματική κατάσταση απεικονίζεται στην Εθνική Βάση Δεδομένων της Επεξεργασίας Λυμάτων που τηρείται στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ⁴⁰¹ και ενημερώνεται απευθείας από τους αντίστοιχους φορείς διαχείρισης, όπου επί συνόλου 210 εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού σε όλη την Ελλάδα, 10 αδρανούν, ενώ για 12 δεν υπάρχουν αναρτημένα στοιχεία. Επιτακτική κρίνεται αφενός η συνεργασία υπουργείου, τοπικής αυτοδιοίκησης και φορέων διαχείρισης σε πνεύμα συνευθύνης και συναντίληψης και αφετέρου η ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και παροχή κινήτρων στις τοπικές κοινωνίες, ώστε να προαχθεί η περιβαλλοντική προστασία.

Θετική βέβαια για την Ελλάδα ήταν η έβδομη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή της οδηγίας για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων (91/271/ΕΟΚ)⁴⁰², που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2013 αλλά αφορά την πρόοδο που σημειώθηκε κατά την περίοδο 2009-2010. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες που έχουν σημειώσει τη μεγαλύτερη πρόοδο από την τελευταία διαδικασία υποβολής εκθέσεων μεταξύ των κρατών μελών για τα οποία εκκρεμούν διαδικασίες επί παραβάσει, ιδίως όσον αφορά τις υποχρεώσεις επεξεργασίας, ενώ η Αθήνα συμπεριλαμβάνεται στις 11 από τις 27 πρωτεύουσες των κρατών μελών της ΕΕ, οι οποίες μπορούν να ισχυριστούν την επίτευξη «πλήρους συμμόρφωσης» το 2010, στα ζητήματα της συλλογής, δευτεροβάθμιας επεξεργασίας και αυστηρής επεξεργασίας.

Συντάκτες κεφαλαίου για τα απόβλητα: Νίκος Μάντζαρης, Ευτέρπη Τζινευράκη, Άρτεμη Παπαδοπούλου και Ελίνα Σπυροπούλου.

10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Κατά την περίοδο αναφοράς, τα πλήγματα στο φυσικό περιβάλλον παρέμειναν σταθερά και ισχυρά. Η φύση εξακολουθεί να καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην ιεράρχηση των πολιτικών προτεραιοτήτων και ιδιαίτερα εκείνων που προωθούνται για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Όπως αναλύεται και σε άλλες ενότητες της φετινής έκθεσης, ρυθμίσεις για την προστασία και τη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος αντιμετωπίζονται το σύνολο της Κυβέρνησης σαν εμπόδια στην ανάπτυξη της χώρας. Η Κυβέρνηση υιοθετεί αυτή την αντιμετώπιση, διευκολύνοντας προκλητικά την υποβάθμιση του περιβαλλοντικού δικαίου και δίνοντας προτεραιότητα στη νομιμοποίηση παράνομων χρήσεων γης και κατασκευών. Αξιοσημείωτη εξέλιξη ήταν οι έντονες αντιδράσεις φορέων, περιβαλλοντικών οργανώσεων αλλά και ενεργών πολιτών που λειτουργούν ως ανάχωμα σε κάποιες από τις πολλές νομοθετικές πρωτοβουλίες του θεσμικού πλαισίου προστασίας της φύσης, με πιο προβεβλημένες τις περιπτώσεις των σχεδίων νόμου για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις και για τον αιγιαλό και τις παραλίες.

Η οπισθοχώρηση της νομοθεσίας αφορά συχνά μικρές, εστιασμένες τροποποιήσεις, που στην ουσία όμως επιτρέπουν παρεκκλίσεις και εξαιρέσεις και τελικά καθιστούν διάτρητο το προστατευτικό καθεστώς. Στην κατηγορία αυτή ανήκει η εισαγωγή παρεκκλίσεων που επιτρέπουν δραστηριότητες είτε είχαν λάβει άδεια είτε όχι σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως ζώνες οικιστικού ελέγχου (ΖΟΕ) ή

³⁹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 20 Νοεμβρίου). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παραπέμπει εκ νέου την Ελλάδα στο Δικαστήριο για τα λύματα. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1102_el.htm

⁴⁰⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013, 5 Ιουλίου). «Σύσκεψη για τη διαχείριση αστικών λυμάτων οικισμών Αρτέμιδας και Ραφήνας» [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif\[524\]=2487&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif[524]=2487&language=el-GR). Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν παρέστη εκπρόσωπος του Δήμου Ραφήνας – Πικερμίου με αποτέλεσμα η σύσκεψη ως προς αυτόν να μην πραγματοποιηθεί. <http://ypeka.plexscape.com/Services/Pages/Browse.aspx>.

⁴⁰² Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, έβδομη έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων (91/271/ΕΟΚ) SWD(2013) 298 final, Βρυξέλες 07-08-2013 COM (2013) 574 final.

εντάσσονται σε κάποιο σχέδιο χρήσης γης (άρθρο 16, ν. 4164/2013 ΦΕΚ 156 Α'). Σε άλλες περιπτώσεις, η οπισθοχώρηση αφορά φωτογραφικές ρυθμίσεις σε άσχετους με το θέμα νόμους, όπως αυτή που επιτρέπει «για λόγους δημοσίου συμφέροντος και προστασίας της δημόσιας υγείας, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη, [τ]η λειτουργία δημοτικών νεκροταφείων σε χώρους που ήδη χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτόν εντός προστατευόμενων από ειδικές διατάξεις περιοχών» (άρθρο 11, ν. 4237/2014 «Ρύθμιση θεμάτων της ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και άλλες διατάξεις», βλ. και ενότητα 5.1). Αντίστοιχη περίπτωση και το άρθρο 23 παρ. 21 του ν. 4178/2013 (ΦΕΚ 174 Α') με το οποίο εντάσσονται κατά παρέκκλιση για δύο έτη στην υπαγωγή – νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευές σε παραμεθόριες περιοχές των περιφερειακών ενοτήτων Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου, ακόμα κι αν βρίσκονται σε προστατευόμενες περιοχές. Η περίπτωση περιλαμβάνει ειδικά την επί χρόνια γνωστή και ιδιαίτερα προβληματική κατάσταση με τις αυθαίρετες καλύβες – κτίσματα στο Εθνικό Πάρκο Δέλτα του Έβρου. Με την οριζόντια αυτή διάταξη παρακάμπτεται το ειδικό καθεστώς προστασίας του πάρκου, μέρος του οποίου αποτελεί και Υγρότοπο Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ. Παρά τον οριζόντιο χαρακτήρα της διάταξης, ζητείται επιπλέον και η γνωμοδότηση του φορέα διαχείρισης της περιοχής, ο οποίος έχει την αρμοδιότητα διατήρησης και διαχείρισης της περιοχής. Ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου βρέθηκε αντιμέτωπος με περισσότερα από 110 αιτήματα, τα οποία κλήθηκε να αντιμετωπίσει χωρίς σαφή κατεύθυνση και καθοδήγηση από το ΥΠΕΚΑ, το οποίο έχει τη συνολική αρμοδιότητα και εποπτεία των προστατευόμενων περιοχών της χώρας.

Στον αντίποδα και την ίδια στιγμή που από διαφορετικά υπουργεία προωθούνται παρεκκλίσεις στις εξαιρέσεις τακτοποίησης αυθαιρέτων, το ΥΠΕΚΑ διευκρινίζει στον ίδιο νόμο ότι η Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) έχει αρμοδιότητα «σε όλα τα δάση, τις δασικές, αναδασωτές και δημόσιες χορτολιβαδικές εκτάσεις, καθώς επίσης και σε άλλα ευαίσθητα οικοσυστήματα, στον αιγιαλό-παραλία, σε ποτάμια, λίμνες και ρέματα, σε αρχαιολογικούς χώρους και εν γένει σε προστατευόμενες περιοχές της χώρας, σε συνεργασία με το αρμόδιο Τμήμα Γ της ΕΥΕΠ...» (άρθρο 38(3) ν. 4178/2013). Για τη ροή των εργασιών και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων κατεδαφίσεων προβλέπεται μαθηματικός τύπος (άρθρο 38(8)), ο οποίος όμως μέχρι τον Ιούνιο 2014 δεν έχει εκδοθεί σε σχετική εξουσιοδοτική απόφαση.

Πιο ανησυχητικές είναι οι εξελίξεις που αφορούν τη συνολική ίσως υποβάθμιση του φυσικού κεφαλαίου της χώρας, καθώς εκτάσεις που στο σύνολο τους ή τμήμα τους διέπεται από ειδικές προστατευτικές διατάξεις έχουν μεταβιβαστεί και περιέχονται στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ).⁴⁰³ Συχνά στο υλικό προώθησης των ακινήτων για αξιοποίηση δεν αναφέρεται το καθεστώς προστασίας και οι ειδικές διατάξεις που τα διέπουν. Αντίθετα, σύμφωνα με σκοπούς του ΤΑΙΠΕΔ διαφαίνεται ότι διοικητικά και τεχνικά εμπόδια και περιορισμοί μπορούν να αρθούν, δίνοντας την εντύπωση ότι υπάρχει η δυνατότητα αλλαγής του προστατευτικού καθεστώτος της περιοχής, παρά το γεγονός ότι το ΤΑΙΠΕΔ ισχυρίζεται ότι λαμβάνει το καθεστώς υπόψη του⁴⁰⁴. Η συνεχιζόμενη ωστόσο παρουσίαση ακινήτων ως περιοχές που μπορούν να αξιοποιηθούν μέσα από οικονομικά αποδοτικές επενδύσεις, αποδυναμώνουν τους όποιους ισχυρισμούς προστασίας.

⁴⁰³ Σε επιστολή που απέστειλε το WWF Ελλάς στη διοίκηση του ΤΑΙΠΕΔ εντοπίζει κάποιες τέτοιες περιπτώσεις και αναφέρει συγκεκριμένα «1. Με το άρθρο 17 της απόφασης 234 (ΦΕΚ Β' 1020/25.4.2013), μεταβιβάζονται και περιέρχονται στο ΤΑΙΠΕΔ τα ακίνητα με αύξοντες αριθμούς 56, 95-100, 105, 106, 111 και 112 (ΑΒΚ 121, 127, 124, 17, 30, 160, 129, 143, 73, 72 και 166), που περιλαμβάνουν νησιωτικούς υγρότοπους που έχουν καταγραφεί από το WWF Ελλάς. Πολλοί από αυτούς διέπονται επιπλέον από ειδικά καθεστώτα προστασίας, όπως η περιοχή Αγερασί - Λίμνη Αλυκής Νάξου (με α/α 95, ΑΒΚ 127) που έχει χαρακτηριστεί ως Καταφύγιο Άγριας Ζωής, η περιοχή Πλάκας – Χειβαδολίμνη Μήλου (με α/α 106, ΑΒΚ 73) που έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000 (GR4220020 – Νήσος Μήλος: Προφήτης Ηλίας – Ευρύτερη Περιοχή και GR4220030 – Δυτική Μήλος, Αντίμηλος, Πολύαιγος και Νησιδές) με βάση το σχετικό ευρωπαϊκό δικαίωμα και η περιοχή Όρμος Κοτσίνια «Ρεπανίδι» Λήμνου (με α/α 111, ΑΒΚ 72) που προστατεύεται από το Προεδρικό Διάταγμα της 12/19.6.2012 «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγρότοπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγρότοπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν» (ΦΕΚ Α.Α.Π. 229). 2. Με την ίδια απόφαση, μεταβιβάζονται και περιέρχονται στο ΤΑΙΠΕΔ, επίσης, δύο εκτάσεις (με α/α 32 και 33, ΑΒΚ 30 και 32) οι οποίες εντάσσονται σε ζώνες προστασίας του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου και Στροφυλιάς. 3. Επιπλέον, το ΤΑΙΠΕΔ «προγραμματίζει να εισάγει έναν διεθνή ανοιχτό διαγωνισμό για την εκμετάλλευση του χιονοδρομικού θέρετρου μαζί με μία έκταση γης μεγάλων διαστάσεων στο γειτονικό χωριό και μία περιοχή δίπλα στην παρακείμενη λίμνη» στον Βόρα (<http://www.hradsf.com/gr/real-estate/voras-cluster>, ΑΒΚ 1459, 1476, 4888, κ.α.). Στην παρουσίαση της έκτασης προς αξιοποίηση περιλαμβάνεται «δυναμικό πλάνο εκμετάλλευσης» της περιοχής με πολυτελή ξενοδοχεία 60.000μ², εξοχικές κατοικίες & βίλλες-ξενοδοχεία 70.000 μ², κέντρο συνεδρίων/αποκατάστασης 12.000μ² και 1.000μ² εγκαταστάσεις ελλιμενισμού και οικουρισμού. Σε κανένα σημείο της παρουσίασης δεν λαμβάνεται υπόψη ή έστω αναφέρεται ότι η ευρύτερη περιοχή, λόγω της βιοποικιλότητας που φιλοξενεί, έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000 (GR1240008 – Όρος Βόρας, GR1240001 – Κορυφές Όρους Βόρα, GR1340007 – Λίμνη Πετρών, GR1340004 – Λίμνες Βεγορίτιδα – Πετρών).» WWF Ελλάς (2013, 18 Νοεμβρίου). Εκχώρηση εκτάσεων με ιδιαίτερη οικολογική αξία στο ΤΑΙΠΕΔ προς αξιοποίηση. [Επιστολή, Αρ.Πρωτ. 257/2013].

⁴⁰⁴ Συγκεκριμένα σε επιστολή απάντησης προς το WWF Ελλάς (Αρ. Πρωτ. Εισερχ. 1110 WWF 1/12/2013), αναφέρεται ότι λαμβάνεται «ειδική μέριμνα για την προστασία των ευαίσθητων περιβαλλοντικών και προστατευόμενων, λόγω της οικολογικής τους αξίας δημοσίων ακινήτων» η οποία εξασφαλίζεται από τους προληπτικούς ελέγχους που διενεργεί το ΤΑΙΠΕΔ.

Ανησυχητική είναι και η πρόβλεψη του νόμου για τους οργανωμένους υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων ο οποίος προβλέπει ότι «[σ]τα γήπεδα εκμετάλλευσης των οργανωμένων υποδοχέων επιτρέπεται να περιλαμβάνονται και εκτάσεις που υπάγονται σε ειδικά καθεστώτα προστασίας, όπως ιδίως χώροι αρχαιολογικού ή ιστορικού ενδιαφέροντος, δάση και δασικές εκτάσεις, καθώς και περιοχές υπαγόμενες στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών του ν. 3937/2011 (Α' 60)» (άρθρο 1(4)δ του ν. 4179/6.8.2013, ΦΕΚ 175 Α'). Εφόσον περιλαμβάνονται τέτοιες περιοχές θα πρέπει να αξιολογούνται ειδικώς οι συνέπειες από τη δημιουργία και λειτουργία των οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων στις εν λόγω περιοχές και οι επιπτώσεις στο τοπίο από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις και να τεκμηριώνεται η συμβατότητα του υπό ίδρυση υποδοχέα με τα ειδικά χαρακτηριστικά και τους στόχους διατήρησης, προστασίας και ανάδειξης των εν λόγω περιοχών. Στην περίπτωση που περιλαμβάνονται περιοχές του δικτύου Natura 2000 και εφόσον δεν υπάρχουν ειδικότερες ρυθμίσεις, τότε υποβάλλεται «ως τμήμα της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 10 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)».

Οι λιγοστές θετικές εξελίξεις αφορούν εστιασμένες πρωτοβουλίες που δεν καταφέρουν ωστόσο να ανατρέψουν το συνολικά αρνητικό κλίμα. Σημαντική εξέλιξη θεωρείται και η ανασυγκρότηση της Επιτροπής Φύση 2000, τον Φεβρουάριο 2014, καθώς η θητεία των μελών της είχε λήξει από τον Μάιο 2013.⁴⁰⁵ Ωστόσο δεν έχει εξασφαλιστεί επαρκής στήριξη της λειτουργίας της, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικό στο ρόλο της ως «κεντρικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας» (άρθρο 19, ν. 3937/2011 ΦΕΚ 60 Α').

10.1. Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα

Μια βασική εξέλιξη επίσης ήταν η εκ νέου προώθηση από πλευράς ΥΠΕΚΑ της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα και του Σχεδίου Δράσης της Στρατηγικής (2014-2019). Το ΥΠΕΚΑ λόγω των καθυστερήσεων στην προώθηση της Στρατηγικής, που έχει ορίζοντα 15ετίας, επικαιροποίησε τα κείμενα και τα έθεσε εκ νέου σε δημόσια διαβούλευση. Προβληματισμό προκάλεσε η αρχική διαβούλευση ολίγων ημερών επί του κειμένου της Στρατηγικής, καθώς δεν συνοδευόταν από το Σχέδιο Δράσης, το οποίο τελικά τέθηκε σε χωριστή διαβούλευση λίγες μέρες αργότερα.⁴⁰⁶ Μετά την επεξεργασία των παρατηρήσεων που υποβλήθηκαν, επί της Στρατηγικής γνωμοδότησε και η Επιτροπή Φύση 2000.

Μέχρι τον Ιούνιο 2014, η Στρατηγική δεν είχε εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο, όπως προβλέπεται από το άρθρο 17(3)α του ν. 3937/2011 για τη βιοποικιλότητα.⁴⁰⁷ Επιπλέον, ιδιαίτερη ανησυχία για την εφαρμογή της Στρατηγικής προκαλεί το γεγονός ότι από το Σχέδιο Δράσης απουσιάζουν τα στοιχεία εκείνα που θα επιτρέψουν την άμεση εφαρμογή των δράσεων και ενεργειών που προβλέπει. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει αναφορά σε αρμόδιο φορέα ανά δράση, δεν καθορίζεται ο μηχανισμός συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, ούτε παρουσιάζεται ιεράρχηση των προβλεπόμενων δράσεων ενώ απουσιάζουν το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης καθώς και η εκτίμηση κόστους και οι πηγές χρηματοδότησης της κάθε δράσης. Χωρίς αυτά τα βασικά στοιχεία, το Σχέδιο Δράσης αποτελεί ευχολόγιο και όχι ένα επιχειρησιακό κείμενο που θα μπορέσει να ενεργοποιηθεί αμέσως. Ταυτόχρονα βέβαια οι προοπτικές εφαρμογής της ίδιας της στρατηγικής υποσκάλπτονται από τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες συνολικής υποβάθμισης του περιβαλλοντικού δικαίου.

Αναδιάρθρωση ΥΠΕΚΑ: Με βάση τους νέους οργανισμούς των υπουργείων που ανακοινώθηκαν, στο πλαίσιο της «Εθνικής Στρατηγικής για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014 – 2016» από το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, στο νέο προτεινόμενο

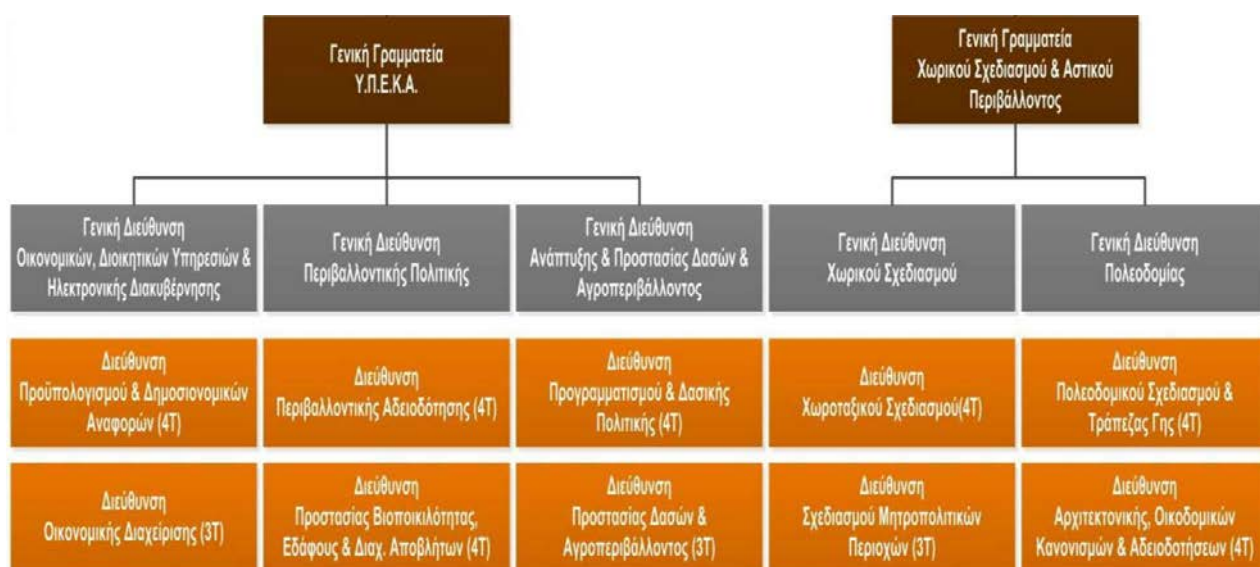
⁴⁰⁵ Υπουργική απόφαση 6825/203/4.2.2014 (ΦΕΚ 104ΥΟΔΔ /2014). «Συγκρότηση Επιτροπής «Φύση 2000» σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 της κοινής υπουργικής απόφασης 33318/3028/1998.»

⁴⁰⁶ Σημειώνεται ότι η Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα τέθηκε σε διαβούλευση στην ειδικά διαμορφωμένη σελίδα του ΥΠΕΚΑ (<http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=232&language=el-GR>) και όχι στον εθνικό διαδικτυακό τόπο διαβουλεύσεων www.opengov.gr για λίγες μέρες (αρχικά 15-20 Ιανουαρίου, και τελικά μέχρι τις 25 Ιανουαρίου). Το Σχέδιο Δράσης της Εθνικής Στρατηγικής αντίθετα τέθηκε σε διαβούλευση στο www.opengov.gr και είχε επίσης διάρκεια λίγων ημερών (3-14 Φεβρουαρίου)

⁴⁰⁷ Σημειώση εκτός περιόδου αναφοράς: με το άρθ. 58 του ν. 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας – Αττικής και άλλες διατάξεις» που ψηφίστηκε στις 30 Ιουλίου 2014, προβλέπει ότι η έγκριση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα γίνεται με κοινή απόφαση «Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, σε συνεργασία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, μετά από γνώμη της Επιτροπής «Φύση 2000»». Η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα υιοθετήθηκε με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ που υπεγράφη στις 26 Αυγούστου 2014.

οργανόγραμμα του ΥΠΕΚΑ γίνεται μία θετική προσπάθεια συστέγασης των αρμόδιων περιβαλλοντικών υπηρεσιών υπό τη Γενική Γραμματεία ΥΠΕΚΑ (Εικ. 1).⁴⁰⁸

Ωστόσο, στη νέα αυτή δομή εντύπωση προκαλεί η διατήρηση της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων και η μη ένταξη της στην εν λόγω Γενική Γραμματεία, παρά το γεγονός ότι η υδατική και η θαλάσσια πολιτική αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της περιβαλλοντικής πολιτικής.⁴⁰⁹ Επίσης, η αποκοπή των πλέον κρίσιμων αρμοδιοτήτων των δασικών χαρτών και του δασολογίου από τη Γενική Δ/νση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος και η ένταξή τους στη Γενική Δ/νση Χωρικού Σχεδιασμού εγείρει σοβαρές απορίες. Η ολοκλήρωση και κύρωση των δασικών χαρτών και η κατάρτιση του Δασολογίου αποτελούν τα κομβικά εργαλεία για την ουσιαστική προστασία και διαχείριση των δασών και δασικών μας εκτάσεων, καθώς και την απλοποίηση των σχετικών αδειοδοτικών διαδικασιών. Οι παραπάνω αρμοδιότητες επιβάλλεται να παραμείνουν στη Δασική Υπηρεσία, καθώς μέσω αυτών καθορίζεται ο δασικός χώρος στον οποίο ισχύει η δασική νομοθεσία και αποκλείεται κάθε αμφισβήτηση ως προς τον χαρακτήρα και την ιδιοκτησία των εκτάσεων της χώρας, ιδιαιτέρως της δημόσιας δασικής γης. Επιπλέον, διαφυλάσσεται η άμεση σύνδεση με το κατ' εξοχήν έργο της Δασικής Υπηρεσίας που είναι η προστασία του δασικού πλούτου της χώρας.

Εικόνα: Οργανωτική δομή Γενικής Γραμματείας ΥΠΕΚΑ και Γενικής Γραμματείας Χωρικού Σχεδιασμού

Στην ίδια διεύθυνση δίνεται αρμοδιότητα και για «Σχέδια Προστατευόμενων Περιοχών», χωρίς να είναι σαφές, αν πρόκειται για σχέδια χαρακτηρισμού προστατευόμενων περιοχών, σχέδια διαχείρισης ή άλλα σχέδια. Σε κάθε περίπτωση, καθώς οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της παγκόσμιας προσπάθειας διατήρησης της βιοποικιλότητας, η λειτουργία αυτή θα έπρεπε να εντάσσεται στη Διεύθυνση Προστασίας της Βιοποικιλότητας. Το αντικείμενο της διεύθυνσης αυτής μπορεί να διαχωριστεί από τη διαχείριση των αποβλήτων, όπως είχε προτείνει το WWF Ελλάς με την πρόταση του για δημιουργία Γενικής Διεύθυνσης Φυσικού Περιβάλλοντος ως κεντρικό κομμάτι ενός συνεκτικού και αποτελεσματικού συστήματος προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.⁴¹⁰

10.2. Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Το καλοκαίρι του 2013, το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών βρισκόταν σε κατάσταση κατάρρευσης. Οι φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών δεν είχαν τη δυνατότητα να επιτελέσουν το έργο τους, ενώ καμία συζήτηση δεν υπήρχε για τις περιοχές που δεν καλύπτονται από

⁴⁰⁸ Ναυτεμπορική. (2014, 2 Απριλίου). «Νέοι Οργανισμοί Υπουργείων». <http://www.naftemporiki.gr/documents/789877/neoi-organismoi-upourgeion>.

⁴⁰⁹ Οι ενδοιασμοί καταγράφονται στην επιστολή που έστειλε το WWF Ελλάς στους αρμόδιους υπουργούς. WWF Ελλάς (2013, 17 Σεπτεμβρίου). Νέο Οργανόγραμμα ΥΠΕΚΑ. [Επιστολή, Αρ.Πρωτ. 207/2013]. Ανακτήθηκε από : <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Organogram-ΥΠΕΚΑ-Sept2013.pdf>.

⁴¹⁰ WWF Ελλάς. (2011). Ενίσχυση της προστασίας της φύσης. Πρόταση του WWF Ελλάς για ένα συνεκτικό, ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>.

φορέα διαχείρισης. Δέκα περιβαλλοντικές οργανώσεις είχαν τότε παρέμβει δημόσια εκθέτοντας την κατάσταση, θέτοντας ταυτόχρονα το ΥΠΕΚΑ προ των ευθυνών του.⁴¹¹ Κατά τους επόμενους μήνες, αντιμετωπίστηκαν κάποια επείγοντα ζητήματα λειτουργίας, οπότε προσωρινά η κατάσταση ομαλοποιήθηκε. Ωστόσο, αρκετά από τα πιο ουσιαστικά προβλήματα παραμένουν. Αντίστοιχα, παρά το γεγονός ότι κινήθηκε η διαδικασία ορισμού προέδρων στους πέντε φορείς διαχείρισης των οποίων οι πρόεδροι έχουν παραιτηθεί, η διαδικασία ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί.

Το σημαντικότερο πρόβλημα κατά την περίοδο αναφοράς ήταν ότι για μεγάλο διάστημα δεν ήταν σαφές ποιο θα ήταν το μέλλον των φορέων διαχείρισης, λόγω της επικείμενης συγχώνευσης ή κατάργησης τους, που είχε ψηφιστεί τον Ιανουάριο 2013 (ν.4109/2013, ΦΕΚ 16 Α'). Υπενθυμίζεται ότι ο νόμος προέβλεπε μεταβατική περίοδο ενός έτους για την ισχύ της απόφασης. Τελικά, λίγο πριν την εκπνοή της μεταβατικής αυτής περιόδου, το ΥΠΕΚΑ προχώρησε σε παράταση της μεταβατικής περιόδου μέχρι το τέλος του 2015 (άρθρο έκτο, ν. 4219/2013, ΦΕΚ 269 Α'). Η παράταση θα επιτρέψει στους φορείς διαχείρισης να ολοκληρώσουν τις προγραμματισμένες δράσεις τους, όπως φαίνεται από το ίδιο το κείμενο της παράτασης που υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητη «για λόγους εξασφάλισης της δυνατότητας υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου του ΕΣΠΑ 2007–2013». Η παράταση αυτή είχε προταθεί από όλους τους φορείς που είχαν αντιταχθεί στην αρχική προώθηση της συγχώνευσης και κατάργησης των φορέων διαχείρισης.

Με την παράταση αυτή δίνεται πλέον επαρκής και κρίσιμος χρόνος για επεξεργασία προτάσεων και την προετοιμασία της διάδοχης δομής του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Το αίτημα για έναν συμμετοχικό και οργανωμένο διάλογο είχε διατυπωθεί από το 2011 από το WWF Ελλάς⁴¹² αλλά και από πολλούς άλλους φορείς τα τελευταία χρόνια. Θεωρείται απαραίτητος ούτως ώστε να υπάρξει επίλυση των χρόνιων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι φορείς διαχείρισης, να καλυφθεί το σημαντικό κενό ουσιαστικής προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών που δεν καλύπτονται από κάποιον φορέα διαχείρισης, και να εφαρμόσει η χώρα αποτελεσματικά τις δεσμεύσεις της, που απορρέουν από το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο.

Στο πλαίσιο αυτό, το ΥΠΕΚΑ στις 28 Απριλίου διοργάνωσε ημερίδα με την οποία κήρυξε την έναρξη του διαλόγου για το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Κατά την ημερίδα οργανώθηκαν θεματικές συζητήσεις για την αρχιτεκτονική του συστήματος, τη χρηματοδότησή του και γενικότερα της οικονομική του βιωσιμότητα αλλά και με πιο ειδικά θέματα όπως τα εργαλεία διαχείρισης και παρακολούθησης και το κύριο ζήτημα της σύγκλισης των συστημάτων φύλαξης, εποπτείας, προστασίας και διαχείρισης. Από τις συζητήσεις προέκυψαν ομάδες εργασίας, οι οποίες θα επεξεργαστούν προτάσεις με σκοπό το φθινόπωρο του 2014 να οργανωθεί εκ νέου το σύστημα προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Από τον Απρίλιο, τελικά μόλις τον Ιούνιο ανακοινώθηκε η σύσταση των ομάδων εργασίας. Οι τελικές προτάσεις των ομάδων αναμένεται να ολοκληρωθούν το φθινόπωρο.

Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών: Στο επίπεδο της νομικής κατοχύρωσης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, οι εξελίξεις ήταν πρακτικά ανύπαρκτες. Ως αποτέλεσμα πολλές περιοχές παραμένουν χωρίς επαρκή ή με ανεπικαιρή και αμφισβητήσιμη νομιμότητας θεσμική θωράκιση. Τον Μάρτιο 2014 τέθηκαν σε δημόσια, αλλά όχι ανοιχτή, διαβούλευση 15 ημερών στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ, δύο σχέδια προεδρικών διαταγμάτων για περιοχές των Περιφερειακών Ενοτήτων Μαγνησίας και Λάρισας και Θεσσαλονίκης, Ημαθίας και Πιερίας αντίστοιχα. Οι περίτεχνοι τίτλοι της διαβούλευσης αφορούσαν στην πραγματικότητα διατάγματα για τον χαρακτηρισμό της περιοχής Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου ως περιφερειακό πάρκο και των εκβολών των ποταμών Γαλλικού, Αξιού, Λουδία και Αλιάκμονα, της Αλυκής Κίτρους και της λιμνοθάλασσας Καλοχωρίου και της ευρύτερης περιοχής τους ως εθνικό πάρκο. Καμία συνέχεια δεν έχει υπάρξει μέχρι τον Ιούνιο 2014 για τα δύο αυτά σχέδια, ενώ αντίστοιχα καμία πρόοδος δεν έχει σημειωθεί σχετικά με την ολοκλήρωση της διαδικασίας χαρακτηρισμού άλλων περιοχών, για τις οποίες σχέδια διαταγμάτων είχαν τεθεί σε διαβούλευση τα προηγούμενα χρόνια.

⁴¹¹ Αρκτούρος, Αρχέλων, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, Καλλιστώ, ΜΟm και WWF Ελλάς (2013, Ιούλιος 17). Σε αδιέξοδο οδηγεί την προστασία της φύσης το Υπουργείο Περιβάλλοντος. [Υπόμνημα]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Jul17-PAs-NGOs-ypomnima.pdf>. Το υπόμνημα δημοσιοποιήθηκε με κοινό δελτίο τύπου των οργανώσεων. Αρκτούρος, Αρχέλων, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, Καλλιστώ, ΜΟm και WWF Ελλάς. (2013, 17 Ιουλίου). Εγκληματική αδιαφορία για την ελληνική φύση. [Δελτίου τύπου].

⁴¹² WWF Ελλάς. (2011). Ενίσχυση της προστασίας της φύσης. Πρόταση του WWF Ελλάς για ένα συνεκτικό, ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Αθήνα. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>.

Αξιζει να σημειωθεί ότι στο σχέδιο για το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής, περιλαμβάνονται προβλέψεις για την κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών της Αττικής. Συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται ο ορεινός όγκος του Υμηττού, της Πεντέλης, του Αιγάλεω – Ποικίλου όρους και της Λίμνης Ρειτών ως περιφερειακά πάρκα και η Πάρνηθα ως εθνικό πάρκο. Μέσα από το ρυθμιστικό σχέδιο της Αττικής, προβλέπονται επίσης επιπλέον προστατευτικές διατάξεις για άλλες περιοχές, ορεινούς όγκους και υγροτόπους, καθώς και αναγνωρίζονται οι χρήσεις χώρων πρασίνου, όπως είναι η αναψυχή, η πεζοπορία, η γεωλογία, η θέα, κλπ (βλ. σχετική ενότητα στο κεφάλαιο «Χωροταξία»).

Το κενό στη θεσμική θωράκιση των προστατευόμενων περιοχών έρχονται να καλύψουν κατά καιρούς αποφάσεις που περιλαμβάνουν ειδικές ρυθμίσεις και διατάξεις για παράδειγμα για τη θήρα στο Εθνικό Πάρκο Στροφυλιάς – Κοτυχίου⁴¹³ και στον υγρότοπο του Αμβρακικού.⁴¹⁴ Ειδικά για τη δεύτερη περίπτωση, του Αμβρακικού, η απόφαση δεν είναι μόνο αποσπασματική για μία περιοχή που ως προστατευόμενη θα έπρεπε να καλύπτεται από ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο θεσμικής προστασίας, αλλά και επικίνδυνη, καθώς προβλέπει την άνευ όρων απελευθέρωση της κυνηγετικής δραστηριότητας σε περιοχές του υγροτόπου που βρίσκονται στην «καρδιά» του Εθνικού Πάρκου.⁴¹⁵

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ ίσως ελάχιστα νέα καταφύγια άγριας ζωής (ΚΑΖ) έχουν θεσμοθετηθεί, το τελευταίο διάστημα παρατηρείται μία έντονη διάθεση τροποποίησης ή και κατάργησης παλαιότερα θεσμοθετημένων ΚΑΖ. Παρόλο που η επικαιροποίηση του καταλόγου των ΚΑΖ της χώρας θα μπορούσε να αποτελεί μία συστηματική προσπάθεια οργάνωσης του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, οι αλλαγές που παρατηρούνται δεν βασίζονται σε ολοκληρωμένη αξιολόγηση των υφιστάμενων ΚΑΖ και σχετική επεξεργασία των δεδομένων, αλλά μία αποσπασματική, τυχαία, αν όχι και υστερόβουλη, διαδικασία. Αντίστοιχο προβληματισμό προκαλεί και η αναθεώρηση ή κατάργηση άλλων προστατευτικών ρυθμίσεων που αφορούν, για παράδειγμα, σε μνημεία της φύσης.

Ειδικά μέτρα προστασίας για τη Γυάρο

Σύμφωνα με το νέο Ειδικό Κανονισμό Λιμένα Σύρου με αριθμό 32, τον οποίο ενέκρινε ο Υπουργός Ναυτιλίας και Αιγαίου⁴¹⁶, θεσμοθετείται απαγόρευση κάθε μορφής αλιείας σε ζώνη 3 ναυτικών μιλίων γύρω από το νησί (στα όρια της περιοχής Natura 2000 NISOS GYAROS KAI THALASSIA ZONI GR4220033), δημιουργώντας έτσι μια περιοχή καθολικής απαγόρευσης αλιείας, την πρώτη μετά από δεκαετίες στην Ελλάδα. Η απαγόρευση αλιείας ίσχυε και με βάση τον προηγούμενο Κανονισμό Λιμένα Σύρου, χωρίς όμως να προσδιορίζεται η ακριβής απόσταση απαγόρευσης από την ακτή. Το μέτρο αυτό θα συμβάλει θετικά στην προστασία του πληθυσμού της Μεσογειακής φώκιας, καθώς και στην ανάκαμψη των ιχθυοποθεμάτων και του θαλάσσιου περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής γενικότερα.

Περιοχές Natura 2000: Με αφορμή την Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρά την απουσία της Ελλάδας από τις προπαρασκευαστικές συναντήσεις, το ΥΠΕΚΑ μαζί με τον Φορέα Διαχείρισης Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα έλαβαν την πρωτοβουλία φιλοξενίας του εναρκτήριου σεμιναρίου για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 στη βιογεωγραφική περιοχή της Μεσογείου που διοργάνωσε η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Θεσσαλονίκη στις 26-28 Μαΐου. Μέσω της δικτύωσης, ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών για τη διαχείριση των επιλεγμένων οικοτόπων και ειδών, με τη συμμετοχή ειδικών, το σεμινάριο επιδιώκει την προώθηση της αποτελεσματικής διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 και της επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα. Ειδικότερα στο σεμινάριο οι ειδικοί επιστήμονες εστίασαν στη διαχείριση συγκεκριμένων ομάδων τύπων οικοτόπων, και συγκεκριμένα σε παράκτιους, δασικούς, υγροτοπικούς και λιβαδικούς. Το σεμινάριο κίνησε τη διαδικασία η οποία αναμένεται να παραμείνει ενεργή μέσω μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας αλλά και

⁴¹³ Υπουργική απόφαση 133261/1997/10.7.2013 (ΦΕΚ 1798 Β'). «Ρυθμίσεις θήρας στη λιμνοθάλασσα Κοτυχίου, του δάσους Στροφυλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους».

⁴¹⁴ Υπουργική απόφαση 135500/2541/11.9.2013 (ΦΕΚ Β' 2293). «Ρυθμίσεις θήρας στο Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Αμβρακικού».

⁴¹⁵ Αρχέλων, Αρκτούρος, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, Μεσόγειος SOS, ΜΟπ, WWF Ελλάς. (2013, 25 Σεπτεμβρίου). Απαράδεκτη η απελευθέρωση της κυνηγετικής δραστηριότητας στον Αμβρακικό!. 25 Σεπτεμβρίου 2013. [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/el/news/881-65>.

⁴¹⁶ Υπουργική απόφαση Φ.514.2/2013 (ΦΕΚ 3251 Β'/20.12.2013). «Έγκριση του Ειδικού Κανονισμού Λιμένα Σύρου με αριθμ. 32 'Αντικατάσταση διάταξης του από 28.08.1978 Ειδικού Κανονισμού Λιμένα Σύρου (Β' 39/1979)'. Η απόφαση βασίζεται στην περίπτωση β' του άρθρου 146 του Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου κυρώθηκε με το ΝΔ 187/1973 (ΦΕΚ 261 Α').

επόμενων συναντήσεων καθώς οι προκλήσεις για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 παραμένουν, μέχρι να επιτευχθεί και να διατηρηθεί η ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης τους, όπως προβλέπει η οδηγία για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ.

Με τεράστια καθυστέρηση και μετά το πέρας τόσο της περιόδου αναφοράς όσο και της προθεσμίας υποβολής των στοιχείων αξιολόγησης της κατάσταση διατήρησης των προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων, το ΥΠΕΚΑ προχώρησε στην ανάθεση της εκπόνησης των σχετικών μελετών. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία δεν έχει αποστείλει τις σχετικές αναφορές τόσο για την οδηγία για τους οικοτόπους όσο και για την οδηγία για τα άγρια πτηνά.⁴¹⁷ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να λάβει τον Μάρτιο 2014 προειδοποιητική επιστολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία κίνησε την προδικαστική διαδικασία, για μη αποστολή στοιχείων βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Τα τελικά αποτελέσματα της αξιολόγησης, χωρίς τα δεδομένα της Ελλάδας, αναμένεται να ανακοινωθούν το 2015. Ενδεχομένως με την εκκίνηση του προγράμματος ελοπτείας, η Ελλάδα να αποκτήσει έναν μηχανισμό παρακολούθησης ώστε να διατηρεί βάσεις δεδομένων για την οικολογική κατάσταση και την κατάσταση διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών, όπως προβλέπεται από το άρθρο 3 του ν. 3937/2011. Επιπλέον, είναι πιθανό ότι κατά την υποβολή της 4^{ης} πλέον εξαετούς αναφοράς, η Ελλάδα να έχει επικαιροποιημένα δεδομένα επιβεβαιωμένα από μελέτες πεδίου.

Σε κάθε περίπτωση σημειώνεται ότι η Ελλάδα θα καθυστερήσει ακόμα περισσότερο στον ορισμό στόχων διατήρησης ανά περιοχή Natura 2000, καθώς είχε συνδέσει την ολοκλήρωση του προγράμματος και την επικαιροποίηση των διαθέσιμων στοιχείων με την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτή βάσει του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Η Ελλάδα είναι ήδη εκπρόθεσμη καθώς η σχετική προθεσμία για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή έχει λήξει από το 2012.⁴¹⁸

Με μεγάλη καθυστέρηση και ενώ ο σχεδιασμός της νέας προγραμματικής περιόδου βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη, το ΥΠΕΚΑ προχώρησε στην ανάθεση εκπόνησης του Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ, Prioritized Action Framework) για τις περιοχές Natura 2000.⁴¹⁹ Το κείμενο αυτό αποσκοπεί στην καταγραφή και την ιεράρχηση των αναγκών διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 ανά κράτος μέλος, ως μέσο για την καλύτερη αξιοποίηση διαθέσιμων πόρων, ειδικότερα ευρωπαϊκών πόρων αρχικά από την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Το ΠΔΠ δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί παρόλο που το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης της Ελλάδας, το νέο ΕΣΠΑ, έχει εγκριθεί και αναμένεται στους επόμενους μήνες και η έγκριση των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί η έκδοση εγκυκλίου σχετικά με τις προβλέψεις του άρθρου 21(5) του ν. 3937/2011, το οποίο ορίζει τις διαδικασίες που αφορούν σε οικοδομικές άδειες εντός των περιοχών Natura. Με τη σχετική εγκύκλιο επιβεβαιώνονται από τη μία οι μεταβατικές διατάξεις που προβλέπονται από το συγκεκριμένο άρθρο, και από την άλλη η ισχύς των κείμενων διατάξεων για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.⁴²⁰

Ευρωπαϊκές εξελίξεις: Κατά την περίοδο αναφοράς, η σημαντικότερη ευρωπαϊκή εξέλιξη όσον αφορά στο δίκτυο Natura 2000 αποτελεί η ένταξη του στην ευρύτερη αξιολόγηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας η οποία επιδιώκει την απλούστευση της, την απαλλαγή μη απαραίτητου διοικητικού βάρους και την προώθηση πιο αποτελεσματικής νομοθεσίας στην ΕΕ. Απώτερος σκοπός είναι η προώθηση της ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας, σκοποί που ενδέχεται να περιορίζονται λόγω των κωλυμάτων και των απαιτήσεων που επιβάλλει η τήρηση της νομοθεσίας.

---

⁴¹⁷ Μια γραφιστική απεικόνιση της απουσίας των στοιχείων από την Ελλάδα δίνεται στη συνοπτική παρουσίαση της πορείας υποβολής ανά κράτος μέλος της αναφοράς για την οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Eionet. European Topic Centre on Biological Diversity. Scoreboard of the Member States' Article 17 reports. Ανακτήθηκε από: http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/Reports_2013/Member_State_Deliveries και για την οδηγία για τα άγρια πτηνά (2009/147/ΕΚ): Eionet. European Topic Centre on Biological Diversity. Scoreboard of the Member States' Article 12 reports. Ανακτήθηκε από: http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_12/Reports_2013/Member_State_Deliveries.

⁴¹⁸ Υπενθυμίζεται ότι για τον καθορισμό των στόχων διατήρησης η Ελλάδα είχε στη διάθεση της μια περίοδο έξι ετών από την έγκριση του καταλόγου των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας της μεσογειακής βιογεωγραφικής περιοχής (Απόφαση 2006/613/ΕΚ). Ο ν. 3937/2011 (άρθρο 8) εξειδικεύει τη διαδικασία για τον καθορισμό στόχων διατήρησης και τελικά την εφαρμογή μέτρων διαχείρισης.

⁴¹⁹ Τα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας προβλέπονται από το άρθρο 8 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. European Commission. (2011, 12 Δεκεμβρίου). (SEC(2011) 1573 final). «Financing Natura 2000-Investing in Natura 2000: Delivering Benefits for nature and people». [Staff Working Paper].

⁴²⁰ Αρ. Οικ. 1037/27.2.2014. «Διευκρινίσεις σχετικά με την έκδοση οικοδομικών αδειών μέσα στα όρια περιοχών Natura.» [Εγκύκλιος ΓΓ Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος].

Η διαδικασία αξιολόγησης που έχει βασιστεί στη σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής του 2012, μέσα στην περίοδο αναφοράς έγινε πιο συγκεκριμένη.⁴²¹ Ειδικότερα, σε συνέχεια μιας προκαταρκτικής εξέτασης του συνόλου της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, θεωρήθηκε ότι η νομοθεσία σχετικά με το δίκτυο Natura 2000, δηλαδή οι οδηγίες για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) και για τα άγρια πτηνά (2009/147/ΕΚ) θα πρέπει να προστεθεί στα νομοθετήματα που θα αξιολογηθούν σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια.⁴²² Σημειώνεται ότι η διαδικασία της αξιολόγησης θα προσαρμοστεί στο χρονοδιάγραμμα της παρακολούθησης της εφαρμογής των δύο οδηγιών, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2015. Έτσι, αν και η διαδικασία αξιολόγησης των οδηγιών έχει ήδη ξεκινήσει αναμένεται ότι θα ολοκληρωθεί στο τέλος του 2015 ή ακόμα και στις αρχές του 2016. Επίσης, η αξιολόγηση θα λάβει υπόψη της κατά πόσο η υφιστάμενη νομοθεσία συμβάλει στην επίτευξη δεσμεύσεων της ΕΕ, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, π.χ. των στόχων της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, π.χ. των δεσμεύσεων που επιβάλλουν διεθνείς συμβάσεις στις οποίες η ΕΕ είναι εταίρος. Πρώτο βήμα ήταν η έκδοση από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, τον Μάρτιο 2014, του πλαισίου της αξιολόγησης, το οποίο ορίζει τους πέντε άξονες γύρω από τους οποίους θα πρέπει να οργανωθεί η αξιολόγηση: η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα, η συνοχή, η σχετικότητα και η προστιθέμενη ευρωπαϊκή αξία.⁴²³

Πάρκο Πρεσπών: Άλλη μία χρονιά πέρασε και η Ελλάδα ακόμη δεν έχει κυρώσει τη Διεθνή Συμφωνία για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, την οποία η ίδια είχε προτείνει στις γείτονες χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, παρά το γεγονός ότι οι υπόλοιποι εταίροι έχουν προχωρήσει με τις κυρωτικές διαδικασίες, η Συμφωνία δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί αποδυναμώνοντας προσπάθειες πολλών ετών περιβαλλοντικής διασυνοριακής συνεργασίας.

10.3. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών

ΧΥΤΑ Ζακύνθου: Στις 6 Φεβρουαρίου εκδικάστηκε στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η υπόθεση υποβάθμισης της προστατευόμενης περιοχής στη Ζάκυνθο από τον ΧΥΤΑ που λειτουργεί εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στην χελώνα *Caretta caretta* (υπόθεση C-600/12). Η καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε στις 17 Ιουλίου 2014.

Μόλις δύο μέρες πριν την εκδίκαση, εκδόθηκε σχετική απόφαση του Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων (ΑΔΑ:ΒΙΡΤ7ΛΕ-4ΨΗ), η οποία επιβάλλει α) την οριστική διακοπή της διάθεσης απορριμμάτων στον ΧΥΤΑ Ζακύνθου, β) την επιβολή προστίμου για την κατ' εξακολούθηση πλημμελή εφαρμογή των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων, γ) την παραπομπή της υπόθεσης στην Εισαγγελική Αρχή, για την αναζήτηση ποινικών ευθυνών σχετικά με τον μέχρι σήμερα τρόπο διαχείρισης και λειτουργίας του ΧΥΤΑ, δ) την άμεση αναζήτηση εναλλακτικής λύσης για τη διάθεση των απορριμμάτων του νησιού, και ε) τις άμεσες ενέργειες για τον τερματισμό της λειτουργίας του.⁴²⁴ Όμως η απόφαση, που εκδόθηκε με καθυστέρηση ετών, αποτελεί μόνο ένα πρώτο βήμα καθώς απαιτείται σειρά διοικητικών πράξεων και υλικών ενεργειών. Μέχρι να τις εκτελέσει ο ΧΥΤΑ, ο οποίος εξακολουθεί να λειτουργεί, παραμένει μία σημαντική απειλή για το πολύτιμο οικοσύστημα του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου.

Αυτοκινητόδρομος Πύργος-Τσακώνα: Τον Ιανουάριο 2014 τέθηκε στο αρχείο η υπόθεση για τον αυτοκινητόδρομο Βορειοδυτικής Πελοποννήσου για το τμήμα Πύργου- Τσακώνας.

10.4. Προστασία ειδών

Θαλάσσια χελώνα στον Κυπαρισσιακό Κόλπο: Η υπόθεση του Κυπαρισσιακού Κόλπου και της αδυναμίας της χώρας να προστατεύσει τη δεύτερη σημαντικότερη παραλία ωτοκίας της χελώνας

⁴²¹ Το πρόγραμμα αξιολόγησης της νομοθεσίας (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)) προωθήθηκε αρχικά μέσα από ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2012. European Commission. (2012, 12 Δεκεμβρίου). (COM(2012) 746 final). «EU Regulatory Fitness». [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.] Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/smart-regulation/better_regulation/documents/com_2013_en.pdf.

⁴²² European Commission. (2013, 2 Οκτωβρίου). (COM(2013) 685 final). «EU Regulatory Fitness. Regulatory Fitness and Performance (REFIT): Results and Next Steps». [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions]. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/finland/pdf/20131002-refit_en.pdf.

⁴²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Περιβάλλοντος. (2014). «Fitness Check Mandate for Nature Legislation». Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/Mandate%20for%20Nature%20Legislation.pdf.

⁴²⁴ Απόφαση Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων 10917/2569/ 4.2.2014 επιβολής διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη λειτουργία του ΧΥΤΑ στο Καλαμάκι Ζακύνθου.

Caretta caretta στη Μεσόγειο, πλέον οδηγείται στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Συγκεκριμένα τον Μάρτιο 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέπεμψε την Ελλάδα στο ΔΕΕ τόσο για την υποβάθμιση που έχει υποστεί η περιοχή Natura 2000 όσο και για τις επιπτώσεις στην θαλάσσια χελώνα. Η παραπομπή στο ΔΕΕ αποτελεί συνέχεια της αιτιολογημένης γνώμης που είχε αποστείλει η Επιτροπή στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο 2012 επιβεβαιώνοντας την ανεπάρκεια των προστατευτικών μέτρων στην περιοχή της Κυπριασίας.

Αξιζει να σημειωθεί ότι ενώ τον Μάρτιο 2013, το ΥΠΕΚΑ είχε ορίσει μία επιτροπή «για την προώθηση πλαισίου και δράσεων προστασίας των Οικοτόπων και των Ειδών της περιοχής Natura 2000 της Κυπριασίας», η λειτουργία της πλέον θεωρείται ανενεργή. Η Επιτροπή είχε προωθήσει την έκδοση αναστολής οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών, στην εν λόγω περιοχή⁴²⁵, η οποία συντέλεσε καθοριστικά στη μη υλοποίηση επιβαρυντικών επενδυτικών σχεδίων στην περιοχή. Μέχρι και λίγες μέρες πριν την έναρξη της περιόδου ωοτοκίας δεν ήταν ακόμη σαφές αν η απόφαση εξακολουθούσε να ισχύει μετά τη λήξη της.⁴²⁶ Αξιζει να σημειωθεί ότι η πρώτη φωλιά στον Κυπριασιακό Κόλπο για την νέα περίοδο ωοτοκίας βρέθηκε από τους εθελοντές της περιβαλλοντικής οργάνωσης ΑΡΧΕΛΩΝ σε παραλία που περιλαμβάνεται στην περιοχή που ισχύει η αναστολή των εργασιών στις 26 Μαΐου 2014.⁴²⁷ Τελικά, ο αναπληρωτής Υπουργός ΠΕΚΑ υπέγραψε παράταση της αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών δραστηριοτήτων⁴²⁸. Η απόφαση ισχύει μόνο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2014, γεγονός που καθιστά την αποτελεσματικότητα του μέτρα αρκετά αμφισβητήσιμη. Σε πρόσφατη ανακοίνωση του ΥΠΕΚΑ αναφέρεται ότι στις 12 Μαΐου 2014 κατακυρώθηκε ο διαγωνισμός για την ανάδειξη του αναδόχου για την εκπόνηση της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης και σχεδίου προεδρικού διατάγματος. Σημειώνεται ότι το έργο αφορά τρεις περιοχές Natura και συγκεκριμένα τις περιοχές: GR2550005 «Θίνες Κυπριασίας: Νεοχώρι - Κυπριασία», GR2330005 «Θίνες & Παραλιακό Δάσος Ζαχάρως, Λίμνη Καϊάφα, Στροφυλιά, Κακόβατος», GR2330008 «Θαλάσσια Περιοχή Κόλπου Κυπριασίας, Ακρ. Κατάκολο – Κυπριασία».⁴²⁹ Για την προώθηση και πραγματική εξασφάλιση της προστασίας και διαχείρισης της περιοχής θα πρέπει η μελέτη και οι σχετικές διαδικασίες χαρακτηρισμού της περιοχής να ολοκληρωθούν εντός του περιορισμένου χρονικού περιθωρίου που θέτει η αναστολή.

Αξιζει να σημειωθεί ότι τον Δεκέμβριο 2013, ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) σε πόρισμα του αναφορικά με τη νομιμότητα ενεργειών στην περιοχή της Κυπριασίας, τονίζει ότι η κατασκευή των πέντε δρόμων μεταξύ Αγιαννάκη και Ελέας, εντός της προαναφερθείσας περιοχής Natura 2000, δεν είναι σύννομη και, συνεπώς, οι δρόμοι δεν μπορούν ούτε να θεωρηθούν κοινόχρηστοι ούτε και να αποτελέσουν βάση για την εφαρμογή πολεοδομικών διατάξεων.⁴³⁰ Το πόρισμα του ΓΕΔΔ καταλήγει ότι: «με την παρατηρούμενη πολυετή καθυστέρηση της θεσμοθέτησης των προστατευόμενων περιοχών, βλάπτονται αφενός οι ίδιες οι περιοχές, αφού δεν λαμβάνονται τα κατάλληλα διαχειριστικά μέτρα για αυτές, και αφετέρου εμποδίζεται η ορθολογική ανάπτυξη εντός των περιοχών, αφού δεν τίθενται ασφαλώς καθορισμένοι όροι για την επίτευξη της ανάπτυξης αυτής, χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία σχεδιασμού, και σύμφωνα με την ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία. Επομένως η άμεση θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών θα μπορούσε να επιτύχει την καλύτερη αντιμετώπιση και των δύο αυτών προβλημάτων.»

Σε συνέχεια παρεμβάσεων των περιβαλλοντικών οργανώσεων⁴³¹, ήδη από το 2010 και με συνεχιζόμενες αναφορές τους μέχρι σήμερα, και μετά την θετική ανταπόκριση του ΥΠΕΚΑ, αντιπροσωπεία της Γραμματεία της Σύμβασης της Βέρνης στην Ελλάδα, θα πραγματοποιούσε επιτόπια επίσκεψη στην περιοχή και να συνομιλήσει με εμπλεκόμενους φορείς τον Ιούλιο 2014.

⁴²⁵ Υπουργική απόφαση 28353/2013 (ΦΕΚ 180 ΑΑΠ). «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπριασίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας).»

⁴²⁶ Αρκτούρος, ΑΡΧΕΛΩΝ, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Δίκτυο ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS, Καλλιστώ, Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης, Greenpeace, MEDASSET, ΜΟπ και WWF Ελλάς. (2014, 6 Μαΐου). Ολιγωρία του ΥΠΕΚΑ στην προστασία του Νότιου Κυπριασιακού Κόλπου. [Δελτίο τύπου και σχετική επιστολή]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/el/news/1272-2014-05-06-14-47-38>.

⁴²⁷ ΑΡΧΕΛΩΝ. (2014, 27 Μαΐου). Ξεκίνησε η ωοτοκία της *Caretta caretta* στον Κυπριασιακό Κόλπο. [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.archelon.gr/contents/ourdelia.php?row=row10&nid=664>.

⁴²⁸ Υπουργική απόφαση 24407/2014 (ΦΕΚ 175 ΑΑΠ). «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπριασίας GR2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας).»

⁴²⁹ ΥΠΕΚΑ (2014, 12 Μαΐου). Μέτρα προστασίας από το ΥΠΕΚΑ για την περιοχή Natura Θίνες Κυπριασίας. [Δελτίο τύπου].

Ανακτήθηκε από: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=3109&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=3109&language=el-GR).

⁴³⁰ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (2013, Δεκέμβριος). Διενέργεια Ελέγχου Νομιμότητας Πράξεων & Ενεργειών που σχετίζονται με υπόθεση διάνοιξη δρόμων και οικοδόμησης σε Τόπο Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) στην Κυπριασία Μεσσηνίας, εντός του οικολογικού δικτύου Natura 2000 [Εκθεση Μικτού Κλιμάκιου Ελέγχου].

⁴³¹ Πρόκειται για τις περιβαλλοντικές οργανώσεις: MEDASSET και ΑΡΧΕΛΩΝ.

Χρήση στρατιωτικών σόναρ: Από την Τρίτη 1 Απριλίου μέχρι και την Κυριακή 6 Απριλίου καταγράφηκαν τουλάχιστον οκτώ περιστατικά εκβρασμού κητωδών του είδους «ζιφίος» (*Ziphius cavirostris*) κατά μήκος των ακτών της νοτιοανατολικής Κρήτης. Συνολικά εκτιμάται ότι εκβράστηκαν 5 έως 10 ζιφίοι, σε μια απόσταση περίπου 70 χιλιομέτρων ακτογραμμής. Τα χαρακτηριστικά διάρκειας και γεωγραφικής εξάπλωσης του φαινομένου το κατατάσσουν στους «ατυπικούς μαζικούς εκβρασμούς» ζιφίων, οι οποίοι συνδέονται με την χρήση στρατιωτικών σόναρ στη διάρκεια ασκήσεων στην περιοχή του εκβρασμού. Στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης και της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και ταυτόχρονα με τον μαζικό εκβρασμό, διεξαγόταν τριμερής πολεμική άσκηση του Πολεμικού Ναυτικού χωρών μελών του NATO (Ελλάδος, Ισραήλ και των ΗΠΑ), και συγκεκριμένα, από τις 26 Μαρτίου μέχρι και τις 10 Απριλίου του 2014 πραγματοποιήσαν ανθυποβρυχιακές ναυτικές ασκήσεις με τη χρήση στρατιωτικών σόναρ. Όπως έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά με περιστατικά τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς, η χρήση στρατιωτικού σόναρ προκαλεί μαζικούς εκβρασμούς και θανάτους ζιφίων και αποτελεί σημαντικότερη απειλή για τους πληθυσμούς τους.

Δηλητηριασμένα δολώματα: Σε συνέχεια του αναφοράς που υπέβαλαν περιβαλλοντικές οργανώσεις μετά το περιστατικό της μαζικής δηλητηρίασης που εξαφάνισε αποικία όρνιων στα Στενά του Νέστου το 2012 και των συνεχών παρεμβάσεων της Εθνικής Ομάδας Εργασίας Ενάντια στη Χρήση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων στην Ελλάδα και του Συνηγόρου του Πολίτη, κατά την περίοδο αναφοράς δρομολογήθηκαν κάποιες σημαντικές εξελίξεις στο θέμα των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η σχετική δραστηριοποίηση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΥΠΑΑΤ) αλλά και η καθυστερημένη αλλά πλέον σημαντική ενεργοποίηση του ΥΠΕΚΑ, όπως διαπιστώθηκε και σε σχετική ειδική συνάντηση εμπλεκόμενων φορέων που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο 2013. Ενδεχομένως η κινητοποίηση να συνδέεται με το γεγονός ότι το περιστατικό του Νέστου το 2012 και η μη ικανοποιητική ανταπόκριση των αρμόδιων εθνικών αρχών οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην κίνηση σχετικής προδικαστικής διαδικασίας, με την προειδοποιητική επιστολή που απέστειλε στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο 2013.

Η παράνομη χρήση γεωργικών φαρμάκων ως δολώματα αποτελεί σημαντική απειλή για την άγρια πανίδα της χώρας. Ως εκ τούτου, θεωρείται εξαιρετικά θετική η αναφορά στα δηλητηριασμένα δολώματα στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων το οποίο υιοθετήθηκε τον Αύγουστο 2013.⁴³² Συγκεκριμένα το άρθρο 19 του σχεδίου προβλέπει την ενημέρωση του κοινού για τα γεωργικά φάρμακα και την αντιμετώπιση περιπτώσεων δηλητηριασμένων δολωμάτων από τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών. Προβλέπει την ανάρτηση σχετικών πληροφοριών σε ειδική ιστοσελίδα καθώς και την παροχή δυνατότητας σε κάθε ενδιαφερόμενο να αναφέρει εγγράφως περιστατικά δηλητηρίασης οικόσιτων και άγριων ζώων που υπέπεσαν στην αντίληψή του. Σε εφαρμογή του άρθρου 19 το ΥΠΑΑΤ εξέδωσε εγκύκλιο στην οποία περιλαμβάνονται οδηγίες σχετικά με την αντιμετώπιση περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων διευκρινίζοντας ειδικά τις πρώτες βοήθειες που πρέπει να παρέχονται σε ζώα με δηλητηρίαση από γεωργικά φάρμακα και τη διαχείριση δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα. Τα κείμενα των οδηγιών, τα οποία έχουν αναρτηθεί σε ειδική ιστοσελίδα στο ΥΠΑΑΤ, συντάχθηκαν από τη διεύθυνση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής, τη Διεύθυνση Υγεία των Ζώων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης σε συνεργασία με την Εθνική Ομάδα Εργασίας Ενάντια στη Χρήση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων στην Ελλάδα⁴³³. Προς το παρόν δεν έχει ενεργοποιηθεί η δυνατότητα ηλεκτρονικής αναφοράς περιστατικών, ωστόσο οι εμπλεκόμενοι μπορούν να ειδοποιούν εγγράφως τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Τον Φεβρουάριο, το ΥΠΑΑΤ έθεσε σε διαβούλευση σχέδιο υπουργικής απόφασης για τη συνταγογράφηση των γεωργικών φαρμάκων. Η προώθηση της συνταγογράφησης μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση του προβλήματος των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Στο σχέδιο της απόφασης η συνταγογράφηση προορίζεται για τους ελαγελματίες χρήστες των γεωργικών φαρμάκων. Παρόλο τη σημασία του μέτρου αυτού, επισημαίνεται η ανάγκη για επέκταση της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης και στους μη ελαγελματίες χρήστες, λόγω της έκτασης που λαμβάνει το πρόβλημα της χρήσης δολωμάτων στην χώρα μας. Η απόφαση εκκρεμεί.

⁴³² Κοινή υπουργική απόφαση 8197/90920/13 (ΦΕΚ 1883 Β´) «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος.»

⁴³³ Εγκύκλιος 2967/33905 (2014, 13 Μαρτίου). «Ενημέρωση του κοινού για τα γεωργικά φάρμακα και την αντιμετώπιση περιπτώσεων δηλητηριασμένων δολωμάτων από τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών». [Εγκύκλιος Γενικού Γραμματέα ΥΠΑΑΤ]. Ανακτήθηκε από: <http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/crop-production/fytoprostasiamenue/elenxoifitoprostateytikonmenu/525-ethniko-sxe-drashs/2245-dhlhtiriamena-doloma>.

Αιολικά πάρκα και ορνιθοπανίδα: Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία από τις βασικότερες απειλές για τη βιοποικιλότητα. Η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) ως μέσο για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής αποτελεί μία απαραίτητη προτεραιότητα. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί σε διεθνές επίπεδο, η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων σε περιοχές σημαντικές για την ορνιθοπανίδα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε είδη της ορνιθοπανίδας που μπορεί να είναι σπάνια, απειλούμενα, και προστατευόμενα. Η εξισορρόπηση των δύο προτεραιοτήτων, της προώθησης των ΑΠΕ από τη μία και της διασφάλισης της επιβίωσης ειδών της ορνιθοπανίδας αποτελεί μία πρόκληση, η οποία το τελευταίο διάστημα απασχολεί τόσο τη διοίκηση όσο και τα δικαστήρια της χώρας.⁴³⁴

Από τις αποφάσεις του ΣτΕ αξίζει να αναφερθεί η συνέχεια που υπήρξε στην περσινή του απόφαση το ΣτΕ (ΣτΕ 1422/2013, σκέψη 15η) αναφορικά με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και τις Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠ)⁴³⁵, το οποίο είχε κρίνει ότι θα πρέπει η ελληνική διοίκηση εντός διμήνου από τον Απρίλιο 2013 να επεκτείνει την υποχρέωση ορισμού συγκεκριμένων όρων και ιδιαίτερα της εκπόνηση ειδικής ορνιθολογικής μελέτης σε όλες τις ΣΠΠ της χώρας, ανεξάρτητα από το αν έχουν θεσμοθετηθεί εθνικά ή όχι. Η ελληνική διοίκηση δεν ανταποκρίθηκε εμπρόθεσμα στην συγκεκριμένη απόφαση με αποτέλεσμα να γίνει μερικά δεκτά η αίτηση ακύρωσης της παράλειψης της διοίκησης (ΣτΕ 807/2014).

Η περίπτωση της Θράκης, που αποτελεί Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας αλλά και περιοχή εξαιρετικής σημασίας για την ορνιθοπανίδα, καταδεικνύει τον προβληματισμό που επικρατεί και την ανάγκη για μία ολοκληρωμένη αλλαγή κατεύθυνσης στην περιοχή. Το φθινόπωρο του 2013 αδειοδοτήθηκαν δύο παρόμοια αιολικά πάρκα σε περιοχές με παρόμοια οικολογικά χαρακτηριστικά, εντός δύο διαφορετικών Ζωνών Ειδικής Προστασίας στη Θράκη. Το WWF Ελλάς βασιζόμενο στην πολυετή ενασχόληση του με τα προστατευόμενα είδη αρπακτικών πουλιών στην ευρύτερη περιοχή και τις επιπτώσεις των αιολικών πάρκων, υπέβαλε ιεραρχική προσφυγή κατά και των δύο αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων.⁴³⁶ Παρά τις ομοιότητες των επιχειρημάτων και τα προβλήματα συμμόρφωσης τόσο με την εθνική όσο και την ευρωπαϊκή νομοθεσία στις δύο περιπτώσεις, η μία από τις δύο προσφυγές έγινε δεκτή⁴³⁷ ενώ η άλλη σιωπηρά απορρίφθηκε. Το γεγονός της διαφοροποιημένης προσέγγισης της διοίκησης καταδεικνύει την ανάγκη ευρύτερης συζήτησης και θεσμικής παρέμβασης για το συγκεκριμένο θέμα.

Μεγάλα σαρκοφάγα: Τους τελευταίους μήνες, με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τη συμμετοχή βασικών εμπλεκόμενων εταίρων έχει προχωρήσει η συζήτηση σχετικά με τις προκλήσεις που επιφέρει η συνύπαρξη ανθρώπων και μεγάλων σαρκοφάγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εργασία αυτή κορυφώθηκε με την υπογραφή ιδρυτικής συμφωνίας για μία νέα πλατφόρμα διαλόγου μεταξύ των εμπλεκόμενων εταίρων σε ειδική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 10 Ιουνίου 2014.⁴³⁸ Το σύμφωνο καταγράφει τις βασικές αρχές που θα διέπουν το διάλογο έτσι ώστε μέσα από την επικοινωνία και την ανταλλαγή εμπειριών να μπορούν να βρεθούν και να υλοποιηθούν κοινά αποδεκτές λύσεις διαχείρισης και αντιμετώπισης των αυξανόμενων περιστατικών συνύπαρξης ανθρώπων και μεγάλων σαρκοφάγων.

Τα περιστατικά αυτά σημειώνουν αύξηση και στην Ελλάδα. Η υπογραφή της κοινής απόφασης των αναπληρωτών υπουργών ΠΕΚΑ και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΑΑΤ) για τη «λήψη μέτρων για τη διαχείριση περιστατικών προσέγγισης-αλληλεπίδρασης Αρκούδας (*Ursus arctos*) σε

⁴³⁴ ΣτΕ 2814/2013, ΣτΕ 2816/2013, ΣτΕ 2817/2013, ΣτΕ 807/2014.

⁴³⁵ Οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά είναι περιοχές που έχουν προσδιορισθεί ως τέτοιες από την παγκόσμια περιβαλλοντική οργάνωση Birdlife International.

⁴³⁶ Απόφαση 4178/29.10.2013 Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης «Απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή και λειτουργία του έργου: «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 16,1 MW, στη θέση «Κορφοβούνη» και των συνοδών σε αυτό έργων εντός των ορίων του Δήμου Αλεξανδρούπολης Π.Ε. Έβρου και του Δήμου Αρριανών Π.Ε. Ροδόπης» της εταιρείας «ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΚΟΡΦΟΒΟΥΝΗ Α.Ε.» και Απόφαση (4844/18.12.2013) Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης «Απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή και λειτουργία του έργου: «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 16,1MW, τη θέση «Γραμματικάκι» και των συνοδών σε αυτό έργων, εντός των ορίων του Δήμου Αρριανών Π.Ε. Ροδόπης, της εταιρείας «ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΙ Α.Ε.»»

⁴³⁷ Απόφαση 6284/3.2.2014 Γενικής Γραμματέως ΥΠΕΚΑ «Ακύρωση της υπ'αρ.4178/29-10-13 αποφάσεως του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας –Θράκης».

⁴³⁸ Το WWF ήταν η μοναδική περιβαλλοντική οργάνωση που συμμετείχε στη σχετική ομάδα εργασίας της πρωτοβουλίας για τα μεγάλα σαρκοφάγα και συνυπέγραψε το σύμφωνο στις 10 Ιουνίου 2014. WWF Ελλάς. (2014, 10 Ιουνίου). Προστασία των μεγάλων σαρκοφάγων της Ευρώπης. [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/el/news/1282-2014-06-10-11-45-12>.

κατοικημένες περιοχές» εντάσσεται στο ευρωπαϊκό πλαίσιο αναζήτησης λύσεων και εφαρμογής βέλτιστων πρακτικών.⁴³⁹

Χωροκατακτητικά ξενικά είδη: Μετά από αρκετά μεγάλο διάστημα αναμονής και λίγο πριν το τέλος της θητείας της, τον Σεπτέμβριο του 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε την πρότασή της για έναν κανονισμό για τα ξενικά είδη.⁴⁴⁰ Παρά τις έντονες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και με τη συμβολή της ελληνικής προεδρίας, το κείμενο του κανονισμού συμφωνήθηκε τελικά λίγο πριν το κλείσιμο του Κοινοβουλίου και βρίσκεται πλέον στο τελικό στάδιο της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας που προηγείται της δημοσίευσής του. Παρόλο που υπήρξαν σημαντικοί συμβιβασμοί προς το τέλος της διαπραγματεύσης (π.χ. εξαιρέσεις στην εφαρμογή του), η θεσμοθέτηση μέτρων για την πρόληψη, την έγκαιρη προειδοποίηση και την άμεση ανταπόκριση για νέα είδη αλλά και τη διαχείριση υφιστάμενων χωροκατακτητικών ειδών σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ιδιαίτερης σημασίας.

Καθώς ο ν.3937/2011 για τη βιοποικιλότητα (ΦΕΚ 60 Α') περιλαμβάνει ήδη ειδικές ρυθμίσεις για τα εισβάλλοντα ξενικά είδη, οι οποίες όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν ενεργοποιηθεί, μετά και την υιοθέτηση του κανονισμού, η Ελλάδα θα μπορέσει να προωθήσει τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης, εντοπισμού και αντιμετώπισης χωροκατακτητικών ειδών. Εξάλλου, τα χωροκατακτητικά είδη αποτελούν μία βασική απειλή για τη βιοποικιλότητα της Ελλάδας.

Εμπόριο απειλούμενων ειδών: Από την τελευταία Συνδιάσκεψη των κρατών μερών της Σύμβασης για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων με Εξαφάνιση ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)) τον Μάρτιο 2013, οι εξελίξεις στον τομέα έχουν υπάρξει ραγδαίες. Το παράνομο εμπόριο απειλούμενων ειδών, που σημειώνει ανησυχητική και απότομη αύξηση τα τελευταία χρόνια, πλέον αναγνωρίζεται ως εγκληματική δράση. Τον Ιούνιο 2013, οι ηγέτες των οκτώ πιο ισχυρών οικονομιών (G8) δεσμεύθηκαν να συμβάλουν στην καταπολέμηση του οργανωμένου διεθνούς εγκλήματος που σχετίζεται με την εμπορία απειλούμενων ειδών, ενώ παρόμοιες και πιο εξειδικευμένες δεσμεύσεις ανακοίνωσε τον Ιούλιο 2013 ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών και ο Γάλλος Πρόεδρος τον Δεκέμβριο 2013. Ως αποτέλεσμα, ήδη η INTERPOL και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων προωθούν συγκεκριμένα μέτρα περαιτέρω ενεργοποίησής τους. Επιπλέον, τον Ιανουάριο του 2014, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ συνέδεσε την παράνομη εμπορία ειδών στο Κονγκό και στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία με την απειλή στην εθνική και περιφερειακή ασφάλεια. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο και σε συνέχεια σχετικού ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁴⁴¹ αλλά και της ενεργοποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁴² διαπιστώνεται η ανάγκη αναβάθμισης και αναθεώρησης του υφιστάμενου πλαισίου πολιτικών και νομοθεσίας για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, το ΥΠΕΚΑ το τελευταίο διάστημα έχει προβεί στην έκδοση σειράς εγκυκλίων με κατευθυντήριες οδηγίες για την εφαρμογή της Σύμβασης, διευκρινίζοντας αρμοδιότητες, επικαιροποιώντας τους καταλόγους ειδών και δίνοντας πληρέστερη ενημέρωση για τεχνικά ζητήματα.⁴⁴³ Επίσης, μετά από αρκετές καθυστερήσεις, δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο 2014 απόφαση ορισμού μελών της Επιστημονική Αρχή CITES.⁴⁴⁴

10.5.Ειδική ενότητα: τρία χρόνια εφαρμογής του νόμου για τη βιοποικιλότητα

Η ψήφιση του νόμου «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (ν. 3937/2011, ΦΕΚ 60 Α') τον Μάρτιο 2011 αποτέλεσε ένα από τα πλέον αισιόδοξα βήματα των τελευταίων ετών. Με τον

⁴³⁹ Κοινή υπουργική απόφαση 104180/433/5.2.2014. (ΦΕΚ 272 Β'). «Λήψη μέτρων για τη διαχείριση περιστατικών προσέγγισης-αλληλεπίδρασης Αρκούδας (*Ursus arctos*) σε κατοικημένες περιοχές».

⁴⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013). (COM(2013) 620 final). «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη και διαχείριση της εισαγωγής και εξάπλωσης χωροκατακτητικών ξένων ειδών». [Πρόταση].

⁴⁴¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2014, Ιανουάριος 15). (2013/2747(RSP)) «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Ιανουαρίου 2014 σχετικά με την εγκληματικότητα εις βάρος άγριων ειδών». Ανακτήθηκε από:

<http://www.europa.europa.eu/oeil/porups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2747%28RSP%29>

⁴⁴² Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). (COM/2014/064/final). «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την προσέγγιση της ΕΕ για την καταπολέμηση της παράνομης εμπορίας άγριων ειδών».

⁴⁴³ Η ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ για τη Σύμβαση CITES παρέχει επικαιροποιημένη πληροφορία για την εφαρμογή της. ΥΠΕΚΑ. (2014). Εφαρμογή Σύμβασης CITES. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=534&language=el-GR>. Ειδικότερα στην υποενότητα «Νομικό πλαίσιο - Εθνική νομοθεσία και εγκύκλιοι για την εφαρμογή της διεθνούς σύμβασης CITES» μπορούν να εντοπιστούν και οι δέκα νέες εγκύκλιοι που έχουν εκδοθεί κατά την περίοδο αναφοράς.

⁴⁴⁴ ΥΑ 104023/33/2.5.2014 (ΦΕΚ 330 ΥΟΟΔ). «Επανασύσταση και ορισμός μελών της Επιστημονικής Επιτροπής Εμπορίας Ειδών Αυτοφύους Χλωρίδας και Άγριας Πανίδας (Επιστημονική Αρχή CITES) εφαρμογή του Εθνικού και Κοινοτικού Δικαίου.

νόμο, και συγκεκριμένα με τα άρθρα 1-22, εκσυγχρονίστηκε το εθνικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας της βιοποικιλότητας της ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προκλήσεις.⁴⁴⁵ Θεσπίστηκε σε μία δύσκολη εποχή και ενώ η χώρα βρισκόταν στη δίνη της οικονομικής κρίσης, καταδεικνύοντας ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι συμβατή με την προσπάθεια ανόρθωσης της οικονομίας.

Στη συνέχεια, δίνεται μια εικόνα της εφαρμογής του σημαντικού αυτού νόμου.

Εφαρμογή: Οι προβλέψεις του νόμου για τη βιοποικιλότητα είναι αρκετές, όπως είναι αναμενόμενο σε έναν νόμο-πλαίσιο που επιδιώκει την ολοκληρωμένη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Εξάλλου επειδή το κείμενο του νόμου ήταν ολοκληρωμένο, αποφεύγοντας τη συνήθη πρακτική των αποσπασματικών διατάξεων, αποτελεί έναν σταθμό στη εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία.

Ιδιαίτερο πρόβλημα στην εφαρμογή του νόμου, αποτελεί η εκκρεμότητα έκδοσης σειράς εφαρμοστικών πράξεων. Η προώθηση της έκδοσής τους αποτελεί αρμοδιότητα του ΥΠΕΚΑ, ως επισπεύδον υπουργείο, ακόμα κι αν απαιτείται η συνεργασία και ο συντονισμός με συναρμόδια υπουργεία, με κυριότερο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Σημαντική εξαίρεση στον κατάλογο των εκκρεμοτήτων του ΥΠΕΚΑ αποτέλεσε η έκδοση του προεδρικού διατάγματος «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων» (ΦΕΚ 229 ΑΑΠ/19.06.2012), ένα χρόνο μετά την ψήφιση του νόμου.

Το ΥΠΕΚΑ για να ανταποκριθεί στον ρόλο του ως «*αρμόδιος φορέας του κράτους για την προστασία της βιοποικιλότητας και την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας*» (άρθρο 15) θα πρέπει να επισπεύσει την εφαρμογή του νόμου, ιεραρχώντας τις προτεραιότητες. Ενδεικτικά οι προτεραιότητες θα μπορούσαν να είναι:

- έκδοση των εφαρμοστικών αποφάσεων, όπως είναι ο ορισμός των προδιαγραφών που αφορούν στις ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες, τις ειδικές εκθέσεις και τα σχέδια διαχείρισης των ειδών, οι οποίες θα επιτρέψουν και τη λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και των προδιαγραφών των σχεδίων διαχείρισης για τα σημαντικά είδη που απειλούνται, τα οποία που θα δώσουν τη δυνατότητα αξιοποίηση στοιχείων και δεδομένων για την πιο αποτελεσματική προστασία των απειλούμενων ειδών της χώρας
- προώθηση κομβικής σημασίας διατάξεων, όπως είναι η άμεση εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα, από το ΥΠΕΚΑ και τα συναρμόδια υπουργεία, η έκδοση της υ.α. έγκρισης καταλόγου σημαντικών ειδών, το π.δ. για τα ενδημικά είδη και τα π.δ. για τους μεγαλύτερους των 80 στρεμμάτων υγροτόπους.

Τροποποιήσεις: Δύο τροποποιήσεις έχουν σημειωθεί στα άρθρα 1-22 του νόμου:

- Με το άρθρο 8 του ν. 4164/2013 (ΦΕΚ 156 Α'), το οποίο προσέθεσε δύο παραγράφους (8 και 9) στο άρθρο 9 του ν. 3937/2011, ο καθορισμός των ορίων των περιοχών Natura 2000 σε ενιαία χαρτογραφικά υπόβαθρα, η τήρησή τους καθώς και η διαδικασία ενημέρωσης τους ανατίθεται πλέον στην εταιρεία «Κτηματολόγιο Ανώνυμη Εταιρεία». Οι καθυστερήσεις στη λεπτομερή οριοθέτηση των περιοχών Natura και τα προβλήματα που κατά περίπτωση δημιουργούνταν είναι γνωστά, ωστόσο δεν είναι δεδομένο ότι η ανάληψη της εργασίας αυτής από την Κτηματολόγιο θα επιταχύνει τη διαδικασία. Ωστόσο και πριν ακόμα ξεκινήσει την υλοποίηση η Κτηματολόγιο ΑΕ, η ενδιάμεση διαδικασία αυτοψίας πριν την έκδοση οικοδομικών αδειών σε ζώνη 200μ. εκατέρωθεν των ορίων των περιοχών Natura 2000 που προέβλεπε ο ν. 3937/2011 (άρθρο 9 (2) δ, ΦΕΚ 60 Α') καταργήθηκε.
- Με το άρθρο 53(5) του ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24Α') αφαιρέθηκε η δυνατότητα διάθεσης δασών και δασικών εκτάσεων, συμπεριλαμβανομένων των χορτολιβαδικών και των βραχωδών εκτάσεων, για ορειβατικά καταφύγια και χιονοδρομικά κέντρα, όταν αυτές έχουν χαρακτηριστεί ως απολύτου προστασίας. Με την τροποποίηση αυτή επιβεβαιώθηκε η έννοια της περιοχής «απολύτου προστασίας» στην οποία οι όροι προστασίας είναι ιδιαίτερα αυστηροί καθώς απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα.

Σημειώνεται επίσης ότι με το άρθρο 31(10) του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ 209 Α') διορθώθηκε και το τελευταίο εδάφιο άρθρο 5(4.3)δ που αφορά στην εκτέλεση λατομικών και μεταλλευτικών δραστηριοτήτων, όπως και δρόμων, εντός των καταφυγίων άγριας ζωής, ώστε η διάταξη να εναρμονίζεται με την ισχύουσα νομοθεσία.

⁴⁴⁵ Μία σύντομη παρουσίαση του ν. 3937/2011 «για τη βιοποικιλότητα και άλλες διατάξεις» περιέχεται στην 6^η ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς. (2011). Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Αθήνα.

Εκκρεμείς πράξεις (ανά κεφάλαιο του νόμου):

Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών

- Υπουργική απόφαση προδιαγραφών και περιεχομένων σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (άρθ. 4, παρ. 5 δ)).
- Υ.α. ορισμού διαδικασίας σύνταξης και έγκρισης και προδιαγραφών ειδικών περιβαλλοντικών μελετών και ειδικών εκθέσεων, σε εφαρμογή των οποίων εκδίδεται η πράξη χαρακτηρισμού της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής.
- Υ.α. προδιαγραφών ειδικών μελετών διαχείρισης, βάσει των οποίων μπορούν να εγκριθούν ειδικά περιβαλλοντικά έργα σε καταφύγια άγρια ζωής.
- Υ.α. εξειδίκευσης γενικών και ειδικών μέτρων που προβλέπονται στα άρθρα 5 & 6 της Σύμβασης του Τοπίου.
- Υ.α. καθορισμού εθνικών στόχων διατήρησης των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικής σημασίας.
- Υ.α. καθορισμού στόχων διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών ανά κάθε περιοχή Natura 2000.
- Υ.α. για τη λειτουργία ή απομάκρυνση των εγκαταστάσεων που πλέον απαγορεύεται να υπάρχουν στις περιοχές Natura.

Διατήρηση ειδών χλωρίδας και πανίδας

- Κοινή υπουργική απόφαση (κ.υ.α.) έγκρισης εθνικού καταλόγου σημαντικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών, καθώς και τύπων φυσικών οικοτόπων, ως μέρος της εθνικής απογραφής της ελληνικής βιοποικιλότητας. Οι κατηγορίες προστασίας είναι οι κατηγορίες των κόκκινων βιβλίων.
- Υ.α. καθορισμού του περιεχομένου των σχεδίων δράσης για τα σημαντικά είδη που απειλούνται.
- Προεδρικό διάταγμα (π.δ.) έγκρισης εθνικού καταλόγου ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών και τύπων φυσικών οικοτόπων που συντάσσει το ΥΠΕΚΑ που τροποποιεί ανάλογα τους πίνακες Α' και Β' του π.δ. 67/1981. Οι κατηγορίες προστασίας είναι οι κατηγορίες των κόκκινων βιβλίων.
- Υ.α. καθορισμού μέτρων για την επιτόπια προστασία των αυτόχθονων φυλών αγροτικών ζώων και των αυτοφυών φυτικών ειδών, συγγενών καλλιεργούμενων, που απειλούνται .
- Κ.υ.α. εκπόνησης και έγκρισης σχεδίων ανάκαμψης άκρως μεταναστευτικών ειδών θαλάσσιων ιχθύων.
- Κ.υ.α. για τον καθορισμό ειδικότερων όρων διαχείρισης και απόρριψης έρματος πλοίων, για τον περιορισμό εισαγωγής εισβαλλόντων ξενικών ειδών.

Διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και πρόληψη της υποβάθμισης

- Π.δ. έγκρισης καταλόγου μικρών ηπειρωτικών υγροτόπων έκτασης μέχρι 80 στρ., ο οποίος καταρτίζεται και θεωρείται από τη Γεν. Δ/νση Περιβάλλοντος του ΥΠΕΚΑ. Προς το παρόν έχει εγκριθεί μόνο ο κατάλογος των μικρών νησιωτικών υγροτόπων (άρθ. 13, παρ. 3).
- Π.δ. έγκρισης καταλόγου υγροτόπων με επιφάνεια μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων, εφόσον αυτοί δεν έχουν ενταχθεί σε κατηγορία προστατευόμενων περιοχών (άρθ. 20, παρ. 6 δ)).
- Κ.υ.α. ρύθμισης της χρήσης των γενετικών πόρων (άρθ. 15, παρ. 6).
- Π.δ. για τη θεσμοθέτηση οικονομικών κινήτρων για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, στα οποία περιλαμβάνεται και σύστημα ανταποδοτικών οφελών ως κίνητρο σε ιδιώτες ή τοπικές κοινωνίες για τη διατήρησή τους (άρθ. 16).
- Π.δ. οριοθέτησης της κρίσιμης παράκτιας ζώνης.
- Έκδοση οδηγιών προς τις αρμόδιες αρχές για την οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης, σύμφωνα με τη σχετική κοινοτική νομοθεσία (άρθ. 13, παρ. 2).

Επιστημονική έρευνα, κοινωνική ενημέρωση και συμμετοχή

- Απόφαση της Γεν. Δ/νσης Περιβάλλοντος, σε συνεργασία με άλλες υπηρεσίες και με τη Γεν. Δ/νση Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος, για τον ορισμό των σταδίων εκπόνησης και του βασικού περιεχομένου των σχεδίων παρακολούθησης σημαντικών οικοτόπων.

Άλλες πράξεις

- Υ.α. για τον καθορισμό κινήτρων για την προστασία της βιοποικιλότητας και των σημαντικών οικοσυστημάτων, όπως βραβεία, πλαίσιο οικονομικών ενισχύσεων και μητρώα επιχειρήσεων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, οι οποίες εφαρμόζουν υποδειγματικές πρακτικές προστασίας της βιοποικιλότητας στην παραγωγική διαδικασία (άρθ. 20, παρ. 11).
- Υ.α., μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2011, για τον καθορισμό των ελάχιστων απαιτήσεων των προδιαγραφών συλλογής ερευνητικών ή άλλων δεδομένων από το περιβάλλον (άρθ. 20, παρ. 12).
- Π.δ. με πρόταση του ΥΠΑΑΤ καθορισμού όρων, προστασίας και αειφόρου διαχείρισης των φυτογενετικών πόρων για τη διατροφή και τη γεωργία (άρθ. 20, παρ. 13).

Επιπλέον, ο νόμος προβλέπει συγκεκριμένες ενέργειες που θα πρέπει να ολοκληρωθούν, οι περισσότερες με ευθύνη του ΥΠΕΚΑ. Ενδεικτικά παρατίθενται οι παρακάτω:

- Κατάρτιση οδηγών αναγνώρισης των κυριότερων ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμούς ανά κατηγορία κινδύνου και τους αποστέλλει σε αρμόδιες αρχές και τελωνεία της χώρας.
- Εκπόνηση εθνικού σχεδίου προσαρμογής των δράσεων διαχείρισης οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Εκπόνηση έρευνας επικινδυνότητας και σύνταξη καταλόγου εισβαλλόντων ξενικών ειδών στα οικοσυστήματα της χώρας.
- Σύνταξη σχεδίων διαχείρισης των εισβαλλόντων ξενικών ειδών ανάλογα με την κατηγορία στην οποία εντάσσονται.
- Έκδοση εκλαϊκευμένων οδηγών αναγνώρισης των εισβαλλόντων ξενικών ειδών που αξιολογούνται ως ιδιαίτερα επικίνδυνα για την κατάσταση διατήρησης των ιθαγενών ειδών και οικοτόπων.
- Δημιουργία ειδικής διαδικτυακής πύλης ελεύθερης πρόσβασης για τη βιοποικιλότητα.

10.6.Ειδική ενότητα: δυο χρόνια εφαρμογής του π.δ. για τους μικρούς υγροτόπους

Το προεδρικό διάταγμα⁴⁴⁶ της 12^{ης} Ιουνίου 2012 κατοχύρωσε θεσμικά 380 υγροτόπους σε νησιά και έθεσε οριζόντιες διατάξεις προστασίας τους και αντιμετώπισης συγκεκριμένων απειλών υποβάθμισής τους. Η σημασία του προεδρικού διατάγματος στην προστασία των μικρών νησιωτικών υγροτόπων, δυο χρόνια μετά την υπογραφή του, είναι πολυεπίπεδη.

Προστασία ευαίσθητων και πολύτιμων οικοσυστημάτων: Το πρόγραμμα για την προστασία των νησιωτικών υγροτόπων του WWF Ελλάς κατέγραψε συνολικά 805 υγροτόπους σε 75 νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου πελάγους, από τους οποίους οι 592 είναι φυσικοί.⁴⁴⁷ Επομένως ο κατάλογος του π.δ. περιλαμβάνει περίπου το 65% από τους καταγεγραμμένους φυσικούς υγροτόπους. Επιπλέον, το π.δ. περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τους μικρούς φυσικούς νησιωτικούς υγροτόπους που ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000. Για αυτούς τους υγροτόπους ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 2 και 3 του π.δ., μέχρι τη θέσπιση ειδικότερων ρυθμίσεων, κατ' εφαρμογή του ν. 3937/2011 (60 Α') και του ν. 3199/2003 (280 Α').

Εκκρεμότητες προστασίας: Παρόλη τη σημασία του, το π.δ. δεν καλύπτει συνολικά τις υποχρεώσεις της πολιτείας, καθώς στις προστατευτικές του διατάξεις δεν περιλαμβάνονται ούτε οι ηπειρωτικοί υγροτόποι, ούτε οι νησιωτικοί υγροτόποι άνω των 80 στρεμμάτων. Η έγκριση του καταλόγου υγροτόπων με έκταση μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων, ηπειρωτικών και νησιωτικών προβλέπεται από τον νόμο για τη βιοποικιλότητα⁴⁴⁸ και αποτελεί εκκρεμούσα υποχρέωση. Σύμφωνα με τα στοιχεία καταγραφής του WWF Ελλάς, υπάρχουν 115 νησιωτικοί υγροτόποι με έκταση μεγαλύτερη από 80 στρέμματα. Όσον αφορά τους ηπειρωτικούς υγροτόπους, τόσο τους μικρούς όσο και εκείνους με έκταση μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων, ο αριθμός τους παραμένει άγνωστος.

Αναγνώριση αξίας των υγροτόπων: Η θεσμική προστασία που παρέχει το προεδρικό διάταγμα βοήθησε στην αναγνώριση και κατοχύρωση της επιστημονικής και οικολογικής αξίας των μικρών νησιωτικών υγροτόπων: οι υγροτόποι σταδιακά παύουν να αντιμετωπίζονται ως «βάλτοι» και

⁴⁴⁶ Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.06.2012). «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων».

⁴⁴⁷ Συνολική παρουσίαση του προγράμματος του WWF Ελλάς και στοιχεία για τον κάθε υγροτόπο είναι διαθέσιμα μέσα από ειδική ιστοσελίδα: WWF Ελλάς. (2014). Υγροτόπιο. Ανακτήθηκε από: <http://www.oikoskopio.gr/ygrotorio/>.

⁴⁴⁸ Νόμος 3937/2011 (ΦΕΚ 60 Α'), άρθρο 20 παρ.6δ: «[μ]ε απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία των συναρμόδιων υπηρεσιών και την υπάρχουσα επιστημονική τεκμηρίωση, καταρτίζονται κατάλογοι υγροτόπων με επιφάνεια μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων, εφόσον αυτοί δεν έχουν οριοθετηθεί κατά τις διατάξεις του άρθρου 21 του ν. 1650/1986».

σκουπιδότοποι και καλλιεργείται, έστω και με αργούς ρυθμούς, η συνείδηση της σημασίας τους και της ανάγκης προστασίας τους τόσο στη διοίκηση όσο και στους πολίτες. Υπήρξαν όπως ήταν αναμενόμενο και μεμονωμένες περιπτώσεις προσφυγών στο ΣτΕ, από ιδιώτες και επιχειρήσεις οι οποίοι επιδιώκουν την εξαίρεση υγροτόπων από το προεδρικό διάταγμα.

Εργαλείο για τη δημόσια διοίκηση: Η αναφορά του νόμου για τη βιοποικιλότητα (ν.3937/2011) στην ανάγκη προστασίας των μικρών υγροτόπων και ειδικά το π.δ., προσέφερε στη δημόσια διοίκηση νέα εργαλεία για τη προστασία και διαχείρισή τους. Οι περισσότεροι τύποι υποβάθμισης που καταγράφηκαν από το WWF Ελλάς κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος του σε προστατευόμενους από το π.δ. υγροτόπους, ρυθμίζονται πλέον από το π.δ. Επιπλέον, η σαφήνεια και οριζόντια κάλυψη των ρυθμίσεων προστασίας αποδεικνύεται χρήσιμη στις διοικητικές αρχές στη διαχείριση περιστατικών υποβάθμισης. Ιδιαίτερη συμβολή σε αυτή τη σταδιακή αλλαγή, είχε και η ενημερωτική εγκύκλιος για το π.δ. από το ΥΠΕΚΑ σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες και ΟΤΑ.⁴⁴⁹

Ενσωμάτωση της προστασίας σε χωρικές πολιτικές: Ένας άλλος τρόπος, ο οποίος καθιστά ξεκάθαρη τη σημασία του διατάγματος είναι ότι οι προστατευόμενοι υγρότοποι περιλαμβάνονται σταδιακά στον χωρικό σχεδιασμό στο τοπικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, αρκετοί νησιωτικοί υγρότοποι ενσωματώθηκαν ή ενσωματώνονται στις περιοχές ειδικής προστασίας των ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ νησιωτικών δήμων. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι είναι απαραίτητο στην επικείμενη αναθεώρηση των περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων να ενταχθούν προβλέψεις για την προστασία των υγροτόπων.

Εφαρμογή: Το WWF Ελλάς έχει οργανώσει δίκτυο εθελοντών για την παρακολούθηση της κατάστασης των νησιωτικών υγροτόπων. Το 2013 το δίκτυο κατέγραψε 21 περιπτώσεις υποβάθμισης υγροτόπων από τις οποίες 13 (περίπου το 62%) αφορούν προστατευόμενους από το π.δ. υγροτόπους. Μία στις τέσσερις περιπτώσεις σχετίζεται με ρύπανση από στερεά ή υγρά απόβλητα, ενώ αντίστοιχο είναι το ποσοστό υποβάθμισης από εξυπηρετούσες την οικοδομή δραστηριότητες, όπως επιχρωτώσεις, περιφράξεις, εργασίες δόμησης, διάνοιξης οδών προσπέλασης κλπ. Σε αντίθεση με άλλες χρονιές, ελάχιστα ήταν τα περιστατικά υποβάθμισης από τεχνικά έργα για τα οποία προβλέπεται περιβαλλοντική αξιολόγηση και αδειοδότηση. Οι περιβαλλοντικές συνέπειες των οικοδομικών δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές όπως οι νησιωτικοί υγρότοποι, συνεχίζουν να μην συνυπολογίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και σχετικών αδειοδοτήσεων (πολεοδομικές άδειες, εγκαταστάσεις κτλ.), παρά το γεγονός ότι πρόκειται για δραστηριότητες επί το πλείστον μη αναστρέψιμες.

Η διοίκηση ανταποκρίθηκε ικανοποιητικά σε όλες τις αναφορές υποβάθμισης των υγροτόπων που εντάσσονται στο π.δ., πραγματοποιώντας αυτοψίες σε όλες τις περιπτώσεις. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις σε συνέχεια της παρέμβασης της διοίκησης η υποβάθμιση έπαυσε. Συγκεκριμένα, μόνο σε δύο περιπτώσεις, η παρέμβαση της διοίκησης δεν ήταν ικανή να σταματήσει τη συνέχιση της υποβάθμισης. Σε έξι περιπτώσεις πέραν της παύσης της υποβάθμισης, επιτεύχθηκε και μερική αποκατάσταση του υγροτόπου. Επιπλέον, σε δύο περιπτώσεις καταλογίστηκαν πρόστιμα και σε πέντε οι υπαίτιοι κλήθηκαν σε απολογία από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αποτελεσματικότητα της διοίκησης είναι σημαντικά περιορισμένη όταν πρόκειται για περιπτώσεις που χρειάζονται ειδικά μέτρα για την αποκατάσταση, και όχι απλώς την παύση της υποβάθμισης. Η χρονική διάρκεια των διαδικασιών, η μη ανάληψη πρωτοβουλίας, η έλλειψη υλικών μέσων και η απροθυμία των αιρετών για την εκτέλεση έργων αποκατάστασης λειτουργούν ανασταλτικά σε αυτές τις περιπτώσεις.

Η ανταπόκριση των δημοσίων υπηρεσιών το 2013 ήταν πολύ ικανοποιητική, ιδιαίτερα στις περιοχές που δραστηριοποιείται έντονα το δίκτυο των εθελοντών και το WWF Ελλάς. Στις περιοχές αυτές, τα στελέχη της διοίκησης δρουν πιο άμεσα και αποτελεσματικά πετυχαίνοντας σε πολλές περιπτώσεις – περισσότερες από το παρελθόν– την παύση της υποβάθμισης.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί μια διστακτικότητα στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων και μια στροφή προς μια πιο μετριοπαθή διαχειριστική στάση. Πέρα από τα παραπάνω, η δημόσια διοίκηση συνεχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα ρύθμισης και εφαρμογής των αρμοδιοτήτων της. Η συναρμοδιότητα διαφορετικών υπηρεσιών για το ίδιο αντικείμενο ή τον ίδιο χώρο (όπως προκύπτει σε περιοχές νησιωτικών υγροτόπων που διέπονται από πολλαπλά επίπεδα χρήσεων ή ρυθμίσεων

⁴⁴⁹ Εγκύκλιος 62617/2308/1.11.2013. «Ενημέρωση σχετικά με το ΠΔ για την προστασία των μικρών νησιωτικών υγροτόπων.» [Ενημερωτική εγκύκλιος του ΥΠΕΚΑ].

προστασίας, πχ ανήκουν συγχρόνως σε ζώνη αιγιαλού, παραλίας, σε περιοχή προστασίας του δικτύου Natura ή σε Καταφύγιο Άγριας Ζωής), δημιουργεί σύγχυση, πολυπλοκότητα και μειωμένη αποτελεσματικότητα. Όργανα με υπερ-αρμοδιότητες και ευχέρεια συντονισμού, όπως το ΚΕΠΠΕ και το ΣΥΓΑΠΕΖ, αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες στην εκτέλεση των αποφάσεών τους.

Είναι λοιπόν γεγονός ότι παρά την εξαιρετική σημασία του, το π.δ. από μόνο του δεν μπορεί να εγγυηθεί την διατήρηση των μικρών νησιωτικών υγροτόπων. Η εφαρμογή του βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις δυνατότητες της δημόσιας διοίκησης και την πολιτική βούληση.

10.7. Δάση

Δασικός Κώδικας: Εν αναμονή της κωδικοποίησης της δασικής νομοθεσίας, η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα, και σε συνέχεια διάσπαρτων νομοθετικών ρυθμίσεων σε άσχετους με το περιβάλλον νόμους, το ΥΠΕΚΑ έθεσε τον Σεπτέμβριο του 2013 σε διαβούλευση ένα νέο σχέδιο νόμου με τίτλο «Δασικά οικοσυστήματα: Ορισμοί, μέτρα προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης» (<http://www.opengov.gr/minenv/?p=5314>).

Το νομοσχέδιο εισήγαγε νέα κατηγορία εκτάσεων χωρίς ουσιαστική προστασία, τις επονομαζόμενες «δημόσιες γαίες». Σε αυτές περιλαμβάνει τα φρυγανικά οικοσυστήματα, εκτάσεις με χαμηλή θαμνώδη και ποώδη βλάστηση, αμμοθίνες και υγροτόπους. Ενδεικτικά, με βάση τις προτεινόμενες διατάξεις θα επιτρέπονται διάφορες οχλούσες χρήσεις (άρθρα 51 παρ. 4, 53 παρ. 5, 57 παρ. 4, 57 παρ. 6) και η ανοικοδόμηση («ένταξη σε οικιστικές περιοχές»). Οι επεμβάσεις σε αυτές γίνονται με μειωμένο αντάλλαγμα χρήσης, και δεν κηρύσσονται αναδασωτέες: μάλιστα, για γεωργική εκμετάλλευση, μπορούν να αποχαρακτηριστούν, ακόμα και αν είχαν στο παρελθόν κηρυχθεί αναδασωτέες. Φαίνεται ότι ορισμένες δημόσιες γαίες θα αποτελέσουν συγχρόνως και δημόσιους βοσκότοπους. Η εξαίρεσή τους από το καθεστώς των αναδασωτέων θα αποθρασύνει τους εμπρηστές, θα «νομιμοποιήσει» τον εμπρησμό ως μέσο διαχείρισης του φυσικού χώρου, και θα θέσει σε κίνδυνο τους παρακείμενους οικισμούς, δάση και δασικές εκτάσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι «δημόσιες γαίες» εντός δημόσιων κτημάτων, δασωμένων αγρών με τίτλους κυριότητας, και ορισμένων ιδιωτικών δασικών εκτάσεων στις οποίες το Δημόσιο δεν προβάλλει δικαιώματα κυριότητας δεν έχουν ούτε την ελάχιστη αυτή προστασία. Στον βαθμό που οι «δημόσιες γαίες» εμπεριέχουν δασικές εκτάσεις σύμφωνα με τη συνταγματική ερμηνευτική δήλωση, η συμπερίληψή τους είναι αμφίβολης συνταγματικότητας [άρθρο 24 παρ. 1 και 117 παρ. 3 Συντάγματος του 1975/2001].

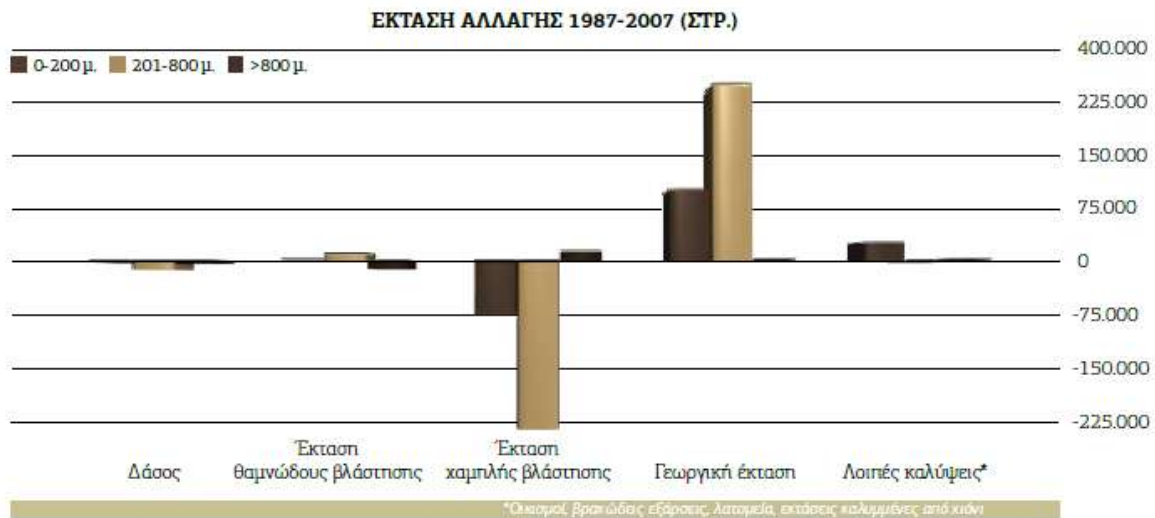
Το σχέδιο νόμου δεν διαφοροποιούσε τα φρυγανικά οικοσυστήματα από τις υπόλοιπες «δημόσιες γαίες», ενώ πολλά από αυτά φέρουν σημαντική και απειλούμενη βιοποικιλότητα, παρέχουν ποικιλία οικοσυστημικών υπηρεσιών και βέβαια δεν περιλαμβάνονται σε άλλη περιβαλλοντική νομοθεσία. Επιπρόσθετα, πολλές από τις εκτάσεις που καλύπτονται από φρύγανα αποτελούν πρόδρομες φυτοκοινωνίες υποβαθμισμένων υψηλών δασών από διάφορες αιτίες (συνεχόμενες πυρκαγιές, βοσκή κλπ). Ωστόσο, ακόμα και αν κάποια φρυγανώδη οικοσυστήματα θεωρούνται τελικές φυτοκοινωνίες (climax) μπορούν να χαρακτηριστούν ως δασικές εκτάσεις (σύμφωνα και με το άρθρο 24 του Συντάγματος) καθώς πέρα από τον ξυλώδη κορμό που φέρουν τα περισσότερα είδη που αναπτύσσονται σε αυτά, παρέχουν μια σειρά από «δασοπονικές λειτουργίες και προϊόντα» (όπως για παράδειγμα: προστασία νερού και εδάφους, συμμετοχή στους κύκλους άνθρακα και οξυγόνου, παραγωγή φαρμακευτικών ουσιών και αφεψημάτων, ενώ αποτελούν και κύρια πηγή για τη μελισσοκομία).

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την έκδοση των με αριθμ. 32, 33 και 34/2013 αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) για τον ορισμό του δάσους και της δασικής έκτασης, κ.α., το ΥΠΕΚΑ εξέδωσε εγκύκλιο⁴⁵⁰, με την οποία ανακαλεί προγενέστερη εγκύκλιο⁴⁵¹ του Υφυπουργού ΠΕΚΑ με θέμα «Οδηγίες για την εφαρμογή των παραγράφων 1 & 2 του άρθρου 3 του νόμου 998/1979 όπως ισχύει», ως αντίθετης με το περιεχόμενο των αποφάσεων του ΣτΕ. Οι αποφάσεις αυτές ορίζουν ρητά ότι (1) για τον ορισμό του δάσους είναι αδιάφορο αν το είδος ή τα είδη των άγριων ξυλωδών φυτών είναι δασοπονικά ή μη και (2) η προσθήκη της λέξης «αναγκαία» δεν απαιτεί μία αριθμητικώς προσδιοριζόμενη έκταση. Στην ουσία δηλαδή οι αποφάσεις του ΣτΕ παραπέμπουν στην εφαρμογή του συνταγματικού ορισμού του δάσους [άρθρο 24 παρ. 1 και 117 παρ. 3 Συντάγματος του 1975/2001]. Στο πλαίσιο αυτό φρυγανικά οικοσυστήματα δύναται να χαρακτηριστούν ως δασικές εκτάσεις.

⁴⁵⁰ Εγκύκλιος Αναπλ. Υπουργού ΠΕΚΑ 109341/3009/12.5.2014. «Ανάκληση της αριθ. 204262/4545/23.11.2010 με θέμα «Οδηγίες για την εφαρμογή των παραγράφων 1 & 2 του άρθρου 3 του νόμου 998/1979 όπως ισχύει».

⁴⁵¹ Εγκύκλιος Υφυπουργού ΠΕΚΑ 204262/4545/23.11.2010 «Οδηγίες για την εφαρμογή των παραγράφων 1 & 2 του άρθρου 3 του νόμου 998/1979 όπως ισχύει».

Η σημαντική οικολογική αξία των φρυγάνων αντικατοπτρίζεται από το γεγονός ότι από τους 115 τύπους οικότοπων κοινοτικής σημασίας που εξαπλώνονται στην Ελλάδα, οι 26 αφορούν εκτάσεις με «φρυγανική, ποώδη ή άλλη αυτοφυή βλάστηση». Ο αριθμός των οικότοπων ανέρχεται σε 35 αν συνυπολογιστούν οι περιοχές με αμμοθινική βλάστηση και σε 52 αν σε αυτές προσθέσουμε και τους οικότοπους που απαντώνται σε υγροτοπικές περιοχές. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η πλειοψηφία των φυτών της Ελλάδας αφορά θαμνώδη, φρυγανώδη και ποώδη είδη (5.500 είδη από τα 6.000 περίπου είδη ανώτερων φυτών που απαντώνται στην Ελλάδα). Σε πολλές περιοχές της χώρας, οι παραπάνω εκτάσεις αποτελούν τη μόνη ή κύρια μορφή δασικών εκτάσεων. Για παράδειγμα, οι βασικές καλύψεις γης στην Κρήτη, το 2007, αφορούσαν κατά 42,7% σε εκτάσεις χαμηλής βλάστησης, 46,5% σε γεωργικές εκτάσεις και μόνο το 6,18 και 1,63% αφορούσαν σε εκτάσεις θαμνώδους βλάστησης (θαμνώδεις αείφυλλων – πλατύφυλλων και θαμνότοποι) και δάση αντίστοιχα.⁴⁵² Ήδη κατά την εικοσαετία 1987-2007, η Κρήτη απώλεσε περίπου 254.000 στρέμματα εκτάσεων με χαμηλή βλάστηση, προς όφελος της επέκτασης της γεωργικής γης.

Παρόμοια είναι η εικόνα και στα νησιά του Αιγαίου, καθώς το 2007, η επικρατέστερη κάλυψη γης ήταν οι εκτάσεις χαμηλής βλάστησης (40,5%) και ακολουθούσαν οι γεωργικές εκτάσεις (35,9%). Την ίδια εικοσαετία (1987-2007), τα νησιά του Αιγαίου απώλεσαν περισσότερα από 500.000 στρέμματα εκτάσεων χαμηλής βλάστησης. Οι εναπομείνουσες εκτάσεις δεν θα προστατεύονται πλέον από την δασική νομοθεσία, και οι τάσεις καταστροφής τους θα επιταχυνθούν με το σ/ν.

Επιπροσθέτως, σε όσα δάση και δασικές εκτάσεις εξακολουθεί να αναγνωρίζει το νομοσχέδιο, οι επιτρεπτές επεμβάσεις αυξάνονται και εντείνονται. Ανοίγει ορισμένες κατηγορίες δασών και δασικών εκτάσεων σε χρήσεις που, μέχρι σήμερα, ήταν απαγορευμένες σε αυτά: πλέον, και ενδεικτικά, στα παραθαλάσσια δάση, είναι δυνατή η εκχέρσωση για γεωργική εκμετάλλευση, στα δάση/δασικές εκτάσεις με ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, και οικολογικό ενδιαφέρον και στα δάση/δασικές εκτάσεις που προστατεύονται από το ευρωπαϊκό δίκαιο (Natura 2000) επιτρέπονται εφεξής η εκχέρσωση για αγροτική εκμετάλλευση, οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις κάθε είδους, και οι τουριστικές εγκαταστάσεις, ενώ, θεσμοθετούνται, για πρώτη φορά, πολλές νέες χρήσεις για τις αναδασωτές εκτάσεις.

Επιπλέον, προστίθενται νέες χρήσεις στις ήδη υφιστάμενες: για παράδειγμα, εγκαταστάσεις Σωμάτων Ασφαλείας, χώροι αποθήκευσης και επεξεργασίας στερεών και υγρών αποβλήτων, ενώ άλλες ήδη επιτρεπτές γίνονται ακόμα πιο επιβαρυντικές: για παράδειγμα, το σ/ν διευκολύνει την χωροθέτηση εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής με αθλητικές εγκαταστάσεις (π.χ., γήπεδα golf) εντός ακόμα περισσότερων δασών και δασικών εκτάσεων, μειώνοντας την απαραίτητη δασοκάλυψη της έκτασης από 80% σε 60%, φυσικά πρόσωπα θα μπορούν πλέον να εγκαθιστούν τελεφερίκ σε δάση και δασικές εκτάσεις, κ.α.

Ακόμα, νομιμοποιείται σωρεία παράνομων επεμβάσεων εντός δασών και δασικών εκτάσεων, υπονομεύοντας το κράτος δικαίου και την ισότητα των πολιτών. Δίνονται, για πολλοστή φορά, νέες προθεσμίες για τη νομιμοποίηση δραστηριοτήτων που συνεχίζονται χωρίς τις απαραίτητες άδειες,

⁴⁵² WWF Ελλάς. (2012). Η Ελλάδα τότε και τώρα: Διαχρονική χαρτογράφηση των καλύψεων γης, 1987-2007. Αθήνα. Ανακτήθηκε από: <http://issuu.com/wwf-greece/docs/diachroniki-hartografisi>.

όπως λατομεία σχιστολιθικών πλακών, εγκαταστάσεις δομικών ή μηχανικών κατασκευών για κεραιές, πομπούς, αναμεταδότες, διάφορες κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις κάθε κλίμακας, κατασκηνώσεις, ορειβατικά καταφύγια, χιονοδρομικά κέντρα, υφιστάμενες εγκαταστάσεις χωρίς έγκριση επέμβασης μέσα σε πάρκα και άλση. Επιπλέον, μία παράδοση, και ακατάληπτη διάταξη [20 παρ. 9], επιτρέπει και την έκδοση οικοδομικής άδειας και νομιμοποίηση «υφιστάμενων κτισμάτων» σε «δημόσια δάση και δασικές εκτάσεις», με παραπομπή σε διάταξη που επανειλημμένα έχει κηρυχθεί αντισυνταγματική [50 παρ. 2 ν. 998/79· πρβλ. ΣτΕ 3403/2001, 2625/2010]. Το σ/ν εξαιρεί από τη δασική νομοθεσία εκτάσεις που εκχερσώθηκαν για γεωργική χρήση πριν το Σύνταγμα του '75 χωρίς να απαιτεί αυτό να έχει συμβεί με νόμιμη αιτία, και όχι ύστερα από αυθαίρετη και παράνομη ανθρώπινη ενέργεια (πρβλ. ΣτΕ 2257/2002, 2188/2005, 3456/2007, 2858/2007, 291/2009). Θεωρείται πλέον βέβαιο ότι στις δημόσιες γαίες σύντομα θα είναι δυνατή και η νομιμοποίηση αυθαιρέτων, αφού αυτή απαγορεύεται μόνο σε δάση και δασικές εκτάσεις (πρβλ. άρθρο 2 παρ 2 στ) ν. 4178/2013, και παρόμοια άρθρα σε όλους τους νόμους περί αυθαιρέτων.

Η ανακοίνωση του σχεδίου νόμου προκάλεσε σωρεία αντιδράσεων. Με γρήγορα αντανακλαστικά, οι μεγαλύτερες περιβαλλοντικές οργανώσεις της χώρας υπέβαλαν κοινό κείμενο παρατηρήσεων, θίγοντας τα παραπάνω σημεία και σημειώνοντας ότι το σχέδιο νόμου είναι τόσο προβληματικό ώστε δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για συζήτηση και θα πρέπει να αποσυρθεί στο σύνολό του, καθώς πλήττει καίρια τόσο την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, όσο και τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.⁴⁵³ Στη συνέχεια, το WWF Ελλάς διοργάνωσε ηλεκτρονική διαμαρτυρία⁴⁵⁴, την οποία υπέγραψαν σχεδόν 12.000 πολίτες ζητώντας την άμεση απόσυρση του νομοσχεδίου. Με τη δύναμη των υπογραφών αυτών ενάντια στο νομοσχέδιο, το WWF Ελλάς υπέβαλε στον τότε Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος, Σταύρο Καλαφάτη, κείμενο ειδικότερων σχολίων που καταδεικνύουν τα σοβαρά προβλήματα που δημιουργεί το νομοσχέδιο του ΥΠΕΚΑ για τον δασικό πλούτο της χώρας.⁴⁵⁵ Οι ενστάσεις αυτές παρουσιάστηκαν και στον Ειδικό Γραμματέα Δασών, Γιώργο Αμοργιανιώτη.

Σημείωση εκτός περιόδου αναφοράς: Στις 17 Ιουλίου 2014, ο Αναπλ. Υπουργός Νίκος Ταγαράς κατέθεσε στη Βουλή σχέδιο νόμου με τίτλο «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση - Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών - Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας». Πρόκειται για μια συρραφή εξαιρετικά επιβλαβών για τον δασικό πλούτο της χώρας διατάξεων από το σ/ν για τα δασικά οικοσυστήματα του Σεπτεμβρίου 2013 και του σ/ν για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς που δόθηκε σε δημόσια διαβούλευση από το ΥΠΕΚΑ τον Ιανουάριο 2014⁴⁵⁶. Το σ/ν ψηφίστηκε τελικά στις 5 Αυγούστου ως ν. 4280/2014, έχοντας κατά τη διαδικασία συζήτησης και ψήφισής του ξεσηκώσει θύελλα αντιδράσεων.⁴⁵⁷

Αναδιάρθρωση δασικών υπηρεσιών: Σε ρυθμούς αναδιοργάνωσης βρίσκονται οι δασικές υπηρεσίες. Τον Ιανουάριο 2014, ο τότε Αναπληρωτής Υπουργός ΠΕΚΑ, Στ. Καλαφάτης, συγκάλεσε ευρεία σύσκεψη με σκοπό να ανταλλαχθούν απόψεις και προτάσεις σε θέματα δασών, αρμοδιοτήτων και οργάνωσης των δασικών υπηρεσιών. Σε συνέχεια της σύσκεψης συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας, η οποία αναμενόταν εντός διμήνου να υποβάλει πρόταση για την αξιολόγηση των δομών και την αναδιάρθρωση των Δασικών Υπηρεσιών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.⁴⁵⁸ Στην απόφαση αναφέρεται ότι για τη διαμόρφωση της πρότασης θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, η έκθεση της διυπουργικής ομάδας εργασίας (με το αρ. πρωτ. 43982/21-11-2012 έγγραφο της Γενικής Δ/σης Διοικητικής Υποστήριξης του Υπ. Εσωτερικών, η έκθεση του Υπουργείου Εσωτερικών για την

⁴⁵³ Αρχέλων, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, Καλλιστώ, Greenpeace, ΜΟm και WWF Ελλάς. (2013, Σεπτέμβριος). Παρατηρήσεις περιβαλλοντικών οργανώσεων επί του σχεδίου νόμου « Δασικά οικοσυστήματα: Ορισμοί, μέτρα προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης» του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Sept_NomosxedioDason_NGOsComments.pdf.

⁴⁵⁴ WWF Ελλάς. 2013. Όχι στο ξεπούλημα του 15% της ελληνικής γης. [Ηλεκτρονική διαμαρτυρία – συλλογή υπογραφών] Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/petition/>.

⁴⁵⁵ WWF Ελλάς. (2013, 25 Οκτωβρίου). Σχόλια στο ν/σ «Δασικά οικοσυστήματα: Ορισμοί, μέτρα προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης. [Επιστολή, Αρ. Πρωτ. 240/2013]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-sholia-dasiko-nomoshedio-okt2013.pdf>.

⁴⁵⁶ ΥΠΕΚΑ. (2014, 29 Ιανουαρίου). Σε δημόσια διαβούλευση το νομοσχέδιο «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη Ανάπτυξη, εγκαταλελειμμένοι οικισμοί και Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί – Χρήσεις Γης» [δελτίο τύπου]. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=5B524%5D=2951&language=el-GR>

⁴⁵⁷ WWF Ελλάς. (2014, 6 Αυγούστου). Η Βουλή ψήφισε δασοκτόνο νόμο [δελτίο τύπου]. <http://www.wwf.gr/news/1305-2014-08-06-11-55-29>

⁴⁵⁸ Απόφαση Αν. Υπουργού ΠΕΚΑ 104586/165/11.2.2014. «Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την αξιολόγηση των δομών και την αναδιάρθρωση των Δασικών Υπηρεσιών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων».

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας (Ιούνιος 2013) και η έκθεση του Υπουργείου Εσωτερικών για την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής (Φεβρουάριος 2013), καθώς και κάθε άλλο στοιχείο, έκθεση ή πόρισμα που θα τεθεί υπόψη της ομάδας εργασίας. Της παραπάνω απόφασης είχε προηγηθεί η Έκθεση Επιθεώρησης-Έρευνας των Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης που διεξήχθη στα Δασαρχεία και τις Διευθύνσεις Δασών χωρίς Δασαρχεία στο σύνολο της χώρας, ήτοι (103) δασικές Υπηρεσίες.⁴⁵⁹

Προκειμένου η παραπάνω ομάδα εργασίας να καταλήξει στα βασικά συμπεράσματα που θα συμπεριλάβει στη σχετική πρόταση της, συγκάλυσε στα τέλη Φεβρουαρίου ευρεία διαβούλευση στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής. Στη διαβούλευση συμμετείχαν έξι επιστημονικοί, επαγγελματικοί και περιβαλλοντικοί φορείς, ανάμεσα στους οποίους κλήθηκε το WWF Ελλάς ώστε να μεταφέρει τις θέσεις του, τα βασικά σημεία των οποίων αναφέρονται σε σχετική επιστολή.⁴⁶⁰

Παρότι, η έκθεση δεν έχει δημοσιοποιηθεί ακόμα, έχουν ανακοινωθεί οι βασικές προτάσεις που περιλαμβάνει.⁴⁶¹ Μεταξύ άλλων προτείνεται η κατάργηση των 1024 Δασοφυλακείων (χωρίς να καταργούνται οι θέσεις δασοφυλάκων), των 124 μη λειτουργούντων Δασονομείων και ταυτόχρονη ίδρυση 26 νέων, αναβάθμιση των Δασαρχείων σε Υποδιευθύνσεις, διατήρηση των Διευθύνσεων Δασών, ίδρυση τμήματος Επιθεώρησης και Ελέγχου, υπό την εποπτεία των Γενικών Γραμματέων των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, μετακίνηση υπαλλήλων για την κάλυψη υπηρεσιακών αναγκών, μόνο εντός ορίων της Περιφέρειας, εμπλουτισμός της Δασικής Υπηρεσίας με νέες επιστημονικές ειδικότητες (π.χ. βιολόγοι, κτηνίατροι, νομικοί κλπ) ώστε να στηρίζεται αποτελεσματικά το πολυποϊκίλο έργο της, ενίσχυση της παραγωγής δασικών προϊόντων – πάντα στο πλαίσιο της αιεφόρου διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων – με στόχο την στήριξη της Ανάπτυξης της Περιφέρειας, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την εισροή εσόδων στα δημόσια ταμεία, κ.ά.

Δασικές πυρκαγιές – Δασοπροστασία: Η αντιπυρική περίοδος του 2013 ήταν γενικά ήπια κυρίως λόγω των καιρικών συνθηκών. Χαρακτηρίστηκε από απουσία μεγάλων περιστατικών με εξαίρεση ελάχιστες περιπτώσεις, όπως στη Ρόδο, τη Σέριφο και την Άνδρο ⁴⁶².

Με την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου (Μάιος 2014), δεν είχαν ολοκληρωθεί οι 1.500 περίπου προσλήψεις εποχικού προσωπικού του Πυροσβεστικού Σώματος, ενώ σημειώνονται σημαντικές ελλείψεις στα μέσα δασοπυρόσβεσης που διαθέτει το Σώμα (γερασμένος εναέριος στόλος, ελαστικά οχημάτων, κ.ά.). Η Δασική Υπηρεσία, παρότι προχώρησε στην έκδοση απόφασης για την υλοποίηση του φετινού προγράμματος δασοπροστασίας, αυτή περιορίζεται στην έγκριση κονδυλίων για υπερωριακή απασχόληση, ενώ μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει καμία ανακοίνωση για πρόσληψη εποχικού προσωπικού. Οι υπάρχοντες πόροι για δασοπροστασία παρότι εγκρίθηκαν στις αρχές Απριλίου για τους ΟΤΑ, δεν έχουν προχωρήσει οι απαραίτητες εργασίες πρόληψης πυρκαγιών. Επίσης, η αλλαγή ηγεσίας όλων των αυτοδιοικητικών δομών, μέσα στην αντιπυρική περίοδο, δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία τόσο για την έγκαιρη ολοκλήρωση των εργασιών πρόληψης, όσο και στη συνδρομή στις επιχειρήσεις πυρόσβεσης.

Τα μόνα θετικά δείγματα γραφής έχουν δοθεί μέσα από τον νέο νόμο για την αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας και άλλες διατάξεις του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη⁴⁶³ Μέσα από τον νόμο αυτό γίνεται πιο αποτελεσματικός ο συντονισμός μεταξύ του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, ενοποιούνται τα διάφορα συντονιστικά κέντρα, αξιοποιούνται πιο ουσιαστικά οι εθελοντές σε θέματα που αφορούν την προστασία των δασών - αλλά και ευρύτερα - και παρέχεται η δυνατότητα πιστοποίησης εθελοντών σε θέματα πολιτικής προστασίας. Ωστόσο, δεν λαμβάνει υπόψη και δεν επιχειρεί να λύσει ουσιαστικά κανένα από τα υπάρχοντα σοβαρά προβλήματα στην αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, δεν περιέχει καμία

⁴⁵⁹ Σώμα Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης. (2013). (383/Α/2013). Στα Δασαρχεία και Διευθύνσεις Δασών χωρίς Δασαρχεία της χώρας. [Έκθεση Επιθεώρησης – Έρευνας]. Ανακτήθηκε από: http://dasarxeio.files.wordpress.com/2014/02/2013_383.pdf.

⁴⁶⁰ WWF Ελλάς (2014, 21 Μαρτίου). Προτάσεις για την αναδιάρθρωση των δασικών υπηρεσιών [Επιστολή, Αρ. Πρωτ. 60/2014].

⁴⁶¹ Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής. (2014, Απρίλιος, 11). Έτοιμο το πόρισμα για τις Δασικές Υπηρεσίες. [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.apdattikis.gov.gr/>.

⁴⁶² Η συχνότητα των δασικών πυρκαγιών στην Άνδρο και η σταδιακή υποβάθμιση του φυσικού κεφαλαίου του νησιού αποτέλεσαν το κίνητρο του WWF Ελλάς να εξετάσει το φαινόμενο στο νησί και να προτείνει συγκεκριμένα διαχειριστικά μέτρα για τη διαφύλαξη του φυσικού του πλούτου. WWF Ελλάς. (2014 Μάιος) Οικολογικός απολογισμός πυρκαγιών του 2013 στην Άνδρο. Γενικά στοιχεία, επιπτώσεις, προτάσεις. Αθήνα. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Oikologikos-apologismos-pyrkagion-Androu.pdf>.

⁴⁶³ Νόμος 4249/2014. (ΦΕΚ 73 Α'). «Αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ρύθμιση λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις».

πρόνοια για να αλλάξει η σημερινή νοοτροπία και πρακτική και διαιωνίζει τα μεγάλα προβλήματα συντονισμού μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων.

Λαθροϋλοτομίες: Η οικονομική κρίση αποτελεί σοβαρή απειλή για τα δασικά οικοσυστήματα. Η μείωση των εισοδημάτων των πολιτών, σε συνδυασμό με την άνοδο της τιμής του πετρελαίου θέρμανσης έχουν φέρει στο προσκήνιο τη χρήση καυσόξυλων ως κύριο μέσο θέρμανσης. Οι ανάγκες των πολιτών σε καυσόξυλο καλύπτονται με τη χορήγηση ατελών αδειών υλοτομίας νεκρών και κατακείμενων δένδρων σε παραδασόβιους πληθυσμούς, όπως αυτές προσδιορίζονται από τις ΔΑΔ (Δασικές Αστυνομικές Διατάξεις) που εκδίδουν οι αρμόδιες δασικές αρχές, με την εμπορία εγχώριων και εισαγόμενων καυσόξυλων, αλλά, δυστυχώς, και με παράνομες υλοτομίες.

Συγκεκριμένα, το 2012 υποβλήθηκαν 3.105 μηνύσεις για παράνομες υλοτομίες, από τις οποίες οι 2.184 αφορούν συμβάντα μικρότερα των 5 τόνων ξυλείας και οι 921 περιπτώσεις άνω των 5 τόνων. Συνολικά κατασχέθηκαν 13.000 τόνοι παρανόμως υλοτομημένων ξύλων. Μέχρι και τα τέλη Μαΐου 2014, δεν είχαν δημοσιοποιηθεί τα στοιχεία για το έτος 2013.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της λαθροϋλοτομίας, με διάταξη στο νόμο με τίτλο «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης – Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις», άρθρο 55, ν. 4178/8.8.2013 (ΦΕΚ 174 Α'), προστέθηκε η αρμοδιότητα κατάσχεσης και δήμευσης δασικών προϊόντων από τα αστυνομικά όργανα και από τους αναγνωριζόμενους φύλακες θήρας των κυνηγετικών οργανώσεων. Τον Ιανουάριο 2014, εκδόθηκε απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ⁴⁶⁴, με την οποία καθορίζεται η υπερωριακή εργασία για την υλοποίηση του τρίμηνου ειδικού προγράμματος «Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2014» και κατανέμεται ο αντίστοιχος αριθμός ωρών. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από τις δασικές υπηρεσίες των αποκεντρωμένων διοικήσεων και είχε προϋπολογισμό 1.500.000 €. Σε συνέχεια της απόφασης αυτής, η Ειδική Γραμματεία Δασών εξέδωσε εγκύκλιο⁴⁶⁵, στην οποία ορίζεται η υπερωριακή εργασία των στελεχών της Δασικής Υπηρεσίας προκειμένου να υλοποιηθεί το Ειδικό Πρόγραμμα «Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2014».

Δασικοί χάρτες: Από τον Ιούνιο 2013 μέχρι σήμερα έχουν αναρτηθεί μόνο τρεις νέοι χάρτες (Καβάλα Σύμη, Σπάρτη), από τους οποίους οι δύο ανακλήθηκαν. Σήμερα, έχουν αναρτηθεί οι χάρτες συνολικά 74 δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων (Πίνακας 1). Από τους αναρτημένους δασικούς χάρτες έχουν κυρωθεί μόνο 12 τοπικών κοινοτήτων, των: Ανάληψης και Μοδίου των Δήμων Λαγκαδά και Βόλβης αντίστοιχα, Ξεριάς, Αγιάσματος, Νέας Καρυάς, Πηγών, Αβραμυλιάς, Διαλεκτού και Παραδείσου του Δήμου Νέστου, Κεφαλαρίου Δήμου Δοξάτου, Ανθείας του Δήμου Αλεξανδρούπολης, Λεχαιών Δήμου Ανδραβίδας – Κυλλήνης.

Παρά τη ψήφιση του νέου νόμου για το Κτηματολόγιο (ν. 4164/2013 ΦΕΚ 156 Α'), με βάση τον οποίο οι διαδικασίες απλοποιήθηκαν και η ευθύνη για τους δασικούς χάρτες πέρασε στην ΕΚΧΑ ΑΕ, η κατάρτισή τους και πάλι δεν προχώρησε. Ωστόσο, η ΕΚΧΑ έχει ανακοινώσει νέα προγράμματα κατάρτισης Δασικών Χαρτών, με τα οποία καλύπτεται συνολικά το 60% της χώρας.

Πίνακας: Περιοχές με αναρτημένο δασικό χάρτη και περιοχές με κυρωμένο δασικό χάρτη
Πηγή: e-Κτηματολόγιο. 2014. Ανάρτηση Δασικών Χαρτών.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ/ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ	ΗΜ. ΑΝΑΡΤΗΣΗΣ	ΗΜ. ΛΗΞΗΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ (ΚΑΤ. ΕΞΩΤ)	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΣΥΜΗΣ	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	Έχει ανακληθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 40085/817/9-8-2013 απόφαση της Διεύθυνσης Δασών Δωδεκανήσου.		
ΚΑΒΑΛΑΣ	ΚΑΒΑΛΑΣ	Έχει ανακληθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 18260/9-8-2013 απόφαση της Διεύθυνσης Δασών Καβάλας.		
ΣΠΑΡΤΗΣ	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	3/6/2013	6/8/2013	Διεύθυνση Δασών Αρκαδίας
ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	20/5/2013	23/7/2013	Διεύθυνση Δασών Αρκαδίας
ΚΟΡΙΝΘΟΥ/ ΚΑΤΩ ΑΣΣΟΥ/ ΛΕΧΑΙΟΥ/ ΠΕΡΙΓΑΛΙΟΥ/	ΚΟΡΙΝΘΟΥ	20/5/2013	12/8/2013	Διεύθυνση Δασών Κορινθίας

⁴⁶⁴ ΥΑ 104305/112/13.01.2014 (ΦΕΚ 62 Β'). «Καθιέρωση υπερωριακής εργασίας για την υλοποίηση του Ειδικού Προγράμματος «Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2014» και κατανομή αντίστοιχου αριθμού ωρών».

⁴⁶⁵ Εγκύκλιος Ειδικού Γραμματέα Δασών 104353/324/22.1.2014 «Υλοποίηση του Ειδικού Προγράμματος Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2014».

ΝΕΡΑΤΖΗΣ/ ΒΡΑΧΑΤΙΟΥ/ ΚΟΚΚΩΝΙΟΥ	ΚΟΡΙΝΘΟΥ	20/5/2013	12/8/2013	Διεύθυνση Δασών Κορινθίας
ΠΥΡΓΟΥ/ ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΟΥ/ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ/ ΕΜΠΟΡΕΙΟΥ/ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	20/5/2013	22/7/2013	Διεύθυνση Δασών Κυκλάδων
ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΜΕΘΩΝΗΣ/ ΑΓΑΘ/ΛΕΩΣ/ ΜΑΚΡΥΓΙΑΛΟΥ	ΠΙΕΡΙΑΣ	20/5/2013	21/8/2013	Διεύθυνση Δασών Πιερίας
ΑΝΑΤΟΛΗΣ/ ΚΑΤΣΙΚΑ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	20/5/2013	22/7/2013	Διεύθυνση Δασών Ιωαννίνων
ΧΟΡΤΙΑΤΗ/ ΑΣΒΕΣΤΟΧΩΡΙ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	28/11/2012	Νέα Ημερομηνία 10/5/2013	Συνέχιση διαδικασίας υποβολής αντιρρήσεων. Απόφαση Δνσης Δασών Θεσ/νίκης Α.Π.: 35118/30-4-2013 Διεύθυνση Δασών Θεσ/νίκης
ΔΙΣΠΗΛΙΟΥ/ ΜΑΥΡΟΧΩΡΙΟΥ/ ΠΟΛΥΚΑΡΠΗΣ	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	23/4/2013	25/6/2013	Διεύθυνση Δασών Καστοριάς
ΖΑΚΥΝΘΙΩΝ	ΖΑΚΥΝΘΙΩΝ	3/12/2012	11/2/2013	Διεύθυνση Δασών Ζακύνθου
ΠΕΥΚΟΔΑΣΟΥΣ/- ΠΟΛΥΚΑΣΤΡΟΥ	ΚΙΛΚΙΣ	3/12/2012	6/2/2013	ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΠΕΑ
ΠΥΡΓΟΥ	ΗΛΕΙΑΣ	3/12/2012	4/2/2013	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 271/30-05-2013 (άρθρο 17 v. 3889/2010)
ΑΙΓΕΙΡΟΥ	ΡΟΔΟΠΗΣ	3/12/2012	4/2/2013	Διεύθυνση Δασών Ροδόπης
ΛΟΥΤΡΟ	ΕΒΡΟΥ	3/12/2012	4/2/2013	Διεύθυνση Δασών Έβρου
ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ/- ΠΕΡΔΙΚΑΣ/ ΑΓ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ	ΚΟΖΑΝΗΣ	3/12/2012	4/2/2013	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 170/04-4-2013 (άρθρο 17 v. 3889/2010)
ΕΞΟΧΗΣ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	28/11/2012	4/2/2013	Διεύθυνση Δασών Θεσ/νίκης
ΚΑΛΑΜΠΑΚΙΟΥ	ΔΡΑΜΑΣ	28/8/2012	29/10/2012	ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΠΕΑ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 259/22-5-2013 (άρθρο 19 v. 3889/2010)
ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ				ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΠΕΑ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 258/22-5-2013 (άρθρο 19 v. 3889/2010)
ΚΑΛΑΜΩΝΑ				ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ
ΚΗΦΙΣΙΑ	ΑΤΤΙΚΗΣ	9/7/2012	20/9/2012	ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ
ΚΕΡΑΜΩΤΗΣ	ΚΑΒΑΛΑΣ	10/7/2012	14/9/2012	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ τΔ' 488/17-09-2013 (άρθρο 17 v. 3889/2010)
ΑΓΙΑΣΜΑΤΟΣ/ ΝΕΑΣ ΚΑΡΥΑΣ/ ΠΗΓΩΝ				ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 5/23-01-2013 (άρθρο 19 v.3889/2010)
ΔΡΟΣΙΑΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	5/7/2012	10/9/2012	ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ
ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ/ ΠΕΡΑΙΑΣ/ Ν. ΕΠΙΒΑΤΩΝ	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	8/5/2012	10/7/2012	ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ
ΘΕΡΜΗΣ/ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ/ ΤΑΓΑΡΑΔΩΝ/ Ν. ΡΑΙΔΕΣΤΟΥ/ Ν. ΡΥΣΙΟΥ/ ΠΛΑΓΙΑΡΙΟΥ				
ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ				
ΑΝΑΛΗΨΗΣ				ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 631/31-10-2012 (άρθρο 19 v.3889/2010)
ΜΟΔΙΟΥ				
ΑΒΡΑΜΥΛΙΑΣ/ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ/ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ	ΚΑΒΑΛΑΣ	26/3/2012	5/6/2012	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 690/10-12-2012 (άρθρο 19 v.3889/2010)
ΦΥΛΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	23/3/2012	28/5/2012	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 128/11-03-2013 (άρθρο 17 v. 3889/2010)
ΑΝΤΙΚΑΛΑΜΟΥ/ ΑΣΠΡΟΧΩΜΑΤΟΣ/ ΘΟΥΡΙΑΣ/ ΣΠΕΡΧΟΓΕΙΑΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	16/12/2011	20/2/2012	ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΣΣΗΝΗΣ				ΥΠΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΡΙΟΥ	ΔΡΑΜΑΣ	31/10/2011	16/12/2011	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 191/5-04-2012 (άρθρο 19 ν.3889/2010)
ΛΕΧΑΙΝΩΝ	ΗΛΕΙΑΣ	11/7/2011	29/8/2011	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 464/30-07-2012 (άρθρο 19 ν. 3889/2010)
ΑΝΘΕΙΑΣ	ΕΒΡΟΥ	11/7/2011	29/8/2011	ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΠΕΑ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 562/30-12-2011 (άρθρο 19 ν.3889/2010).
ΞΕΡΙΑ	ΚΑΒΑΛΑΣ	11/7/2011	29/8/2011	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 493/2-12-2011 (άρθρο 19 ν.3889/2010)
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	6/4/2011	30/5/2011	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ τΔ' 88/24-02-2012 (άρθρο 17 ν. 3889/2010)
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ			30/5/2011 (Συμπληρωματική ανάρτηση έως 18/7/2011)	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 533/22-12-2011 (άρθρο 17 ν. 3889/2010)
ΠΕΝΤΕΛΗΣ			30/5/2011	ΑΡΧΙΚΗ ΚΥΡΩΣΗ ΦΕΚ Δ' 532/22-12-2011 (άρθρο 17 ν. 3889/2010)

10.8. Θάλασσα και παράκτια ζώνη

Κοινή Αλιευτική Πολιτική: Το 2013 ολοκληρώθηκε η αναθεώρηση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΛΠ) που αφορά στην περίοδο 2012 - 2022. Παρόλο που τόσο οι αλιευτικοί στόλοι της ΕΕ βρίσκονται σε κρίση, όσο και η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών ιχθυαποθεμάτων είναι υπεραλιευμένη, η ευκαιρία για μία αναθεώρηση της ΚΑΛΠ που θα εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα των θαλασσών χάθηκε, ελλείπει πολιτικής βούλησης. Η νέα ΚΑΛΠ, όπως αποτυπώνεται στον Βασικό Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1380/2013⁴⁶⁶, εμπεριέχει θετικά στοιχεία, αλλά αποτυγχάνει επί της ουσίας να θέσει ένα τέλος στην υπεραλίευση.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας: Στις 15 Μαΐου του 2014 δημοσιεύτηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) 508/2014 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).⁴⁶⁷ Το ΕΤΘΑ αποτελεί το χρηματοδοτικό εργαλείο της αναθεωρημένης Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής. Αν και περιέχει δυνατότητες χρηματοδότησης δράσεων που προωθούν τη βιωσιμότητα της αλιείας όπως η εκπαίδευση σε βιώσιμες αλιευτικές πρακτικές και αυξημένη οικονομική ενίσχυση για τη συλλογή αλιευτικών δεδομένων, τον έλεγχο των αλιευτικών δραστηριοτήτων και την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου, το ΕΤΘΑ δυστυχώς περιλαμβάνει και δυνατότητες χρηματοδότησης για ενίσχυση του στόλου της ΕΕ, συμβάλλοντας έτσι στην υπεραλίευση των ιχθυαποθεμάτων.

Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων: Το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων, το οποίο αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας μας προς την ΕΕ, δεν είχε εφαρμοστεί από το 2007, με αποτέλεσμα να έχει κινηθεί και προδικαστική διαδικασία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τελικά, με καθυστέρηση, ξεκίνησε το 2012 με εθνικούς πόρους και το 2013 με Κοινοτική συγχρηματοδότηση, ενώ με την υπογραφή σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης, εξασφαλίστηκε η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος για το 2014.⁴⁶⁸ Ως εκ τούτου, η προδικαστική υπόθεση έχει πλέον κλείσει.

Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός: Στις 17 Απριλίου 2014, το Ευρωκοινοβούλιο ενέκρινε την οδηγία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Η οδηγία εμπεριέχει κάποια θετικά στοιχεία ως προς

⁴⁶⁶ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁴⁶⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 508/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 2328/2003, (ΕΚ) αριθ. 861/2006, (ΕΚ) αριθ. 1198/2006 και (ΕΚ) αριθ. 791/2007 και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1255/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

⁴⁶⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 7860/122147/14.11.2013. (ΦΕΚ 2943 Β'). Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2014.

την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, όπως την αναφορά στην αρχή της οικοσυστημικής προσέγγισης στη διαχείριση (Ecosystem Based Management (EBM)) και στη σύνδεση με την οδηγία - πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική (2008/56/ΕΚ) και την οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Όμως, η οδηγία επικεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική μεγέθυνση και όχι στη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ το κομμάτι της που αφορά στην ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, αφαιρέθηκε από τον τίτλο και αποδυναμώθηκε κατά πολύ στο κείμενο. Σε συνέχεια της υιοθέτησης από το Συμβούλιο, θα ολοκληρωθεί η δημοσίευση της οδηγίας στην επίσημη εφημερίδα της ΕΕ. Τα κράτη μέλη θα πρέπει μέσα σε διάστημα τριών ετών να ενσωματώσουν τη νέα οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο.

Σύνταξη κεφαλαίου για τη φύση και τη βιοποικιλότητα: Φωτεινή Βρεττού, Εύη Κορακάκη, Γιώργος Παξιμάδης, Ηλίας Τζηρίτης,, Γιώργος Χασιώτης και Ιόλη Χριστοπούλου.

Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η οριζόντια ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές αποτελεί κεντρική κατεύθυνση της ΕΕ για όλα τα κράτη μέλη και βεβαίως βασικό πυλώνα για ουσιαστικά βιώσιμη ανάπτυξη.⁴⁶⁹

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται οι εξελίξεις σε αναπτυξιακές πολιτικές, οι οποίες κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση αυτή είχαν σημαντικές περιβαλλοντικές διαστάσεις. Επίσης, από το 2012, οι ετήσιες νομικές ανασκοπήσεις του WWF Ελλάς εξετάζουν και την περιβαλλοντική διάσταση των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Μνημόνιο), μέσα από τις αναθεωρήσεις και τις εκθέσεις αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής τους.

11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ

Το πρόγραμμα προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας, το οποίο διατυπώνεται ως εθνική δέσμευση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο θεσμικό πλαίσιο που περιβάλλει τις συμβάσεις Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και τα σχετικά Μνημόνια Συνεννόησης για τις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής⁴⁷⁰, αποτελεί πλέον στην πράξη το κορυφαίο νομικά δεσμευτικό πλαίσιο διαμόρφωσης αναπτυξιακών και οικονομικών πολιτικών, μετά από το Σύνταγμα της Ελλάδας.

Τον Ιούλιο 2013 και τον Απρίλιο 2014 δημοσιοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η τρίτη και η τέταρτη έκθεση για την αξιολόγηση της εφαρμογής του Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα.⁴⁷¹ Στις εκθέσεις αυτές αναφέρονται μια σειρά από προγραμματικές δεσμεύσεις της Ελλάδας, οι οποίες έχουν άμεση ή έμμεση περιβαλλοντική διάσταση. Οι δεσμεύσεις αυτές αναφέρονται ονομαστικά, δίχως σαφές περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να μην είναι ξεκάθαρο ούτε το όριο της κυβερνητικής επιλογής για την τελική κατεύθυνση των αντίστοιχων ρυθμίσεων, αλλά ούτε και το ποια πλευρά εισηγείται ή προωθεί τις δεσμεύσεις αυτές.

Συγκεκριμένες δεσμεύσεις με περιβαλλοντική διάσταση, οι οποίες απορρέουν από την τελευταία έκθεση αξιολόγησης είναι οι εξής (στα αγγλικά, με αντιγραφή και επικόλληση από το πρωτότυπο⁴⁷²):

Par / Page	Action	Deadline MoU	Comments	Status
MoU 5.1.2.8	To facilitate spatial planning including through an effective land registry, the Government:			
MoU 5.1.2.8.i	Adopts a revised framework legislation to simplify and reduce the time needed for town planning processes.	July 2013	New deadline: April 2014.	N/A
MoU 5.1.2.8.ii	Completes the revision of the regional spatial plans to make it compatible with the sectoral plans on industry, tourism, aquaculture and renewable energy as follows:			
MoU 5.1.2.8.ii.a	After the completion of the first phase, the second phase of modification is completed.	July 2013	The A2 (second) phase of modification of the regional spatial plans is completed for 11 out of 12 regions. (Region of South Aegean is reported separately, see MoU action 5.1.2.8.iii).	

⁴⁶⁹ Σύντομη αναφορά (σελ. 5-6) στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>. WWF Ελλάς.

⁴⁷⁰ Γενικά για τα Μνημόνια, βλ. Γκλαβίνης, Π. (2010). Το Μνημόνιο της Ελλάδος στην ευρωπαϊκή, τη διεθνή και την εθνική έννομη τάξη Εκδόσεις Σάκκουλα. Επίσης: Υπουργείο Οικονομικών. Πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης, Μνημόνιο Συνεννόησης Στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (ανεπίσημη μετάφραση από το πρωτότυπο αγγλικό, 31.5.2013): Υπουργείο Οικονομικών. (2013, 17 Μαΐου). Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (ΤΜΣ: Επίσης, για την εκδοχή του Δεκεμβρίου 2012, International Monetary Fund. (2012, 21 December). Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding <http://www.imf.org/external/np/loi/2012/grc/122112.pdf>.

⁴⁷¹ α) European Commission. (2014, April). The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review. Occasional papers 192. Brussels: European Union. β) European Commission. (2013, July). The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review. Occasional papers 159. Brussels: European Union. Διαθέσιμες από ec.europa.eu: <http://bit.ly/1pEIK0>

⁴⁷² European Commission, σπ. π. α)

MoU 5.1.2.8.ii.b	The third phase for the formulation of proposals is completed.	November 2013	The third phase for 10 of 12 regions is expected to be completed in February 2014. The third phase for North Aegean is expected to be completed by the end of March 2014. New deadline: March 2014 and April 2014 respectively.	Not Observed.
MoU 5.1.2.8.ii.c	The fourth phase for the legislation of the final proposal is completed.	February 2014	The fourth phase for 10 of 12 regions is expected to be completed by the end of April 2014. The fourth phase for North Aegean is expected to be completed by the end of June 2014. New deadline: May 2014 and June 2014 respectively.	
MoU 5.1.2.8.iii	Completes the revision of the spatial plan for South Aegean to make it compatible with the sectoral plans on industry, tourism, aquaculture and renewable energy as follows:			
MoU 5.1.2.8.iii.a	The first phase of this revision is completed.	September 2013	Finalization of the first phase is expected by the end of March 2014. New deadline: March 2014.	Not Observed.
MoU 5.1.2.8.iii.b	The second phase of modification is completed.	November 2013	This action is expected to be completed by the end of April 2014. New deadline: April 2014.	Not Observed.
MoU 5.1.2.8.iii.c	The third phase for the formulation of proposals is completed.	March 2014	This action is expected to be completed by the end of July 2014. New deadline: July 2014.	
MoU 5.1.2.8.iii.d	The fourth phase for the legislation of the final proposal is completed.	June 2014	This action is expected to be completed by the end of September 2014. New deadline: September 2014.	
MoU 5.1.2.8.iv	Reforms the forestry legislation as follows:			
MoU 5.1.2.8.iv.a	Updates legislation on forests and forest lands.	September 2013	Public consultation on draft law on forests and forest lands is completed and will soon be submitted to Parliament. New deadline: June 2014.	N/A
MoU 5.1.2.8.iv.b	Codifies legislation on parks, forests and forest lands.	December 2014		

Ειδικότερη μνεία, με κάπως πιο συγκεκριμένες κατευθύνσεις, πάντα προς την κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης των αντίστοιχων φυσικών πόρων ή χώρων, γίνεται για την παράκτια ζώνη. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 102 αναφέρεται (μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο⁴⁷³) ότι:

«Οι αρχές θα έχουν λάβει μέτρα για τη βελτίωση των χρήσεων γης για οικονομική ανάπτυξη. Η Κυβέρνηση σκοπεύει να υιοθετήσει νομοθεσία για τον καθορισμό παράκτιων ζωνών και θα υιοθετήσει νόμο για χωροταξία, ώστε να ευθυγραμμίσει την εθνική διαδικασία σχεδιασμού τον Μάιο 2014. Αυτός ο νόμος θα μειώνει τον αριθμό των ιεραρχικών σχεδίων που πρέπει να υπάρξουν ώστε να πραγματοποιηθεί ένα έργο, θα διευκολύνει τη στρατηγική επένδυση και ιδιωτικοποίηση και θα αναθέτει εξουσίες σε τοπικά επίπεδα για την αναθεώρηση ισχυόντων σχεδίων σύμφωνα με οικονομικές ανάγκες. Οι αρχές θα έχουν επίσης υιοθετήσει μέχρι τον Ιούνιο έναν νέο δασικό νόμο για να ξεκαθαρίσουν τον ορισμό του δάσους και των δασικών εκτάσεων και να ευθυγραμμίσουν τη δασική διοίκηση. Επιπροσθέτως, η Κυβέρνηση θα έχει σημειώσει πρόοδο στην ανάθεση έργων για το κτηματολόγιο και τους δασικούς χάρτες, ώστε να διασφαλιστεί η ολοκλήρωσή τους μέχρι το 2020».

Το WWF, σε ανοιχτή διεθνή επιστολή της 16^{ης} Ιουνίου 2014 προς τα μέλη της Τρόικα, θεωρεί «πλέον δεδομένη την κοινή ευθύνη των μερών της Τρόικα και βεβαίως της Ελληνικής Κυβέρνησης για την περιβαλλοντικά δραματική διάσταση των πολιτικών και μέτρων που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος. Την Ελληνική Κυβέρνηση ως προτείνουσα και επισπεύδουσα, υπό την απειλή μιας περαιτέρω βύθισης στην οικονομική κρίση, μέτρα που απορρυθμίζουν και υποσκάπτουν κάθε

⁴⁷³ European Commission, σπ. π.

προοπτική για την ανάπτυξη μιας πραγματικά ζωντανής και βιώσιμης ελληνικής οικονομίας. Τα μέρη της Τρόικα ως συνυπεύθυνα για την προώθηση και διαμόρφωση αναπτυξιακού προτύπου βασισμένου σε στενά οικονομικούς στόχους που αναπόφευκτα θα οδηγήσουν σε ένα βαθύ οικολογικό έλλειμμα.»⁴⁷⁴

Από την πλευρά των κατά περίπτωση αντίστοιχων υπουργείων, η επίκληση μνημονιακών δεσμεύσεων συχνά χρησιμοποιείται σαν πολιτική δικαιολογία για διάφορες περιβαλλοντικά απαράδεκτες σε πολλές περιπτώσεις ευθέως αντιαναπτυξιακές ρυθμίσεις που επιτείνουν την ανασφάλεια δικαίου και τη νομοθετική ασάφεια. Αποκαλυπτική είναι η δήλωση του Αναπλ. Υπουργού Περιβάλλοντος Νίκου Ταγαρά, σε συνέντευξή του αμέσως μετά την ψήφιση του δασοκτόνου νόμου 4280/2014. Σε ερώτηση δημοσιογράφου για πιθανές πιέσεις από την Τρόικα, η απάντηση ήταν πως η τρόικα απλά ζήτησε αποσαφήνιση των επιτρεπόμενων χρήσεων: «[η] τρόικα ήθελε εξαρχής ένα ξεκάθαρο πλαίσιο για τις επιτρεπόμενες επεμβάσεις μέσα σε δάση που μέχρι σήμερα ήταν αρκετά θολό».⁴⁷⁵

12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Σχέδιο νόμου για τις ακτές: Στις 17 Απριλίου 2014, υποβλήθηκε σε δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση από Υπουργείο Οικονομικών σχέδιο νόμου με τίτλο «Οριοθέτηση, διαχείριση και προστασία αιγιαλού και παραλίας»⁴⁷⁶.

Το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων από περιβαλλοντικές οργανώσεις, συλλογικούς φορείς, πρόσωπα και κινήσεις πολιτών, και αποτέλεσε αφορμή για τη γέννηση δεκάδων συλλογικών κινήσεων διαμαρτυρίας και αντίδρασης, με κοινό στόχο τη μη κατάθεσή του στη Βουλή.

Με επείγουσα επιστολή την οποία απηύθυνε προς τους βουλευτές, το WWF Ελλάς ανέλυσε τα πλέον προβληματικά σημεία του νομοσχεδίου, καλώντας τους να αναλάβουν δράση ώστε τέτοιες ρυθμίσεις να μην κατατεθούν ποτέ στη Βουλή.⁴⁷⁷ Συνοπτικά, με το σχέδιο νόμου που αναρτήθηκε για δημόσια διαβούλευση, ο προτείνων Υπουργός Οικονομικών:

- Καταργεί το όριο έκτασης για τις παραχωρήσεις χρήσης αιγιαλού και παραλίας και επιτρέπει την ολοκληρωτική κατάληψη παραλιών από επιχειρηματικές εκμεταλλεύσεις.
- Νομιμοποιεί επιχειρηματικής χρήσης αυθαίρετα και καταπατήσεις έναντι τιμήματος και δίχως ουσιαστική εκτίμηση περιβαλλοντικής επίπτωσης.
- Καταργεί στην πράξη τον κοινόχρηστο χαρακτήρα του αιγιαλού και θέτει στη διακριτική ευχέρεια του ιδιοκτήτη του ακινήτου να «αφήσει σε κοινή χρήση το τμήμα του ακινήτου που καταλαμβάνεται από τη ζώνη παραλίας».
- Αφήνει εκτός προστασίας την παρόχθια ζώνη πολλών και μεγάλων λιμνών, τις οποίες χαρακτηρίζει ως «μικρές» και οι περισσότερες από τις οποίες αποτελούν πολύτιμο οικολογικό πόρο.
- Καθιστά προαιρετική τη χάραξη παραλίας, υποβαθμίζοντας έτσι σοβαρά την οριοθέτηση της ζώνης προστασίας και τη διαπίστωση παρανομιών και καταπατήσεων.
- Αγνοεί τον προ τριετίας εθνικό νόμο για τη βιοποικιλότητα που επιβάλλει την οριοθέτηση και προστασία της «κρίσιμης παράκτιας ζώνης».⁴⁷⁸

Το σχέδιο νόμου δεν αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας, ώστε, π.χ., να ληφθούν υπόψη νέα επιστημονικά δεδομένα (κλιματική αλλαγή, οικιστική επέκταση, διάβρωση, ολοκληρωμένη διαχείριση, νέες επιστημονικές γνώσεις, απειλούμενοι οικοτόποι/είδη). Ο προφανής στόχος είναι

⁴⁷⁴ WWF. (2014, 16 Ιουνίου). Economic adjustment programme threatens Greece with a deeper crisis, warns WWF [δελτίο τύπου και επιστολές]. <http://www.wwf.eu/?223552/economic-adjustment-programme-threatens-greece-with-a-deeper-crisis-warns-wwf>

⁴⁷⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 11 Αυγούστου). Συνέντευξη του Αναπληρωτή Υπουργού ΠΕΚΑ Νίκου Ταγαρά στην εφημερίδα "Πρώτο Θέμα" και στη δημοσιογράφο Μαριάννα Τζάννε (10 Αυγούστου). [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=3278&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=3278&language=el-GR)

⁴⁷⁶ Υπουργείο Οικονομικών. (2014, 17 Απριλίου). Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Οριοθέτηση, διαχείριση και προστασία αιγιαλού και παραλίας». Διαδικτυακός τόπος διαβουλεύσεων. <http://www.opengov.gr/minfin/?p=4692>.

⁴⁷⁷ WWF Ελλάς. (2014, 5 Μαΐου). Εγκληματικό το νομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών για τις ακτές της χώρας [δελτίο τύπου και επιστολή]. <http://www.wwf.gr/news/1271-2014-05-05-12-30-29>

⁴⁷⁸ Νόμος 3937/2011, άρθ. 2, παρ. 10: «Κρίσιμη παράκτια ζώνη: Το τμήμα της παράκτιας ζώνης, στο οποίο συναντώνται σε άμεση μεταξύ τους σχέση και αλληλεπίδραση το θαλάσσιο και το χερσαίο τμήμα αυτής. Περιλαμβάνονται ιδίως γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, εκτάσεις που αποτελούνται από υλικά διάβρωσης των γεωγονικών περιοχών ή τη μεταφορά του ανέμου και από χαρακτηριστική χλωρίδα ή διαβρώνονται με τέτοιο ρυθμό, ώστε να προκύπτει κίνδυνος για ανθρωπογενείς εγκαταστάσεις ή δραστηριότητες.»

εισπρακτικός και διευκολυντικός προς τη νομιμοποίηση αυθαιρεσιών και την απρόσκοπτη χωροθέτηση χρήσεων ασύμβατων με τις ανάγκες προστασίας της παράκτιας ζώνης και τον κοινόχρηστο χαρακτήρα των παραλιών.

Όπως όμως επισημαίνεται στη σχετική επιστολή του WWF Ελλάς προς τους βουλευτές, ακόμα και οι καθαρά εισπρακτικοί στόχοι του σχεδίου είναι καταδικασμένοι σε αποτυχία: σε μία εποχή παγκόσμιας κρίσης, οι εκατομμύρια επισκέπτες της χώρας δεν έρχονται για να δουν κατελημμένες παραλίες, ούτε επιχρωματωμένες θάλασσες ή μεγάλες κατασκευές σε αποκλεισμένες ακτές. Επιπλέον, αγνοείται το γεγονός πως η Ελλάδα ήδη κατατάσσεται έκτη παγκοσμίως σε αριθμό υψηλής ποιότητας ξενοδοχείων ακριβώς μπροστά σε παραλίες (beachfront hotels), αφήνοντας πίσω την Ιταλία και την Τουρκία, με την Κρήτη να αποτελεί τον τρίτο προορισμό παγκοσμίως.⁴⁷⁹ Μάλιστα στη σχετική σελίδα με την παγκόσμια κατάταξη των παράκτιων προορισμών, αναφέρεται πως (μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο): «[η] Μεσόγειος, επί μακρῶ αγαπημένος τόπος διασκέδασης για εύπορους ευρωπαίους, έχει σοβαρά προβλήματα ρύπανσης και οι παραλίες της συχνά κατακλύζονται από κόσμο. ... Οι λάτρεις της παραλίας τόσο από την Ευρώπη όσο και από τη Βόρειο Αμερική ψάχνουν για νέες, πιο καθαρές άμμους σε μια εποχή κατά την οποία το ταξίδι μεγάλων αποστάσεων είναι πιο εύκολο και φθινό από ποτέ. Ο μεγαλύτερος χρόνος που απαιτείται για ταξίδι σε παραλιακούς προορισμούς στη Νοτιοανατολική Ασία είναι πιο φθηνός για εκατομμύρια από λάτρεις της παραλίας, οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν χρόνο στο αεροπλάνο, σε αναζήτηση πιο φυσικών παραλιών».⁴⁸⁰

Σύμφωνα με το WWF Ελλάς, οι τουρίστες έρχονται για τη φύση μας και αυτή θα έπρεπε να είναι η βασική μέριμνα των προτεινόντων υπουργών και της Κυβέρνησης. Η έμφαση θα έπρεπε να δίνεται σε ένα σύγχρονο και ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο που θα εγγυάται την προστασία του ευαίσθητου και οικολογικά και αισθητικά πολύτιμου παράκτιου περιβάλλοντος, την απομάκρυνση των αυθαίρετων κατασκευών, επιτρέποντας ήπιες και οικολογικά βιώσιμες χρήσεις, με διασφάλιση της κοινοχρησίας.

Στη συνέχεια, και εν τω μέσω μιας πρωτοφανούς, για την Ελλάδα της κρίσης, μαζικής αντίδρασης στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο, το WWF Ελλάς υπέβαλε στο επισπεύδον Υπουργείο Οικονομικών, αλλά και στο πολιτικά άμεσα ενδιαφερόμενο Υπουργείο Τουρισμού και στο συναρμόδιο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, πρόταση για ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για την παράκτια ζώνη.⁴⁸¹ Στην πρόταση αυτή, το WWF Ελλάς προτάσσει ως ελάχιστες και απολύτως απαραίτητες τις εξής αρχές και κατευθύνσεις:

1. Ολοκληρωμένη διαχείριση και οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης, ως χαρακτηριστικού ελληνικού τοπίου και στοιχείου της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας και ως φυσικής υποδομής για μια πραγματικά ζωντανή οικονομία και ένα περιβαλλοντικά ασφαλές μέλλον.
2. Θέσπιση αδόμητης ζώνης τουλάχιστον 100 μ. για νέες κατασκευές, όπως προτάσσει το Πρωτόκολλο «για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου» (Απόφαση Συμβουλίου 2009/89/EK).
3. Κατοχύρωση της απρόσκοπτης πρόσβασης και κοινής χρήσης όλης της έκτασης του αιγιαλού και της παραλίας.
4. Ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης και όχι αποσπασματική ή ανάλογα με τις επιλογές του κάθε υπουργείου, με βάση την προσέγγιση της απόφασης 2009/89/EK.
5. Διασφάλιση του θεσμικού διατομεακού συντονισμού των διάφορων διοικητικών υπηρεσιών και των περιφερειακών και τοπικών αρχών για την παράκτια ζώνη.
6. Άμεση καταγραφή και δημοσιοποίηση όλων των αυθαιρέτων σε αιγιαλό και παραλία, με επιβολή και είσπραξη των σχετικών προστίμων.
7. Διασφάλιση της προστασίας και οικοσυστημικής διαχείρισης των παρόχθιων οικοσυστημάτων και του κοινόχρηστου χαρακτήρα της παρόχθιας ζώνης σε όλες τις λίμνες και τους ποταμούς.

Αποτέλεσμα της αντίδρασης που προκάλεσε το νομοσχέδιο που τέθηκε σε διαβούλευση ήταν η προσωρινή τουλάχιστον αναστολή της προώθησης ολόκληρου του νομοσχεδίου στη Βουλή.

⁴⁷⁹ The BeachFront Club. Global Beachfront Awards. <http://thebeachfrontclub.com/guide/global-beachfront-awards-thailand-wins>

⁴⁸⁰ οπ.π. <http://thebeachfrontclub.com/guide/global-beachfront-awards>

⁴⁸¹ WWF Ελλάς. (2014, 5 Ιουνίου). Διεκδικούμε ένα σωστό θεσμικό πλαίσιο για τον αιγιαλό [δελτίο τύπου, επιστολή και πρόταση]. <http://www.wwf.gr/news/1281-2014-06-05-11-52-48>

Σημειώσεις εκτός περιόδου αναφοράς:

1. Το άρθρο του σχεδίου νόμου για την οριοθέτηση του αιγιαλού (όχι όμως συνολικά της παράκτιας ζώνης) συμπεριλήφθηκε σε πολυνομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών, το οποίο κατατέθηκε στις 30 Ιουλίου και ψηφίστηκε στις 8 Αυγούστου.⁴⁸²
2. Με επιστολή του προς το WWF Ελλάς με ημερομηνία 23 Ιουλίου 2014, ο Γενικός Διευθυντής Δημόσιας Περιουσίας και Εθν. Κληροδοτημάτων Κ. Μασούρας σημειώνει πως «...ένα μεγάλο μέρος των επιστημόνων σας όσο και των σχολίων λοιπών φορέων, που εκφράστηκαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης, ελήφθησαν υπ' όψιν και ενσωματώθηκαν στο εν λόγω νομοσχέδιο». Από την επιστολή αυτή καθίσταται πρόδηλο ότι το Υπουργείο Οικονομικών εξακολουθεί να επεξεργάζεται το νομοσχέδιο, με άγνωστο χρονικό ορίζοντα κατάθεσης, καθώς μνημονιακή υποχρέωση φαίνεται πως είναι μόνο η οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου: Η περίοδος αναφοράς σημαδεύτηκε από έντονη δραστηριοποίηση της ανώνυμης εταιρείας του πρώτου κεφαλαίου του ν. 3986/2011 με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου» (ΤΑΙΠΕΔ).⁴⁸³ Η περίοδος αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως φάση ωρίμανσης του χαρτοφυλακίου του ΤΑΙΠΕΔ, καθώς όπως φάνηκε κυρίως από τις σχετικές με τη χωροταξία και τη δασική νομοθεσία ενότητες, η νομοθεσία που προστατεύει μεγάλο μέρος της δημόσιας γης που έχει περιέλθει στην κατοχή του αποδομείται, δημιουργώντας ένα γκριζό πεδίο πιθανού αποχαρκτηρισμού και «απελευθέρωσής τους» από οποιοδήποτε εμπόδιο οικοδόμησης.

Όπως αναφέρεται και στο κεφάλαιο «Φύση και Βιοποικιλότητα», της παρούσας έκθεσης, πολλές οικολογικά σημαντικές περιοχές της χώρας έχουν μεταβιβαστεί στο ΤΑΙΠΕΔ, δίχως προηγούμενη δημόσια διαβούλευση. Μάλιστα, σε μη εμφανή σύνδεσμο,⁴⁸⁴ στον ιστότοπο του Ταμείου, αναρτήθηκε αρχείο με τις περιοχές προς αξιοποίηση. Στο αρχείο αυτό περιλαμβάνονται πολλά τμήματα περιοχών που διέπονται από ειδικές προστατευτικές διατάξεις και για τις οποίες το Ταμείο προτείνει εντατικές χρήσεις που με τα ισχύοντα προστατευτικά καθεστώτα απαγορεύονται ρητά. Ενδεικτικά, μια τέτοια περιοχή είναι τα «οικόπεδα» ΑΒΚ Α7 & 208 στην προστατευόμενη από τις κοινοτικές οδηγίες 70/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ λιμνοθάλασσα Γάλοβα-Διβάρι Δήμου Νέστορος Μεσσηνίας, αλλά και τμήμα του Εθνικού Πάρκου Κοτυχίου – Στροφυλιάς. Επίσης, περιλαμβάνονται πολλοί μικροί υγρότοποι σε νησιά, οι οποίοι προστατεύονται από το π.δ. της 19^{ης} Ιουνίου 2012 (ΦΕΚ ΑΑΠ 229) «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν». Σε όλα δε τα οικόπεδα που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτόν, το ΤΑΙΠΕΔ προτείνει ως αναπτυξιακές επιλογές μεγάλες τουριστικές επενδύσεις, κυρίως παραθεριστική κατοικία, ξενοδοχειακά συγκροτήματα, τουριστικά λιμάνια και μαρίνες, και εγκαταστάσεις γκολφ.

Όπως φαίνεται από τα προαναφερόμενα, εκτός από την ίδια την περιβαλλοντική διακινδύνευση που προκαλεί η διάθεση από το ΤΑΙΠΕΔ προς οικοδόμηση οικολογικά σημαντικών περιοχών, υποσκάπτεται και κάθε εγγύηση ασφάλειας δικαίου προς τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους επενδυτές, οι οποίοι δεν λαμβάνουν από το ελληνικό δημόσιο την πληροφορία που είναι απαραίτητη για τον νομικά ασφαλή σχεδιασμό του επενδυτικού τους σχεδίου.

Όπως επισημαίνεται σε επιστολή της 18^{ης} Νοεμβρίου 2013 που απεύθυνε το WWF Ελλάς προς τον Υπουργό Οικονομικών Γιάννη Στουρνάρα,⁴⁸⁵:

«Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, σε καμία περίπτωση από τις περιοχές που έχουν παραχωρηθεί από το ΤΑΙΠΕΔ δεν αναγνωρίζεται ή αναφέρεται το καθεστώς προστασίας. Από τις τριμηνιαίες αναφορές, προκύπτει επιπλέον, ότι το ΤΑΙΠΕΔ προωθεί την απομάκρυνση τυχόν περιορισμών σε συγκεκριμένα ακίνητα που του εκχωρούνται προς αξιοποίηση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην αναφορά προόδου του 2013 παρουσιάζεται ως επιτυχία του ΤΑΙΠΕΔ η άρση 69 διοικητικών και τεχνικών εμποδίων που καθυστερούν τις αποκρατικοποιήσεις, ενώ αρκετά ακόμη εμπόδια παρουσιάζονται ως εκκρεμή (<http://www.hradf.com/uploads/files/20130531-progress-report-may-2013-en.pdf>). Παρά το γεγονός ότι το ΤΑΙΠΕΔ προωθεί τη «διαδικασία πολεοδομικής ωρίμανσης των

⁴⁸² Νόμος 4281/2014 (ΦΕΚ Α' 160/08.08.2014) «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, οργανωτικά θέματα Υπουργείου Οικονομικών και άλλες διατάξεις.»

⁴⁸³ Νόμος 3986/2011 (ΦΕΚ Α' 152/01.07.2011) «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015».

⁴⁸⁴ <http://www.hradf.com/sites/default/files/attachments/properties-lot-b-en.pdf>

⁴⁸⁵ WWF Ελλάς. (2013, 18 Νοεμβρίου). Εκχώρηση εκτάσεων με ιδιαίτερη οικολογική αξία στο ΤΑΙΠΕΔ προς αξιοποίηση (Επιστολή προς τον Υπουργό οικονομικών). http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Nov18_WWF_TAIPED_Ltr.pdf

δημοσίων ακινήτων και [την] απόδοση σε αυτά βιώσιμης επενδυτικής ταυτότητας, με σκοπό την αξιοποίησή τους που συνιστά λόγο εντόνου δημοσίου συμφέροντος» (άρθρο 10 του ν. 3986/2011), επ' ουδενί νομιμοποιείται να υποκαθιστά τις σχετικές αρμόδιες περιβαλλοντικές υπηρεσίες. Επιπροσθέτως, σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει το ΤΑΙΠΕΔ να επιχειρεί ή να διεκδικεί αλλαγή του καθεστώτος προστασίας μιας περιοχής, προωθώντας ρυθμίσεις που το επιδεινώνουν και οδηγούν σε περιβαλλοντική υποβάθμιση. Εξάλλου, σύμφωνα με την πρόσφατη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, η διαδικασία μεταβίβασης στο ΤΑΙΠΕΔ, δεν θίγει την περιβαλλοντική-πολεοδομική νομοθεσία και γενικότερα το προστατευτικό ή άλλο καθεστώς των περιοχών αυτών (ΣΤΕ 1415-6/13). Αντίθετα, το ΤΑΙΠΕΔ πρέπει να διασφαλίζει το καθεστώς προστασίας των περιοχών και τους όρους και περιορισμούς που ισχύουν στην κάθε περίπτωση και να προσαρμόζει ανάλογα τις ενδεχόμενες ή προτεινόμενες επενδύσεις σε αυτούς.»

Σύνταξη κεφαλαίου για το Υπουργείο Οικονομικών: Θεοδότα Νάντσου

13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με τον τουρισμό να έχει αναδειχθεί πλέον σε προμετωπίδα του εθνικού σχεδιασμού για προσέλκυση επενδύσεων, προωθείται τα τελευταία χρόνια με σταθερές και συνεχείς νομοθετικές ενέργειες η απελευθέρωση από περιβαλλοντικούς περιορισμούς των επενδυτικών σχεδίων για μεγάλες τουριστικές μονάδες. Κατά την περίοδο αναφοράς, η πλέον αξιοσημείωτη ενέργεια από την πλευρά του Υπουργείου Τουρισμού ήταν η ψήφιση από τη Βουλή νόμου για τις τουριστικές επενδύσεις.⁴⁸⁶

Νόμος για τις τουριστικές επενδύσεις: Ο νέος νόμος επισφραγίζει στη στρατηγική του Υπουργείου Τουρισμού για προώθηση των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και της παραθεριστικής κατοικίας ως κύριας επιθυμητής επένδυσης για την τουριστική ανάπτυξη. Όπως όμως συνέβη κατά τη συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για το ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό (βλ. σχετική ενότητα), έτσι και κατά τη συζήτηση αυτού του νομοσχεδίου στη Βουλή δεν προσκομίστηκε υλικό τεκμηρίωσης της πραγματικής ζήτησης για σύνθετα τουριστικά καταλύματα και τουριστικές κατοικίες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου η ζήτηση αντιμετωπίζεται ως δεδομένη. Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα για το νέο χωροταξικό για τον τουρισμό, αυτή η ανυπολόγιστου περιβαλλοντικού αποτυπώματος κατεύθυνση προς την κατασκευή σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και τουριστικών χωριών δεν υποστηρίζεται από δεδομένα που να αποδεικνύουν ότι όντως υπάρχει ζήτηση και ότι η όποια ζήτηση δεν μπορεί να καλυφθεί από ανακαίνιση ή επαναχρησιμοποίηση υπάρχοντος κτιριακού και οικιστικού αποθέματος.

Αντίθετα, η πρόσφατη κατάρρευση της αγοράς παραθεριστικής κατοικίας σε πολλές μεσογειακές χώρες και βέβαια το μεγάλο μακροχρόνια αδιάθετο απόθεμα κατοικιών δείχνουν μάλλον ότι ζήτηση για χιλιάδες νέες κατοικίες δεν υπάρχει. Όπως μάλιστα δήλωσε ο Διευθυντής του WWF Ισπανίας, ο Χουάν Κάρλος δελ Όλμο, σε επιστολή του προς τους Υπουργούς Οικονομικών και Τουρισμού, με αφορμή το νομοσχέδιο για τον αιγιαλό, η Ισπανία έχει αυτή τη στιγμή σχεδόν μισό εκατομμύριο απούλητες τουριστικές κατοικίες.⁴⁸⁷

Εδώ πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η δόμηση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων⁴⁸⁸ θεωρείται επενδυτικό σχέδιο που δικαιούται κρατική επιδότηση, η οποία σε κάποιες περιοχές μπορεί να φθάνει

⁴⁸⁶ Νόμος 4179/2013 (ΦΕΚ 175 Α' / 08.08.2013) «Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τουρισμό, αναδιάρθρωση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις».

⁴⁸⁷ Del Olmo, Juan Carlos. (2014, 27 Ιουνίου). Letter to Finance Minister Mr Yiannis Stourmaras and Tourism Minister Mrs Olga Kefalogianni. WWF Spain. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/JuanCarlos-del-Olmo-Letter-to-Greek-Government-on-coastal-law.pdf>
Ελληνική μετάφραση της επιστολής, εδώ: <http://www.wwf.gr/news/1277-2014-05-27-13-06-40>

⁴⁸⁸ «Ως Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα (Σ.Τ.Κ.) χαρακτηρίζονται τα ξενοδοχειακά καταλύματα 5 αστέρων που ανεγείρονται σε γήπεδα ίσα ή μεγαλύτερα των 150.000 τ.μ. σε συνδυασμό: (α) με τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες, οι οποίες έχουν ελάχιστη επιφάνεια 100 τ.μ. και μπορούν να αποτελούν αυτοτελείς διηρημένες ιδιοκτησίες κατά τις διατάξεις του ν. 3741/1929 και του ν.δ. 1024/1971, να μεταβιβάζονται κατά κυριότητα και να συστήνονται επί αυτών εμπράγματα δικαιώματα, καθώς και να αποτελούν αντικείμενο μακροχρόνιας εκμίσθωσης. (β) με εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, οι οποίες αποτελούν συστατικό στοιχείο των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων.» Ιστότοπος Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού: <http://bit.ly/XELSQA>

και το 40% του επιλέξιμου κόστους ανά επενδυτικό σχέδιο για μεγάλες επιχειρήσεις και 50% για μεσαίες και μικρές.⁴⁸⁹

Ο ν. 4179/2013 «Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της τουριστικής επιχειρηματικότητας, αναδιάρθρωση του ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις»:

1. Ανοίγει τον δρόμο για βαριά και μη αντιστρεπτή περιβαλλοντική υποβάθμιση του συνόλου του φυσικού χώρου και ιδιαιτέρως περιοχών μεγάλης οικολογικής αξίας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ρυθμίσεις για τη χωροθέτηση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων σε δασική γη, η δυνατότητα οικοδόμησης τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών στην παραλία χωρίς οριοθέτηση της τελευταίας, η άρση των περιορισμών για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων σε περιοχές Natura που μέχρι τότε ίσχυαν από το ειδικό χωροταξικό (άρθρο 1 παρ. 4 δ), και η «τακτοποίηση» σωρείας παρανομιών (π.χ., για τουριστικούς λιμένες, χιονοδρομικά κέντρα, τουριστικά καταλύματα), σε βάρος των νομοταγών επιχειρηματιών και του κοινωνικού συνόλου.

2. Παραβιάζει κατάφωρα την ισχύουσα νομοθεσία προστασίας του περιβάλλοντος, υποκαθιστώντας, για παράδειγμα, διαδικασίες αδειοδότησης (σε ορισμένες περιπτώσεις, επιβεβλημένες από το Σύνταγμα και την ευρωπαϊκή νομοθεσία) απαραίτητες για όλους τους εμπλεκόμενους με «βεβαιώσεις υποβολής μελετών», «υπεύθυνες δηλώσεις μηχανικών» κλπ.

3. Υποβαθμίζει το σημαντικότερο «τουριστικό προϊόν» της χώρας, δηλαδή τον φυσικό και πολιτιστικό της πλούτο, αγνοώντας μορφές τουρισμού που αξιοποιούν τον πλούτο αυτό και προάγοντας στη θέση τους ξεπερασμένα μοντέλα που άλλα κράτη εγκαταλείπουν, όπως η ευρεία ανοικοδόμηση τουριστικών κατοικιών (μεταξύ των οποίων, και μέχρι πρότινος αυθαιρέτων), η λειτουργία υφιστάμενων τουριστικών εγκαταστάσεων κατηγορίας Β' χωρίς τις ελάχιστες «πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις» (άρθρο 29 παρ. 1), η πολεοδομική δημόσιων ακινήτων με ημιτελή έργα υποδομής (άρθρο 42 παρ. 3), η εγκατάσταση χώρων εστίασης και αναψυχής (π.χ., κέντρων διασκέδασης) σε απόσταση 10 μέτρων από τον αιγιαλό (άρθρο 5 παρ. 4), κλπ.

4. Απεμπολεί κρατικά έσοδα από ισχύουσα νομοθεσία, για παράδειγμα με νέα μείωση του ανταλλάγματος χρήσης αιγιαλού από τουριστικές εγκαταστάσεις (άρθρο 27) και τακτοποίηση αυθαιρέτων κτισμάτων ιδιοκτησίας της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής στην Αρχαία Ολυμπία (άρθρο 33). Ειρωνικά μόνο σχόλια μπορεί να προκαλέσει ο υπερδιπλασιασμός του ύψους του διοικητικού προστίμου σε ελεύθερους κατασκηνωτές (άρθρο 38 παρ. 3), όταν κατά την τελευταία διετία η χώρα έχει ζήσει μια άνευ προηγουμένου νομιμοποίηση πολεοδομικών αυθαιρεσιών σε όλη την επικράτεια και απεμπόληση ανυπολόγιστου ύψους εσόδων από νόμιμα πρόστιμα με βάση τον πολεοδομικό και τον δασικό κώδικα.

5. Επικυρώνει τη *de facto* αυτονόμηση του Υπουργείου Τουρισμού στο πεδίο της πολεοδομικής και χωροταξικής νομοθεσίας για τις τουριστικές επενδύσεις και δραστηριότητες δημιουργεί μια πολιτικά ανεργάστη, νομικά επισφαλή και περιβαλλοντικά καταστροφική κατάσταση για τον φυσικό χώρο και τους φυσικούς πόρους.

Υπουργική απόφαση για την αδειοδότηση τουριστικών καταλυμάτων: Σε εφαρμογή του νόμου 4179/2013 για τις τουριστικές επενδύσεις, η Υπουργός Τουρισμού υπέγραψε απόφαση για τον καθορισμό προδιαγραφών αδειοδότησης (συμπεριλαμβανόμενης και της περιβαλλοντικής) των αυτοεξυπηρετούμενων τουριστικών καταλυμάτων, δηλαδή της τουριστικής κατοικίας.⁴⁹⁰ Είναι αξιοσημείωτο ότι η απόφαση αυτή δεν συνυπογράφεται από τον επί της ουσίας συναρμόδιο Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, παρά το γεγονός ότι περιλαμβάνει ρυθμίσεις που άπτονται της πολεοδομικής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Στην πράξη, η απόφαση αυτή της Υπουργού Τουρισμού καταργεί τη διάκριση μεταξύ κύριας και παραθεριστικής κατοικίας και αδειοδοτεί κάθε επενδυτικό σχέδιο με τον χειρότερο παρονομαστή, δηλαδή με τους όρους δόμησης για κατοικίες. Ειδικότερα, η απόφαση ορίζει ως τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες τις «*μεμονωμένες ή σε συγκρότημα μονοκατοικίες, επιφανείας τουλάχιστον 40 τ.μ. εκάστη, με αυτοτέλεια λειτουργίας και ανεξάρτητη εξωτερική προσπέλαση. Δομούνται με όρους δόμησης κατοικίας*». Ορίζει επίσης ότι «*[ε]πιτρέπονται κατά ανώτατο όριο δέκα (10) κατοικίες ανά οικόπεδο/γήπεδο*». Επιπλέον, προβλέπει έκδοση του ειδικού σήματος λειτουργίας άνευ αυτοψίας «*εφ'*

⁴⁸⁹ Σύμφωνα με τον επενδυτικό νόμο (άρθ. 5), όπως τροποποιήθηκε το 2013 και ισχύει, οι περιοχές μεγάλων ενισχύσεων είναι η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, τα νησιά των περιφερειών Νοτίου και Βορείου Αιγαίου και Ιονίων, τα νησιά που υπάγονται διοικητικά σε ηπειρωτικούς νομούς και οι παραμεθόριοι νομοί.

⁴⁹⁰ Απόφαση 27715/2013 (ΦΕΚ Β' 3118/09.12.2013) «Καθορισμός τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών και λοιπών όρων και προϋποθέσεων για την αδειοδότηση αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων».

όσον πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις», με μόνη προϋπόθεση την υποβολή των απαραίτητων δικαιολογητικών. Τέλος, ορίζει ελάχιστη απόσταση από χώρους επεξεργασίας στερεών αποβλήτων και λατομεία (άρθ. 2, παρ. 3), δίχως όμως πρόνοια για συντονισμό με τον ισχύοντα σχεδιασμό για τη διαχείριση των απορριμμάτων και βεβαίως δίχως καμία αναφορά σε αποστάσεις από παράνομες χωματερές, οι οποίες αφθονούν στην ύπαιθρο.

Επιπλέον, με τη συγκεκριμένη απόφαση, αλλά προφανώς και μέσα από το ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό (βλ. σχετικά στην ενότητα για τη χωροταξία), προωθείται η οικοδόμηση και τουριστική ανάπτυξη νέων περιοχών, δίχως καμία μέριμνα για την εξυπηρέτησή τους από απαραίτητες περιβαλλοντικές υποδομές, όπως οι εγκαταστάσεις ολοκληρωμένης διαχείρισης αποβλήτων.

Η έκθεση του ΣΕΤΕ για τον τουριστικό στρατηγικό σχεδιασμό: Τον Οκτώβριο του 2013, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) παρέδωσε στους αρμόδιους για την οικονομία, τον τουρισμό και την ανάπτυξη υπουργούς μελέτη με τίτλο «Τουριστικός Στρατηγικός Σχεδιασμός 2021». ⁴⁹¹ Δεδομένου ότι η κατασκευή μεγάλων τουριστικών συγκροτημάτων έχει πλέον αναχθεί σε αναπτυξιακή προμετωπίδα και ότι ως αιτιολογική βάση για την υποστήριξη των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών χρησιμοποιείται η συγκεκριμένη έκθεση, σίγουρα αυτή χρήζει μνείας.

Την έκθεση, της οποίας ως συντάκτης αναφέρεται η McKinsey & Company, ο ΣΕΤΕ δεν την έχει δημοσιοποιήσει, με εξαίρεση το αρχείο μιας παρουσίασης του «οδικού χάρτη υλοποίησης». ⁴⁹² Σημειώνεται επίσης ότι σε ηλεκτρονικό αίτημα (11 Ιουλίου 2014) για χορήγηση της έκθεσης, το WWF Ελλάς έλαβε την απάντηση ότι η έκθεση δεν δίδεται.

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι με βάση αυτή τη μελέτη, και σύμφωνα με την ίδια την Υπουργό Τουρισμού Όλγα Κεφαλογιάννη, ⁴⁹³ ο ΣΕΤΕ είναι «ισότιμος θεσμικός κοινωνικός εταίρος» και ότι η μελέτη αυτή αποτελεί πλέον στην πράξη τον οδικό χάρτη για τη διαμόρφωση της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής για τον τουρισμό, είναι απαραίτητο να επισημανθεί η αδιαφάνεια που περιβάλλει το κεφαλαίωδες αυτό ζήτημα. Είναι επίσης αναγκαίο να σημειωθεί ότι αυτή η μελέτη, η οποία στην αντίστοιχη αιτιολογική έκθεση προς τη Βουλή των Ελλήνων αναφέρεται ως τεκμηρίωση για το νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, δεν δόθηκε ούτε στους βουλευτές που κλήθηκαν να ψηφίσουν τον προαναφερθέντα ν. 4179/2013.

Με την προαναφερόμενη παρουσίαση του οδικού χάρτη της μελέτης του ΣΕΤΕ προωθούνται τρία κεντρικά μηνύματα. Το πρώτο αφορά την αύξηση της τουριστικής κίνησης σε 22-24 εκατομμύρια επισκέπτες το 2021, το οποίο δεν είναι ξεκάθαρο εάν αποτελεί στόχο της μελέτης ή πρόβλεψη. Το δεύτερο αφορά τον ορισμό έξι κύριων τουριστικών προϊόντων, των οποίων η στρατηγική ανάπτυξης εξειδικεύεται: Sun & Beach, City break, MICE (Meetings, Incentives, Conferencing & Exhibitions), πολιτιστικός τουρισμός, ναυτικός τουρισμός και ιατρικός τουρισμός). Το τρίτο αφορά την αύξηση των μέσων ετήσιων επενδύσεων, με πρόταγμα τη στοχευμένη αναβάθμιση καταλυμάτων και τη δημιουργία νέων υψηλής ποιότητας καταλυμάτων. Το συμπέρασμα της παρουσίασης εστιάζει στις επενδύσεις για τη δημιουργία νέων καταλυμάτων και προκρίνει τη χρήση κρατικών και κοινοτικών πόρων, ως «βάση αύξησης της ιδιωτικής επένδυσης». Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι για τις επενδύσεις αυτές προβλέπεται ενίσχυση από τον Επενδυτικό Νόμο ⁴⁹⁴. Γεννάται συνεπώς αβίαστα ερώτημα σχετικά με την πραγματική ωφέλεια που αναμένεται να προκύψει για τη χώρα από την ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών συγκροτημάτων και χιλιάδων νέων τουριστικών κατοικιών, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το δημόσιο οικονομικό κόστος από την κρατική ενίσχυση των σχετικών επενδυτικών σχεδίων όσο βέβαια και το ανυπολόγιστο περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.

Αν και είναι σαφές ότι η μελέτη που δεν έχει δώσει στη δημοσιότητα ο ΣΕΤΕ βασίζεται στις παραδοχές και τα συμπεράσματα μελέτης για την ανάπτυξη της Ελλάδας ⁴⁹⁵ που εκπόνησε το 2011 η McKinsey,

⁴⁹¹ Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων. (2013, 22 Οκτωβρίου). 12^ο Συνέδριο «Τουρισμός και Ανάπτυξη»-

Συμπεράσματα και αποτελέσματα της μελέτης McKinsey. Από τον ιστότοπο του ΣΕΤΕ <http://bit.ly/1ndZ3xq>

⁴⁹² Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων. (2013, Οκτώβριος). Τουριστικός Στρατηγικός Σχεδιασμός: Οδικός Χάρτης Υλοποίησης. Παρουσίαση για το 12ο συνέδριο ΣΕΤΕ - «Τουρισμός & Ανάπτυξη». Από www.seteconferences.gr: <http://bit.ly/1B79n1U>

⁴⁹³ Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων. (2013, 22 Οκτωβρίου). Ομιλία της Υπουργού Τουρισμού, κας Ο. Κεφαλογιάννη στο 12^ο Συνέδριο «Τουρισμός & Ανάπτυξη». Από τον ιστότοπο του ΣΕΤΕ: <http://bit.ly/1B79g74>

⁴⁹⁴ Περιπτώσεις γγ και δδ, της παρ. 3 του άρθ. 2, του ν. 3908/2011 (ΦΕΚ Α' 8/01.02.2011) «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή».

⁴⁹⁵ McKinsey & Company, Athens Office. (2011, Σεπτέμβριος). Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας-Σύνοψη. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/Greece_10_Years_Ahead_Executive_summary_Greek_version_small.pdf

εντούτοις καμία από τις δυο μελέτες δεν παρέχει κατ' αρχήν δεδομένα περί την πραγματική ζήτηση για τα LIRs (Large Integrated Resorts), δηλαδή τα σύνθετα τουριστικά συγκροτήματα και την παραθεριστική κατοικία. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ανωτέρω ν. 4179/2013, το νομοσχέδιο του Υπουργείου Τουρισμού και οι σχετικές συζητήσεις στη Βουλή κατά την ψήφισή του βασίστηκαν στις παραδοχές των μελετών αυτών και των ισχυρισμών του ΣΕΤΕ ότι οι υποδεικνυόμενες επενδύσεις είναι εκ των ων ουκ άνευ για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της χώρας. Ταυτόχρονα όμως, σε άλλα μεσογειακά κράτη όπως η Ισπανία, παραμένουν απούλητες εκατοντάδες χιλιάδες τουριστικές κατοικίες και έρημα αμέτρητα νεόδμητα τουριστικά χωριά.

Σύνταξη κεφαλαίου για το Υπουργείο Τουρισμού: Θεοδότα Νάντσου

14. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Ο Επενδυτικός Νόμος 3908/2011⁴⁹⁶, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4146/2013⁴⁹⁷, ενισχύει επενδυτικά σχέδια με φοροαπαλλαγές ή επιχορηγήσεις κεφαλαίου και επιδοτήσεις, οι οποίες προέρχονται είτε από εθνικά είτε και από κοινοτικά κονδύλια.

Η τελική έγκριση των επενδυτικών σχεδίων που εντάσσονται στον Επενδυτικό Νόμο αποτελεί αρμοδιότητα:

- της οικείας Περιφέρειας, για σχέδια ύψους μέχρι και 3 εκατ. ευρώ·
- του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας ή, στις αντίστοιχες περιφέρειες, του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης για επενδυτικά σχέδια ύψους άνω των 3 εκατ. ευρώ·
- της Βουλής, η οποία κυρώνει με νόμο τα μεγάλα επενδυτικά σχέδια ύψους τουλάχιστον 50 εκατ. ευρώ, ύστερα από πρόταση του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.

Όπως έχει ήδη επισημάνει το WWF Ελλάς στην έκθεση «Ζωντανή ελληνική οικονομία»⁴⁹⁸, «[μ]ε άρμα τους επενδυτικούς ή/και αναπτυξιακούς νόμους, η Ελλάδα επί δεκαετίες ενίσχυε οικονομικά σχεδόν κάθε μορφής επιχειρηματικότητα, με ανύπαρκτα, ελλιπή και γενικώς αμφισβητήσιμα κριτήρια οικονομικής βιωσιμότητας, ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας, αδύναμους μηχανισμούς ελέγχου και δίχως καμία περιβαλλοντική πρόνοια».

Παρά τις ισχνές αναφορές σε κριτήρια περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, στην πραγματικότητα η εθνική πολιτική ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από ένα σοβαρό περιβαλλοντικό και κοινωνικό έλλειμμα και αδιαφάνεια, καθώς:

- παρέχει οικονομική ενίσχυση σχεδόν σε κάθε μορφής επενδυτικό σχέδιο, ανεξαρτήτως περιβαλλοντικού αποτυπώματος και επίπτωσης⁴⁹⁹, όπως για παράδειγμα σε διάσπαρτες βιομηχανικές μονάδες ακόμα και σε εκτός σχεδίου περιοχές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούν *de facto* άτυπες συγκεντρώσεις που στη συνέχεια απαιτούν ειδική περιβαλλοντική διαχείριση, υποδομές και δίκτυα·
- αποκλείει δίχως καμία δικαιολογία τις «επιχειρήσεις που λειτουργούν με τη μορφή της κοινωνίας», δηλαδή την κοινωνική οικονομία⁵⁰⁰·
- δεν προβλέπει διαδικασίες δημόσιας λογοδοσίας, όπως π.χ. κάποιον δημόσια αναρτημένο ετήσιο απολογισμό με τα ενισχυόμενα σχέδια και τις συνολικές δαπάνες ανά κατηγορία.⁵⁰¹

⁴⁹⁶ Νόμος 3908/2011 (ΦΕΚ Α' 8/1.2.2011) «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή».

⁴⁹⁷ Νόμος 4146/2013 (ΦΕΚ Α' 90/18.04.2013) «Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις».

⁴⁹⁸ WWF Ελλάς. (2013). Ζωντανή ελληνική οικονομία, για το περιβάλλον και τον άνθρωπο. <http://www.wwf.gr/index.php/sustainable-economy>.

⁴⁹⁹ Όπως αναφέρεται στο άρθρ. 2 του ν. 3908/2011: «Στο καθεστώς ενισχύσεων του παρόντος νόμου υπάγονται επενδυτικά σχέδια σε όλους τους τομείς της Οικονομίας, με την επιφύλαξη των επόμενων παραγράφων». Εξαιρείται η Κοινωνική Οικονομία.

⁵⁰⁰ Με το άρθρ. 1 του ν. 4019/2011 (ΦΕΚ Α' 216/30.09.2011 «Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις, ως «κοινωνική οικονομία ορίζεται «το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων». Περισσότερα για την ανάγκη ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα: WWF Ελλάς. (2013). Κοινωνική οικονομία. Στην έκθεση Ζωντανή ελληνική οικονομία για το περιβάλλον και τον άνθρωπο (σελ. 36-37). <http://www.wwf.gr/images/pdfs/LivingEconomyVisionInGreece-GR.pdf>

Ως προς το ζήτημα των υπαγόμενων επιχειρηματικών σχεδίων που δικαιούνται κρατική ενίσχυση, πρέπει να τονιστεί πως με την παρ. 16 του άρθ. 20 του ν. 4146/2013 προστέθηκαν σε αυτά και τα μεγάλα σύνθετα τουριστικά καταλύματα, τα γήπεδα γκολφ, η ανέγερση συγκροτημάτων τουριστικών κατοικιών, τα αυτοκινητοδρόμια και άλλες μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις που σύμφωνα με το Υπουργείο Τουρισμού αποτελούν τη ναυαρχίδα των επενδύσεων που πρέπει να προσελκύσει η χώρα.

Ειδικά, τέλος, ως προς το ζήτημα της διαφάνειας και της δημόσιας λογοδοσίας για τις κρατικές ενισχύσεις, αξίζει για άλλη μια φορά να τονιστεί ότι μόνη ανοιχτή πηγή πληροφόρησης παραμένει η Διαύγεια. Ακόμα και όμως και από αυτή την πολύτιμη πύλη πληροφόρησης, είναι δύσκολο να διαμορφώσει κάποιος συνολική εικόνα σχετικά με τη διάθεση δημόσιου χρήματος για την τόνωση της επιχειρηματικότητας και την αναπτυξιακή ωφέλεια που εισπράττει η χώρα.

Πίνακας: Επενδυτικά σχέδια των κατηγοριών «Περιφερειακή Συνοχή» και «Γενικά Επενδυτικά» που επιλέγονται για ενίσχυση στην Α' περίοδο προκήρυξης 2014.

Φορέας	Επενδυτικά σχέδια
Περιφ. Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	19 (κυρίως γεωργοκτηνοτροφικά, ενέργεια, τουρισμός, μεταποίηση)
Περιφ. Αττικής	2 (διαχείριση αποβλήτων)
Περιφ. Βορείου Αιγαίου	2 (κτηνοτροφία)
Περιφ. Δυτ. Ελλάδας	11 (γεωργοκτηνοτροφικά, υδροπονία, τουρισμός)
Περιφ. Δυτ. Μακεδονίας	17 (κυρίως γούνα, γεωργία και μεταποίηση)
Περιφ. Ηπείρου	23 (ενέργεια-καύσιμα, τουρισμός, κ.α.)
Περιφ. Θεσσαλίας	35 (γεωργοκτηνοτροφικά, μεταποίηση, ενέργεια-καύσιμα, τρόφιμα, τουρισμός, κ.α.)
Περιφ. Ιονίων Νήσων	10 (τουρισμός, logistics)
Περιφ. Κεντρ. Μακεδονίας	29 (τουρισμός, μεταποίηση, ενέργεια, βιομηχανία)
Περιφ. Κρήτης	18 (τουρισμός, ενέργεια, κ.α.)
Περιφ. Νοτίου Αιγαίου	10 (τουρισμός)
Περιφ. Πελοποννήσου	14 (ενέργεια, τουρισμός)
Περιφ. Στερεάς Ελλάδας	9 (γεωργία, τουρισμός, βιομηχανία)
Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας και Υπουργείο Μακεδονίας & Θράκης	12 για επιχειρηματικότητα νέων 206 γενικά επενδυτικά σχέδια και: 6 στην Περιφ Αττικής 3 στην Περιφ. Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης 1 στην Περιφ. Βορείου Αιγαίου 3 στην Περιφ. Δυτικής Ελλάδας 5 στην Περιφ. Δυτικής Μακεδονίας 2 στην Περιφ. Ηπείρου 1 στην Περιφ. Θεσσαλίας 8 στην Περιφ. Ιονίων Νήσων 6 στην Περιφ. Κεντρικής Μακεδονίας 11 στην Περιφ. Κρήτης 19 στην Περιφ. Νοτίου Αιγαίου 9 στην Περιφ. Πελοποννήσου 2 στην Περιφ. Στερεάς Ελλάδας 5 στην κατηγορία «Τεχνολογική κατεύθυνση»
Νόμος 4271/2014 (ΦΕΚ Α' 144/28.06.2014)	6 επενδυτικά σχέδια για ενέργεια τα Ευρωπαϊκά Ενεργειακά Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος.

⁵⁰¹ Μόνη εξαίρεση στη σχετική νομοθεσία αποτελεί «[η] εκπόνηση ετήσιας έκθεσης αναφορικά με την παρακολούθηση της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής και συνυποβολή προτάσεων για τη βελτίωση των εφαρμοζόμενων δράσεων» από τη Δ/ση Αναπτυξιακής Στρατηγικής (άρθ. 3, παρ. 3, περ. ζζ του π.δ. 157/2013 (ΦΕΚ Α' / 07.11.2013). Το περιεχόμενο, οι αποδέκτες και ο τρόπος δημοσιοποίησης της έκθεσης δεν αναφέρονται.

Στο κεφάλαιο αυτό, αξίζει να γίνει μνεία σε ανεξάρτητη οικονομική ανάλυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁵⁰² η οποία θέτει το, αυταπάτητο κατά την ανάγνωσή μας, ερώτημα: «...η μέτρηση που πραγματοποιήσαμε στο χάσμα ανταγωνιστικότητας εντοπίζει τους τομείς στους οποίους η Ελλάδα έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα (διεθνής ναυτιλία, τουρισμός και γεωργία) και τους τομείς στους οποίους η Ελλάδα υπολείπεται (μεταποίηση). Αυτό ανοίγει ερωτήματα σχετικά με τον σχεδιασμό μιας αναπτυξιακής στρατηγικής. Θα έπρεπε η Ελλάδα να εστιάσει προσπάθειες στην τροφοδότηση και επέκταση του σημερινού της συγκριτικού πλεονεκτήματος, ή θα έπρεπε να εστιάσει προσπάθειες σε υστερούντες τομείς, ώστε να διαφοροποιήσει την οικονομία και πιθανώς να αποκομίσει κέρδη από γρήγορες μεταρρυθμίσεις δρέποντας «φρούτα από χαμηλότερα κλαδιά»;».

Αδύναμα παρόντες στην ελληνική οικονομία που πασχίζει να ορθοποδήσει και να αποκτήσει δυναμισμό είναι η μεταποίηση και η κοινωνική οικονομία. Ταυτόχρονα, κλάδοι που είναι ήδη δυναμικά παρόντες και προσδίδουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην ελληνική οικονομία, είναι απαραίτητο τώρα να ανασχεδιαστούν με ξεκάθαρα βιώσιμη κατεύθυνση, ώστε να προληφθεί η ανυπολόγιστη ακόμα περιβαλλοντική επίπτωση από τη χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων οπουδήποτε στην επικράτεια.

Είναι αναμφισβήτητο ότι όσο η Ελλάδα επενδύει δημόσιο χρήμα, πολιτική στήριξη, και νομοθετική εργασία (πάντα σχεδόν συνοδευόμενη από περιβαλλοντική απορρύθμιση), στη μονοκαλλιέργεια ήδη ανεπτυγμένων κλάδων, τόσο αγνοεί την ανάγκη εμπλουτισμού της οικονομικής ζωής με εξωστρεφείς επενδύσεις και δραστηριότητες, και μεταρρυθμίσεις θετικού περιβαλλοντικού, κοινωνικού και επιχειρηματικού προσήμου.

Ως βασικό μέσο για την προσέλκυση επενδύσεων και την άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής, ο Επενδυτικός Νόμος είναι απαραίτητο να πάρει απόσταση από την πανικόβλητη πολιτική επιδότησης κάθε επενδυτικού σχεδίου και να σημάνει την εκκίνηση της απαραίτητης στροφής προς μια ζωντανή ελληνική οικονομία.⁵⁰³

Το WWF Ελλάς υποστηρίζει ως ζωτικής σημασίας τη στροφή της κρατικής επενδυτικής πολιτικής προς μορφές και τομείς επιχειρηματικότητας με θετικό περιβαλλοντικό και κοινωνικό πρόσημο και να ενισχύσουν επενδυτικά σχέδια σε κλάδους που είναι απαραίτητοι για τον εμπλουτισμό της εθνικής οικονομίας με νέα, χαμηλού οικολογικού αποτυπώματος, εξωστρεφή και καινοτόμα προϊόντα. Επίσης, ειδικά για τη βιομηχανία, της οποίας η διασπορά στην επικράτεια παραγωγικών μονάδων δίχως σχέδιο αποτελεί μείζον περιβαλλοντικό αλλά και αναπτυξιακό πρόβλημα,⁵⁰⁴ είναι απαραίτητο οι επιδοτήσεις του Επενδυτικού Νόμου να επικεντρωθούν σε επιχειρήσεις που αναπτύσσονται σε οργανωμένους υποδοχείς, οι οποίοι διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής διαχείρισης, ελέγχου και συνεργιστικής λειτουργίας.

Σύνταξη μέρους Γ για την οριζόντια περιβαλλοντική ενσωμάτωση: Θεοδότα Νάντσου.

---

⁵⁰² Μετάφραση του αποσπάσματος από το αγγλικό πρωτότυπο: Böwer, U., Michou, V. and Ungerer, C. (2014, June). The Puzzle of the Missing Greek Exports. Economic Papers 518. European Commission-Economic and Financial Affairs.

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp518_en.pdf

⁵⁰³ Περισσότερα στοιχεία για τους επενδυτικούς νόμους και το αναπτυξιακό τους αποτύπωμα στην ελληνική οικονομία υπάρχουν στο σχετικό κεφάλαιο στην έκθεση του WWF Ελλάς «Ζωντανή ελληνική οικονομία»: <http://www.wwf.gr/sustainable-economy/vision/real-sustainable-economy>.

⁵⁰⁴ Οπ.π. βλ. σχετική ανάλυση στο κεφάλαιο «Δευτερογενής παραγωγή».

Δ. ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

2013-2014: Κατά την περίοδο που καλύπτει αυτή η έκθεση (Ιούλιος 2013 – Ιούνιος 2014) φάνηκε πως η περιβαλλοντικά ανεμπόδιστη ανάπτυξη μεγάλων επενδύσεων, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, αποτελεί πλέον το νέο αναπτυξιακό πρόταγμα, στο οποίο όλα τα συναρμόδια υπουργεία καλούνται να αναπροσαρμόσουν τη νομοθεσία και τις πολιτικές τους. Επίσης ως πολιτικά δεδομένο αντιμετωπίζεται από την πλειοψηφία των κοινοβουλευτικών κομμάτων και σίγουρα από την Κυβέρνηση το «αναπτυξιακό» πρόσημο της οικοδομής νέων κτισμάτων και της νομιμοποίησης αυθαιρέτων, ακόμα και μέσα σε περιοχές που διέπονται από ειδικά προστατευτικά καθεστώτα.

Οι τομείς που υπέστησαν τα σημαντικότερα πλήγματα, ώστε να διευκολυνθεί το αναπτυξιακό μοντέλο που περιγράφηκε προηγουμένως, ήταν:

- η δασική νομοθεσία,
- η χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία,
- η «κόκκινη γραμμή» νομιμοποίησης των αυθαιρέτων,
- η ασφάλεια δικαίου, μέσα από καταγιισμό «φωτογραφικών» διατάξεων σε άσχετα νομοσχέδια για νομιμοποίηση παρανομιών και διευκόλυνση συγκεκριμένων επενδύσεων.

Ειδικά κατά την περίοδο που ακολούθησε το κλείσιμο της Βουλής για θερινές διακοπές και στη διάρκεια των τμημάτων διακοπών του 2014, εκτυλίχθηκε μια νομοθετική υπερδραστηριότητα με πρόσημο το κατεπείγον της ικανοποίησης καθυστερημένων μνημονιακών δεσμεύσεων. Το σχέδιο νόμου για τη χωροταξία, το οποίο κατατέθηκε αμέσως μετά το κλείσιμο της Βουλής και ψηφίστηκε στο πρωτοφανές διάστημα των δυο μόλις ημερών, αλλάζει εκ βάθρων το σύστημα χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, επιδεινώνοντας σοβαρά το ήδη ισχύον και διάτρητο κεκτημένο από τη σχετική νομοθεσία και νομολογία. Στη συνέχεια, ήρθε το αντιδασικό νομοσχέδιο που σήμανε μια τραγική απώλεια περιβαλλοντικού κεκτημένου, πρωτοφανή αγνόηση της πλούσιας δασικής νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων και σκανδαλώδη οπισθοδρόμηση στο ήδη γεμάτο αγκάθια πεδίο της ασφάλειας δικαίου και της καλής νομοθέτησης.

Εξαιρετικά αρνητικές εξελίξεις σημειώθηκαν επίσης και στο επίπεδο της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου: η εκδίκαση⁵⁰⁵ από το Δικαστήριο της ΕΕ της υπόθεσης C-600/12 «Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας» για την απαράδεκτη «συγκατοίκηση» του εδώ και χρόνια παράνομου ΧΥΤΑ με τον διεθνώς προστατευόμενο βιότοπο της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* στη Ζάκυνθο και την άρνηση αρμόδιων τοπικών αρχόντων και φορέων για δημιουργία νέου και περιβαλλοντικά ασφαλούς χώρου, αποτελεί άλλον έναν διεθνή διασυρμό μιας χώρας που καυχιέται για το τουριστικό της προϊόν.

Επιπλέον, έχουμε δυο εκ νέου παραπομπές της Ελλάδας στο Δικαστήριο της ΕΕ για μη συμμόρφωση με προηγούμενες αποφάσεις του ίδιου δικαστηρίου. Και οι δυο νέες παραπομπές έχουν αντικείμενο τη διαχείριση αποβλήτων. Εάν οι αποφάσεις του δικαστηρίου είναι καταδικαστικές, τότε η Ελλάδα θα κληθεί να πληρώσει χρηματικά πρόστιμα, λόγω μη συμμόρφωσης με προγενέστερες αποφάσεις για τις ίδιες υποθέσεις. Η πρώτη υπόθεση (C-440/06) αφορά τη μη ολοκλήρωση εγκαταστάσεων επεξεργασίας αστικών λυμάτων σε έξι οικισμούς άνω των 10.000 κατοίκων, οι οποίες έπρεπε να έχουν ολοκληρωθεί από το 1998. Για την υπόθεση αυτή, η Επιτροπή προτείνει ως πρόστιμο κατ' αποκοπή ποσό ύψους €11.514.081 και ημερήσια χρηματική ποινή €47.462, μέχρις ότου τηρηθούν οι υποχρεώσεις. Η δεύτερη υπόθεση αφορά τη συνεχιζόμενη παράνομη λειτουργία και μη αποκατάσταση παράνομων χώρων διάθεσης απορριμμάτων, σε μη συμμόρφωση προς την απόφαση C-502/03 και παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα έργα αυτά συγχρηματοδοτεί η ΕΕ. Με τη νέα αυτή παραπομπή, η Επιτροπή ζητά από το Δικαστήριο την επιβολή ημερήσιας χρηματικής ποινής ύψους 71.193 ευρώ για κάθε ημέρα που μεσολαβεί από τη δεύτερη απόφαση του Δικαστηρίου μέχρις ότου η Ελλάδα συμμορφωθεί με την απόφαση, καθώς και κατ' αποκοπή προστίμου 7.786 ευρώ ανά ημέρα για το διάστημα που μεσολαβεί από την πρώτη απόφαση (2005) μέχρι την ημέρα συμμόρφωσης ή την ημέρα έκδοσης της δεύτερης απόφασης του Δικαστηρίου. Με τις νέες αυτές παραπομπές, γίνεται πλέον φανερό ότι η μη τήρηση των δεσμεύσεων, τουλάχιστον ως προς το περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ, έχει και οικονομική επίπτωση, εκτός από την προφανή.

Αυτή η χρονιά ήταν αποκαλυπτική και μιας άλλης περιβαλλοντικής κρίσης, σιωπηλής, καθώς η δημοσιοποίηση των σχετικών δεδομένων που θα έπρεπε να σημάνουν συναγερμό είναι μάλλον

⁵⁰⁵ Η καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε στις 17 Ιουλίου 2014, εκτός δηλαδή της περιόδου που καλύπτει η παρούσα έκθεση.

κρυπτική και δυσχεραίνει παρά διευκολύνει τη διάθεση της κρίσιμης αυτής περιβαλλοντικής πληροφορίας: η χημική κατάσταση των υδάτων, όπως αποκαλύπτεται μέσα από τα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής της οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τα νερά, είναι σε πολλές περιοχές «κακή». Κυρίως λόγω επιβάρυνσης από (ακόμα και απαγορευμένα) αγροχημικά, τρία (από 15) υπόγεια υδάτινα σώματα στην Ανατ. Μακεδονία, τρία (από 55) στη Δυτ. Μακεδονία, οκτώ (από 34) στην Κεντρ. Μακεδονία, τέσσερα (από 18) στη Θράκη, και ένα (από 26) στην Ήπειρο χαρακτηρίζονται ως «κακής χημικής κατάστασης». Η έκταση όμως αυτής της κρίσης σε εξέλιξη δεν είναι καθόλου ξεκάθαρη: η χημική κατάσταση για 373 και η οικολογική κατάσταση για 159 υδάτινα σώματα αναφέρεται ως άγνωστη. Το χειρότερο στην περίπτωση της πολιτικής του αρμόδιου υπουργείου είναι ότι ως τακτική αντιμετώπισης των υπεράριθμων προβληματικών καταστάσεων ακολουθείται η κατάχρηση της δυνατότητας για εξαίρεση υδάτινων σωμάτων από τους στόχους που θέτει η κοινοτική οδηγία - μάλιστα στην περίπτωση της Ανατ. Μακεδονίας εξαιρούνται σχεδόν τα μισά υδάτινα σώματα.

Οι σποραδικές θετικές εξελίξεις αφορούσαν κυρίως την εφαρμογή δεσμεύσεων της χώρας έναντι του κοινοτικού ή διεθνούς δικαίου ή τη βελτίωση των απορροφήσεων κοινοτικών κονδυλίων. Έτσι, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στην προώθηση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα. Ωστόσο, η εφαρμογή της παραμένει αμφισβητήσιμη, εν τη απουσία πραγματικού σχεδίου υλοποίησης της. Αντιμετωπίστηκαν επίσης, τουλάχιστον προσώρας, σημαντικά προβλήματα λειτουργίας των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και ταυτόχρονα ξεκίνησε επεξεργασία νέου πλαισίου διαχείρισης και φύλαξης των περιοχών αυτών. Θετικές επίσης εξελίξεις είχαμε σε νομολογικό επίπεδο, με κυριότερη την ιστορικής σημασίας απόφαση 24/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας που κλείνει την πόρτα της νομιμότητας στο σκανδαλώδες πλέον κεφάλαιο «εκτροπή του Αχελώου».

Η πιο ελπιδοφόρα όμως εξέλιξη ήταν η μη κατάθεση στη Βουλή του νομοσχεδίου του Υπουργείου Οικονομικών για τον αιγιαλό και την παραλία, εκτός από το μέρος που αφορά την οριοθέτηση της αιγιαλιτιδας ζώνης. Αυτό το ωμό ως προς τις επιδιώξεις του και ξεκάθαρα περιβαλλοντοκτόνο νομοσχέδιο πέτυχε κάτι που σε καιρό κρίσης θα μπορούσε να θεωρηθεί πολύ δύσκολο: να γίνει άμεσα αντιληπτό το σκανδαλώδες περιεχόμενο και οι αντανάπτυξιακές επιδιώξεις του και να ξεσηκωθεί θύελλα αντιδράσεων.⁵⁰⁶

Επιγραμματικά, αυτή τη χρονιά είδαμε να ωριμάζει μια νέα αναπτυξιακή γενιά και πολιτική από παλιό και φθαρμένο υλικό: η Ελλάδα ως απεριόριστος υποδοχέας νέων οικοδομών και εντατικών χρήσεων.

10 χρόνια: Στην πρώτη έκθεση του WWF Ελλάς για την κατάσταση εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα, το 2005, είχαν καταγραφεί μια σειρά από σοβαρά προβλήματα που καθιστούσαν την ποιότητα αλλά και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας εξαιρετικά δύσκολη. Η αδιαφάνεια στη νομοθέτηση, τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και τη λήψη αποφάσεων· η απουσία χωροταξικού σχεδιασμού· η χαοτική νομοθεσία που είναι ούτως ή άλλως διάτρητη από φωτογραφικές διατάξεις· η μη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις· το μεγάλο κενό γνώσης της σχετικής νομοθεσίας και των επίκαιρων εξελίξεων από τους αρμόδιους υπαλλήλους· οι μακροχρόνιες διαδικασίες ελέγχου των παραβάσεων και εν τέλει η ατιμωρησία του περιβαλλοντικού εγκλήματος· η απουσία σημαντικών εργαλείων λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού, όπως το κτηματολόγιο και οι δασικοί χάρτες· και η υποστελέχωση των σημαντικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών, όπως οι επιθεωρητές περιβάλλοντος και οι διευθύνσεις δασών, ήταν τα μεγαλύτερα «περιβαλλοντικά αγκάθια» τότε. Σε μια ευσύννοπτη απόδοση, αυτό το μίγμα προβλημάτων είχε τελικά περιγραφεί ως έλλειψη πολιτικής βούλησης και κοινωνικής πίεσης για την προστασία των κοινών.

Επιχειρώντας μια γρήγορη ανασκόπηση των δέκα ετών από την έκδοση της πρώτης έκθεσης πρέπει σίγουρα να τονιστεί ως ιδιαίτερα θετική εξέλιξη η σημαντική ενίσχυση των δυνατοτήτων του κοινού αλλά και των ιδίων των δημόσιων υπηρεσιών για πρόσβαση σε περιβαλλοντική και διοικητική πληροφορία. Με σημαντικότερες τομές τη δημιουργία του προγράμματος «Διαύγεια», το 2010, και τη δωρεάν πρόσβαση στα φύλλα εφημερίδας της Κυβέρνησης και γενικότερα στη νομοθεσία, μέσω του ιστοτόπου www.et.gr, έχει πλέον γίνει δυνατό κάτι που προ δεκαετίας φάνταζε εξωπραγματικό: η απρόσκοπτη πρόσβαση του κάθε πολίτη στις πράξεις των κυβερνητικών και διοικητικών οργάνων, αλλά και στους ίδιους τους νόμους. Πρόοδος έχει σημειωθεί και στις δυνατότητες συμμετοχής σε διαβουλεύσεις, αν και σταδιακά από ουσιαστικές βήμα στη νομοθετική διαδικασία, η διαβούλευση αποκτά ένα τυπικό χαρακτήρα.

⁵⁰⁶ Μια εικόνα των μαζικών και ανεξάρτητων κινητοποιήσεων και πρωτοβουλιών διαμαρτυρίας που προκάλεσε το νομοσχέδιο για τον αιγιαλό δίνεται στο εξής άρθρο στο blog του WWF Ελλάς: <http://www.wwf.gr/blog/post/2014-07-29-08-12-51>.

Επίσης, η συμβολή των ανεξάρτητων αρχών στην προστασία του περιβάλλοντος, με βασικότερο τον Συνήγορο του Πολίτη, παραμένει κρίσιμης σημασίας. Ιδιαίτερη όμως μνεία πρέπει στην Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος και γενικότερα στις υπηρεσίες που υπάγονται στην Ειδική Γραμματεία Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Αποτελεί δυστυχώς ντροπιαστική οπισθοδρόμηση η πρωτοβουλία της πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΕΚΑ να την καταργήσει και να διασπάσει, στο πλαίσιο του νέου οργανογράμματος του υπουργείου, ειδικά καθώς φαίνεται να διατηρεί άλλες ειδικές γραμματείες που σίγουρα δεν είναι διοικητικά απαραίτητες.

Ειδική μνεία πρέπει στην ίδρυση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, το 2009, που επιτέλους συνένωσε τα δάση με το περιβάλλον. Η απομάκρυνση επίσης των μεγάλων δημόσιων έργων από το υπουργείο ήταν σίγουρα μια σημαντική ανάσα για το σκέλος της διαμόρφωσης και εφαρμογής περιβαλλοντικών πολιτικών. Μια από τις πρώτες πράξεις του νέου υπουργείου ήταν και η ίδρυση του Πράσινου Ταμείου, το οποίο αντικατέστησε το μνημειώδους κακοδιαχείρισης και αδιαφάνειας Ειδικό Ταμείο Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΙΠΣ) και βελτίωσε σημαντικά το κεφάλαιο της διαχείρισης των πόρων που εισπράττονται για περιβαλλοντικούς σκοπούς. Παρά όμως την ελπιδοφόρα πρώτη περίοδο λειτουργίας του, το ΥΠΕΚΑ αποδεικνύει καθημερινά πως το περιβάλλον είναι πρωτίστως θέμα κυβερνητικής πολιτικής και δευτερευόντως ζήτημα δομής.

Πολύ σημαντική εξέλιξη της δεκαετίας στο πεδίο της νομοθεσίας ήταν η ψήφιση του νόμου για τη βιοποικιλότητα (3937/2011), το 2011, παρά τις μεγάλες αντιδράσεις τόσο από κυβερνητικούς βουλευτές (με αντικείμενο μια διάταξη περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης), όσο και από την αντιπολίτευση. Ο νόμος αυτός συστηματοποιεί και εκσυγχρονίζει το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών και την προστασία σημαντικών ειδών και οικοτόπων, και ήδη κατά την πρώτη τριετία εφαρμογής έχει συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση πολλών απειλών σε φυσικές περιοχές. Παρά το γεγονός ότι εκκρεμεί η εφαρμογή των περισσότερων από τις προβλέψεις αυτού του νόμου για μελέτες και ειδικότερα διατάγματα, εντούτοις ένα εξαιρετικά σημαντικό προεδρικό διάταγμα υπογράφηκε μέσα σε δεκαπέντε μόλις μήνες από την ψήφιση του ν. 3937/2011: το π.δ. για την προστασία 380 μικρών φυσικών υγροτόπων σε 59 νησιά είναι ένα ορόσημο στην περιβαλλοντική νομοθεσία, το οποίο έχει αποδειχθεί σωτήριο για πολλά από αυτά τα ευαίσθητα οικοσυστήματα.

Επίσης πολύ σημαντικές εξελίξεις είδαμε στο επίπεδο της κοινωνικής εγρήγορσης και κινητοποίησης για το περιβάλλον. Πρώτη και πλέον μαζική ήταν η αγανακτισμένη διαμαρτυρία για τις τραγικές δασικές πυρκαγιές του «μαύρου καλοκαιριού» του 2007. Επόμενος σταθμός το 2009, με τις κινητοποιήσεις και διεκδικήσεις για μια καλή διεθνή συμφωνία για το κλίμα στην Κοπεγχάγη (όπου οι συνομιλίες κατέληξαν σε αποτυχία). Σημειώθηκαν επίσης μεγάλες κινητοποιήσεις κατά συγκεκριμένων επενδύσεων με μεγάλη περιβαλλοντική επίπτωση, όπως ο χρυσός στη Χαλκιδική, και μαζικές αντιδράσεις σε καταστροφικά νομοσχέδια, όπως τα σχετικά με τον αιγιαλό και τα δάση. Αυθόρμητες και δίχως ξεκάθαρη σύμπνοια, ίσως ακόμα και συνειδητοποίηση, ως προς το ιδανικό όραμα για συμπόρευση της προστασίας του περιβάλλοντος με την ανάπτυξη, οι κινητοποιήσεις αυτές έδειξαν ξεκάθαρα είναι πως αυτή ήταν μια δεκαετία περιβαλλοντικής αγανάκτησης. Έδειξαν επίσης ότι το περιβάλλον δεν είναι για όλους τους Έλληνες ζήτημα τοπικό ή απλά «η πίσω αυλή μου», αλλά κάτι πολύ παραπάνω: το παρόν και το μέλλον όλων μας.

Παρά τις σαφείς και ελπιδοφόρες θετικές εξελίξεις της δεκαετίας, η μεγαλύτερη οπισθοδρόμηση ήρθε με το ένδυμα της γρήγορης ανάπτυξης για διέξοδο από την κρίση. Μετά την ψήφιση του πρώτου Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, το 2011, άρχισε η συστηματική κατεδάφιση περιβαλλοντικής και χωροταξικής νομοθεσίας που αποτελούσε ένα ισχυρό μεν, πλην όμως ζωτικής σημασίας περιβαλλοντικό κεκτημένο: με στόχο τη διευκόλυνση κάθε λογής επενδυτικού σχεδίου, αποδομήθηκε πρώτα το πλαίσιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης και υπερπληδήθηκε νομικά κάθε εμπόδιο νομιμοποίησης αυθαιρέτων, ακόμα και σε περιοχές προστασίας. Στη συνέχεια αλλοιώθηκε η δασική νομοθεσία με σκόρπιες τροποποιήσεις σε άσχετα νομοσχέδια, για να αλωθεί ολοκληρωτικά με τον αντιδασικό νόμο που ψηφίστηκε φέτος το καλοκαίρι. Σε όλη δε τη διάρκεια των ετών αυτών, η περιβαλλοντική νομοθεσία διατρήθηκε με αμέτρητες φωτογραφικές ρυθμίσεις για τη διευκόλυνση συγκεκριμένων κλάδων ή επιχειρήσεων, και την τακτοποίηση συγκεκριμένων παράνομων χρήσεων ή αυθαιρέτων κατασκευών. Παράλληλα, αποδυναμώθηκε ακόμα περισσότερο ή ήδη υποστελεχωμένη περιβαλλοντική δημόσια διοίκηση, ενώ την ίδια στιγμή αυξήθηκαν κατακόρυφα οι απαιτήσεις για έγκαιρη γνωμοδότηση επί επενδυτικών σχεδίων. Σε πολλές δε περιπτώσεις η μη έγκαιρη απάντηση αρμόδιας υπηρεσίας τεκμαίρεται θετική, ενώ για κάποιες επενδύσεις η καθυστέρηση καταλογίζεται ως πειθαρχικό παράπτωμα για τον αρμόδιο υπάλληλο. Συνταγή περιβαλλοντικής παράλυσης...

Όπως σημαίνει και η ίδια η ελληνική λέξη, η κρίση έχει δυο όψεις: μια δραματική και μια θετική. Η ελληνική κρίση κόλλησε στη δραματική πλευρά, καθώς αγνοήθηκε η ευκαιρία για κριτική αξιολόγηση

των πραγματικών αιτιών της οικονομικής κατάρρευσης και του αναπτυξιακού μοντέλου που οδήγησε τη χώρα σε αυτή την πρωτοφανή ύφεση. Αγνοήθηκε επίσης η ιστορικά ίσως μοναδική ευκαιρία για τον ευρύ και ανοιχτό δημόσιο διάλογο για την ανάπτυξη που ποτέ δεν έγινε στην Ελλάδα. Αντ' αυτού, η χώρα μπήκε σε τροχιά πανικόβλητης απορρύθμισης και προσέλκυσης κάθε είδους επένδυσης, με ανυπολόγιστο περιβαλλοντικό αποτύπωμα, δίχως κανέναν σχεδιασμό, με άδηλο αναπτυξιακό όφελος και σίγουρα χωρίς ξεκάθαρη κοινωνική συναίνεση. Θα έπρεπε ως συνέπεια να θεωρείται αναμενόμενο ότι η επιβολή ενός μαζικά καταστροφικού για το περιβάλλον αναπτυξιακού μοντέλου, με πρόσχημα την κρίση αλλά δίχως καμία προφανή κοινωνική συναίνεση, θα έχει ως αποτέλεσμα μια γενικευμένη καχυποψία προς οποιοδήποτε επενδυτικό σχέδιο, και βεβαίως την πρόκληση αντιδράσεων, ειδικά σε περιοχές που πλήττονται σοβαρά από μεγάλες επεμβάσεις σε σημαντικά τοπικά οικοσυστήματα.

Η έκθεση δόθηκε στη δημοσιότητα τον Σεπτέμβριο 2014. Ο συντονισμός και η επιμέλεια έγινε από τη Θεοδότη Νάντσου (tnantsou@wwf.gr), Επικεφαλής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συντάκτες κεφαλαίων ήταν και οι εξής (με αλφαβητική σειρά):

Ασημακοπούλου Ματίνα, Δικηγόρος

Βρεττού Φωτεινή (f.vrettou@wwf.gr), Ερευνήτρια πολιτικής

Κιουσοπούλου Λούση, Δικηγόρος

Κορακάκη Εύη (e.korakaki@wwf.gr), Υπεύθυνη δασικών προγραμμάτων

Μάντζαρης Νίκος (n.mantzaris@wwf.gr), Υπεύθυνος ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής

Μπατσολάκη Ευαγγελία (evabatsolaki@yahoo.gr), Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Παξιμάδης Γιώργος (g.paximadis@wwf.gr), Υπεύθυνος θαλάσσιου προγράμματος

Παπαδοπούλου Άρτεμη, Φυσικός περιβάλλοντος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Σούκρη Χριστιάνα (christiana.soukri@gmail.com), Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Σπυροπούλου Ελίνα (elinas_law@hotmail.com), Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Τζηρίτης Ηλίας (e.tziritis@wwf.gr), Συντονιστής τοπικών δράσεων WWF Ελλάς

Τζινευράκη Ευτέρπη (evitzinevraki@yahoo.gr) Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

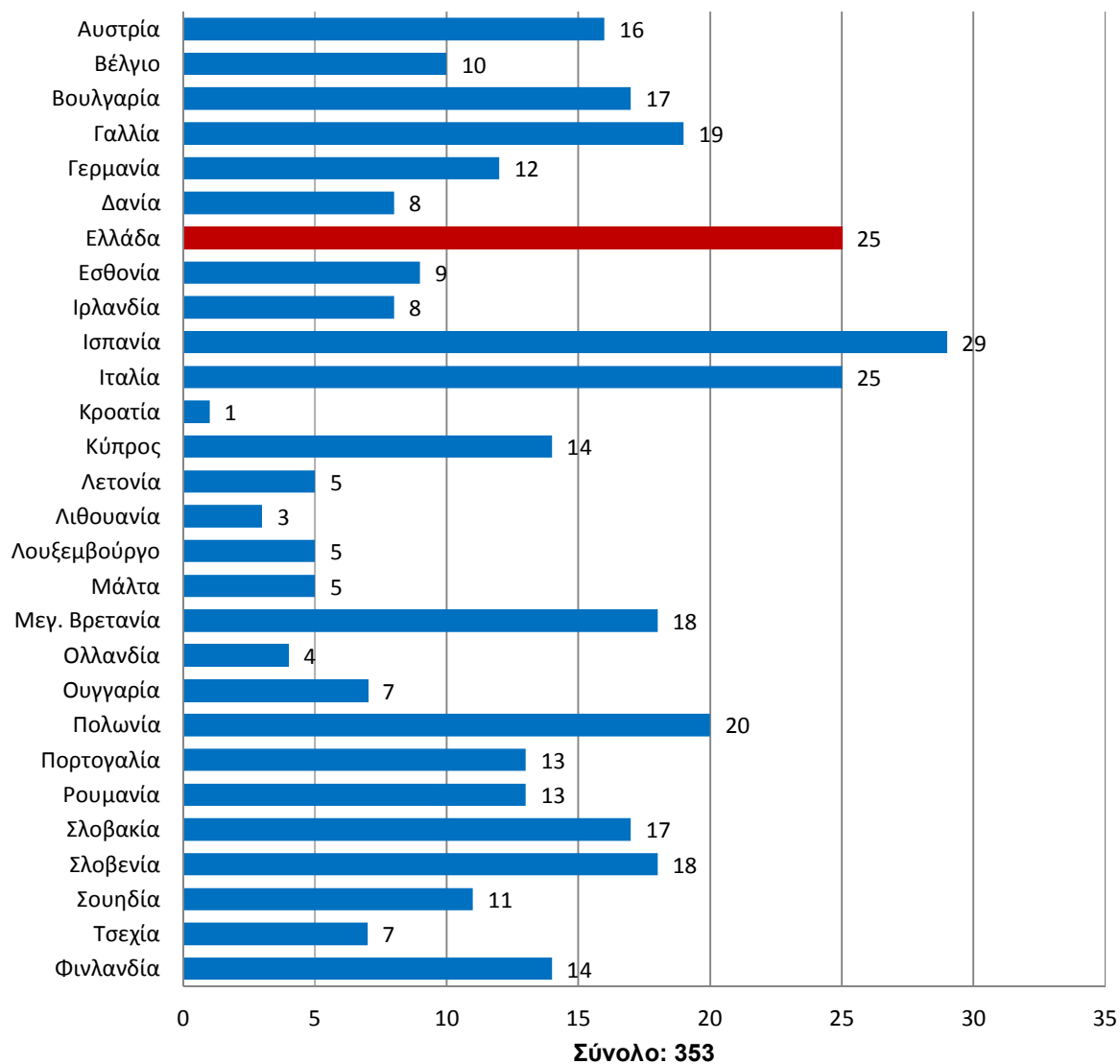
Χασιώτης Γιώργος (g.chasiotis@wwf.gr), Νομικός συντονιστής

Χριστοπούλου Ιόλη (i.christopoulou@wwf.gr), Υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ

Πίνακας: Ανοιχτές υποθέσεις παραβιάσεων στην ΕΕ-28

Αριθμός παραβιάσεων ανά κράτος μέλος το 2013

Πίνακας: Σημαντικές «ανοιχτές» υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κωδικός και περιγραφή υπόθεσης	Στάδιο
EL 2001/2273 ENVI WASTE – Παράνομοι χώροι διάθεσης απορριμμάτων και επανειλημμένη παραβίαση της νομοθεσίας για τα απόβλητα	Παραπομπή στο ΔΕΕ με πρόταση για επιβολή προστίμων
EL 2010/2001 ENVI WATER – Ελλιπής και λανθασμένη εφαρμογή της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ (για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης)	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2009/2340 ENVI WASTE - Παράνομη λειτουργία ΧΥΤΑ στον βιότοπο της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2011/2082 ENVI WASTE – Παράνομη επεξεργασία αστικών λυμάτων λειτουργία χώρου ταφής απορριμμάτων στο Κιάτο	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2013/2272 ENVI – Μη αποστολή έκθεσης με βάση το άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους.	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2011/2156 ENVI – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (προστασία οικοτόπων): Επιδείνωση κατάστασης περιοχής Natura 2000 και επίδραση στην <i>Caretta caretta</i>	Αιτιολογημένη γνώμη
EL 2011/2155 ENVI WATER – Καθορισμός περιοχών ευαίσθητων στη νιτρορρύπανση (οδηγία 91/676/ΕΚ)	Αιτιολογημένη γνώμη
EL 2013/2052 ENVI – Οδηγίες 99/31 και 2008/98 για τα απόβλητα - Μεσολόγγι	Προειδοποιητική επιστολή
EL 2012/2230 ENVI– Διαχείριση βιομηχανικών αποβλήτων στη Μεγαλόπολη	Προειδ. επιστολή
EL2003/2187 ENVI WASTE – Σχεδιασμός και διαχείριση των επικινδυνών αποβλήτων	Προειδ. επιστολή
EL 2012/0175 ENVI - Ανάκτηση ατμών βενζίνης κατά τη διάρκεια του ανεφοδιασμού μηχανοκίνητων οχημάτων σε πρατήρια καυσίμων (Οδηγία 2009/126)	Προειδ. επιστολή
EL 2013/2036 MARE – Πλαίσιο συλλογής δεδομένων και εφαρμογή εθνικού προγράμματος στο πλαίσιο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής	Προειδ. επιστολή
EL 2008/2192 ENVI – Ποιότητα ατμοσφαιρικού αέρα και υπερβάσεις στις οριακές τιμές σωματιδιακών ρύπων PM10	Συμπληρωματική προειδ. επιστολή

Πίνακας: Κατάλογος καταδικαστικών αποφάσεων του ΔΕΕ κατά Ελλάδα

Ημ/νία απόφασης	Κωδικός και τίτλος υπόθεσης	Κατάληξη υπόθεσης
17-07-2014 (εκτός περιόδου αναφοράς)	C-600/12	1) Η Ελληνική Δημοκρατία, - διατηρώντας σε λειτουργία έναν δυσλειτουργικό και κορεσμένο χώρο υγειονομικής ταφής αποβλήτων (ΧΥΤΑ) στη Ζάκυνθο, στη θέση Γρυπαραιίκα της περιοχής Καλαμακίου, ο οποίος δεν πληροί τις προϋποθέσεις και απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης, οι οποίες καθορίζονται με τα άρθρα 13 και 36, παρ. 1, της οδηγίας 2008/98/ΕΚ, για τα απόβλητα, καθώς και τα άρθρ. 8, 9, 11, παρ. 1, στοιχείο α', 12 και 14 της οδηγίας 1999/31/ΕΚ, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων, και, – έχοντας ανανεώσει την άδεια λειτουργίας του συγκεκριμένου ΧΥΤΑ χωρίς να τηρήσει τη διαδικασία που προβλέπεται από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις εν λόγω διατάξεις. 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.
07-02- 2013	C-517/11 - Υποβάθμιση και ρύπανση της λίμνης Κορώνειας - Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 91/271/ΕΟΚ	1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή της υποβαθμίσεως των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών για τα οποία έχει οριστεί η ζώνη ειδικής προστασίας GR 1220009 και μη έχοντας εξασφαλίσει την ύπαρξη δικτύου αποχετεύσεως

		και επεξεργασίας αστικών λυμάτων για τον οικισμό του Λαγκαδά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας, και από τα άρθρα 3 και 4, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1991, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, αντιστοίχως. 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.
19-4-2012	C-297/11: Παράβαση των άρθρων 13, παρ. 1, 2 και 6, 14, παρ. 1, στοιχείο γ', και 15, παρ. 1, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τα νερά – Σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών – Ενημέρωση του κοινού και διαβούλευση – Μη κοινοποίηση στην Επιτροπή των σχεδ. διαχείρισης.	«Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταρτίσει, έως τις 22 Δεκεμβρίου 2009, τα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού τόσο για τις λεκάνες απορροής ποταμού που ευρίσκονται εξ ολοκλήρου εντός του εθνικού εδάφους όσο και για τις διεθνείς λεκάνες απορροής ποταμού, καθώς και να κοινοποιήσει στην Επιτροπή, έως τις 22 Μαρτίου 2010, αντίγραφο των σχεδίων αυτών, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13, παράγραφοι 1 έως 3 και 6, και 15, παράγραφος 1, της οδηγίας και, περαιτέρω, παραλείποντας να κινήσει το αργότερο στις 22 Δεκεμβρίου 2008 τη διαδικασία πληροφόρησης του κοινού και διαβουλεύσεων όσον αφορά τα προσχέδια διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας.»
2-12-2010	C-534/09: Οδηγία 2008/1/ΕΚ «για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (IPPC)» – Αδειοδότηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων.	Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλισθεί ότι οι αρμόδιες αρχές θα επιτύχουν, με τις άδειες που χορηγούνται σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 8 της οδηγίας 2008/1/ΕΚ, «σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης» (κωδικοποιημένη έκδοση), ή με επανεξέταση, οσάκις ενδεικνύται, και εκσυγχρονισμό, οσάκις απαιτείται, των προϋποθέσεων χορηγήσεως αδειάς, να λειτουργούν οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις σύμφωνα με τις προδιαγραφές των άρθρων 3, 7, 9, 10, 13, 14, στοιχεία α' και β', και 15, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, το αργότερο έως τις 30 Οκτωβρίου 2007, υπό την επιφύλαξη ειδικών κοινοτικών διατάξεων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 5, παράγραφος 1.
10-9-2009	C-286/08: Οδηγία 75/442 (όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 91/156/ΕΟΚ) - Έλλειψη σχεδιασμού και επαρκών μεθόδων για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων.	Η Ελλάδα μη έχοντας καταρτίσει και θεσπίσει εντός εύλογης προθεσμίας, σχέδιο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων, το οποίο να είναι σύμφωνο με τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, και μη έχοντας δημιουργήσει ενιαίο και κατάλληλο δίκτυο εγκαταστάσεων διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων, στο πλαίσιο του οποίου να εφαρμόζονται οι πλέον κατάλληλες μέθοδοι για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, καθώς και μη έχοντας λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσει, όσον αφορά τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, την τήρηση των άρθρων 4 και 8 της οδηγίας 2006/12/ΕΚ, περί των στερεών αποβλήτων, καθώς και των άρθρων 3, §1, §6 έως §9, §13 και §14 της οδηγίας 1999/31/ΕΚ, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, πρώτον, από τα άρθρα 1, §2, και §6 της οδηγίας 91/689, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, §1 και §2, καθώς και 7, §1, της οδηγίας 2006/12, δεύτερον, από το άρθρο 1, §2, της οδηγίας 91/689, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 4 και 8 της οδηγίας 2006/12, καθώς και, τρίτον, από τα άρθρα 3, §1, §6 έως §9, §13 και §14 της οδηγίας 1999/31.

11-12-2008	C-293/07: Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών» – Ανεπαρκές καθεστώς νομικής προστασίας (άρθρο 4 (1),(2) και 4(4)).	Έλλειψη προστασίας των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) - Δραστηριότητες ικανές να παραβιάσουν την ακεραιότητα των ΖΕΠ και να επιφέρουν σημαντικές αρνητικές συνέπειες όσον αφορά τον σκοπό της διατηρήσεως των ΖΕΠ και των ειδών για τα οποία αυτές έχουν οριστεί. Παράβαση των άρθρων 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών», σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».
13-3-2008	C-81/07: Οδηγία 2000/59/ΕΚ - Λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου. Μη συμμόρφωση με άρθρ. 5(1) & 16(1)).	Μη κατάρτιση, εφαρμογή και έγκριση των προγραμμάτων παραλαβής και διαχείρισης των αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου.
31-1-2008	C-264/07: Οδηγία πλαίσιο για το νερό 2000/60/ΕΚ – Μη συμμόρφωση με τις διατάξεις (Άρθρα 5(1) και 15(2)).	Δεν εκπονήθηκε, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, ανάλυση των χαρακτηριστικών της, επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων και οικονομική ανάλυση της χρήσης ύδατος, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές των παραρτημάτων ΙΙ και ΙΙΙ της οδηγίας. Μη υποβολή συνολτικών εκθέσεων σχετικά με τις αναλύσεις που απαιτούνται.
17-1-2008	C-342/07: Οδηγία 2002/91/ΕΚ – Ενεργειακή πολιτική – Εξοικονόμηση ενέργειας. Παράλειψη εμπρόθεσμης μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο.	Ν.3661/2008 (ΦΕΚ Α, 89 Α' /19.5.2008) «Μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης των κτιρίων και άλλες διατάξεις» Κ.υ.α. Δ6/Β/οικ. 5825 (ΦΕΚ 407 Β' /9.4.2010) «Έγκριση Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων»
25-10-2007	C-334/04: Ελλιπής καθορισμός Ζωνών Ειδικής Προστασίας, δυνάμει του άρθρου 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ.	Οι ελληνικές αρχές έχουν υποχρέωση να καθορίσουν 186 ζώνες προστασίας των αγρίων πτηνών και έως τώρα έχουν καθορισθεί 151. Πολλές φορές η προστατευόμενη επιφάνεια είναι μικρότερη και δεν καλύπτει όλα τα είδη πτηνών.
27-10-2005	C-166/04: Ελλιπής προστασία λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου.	
7-7-2005	C-364/03: Συνθήκες λειτουργίας του εργοστασίου ΔΕΗ στα Λινοπεράματα Κρήτης.	
14-4-2005	C-163/03: Ρύπανση στο Θριάσιο Πεδίο: Οδηγία 80/68/ΕΟΚ- Προστασία των υπογείων υδάτων από ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες - Άρθρα 3, 4 και 5 - Οδηγία 91/689/ΕΟΚ - Επικίνδυνα απόβλητα - Άρθρα 2(1), και 6(1).	
18-11-2004	C-420/02: Παράνομη απόθεση στερεών αποβλήτων στη θέση "Πέρα Γαληνοί" - Οδηγία 75/442/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ) –	

	Άρθρα 4 και 9.	
24-6-2004	C-119/02: Ακατάλληλο σύστημα συλλογής και επεξεργασίας αστικών λυμάτων στο Θριάσιο.	Ολοκλήρωση του έργου, που συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Συνοχής, μέχρι τα τέλη του 2009.
5-6-2003	C-352/02: Μη μεταφορά της οδηγίας 2000/14/EK στο εσωτερικό δίκαιο - Εκπομπή θορύβου στο περιβάλλον.	Κ.υ.α. 37393/2028/2003 (ΦΕΚ 1418 Β' / 1.10.2003)
6-3-2003	C-83/02: Παράβαση άρθρου 4, παρ. 1 και 11 της οδηγίας 96/59/EK για τη διάθεση των πολυχλωροδифαινυλίων και πολυχλωροτριφαινυλίων (PCB/ PCT).	Κ.υ.α. 18083/2003: Εφαρμογή άρθρου 11 οδηγίας 96/59/EK
13-6-2002	C-33/01: Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων - Μη κοινοποίηση των πληροφοριακών στοιχείων του άρθρου 8 παρ. 3, της οδηγίας 91/689/ΕΟΚ.	
7-3-2002	C-64/01: Μη μεταφορά της οδηγίας 96/61/EK στο εσωτερικό δίκαιο.	Ν. 3010/2002 (ΦΕΚ 91 Α' / 25.04.2002) Κ.υ.α. 15393/2332/2002 (ΦΕΚ 1022 Β' / 05.08.2002) Κ.υ.α. 25535/3281/2002 (ΦΕΚ 1463 Β' / 20.11.2002)
30-1-2002	C-103/00: Οδηγία 92/43/ΕΟΚ - Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας - ελλιπής προστασία των ειδών, <i>Caretta caretta</i> στη Ζάκυνθο.	Ακολούθησε νέα προδικαστική διαδικασία που τελικά έκλεισε τον Ιούνιο του 2007. Η ΕΕ άνοιξε εκ νέου διαδικασία παράβασης, λόγω της εξαιρετικά επιβαρυντικής λειτουργίας χώρους ταφής απορριμμάτων εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου.
4-7-2000	C-387/97: Οδηγίες 75/442/ΕΟΚ και 78/319/ΕΟΚ.	Ημερήσια χρηματικό πρόστιμο, ECU 20.000 - Χωματερή Κουρουπιτού Χανίων
25-5-2000	C-384/97: Υποχρέωση κατάρτισης προγραμμάτων για τη μείωση της ρυπάνσεως από επικίνδυνες ουσίες - Μη μεταφορά της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ στην εσωτερική έννομη τάξη.	Κ.υ.α. 50388/2003, Εφαρμογή άρθρου 7 οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Εθνικό σχέδιο μείωσης των απορρίψεων επικινδύνων ουσιών στα νερά)
13-4-2000	C-123/99: Παράλειψη μεταφοράς της οδηγίας 94/62/ΕΚ στην εσωτερική έννομη τάξη.	Ν. 2939/2001, Εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και άλλων προϊόντων (ΠΔ 82/2004, 109/2004, 115/2004, 116/2004, 117/2004 και 15/2006)
8-7-1999	C-215/98: Οδηγία 91/157/ΕΟΚ για τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές που περιέχουν ορισμένες επικίνδυνες ουσίες - Παράλειψη κράτους μέλους να κατάρτισει τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 της οδηγίας προγράμματα.	Κ.υ.α. 19817/2000, Εφαρμογή άρθρου 6 οδηγίας 91/157/ΕΟΚ
11-6-1998	C-232/95: Μη κατάρτιση προγράμματος που να περιλαμβάνει ποιοτικούς	Κ.υ.α. 15782/2001 (Εθνικό πρόγραμμα για τις λίμνες Βεγορίτιδα και Πετρών και του ποταμού Σούλου)

	στόχους και να θέτει τα χρονικά όρια εκτελέσεώς τους με σκοπό τη μείωση της ρυπάνσεως από τις επικίνδυνες ουσίες του καταλόγου II της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Λίμνη Βεγορίτιδα και ποταμός Σούλος).	
11-6-1998	C-233/95: Μη κατάρτιση προγράμματος με ποιοτικούς στόχους και χρονικά όρια εκτελέσεώς τους με σκοπό τη μείωση της ρυπάνσεως από τις επικίνδυνες ουσίες του καταλόγου II της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Παγασητικός κόλπος)	Κ.υ.α. 15784/2001 (Ειδικό πρόγραμμα για τον Παγασητικό κόλπο)
26-6-1997	C-329/96: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.	Κ.υ.α. 33318/3028/11-12-98 (ΦΕΚ 1289 Β' /28.12.98)
28-3-1996	C-160/95: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 91/156/ΕΟΚ.	Κ.υ.α. 13588/725/2006 (ΦΕΚ 383 Β' / 28.03.2006) Κ.υ.α. 24944/1159/2006 (ΦΕΚ 791 Β' / 30.06.2006) Κ.υ.α. 8668/2007 (ΦΕΚ 287 Β' / 02.03.2007)
28-3-1996	C-161/95: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της 91/271/ΕΟΚ.	Κ.υ.α. 5673/400/1997 (ΦΕΚ 192 Β' / 14.03.1997)
7-4-1992	C-45/91: Κουρουπητός Χανίων	Ακολούθησε νέα προδικαστική διαδικασία που τελικά έκλεισε τον Φεβρουάριο του 2001 (βλέπε υπόθεση C-387/97)

Παράρτημα 2 – Πρόστιμα από την ΕΥΕΠ για περιβαλλοντικές παραβάσεις

Πίνακας: Σύνολο προστίμων που επιβλήθηκαν από την Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ιούλιος 2014)⁵⁰⁷

Ημ/νία	Παραβάτης	Παράβαση	Πρόστιμο €
17.07.2014	«ATHENS RECYCLING - CABER A.E	Λειτουργία χωρίς ΑΕΠΟ. Μη σύννομη διαχείριση στερεών μη επικινδύνων αποβλήτων. Μη σύννομη διαχείριση των επικινδύνων αποβλήτων. Λειτουργία χωρίς Διαχειριστικό Σχέδιο Αποβλήτων και Ετήσιες Εκθέσεις Παραγωγού Αποβλήτων.	42.300
	Θεόδωρος Δαρσινός & Σια ΕΕ	Εγκατάσταση και λειτουργία δραστηριότητας χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση. Διαχείριση στερεών αποβλήτων χωρίς άδεια. Απουσία -πλημμελής παρακολούθηση λειτουργίας ΧΥΤΑ.	26.000
	Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας Κω	Λειτουργία Υγειονομικής Μονάδας χωρίς την απαιτούμενη περιβαλλοντική άδεια	12.150
	Κεραμοποιία Γ. ΚΑΤΣΙΚΗΣ Α.Ε	Μη προβλεπόμενη διαχείριση παλαιού μηχανολογικού εξοπλισμού (scrap) και στερεών αποβλήτων. Απουσία θεωρημένου βιβλίου μετρήσεων και απουσία μετρήσεων σε καυσαέρια κλιβάνου και εκπομπών σκόνης. Ελλιπής περιμετρική δενδροφύτευση του γηπέδου της μονάδας. Διαρροή Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων (ΑΛΕ) και μη σύννομη διαχείριση αυτών. Έλλειψη άδειας χρήσης νερού. Απουσία μητρώων καταγραφής της ποσότητας και της ποιότητας προέλευσης όλων των επικινδύνων και μη αποβλήτων καθώς και των στοιχείων παράδοσης σε τρίτους. Μη αποστολή δείγματος των πρώτων υλών για χημικές αναλύσεις.	58.150
	Ατομική επιχείρηση Γκόβα Αλέξανδρου	Διαχείριση Αποβλήτων Εκοκαφών Κατεδαφίσεων Κατασκευών χωρίς ΑΕΠΟ. Μη ένταξη σε Εγκεκριμένο Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης και μη έκδοση Πιστοποιητικού Εναλλακτικής Διαχείρισης. Ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων.	2.700
	Δήμο Βέλου - Βόχα Ν. Κορινθίας	Μη αποκατάσταση των Ανεργών Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ). Συλλογή και μεταφορά των Αστικών Στερεών Αποβλήτων χωρίς την απαιτούμενη άδεια.	16.150
	ΚΙΟΥΣΗΣ ΛΟΥΚΑΣ	Μη σύννομη διαχείριση στερεών αποβλήτων	1.150
	«Δ. ΚΟΣΜΙΔΗΣ & ΣΙΑ Ε.Ε.	Η δραστηριότητα λειτουργούσε σε προστατευόμενη περιοχή (Β' Ζώνη Προστασίας του όρους Αιγάλεω), δασική αναδασωτέα έκταση και σε περιοχή όπου δεν επιτρέπεται η συγκεκριμένη χρήση, στο πλαίσιο του από 05-12-1979 π.δ./τος (ΦΕΚ 707/Δ).	18.700
	Αναστάσιος Καλλέργης	Εγκατάσταση και λειτουργία χοιροτροφικής μονάδας χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση. Πλημμελής διαχείριση υγρών αποβλήτων. Πλημμελής διαχείριση στερεάς κόπρου. Μη σύννομη διαχείριση των ζωικών υποπροϊόντων. Μη πραγματοποίηση μετρήσεων ποιότητας υγρών αποβλήτων.	107.800
	ΕΛΒΑΛ Α.Ε.-Οινόφυτα Βοιωτίας	Υπερβάσεις της ωριαίας οριακής τιμής των Πτητικών Οργανικών Ενώσεων (ΠΟΕ) στη μονάδα προεπίστρωσης. Μη εγκατάσταση της μονάδας	8.300

⁵⁰⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Περιβαλλοντική Επιθεώρηση & Αποτελέσματα Ελέγχων [ιστοσελίδα]. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>

		ξήρασης του συστήματος επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.	
	ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ Α.Σ.Ο. ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ-ΜΕΣΗΣ-ΜΕΛΙΚΗΣ «ΑΛ.Μ.ΜΕ.», Ν. Ημαθίας	Υπέρβαση τιμής του δείκτη αιθάλης στα καυσαέρια του ατμολέβητα. Υπέρβαση της μέγιστης επιτρεπόμενης ποσότητας αντλούμενου νερού από γεωτρήσεις. Λειτουργία Εγκατάστασης Επεξεργασίας Υγρών Αποβλήτων (Ε.Ε.Υ.Α.) με μη εγκεκριμένες και μη αδειοδοτημένες επεκτάσεις και τροποποιήσεις. Ελλιπής παρακολούθηση ποιοτικών παραμέτρων υγρών αποβλήτων. Μη σύννομη διαχείριση στερεών μη επικινδύνων αποβλήτων. Μη συμμετοχή σε εγκεκριμένο σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών.	42.000
	ΠΙΕΡΙΚΗ ΧΟΙΡΕΙΟΥ ΚΡΕΑΤΟΣ Α.Ε. Δήμου Δίου - Ολύμπου Νομού Πιερίας.	Απουσία επεξεργασίας υγρών κτηνοτροφικών αποβλήτων. Μη σύννομη διαχείριση στερεών κτηνοτροφικών αποβλήτων. Άντληση και χρήση νερού από γεώτρηση χωρίς υδρομετρητή κατανάλωσης.	38.050
27.06.2014	Δήμος Αθηναίων	Κατασκευή και λειτουργία του Πάρκου SKATE/bmx και αναψυχής σε προβλεπόμενο για κοινωφελείς δραστηριότητες χώρο του Δήμου Αθηναίων χωρίς ΑΕΠΟ.	13.500
	Σύνδεσμος Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ν. Ζακύνθου – Παράνομη λειτουργία ΧΥΤΑ στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο.	Συνέχιση λειτουργίας και επέκταση ΧΥΤΑ που τελούσε σε καθεστώς αποκατάστασης χωρίς τις απαιτούμενες άδειες και εγκρίσεις. Πλημμελής λειτουργία του ΧΥΤΑ, απουσία/παράλειψη μέτρων και εξοπλισμού προστασίας του περιβάλλοντος. Πλημμελής διαχείριση των υγρών αποβλήτων – Διαφυγή στραγγισμάτων σε παρακείμενο ρέμα. Απουσία -πλημμελής παρακολούθηση λειτουργίας του ΧΥΤΑ.	105.850
	«ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΟΝ. ΕΠΕ - Διαλυτήριο ΟΤΚΖ και πλυντήριο οχημάτων» στη θέση Αγ. Γεώργιος Δήμου Ασπροπύργου.	Πλημμελής παρακολούθηση ποιότητας υγρών αποβλήτων. Πλημμελής αποθήκευση στερεών επικινδύνων και μη επικινδύνων αποβλήτων.	9.450
	«Κληρονόμοι Γ. Κατσίκη και ΣΙΑ Α.Ε.» με δ.τ. «Κεραμοουργική Αγρινίου Α.Ε.», για τη λειτουργία του εργοστασίου Κεραμοποιίας- Πλινθοποιίας στο 60 χλμ. Ε.Ο. Αγρινίου – Αντιρρίου στο Αγρίνιο.	Μη προβλεπόμενη διαχείριση παλαιού μηχανολογικού εξοπλισμού (scrap) και στερεών αποβλήτων. Μη σύννομη διαχείριση και διάθεση παλαιού ηλεκτρικού εξοπλισμού. Μη εγκεκριμένη χρήση pet coke. Απουσία μετρήσεων των εκπομπών σκόνης στην έξοδο του συστήματος αποκονίωσης των λειαντικών και θεωρημένου βιβλίου μετρήσεων καυσαερίων. Απουσία αντιπαρρυπαντικής τεχνολογίας. Ελλιπής περιμετρική δενδροφύτευση του γηπέδου της μονάδας. Διαρροή Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων (ΑΛΕ) και μαζούτ. Έλλειψη άδειας χρήσης νερού.	51.350
	Αφοί Κουτσιουμάρη Ο.Ε.: λειτουργία χώρου προσωρινής αποθήκευσης και ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων στη Λ. Τατοΐου 350	Ανεξέλεγκτη απόρριψη στερεών αποβλήτων. Προσωρινή αποθήκευση στερεών αποβλήτων χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση.	1.850
	Δαμιανό Ορφανίδη για τη μη αδειοδοτημένη μάντρα συλλογής, διαχωρισμού & εμπορίας μεταλλικών εξαρτημάτων που βρίσκεται στη Λ.	Εγκατάσταση και λειτουργία δραστηριότητας χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση. Διαχείριση επικινδύνων αποβλήτων χωρίς σχετική άδεια. Διαχείριση συσσωρευτών χωρίς συμμετοχή σε σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης. Διαχείριση ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού χωρίς συμμετοχή σε σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης.	41.500

	Ειρήνης 63 στον Ταύρο Ν. Αττικής.	Διαχείριση στερεών αποβλήτων χωρίς να καταγράφονται σε μητρώο. Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων χωρίς να καταγράφονται σε μητρώο και σε έντυπα αναγνώρισης επικινδύνων αποβλήτων.	
	Ιωάννης Κυριάκος για τη μη αδειοδοτημένη μάντρα συλλογής, διαχωρισμού & εμπορίας μεταλλικών εξαρτημάτων στη Λ. Ειρήνης 85 στον Ταύρο Αττικής.	Εγκατάσταση και λειτουργία δραστηριότητας χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση. Διαχείριση στερεών αποβλήτων χωρίς σχετική άδεια. Διαχείριση στερεών αποβλήτων χωρίς να καταγράφονται σε μητρώο.	29.500
	«Ιατρικό Αθηνών Ε.Α.Ε.», για τη λειτουργία της Υγειονομικής Μονάδας «Ιατρικό Κέντρο Αθηνών», Διστόμου 5-7 Δήμος Αμαρουσίου.	Λειτουργία Υγειονομικής Μονάδας χωρίς την απαιτούμενη περιβαλλοντική άδεια. Πλημμελής σήμανση περιεκτών Επικίνδυνων Ιατρικών Αποβλήτων (ΕΙΑ).	27.550
	Δήμος Νεμέας Ν. Κορινθίας, για τη διαχείριση των Αστικών Στερεών Αποβλήτων του.	Ανεξέλεγκτη απόρριψη και διάθεση των Αστικών Στερεών αποβλήτων του Δήμου σε ενεργό ΧΑΔΑ στη θέση «Ζεπεϊκά Ηλιοπουλεϊκά» Δήμου Νεμέας. Καύση των Αστικών Στερεών αποβλήτων του σε ενεργό ΧΑΔΑ στη θέση «Ζεπεϊκά Ηλιοπουλεϊκά». Συλλογή και μεταφορά των Αστικών Στερεών αποβλήτων χωρίς την απαιτούμενη άδεια.	36.400
	«Ελαιουργείο Αμαρύνθου – Κων/νος Μπούρικας» για τη λειτουργία του ελαιουργείου ιδιοκτησίας της στη θέση Βλύχος ή Λιοντάρι Αμαρύνθου του Δήμου Ερέτριας Ν. Ευβοίας.	Πλημμελής επεξεργασία και παρακολούθηση της ποιότητας των υγρών αποβλήτων του ελαιουργείου. Διάθεση των φύλλων από την αποφύλλωση του ελαιοκάρπου στον αύλειο χώρο και διαφυγές πυρήνα γύρω από τη χοάνη.	1.700
	«CRETA FARM ABEE», για τη λειτουργία της χοιροτροφικής μονάδας, του χοιροσφαγείου του εργοστάσιου και λοιπών εγκαταστάσεων της στην περιοχή Λατζιμά, Ρεθύμνου Κρήτης.	Υδραυλική φόρτιση του εδάφους με υπεδάφια και επιφανειακή διάθεση υγρών αποβλήτων. Έλλειψη ΑΕΠΟ για υφιστάμενη γεώτρηση. Μη έγκαιρη υποβολή Τεχνικής Έκθεσης για τη χρήση μίγματος ζωικού λαδιού/λίπους ως καύσιμο.	16.300
	«ΠΑΝΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε.» για δανειοθάλαμο – αποθεσιοθάλαμο, στη θέση «Προφήτης Ηλίας» του Δ.ν Βέλου – Βόχας Ν. Κορινθίας.	Μη ολοκλήρωση της αποκατάστασης του δανειοθαλάμου – αποθεσιοθαλάμου, μετά την απόληψη αδρανών υλικών. Αυθαίρετη κατασκευή δρόμου, μήκους περίπου 250 μέτρων, βόρεια του δανειοθαλάμου – αποθεσιοθαλάμου.	26.300
	Δήμο Νάξου & Μικρών Κυκλάδων, Ν. Κυκλάδων, όπως εκπροσωπείται νόμιμα, για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων της νήσου Νάξου.	Ανεξέλεγκτη απόρριψη και διάθεση των στερεών αποβλήτων της νήσου Νάξου σε ενεργό ΧΑΔΑ στη θέση Ξηρόκαμπος. Μη ολοκλήρωση της διαδικασίας αποκατάστασης των Ανενεργών Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων της Νάξου αποκατάσταση. Συλλογή και μεταφορά στερεών αποβλήτων χωρίς την απαιτούμενη άδεια. Λειτουργία εγκατάστασης (σταθμού) αποθήκευσης και μεταφόρτωσης (ΣΜΑ) ανακυκλώσιμων στερεών αποβλήτων, χωρίς ΑΕΠΟ ή ΠΠΔ– Έλλειψη τεχνικής υποδομής ΣΜΑ.	42.500
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ			777.200

Παράρτημα 3 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς

1. Επιστολή WWF προς Τρόικα: το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής φέρνει βαθύτερη κρίση! | 16 Ιουνίου 2014
2. Διεκδικούμε ένα σωστό θεσμικό πλαίσιο για τον αιγιαλό | Πέμπτη, 05 Ιουνίου 2014
3. Νέα ελπίδα για τα ιχθυαποθέματα της Μεσογείου | Παρασκευή, 23 Μαΐου 2014
4. Ολιγωρία του ΥΠΕΚΑ στην προστασία του Νότιου Κυπριαρσισιακού Κόλπου | 06 Μαΐου 2014
5. Χιλιάδες πολίτες καλούν τον γερμανικό τραπεζικό κολοσσό KfW να «καθαρίσει» από τον λιγνίτη | 16 Απριλίου 2014
6. Η χρήση στρατιωτικού σόναρ κατά συρροή υπεύθυνη για τους μαζικούς εκβρασμούς ζιφιών στην Ελλάδα: Η περίπτωση της Κρήτης | 11 Απριλίου 2014
7. “Ερασιτεχνικές” πολιτικές για την αλιεία από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου | 20 Μαρτίου 2014
8. Απάντηση σε ανακοίνωση της ΔΕΗ ΑΕ σχετικά με την εκστρατεία του WWF Ελλάς για τη λιγνιτική μονάδα Πτολεμαΐδα V | 14 Μαρτίου 2014
9. Κοινή δήλωση από ActionAid, Greenpeace και WWF | 20 Φεβρουαρίου 2014
10. WWF Ελλάς για την καταστροφή των χημικών όπλων της Συρίας | 18 Φεβρουαρίου 2014
11. Σεμινάριο: Χρηματοδότηση NATURA 2000 | 21 Ιανουαρίου 2014
12. Έκθεση WWF για τις πηγές χρηματοδότησης νέων ανθρακικών μονάδων | Μάιος 2014
13. Επιστολή WWF Ελλάς στον πρωθυπουργό για παύση δημόσιας χρηματοδότησης ανθρακικών μονάδων στο εξωτερικό | Μάιος 2014.
14. Σχόλια WWF Ελλάς για το New Deal για τις ΑΠΕ | Μάρτιος 2014.
15. Επιστολή για άμεση διενέργεια έκτακτης επιθεώρησης στις εγκαταστάσεις των ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα, στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας Seveso | Φεβρουάριος 2014.
16. Επιστολή για το ευρωπαϊκό και κλιματικό πακέτο 2030 προς ΥΠΕΚΑ | Φεβρουάριος 2014.
17. Προτάσεις WWF για ψήφιση από το Ευρωκοινοβούλιο του ενεργειακού και κλιματικού πακέτου του 2030 | Φεβρουάριος 2014.
18. Επιστολή με θέμα: Ψηφοφορία της 5ης Φεβρουαρίου για το ενεργειακό και κλιματικό πακέτο 2030 | Φεβρουάριος 2014.
19. Επιστολή προς Σταύρο Καλαφάτη | 15 Ιανουαρίου 2014
20. Αιθαλομίχλη: μέτρα για απορίες, αλλά όχι για απόρους... | 09 Ιανουαρίου 2014
21. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κλείνει την πόρτα στην Πτολεμαΐδα 5 | 09 Ιανουαρίου 2014
22. Οι μεγάλες περιβαλλοντικές προκλήσεις της Ελληνικής Προεδρίας ΕΕ | 28 Νοεμβρίου 2013
23. Αποχωρούμε από τη βρώμικη διάσκεψη της Βαρσοβίας για το κλίμα | 21 Νοεμβρίου 2013
24. Προσφυγή στο ΣτΕ για τη σωτηρία του Αώου | 15 Νοεμβρίου 2013
25. Επιστολή με θέμα: Εκχώρηση εκτάσεων με ιδιαίτερη οικολογική αξία στο ΤΑΙΠΕΔ προς αξιοποίηση | Νοέμβριος 2013.
26. Περιβαλλοντικά και κοινωνικά βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη | 14 Οκτωβρίου 2013
27. Όραμα για ζωντανή οικονομία, στην Ελλάδα της κρίσης | 09 Οκτωβρίου 2013
28. Κάλεσμα των οργανώσεων για απόσυρση του σχεδίου νόμου για τα δασικά οικοσυστήματα | Δευτέρα, 30 Σεπτεμβρίου 2013
29. Απαράδεκτη η απελευθέρωση της κυνηγετικής δραστηριότητας στον Αμβρακικό! | Τρίτη, 24 Σεπτεμβρίου 2013
30. Χαρίζεται όπως είναι, δασωμένο... | Τετάρτη, 25 Σεπτεμβρίου 2013
31. Αιολικά στη Θράκη με σεβασμό στη βιοποικιλότητα | Τετάρτη, 18 Σεπτεμβρίου 2013
32. Προβληματισμό προκαλεί το σχέδιο νέου οργανογράμματος του ΥΠΕΚΑ | Τετάρτη, 18 Σεπτεμβρίου 2013
33. 2013: Η περιβαλλοντική νομοθεσία σε διαθεσιμότητα! | Παρασκευή, 13 Σεπτεμβρίου 2013
34. Παρατηρήσεις επί του σχεδίου νόμου «Δασικά οικοσυστήματα: Ορισμοί, μέτρα προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης» | Σεπτέμβριος 2013.
35. Επιστολή προς Υπουργό ΠΕΚΑ σχετικά με ΔΣ Πράσινου Ταμείου | Ιούλιος 2013.

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

<i>ΑΕΚΚ</i>	<i>Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις</i>
<i>ΑΕΠΟ</i>	<i>Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων</i>
<i>ΑΠΕ</i>	<i>Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας</i>
<i>ΔΕΕ</i>	<i>Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης</i>
<i>ΕΖΔ</i>	<i>Ειδικές Ζώνες Διατήρησης</i>
<i>ΕΔΣΝΑ</i>	<i>Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής</i>
<i>ΕΛΙΝΥ</i>	<i>Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων</i>
<i>ΕΟΕΔΣΑΠ</i>	<i>Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών</i>
<i>ΕΟΠ</i>	<i>Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος</i>
<i>ΕΠΧΣΑΑ</i>	<i>Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης</i>
<i>ΕΣΚΔΕ</i>	<i>Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εμπορίας ρύπων</i>
<i>ΕΤΕΡΠΣ</i>	<i>Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών & Πολεοδομικών Σχεδίων</i>
<i>ΕΣΧΣΑΑ</i>	<i>Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης</i>
<i>ΕΤΜΕΑΡ</i>	<i>Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων</i>
<i>ΕΦΚ</i>	<i>Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης</i>
<i>ΖΕΠ</i>	<i>Ζώνες Ειδικής Προστασίας</i>
<i>ΚΑΛΠ</i>	<i>Κοινή Αλιευτική Πολιτική</i>
<i>ΚΕΝΑΚ</i>	<i>Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων</i>
<i>ΚΥΑ (κ.υ.α.)</i>	<i>Κοινή Υπουργική Απόφαση</i>
<i>ΛΑΓΗΕ</i>	<i>Λογαριασμός</i>
<i>Ν. (ν.)</i>	<i>Νόμος</i>
<i>ΠΔ (π.δ.)</i>	<i>Προεδρικό Διάταγμα</i>
<i>ΠΠΑΑ</i>	<i>Προκαταρκτικός προσδιορισμός περιβαλλοντικών απαιτήσεων</i>
<i>ΠΠΔ</i>	<i>Πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις</i>
<i>ΡΑΕ</i>	<i>Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας</i>
<i>ΡΣΑ</i>	<i>Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας</i>
<i>ΣτΕ</i>	<i>Συμβούλιο της Επικρατείας</i>
<i>ΥΠΕΚΑ</i>	<i>Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής</i>
<i>ΥΚΩ</i>	<i>Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας</i>
<i>ΦΕΚ</i>	<i>Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης</i>
<i>ΧΑΔΑ</i>	<i>Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων</i>
<i>ΧΔΒΑ</i>	<i>Χώρος Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων</i>
<i>ΧΥΤΥ</i>	<i>Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων</i>
<i>IPPC</i>	<i>Integrated Pollution Prevention and Control (Οδηγία 96/61/ΕΚ)</i>
<i>WWF</i>	<i>World Wide Fund for nature</i>

WWF Ελλάς
Λεμπέση 21
117 43 Αθήνα
Τηλ.: 210 3314893
Fax: 210 3247578

<http://www.youtube.com/wwfgrwebtv>

<http://www.facebook.com/WWFGreece>

http://twitter.com/WWF_Greece

